

Historie machnovského hnutí

Petr Andrejevič Aršinov

**www.jaime.cz
Praha 2009**

Ediční poznámka:

Text byl poprvé vydán v Německu v roce 1923. První anglické vydání – Spojené státy v roce 1974. Přeloženo z kopie prvního anglického vydání, publikovaného ve Velké Británii v r. 1987 nakladatelstvím Freedom Press, Londýn. Překlad byl korigován podle vydání „Istorija machnovskovo dviženija,“ nakl. Dikoje Pole, Zaporožije 1998.

Česky poprvé vydáno v dubnu 2000 jako 6. svazek Anarchistické knihovny FSA.

V listopadu 2009 jsem text přehledněji zformátoval.

Obsah

<u>Kapitola</u>	<u>Strana</u>
Předmluva k prvnímu českému vydání	4
Volinova předmluva	6
Autorova předmluva	14
1 Demokracie a pracující masy v Ruské revoluci	16
2 Říjnové nepokoje v Rusku a na Ukrajině	19
3 Revoluční povstání na Ukrajině. Machno.	23
4 Hejtmanův pád. Petljurovština. Bolševismus.	30
5 Machnovščina	38
6 Machnovščina (pokračování). Grigorijejova vzpoura.	50
První bolševický útok na Guljaj Pole.	
7 Dlouhý ústup machnovců a jejich vítězství.	60
Grigorijejova poprava. Bitva u Peregonovky.	
Děnikinovy jednotky obráceny na útěk. Období svobody.	
8 Chyby machnovců.	70
Druhý bolševický útok na povstalecký region	
9 Machnovský pakt se sovětskou vládou. Třetí bolševický útok.	76
10 Význam národní otázky v machnovštině. Židovská otázka.	92
11 Machnova osobnost.	97
Biografické poznámky k některým členům hnutí.	
12 Machnovščina a anarchismus.	103
Dodatek: některé machnovské proklamace	112

Předmluva k prvnímu českému vydání

Po delší odmlce Anarchistická knihovna FSA vydává další a tentokrát skutečně rozsáhlou práci, tematicky navazující na předchozí tituly. Po antologii článků Nestora Machna „Boj proti státu a jiné eseje“ a práci Idy Mettové „Kronšadtské povstání“, vám přinášíme knihu, která osvětlí další nejasnosti a tmavá místa v dějinách Ruské revoluce a zejména role, jakou v ní sehrálo anarchistické hnutí. „Dějiny machnovského hnutí“, sepsané jeho aktivním účastníkem a organizátorem, ruským anarchokomunistou Petrem Aršinovem, představují jeden z úhelných kamenů naší historické paměti. Tato práce není klasická historická studie. Tou je kniha Alexandra Skirdy: „Nestor Makhno – le cosaque libertaire 1888-1934, podt. La guerre civile en Ukraine 1917-1921“, ⁽¹⁾ která v podstatě ve všech důležitějších bodech potvrzuje Aršinovy údaje.

Nejlépe uděláte, když si před otevřením Aršinových dějin byt' jen letmo přečtete nějaké klasické dějiny Ruska, zejména pak kapitoly o Ruské revoluci, abyste si připomněli základní realie. Dozvíte se ale klasickou, zcenzurovanou historií, z níž byly úplně vymazány jakékoli zmínky o machnovském hnutí, které svého času zahrnovalo oblast několikanásobně větší než Česká republika. Dostanete se však do obrazu a uvědomíte si ohromný geografický, sociální i vojenský rozměr celého hnutí. Zkuste změřit, kolik set kilometrů je od jedné hranice machnovské oblasti k druhé – kolik měří cesta z Taganrogu do Oděsy?

Aršinovova kniha nám představuje masové anarchistické hnutí pracujícího lidu, složené z nejhudších vrstev ukrajinské společnosti, které jen obtížně hledalo svoji cestu, ale již od počátku bylo inspirováno jasně anarchistickými myšlenkami. Aršinovova kniha líčí historii velmi pohnutou, plnou hledání, úspěchů, ale také řady chyb. Jednou z nejosudovějších chyb nejen machnovského, ale i anarchistického hnutí je například vztah k bolševismu a bolševikům jako nějakým „vzdáleným bratrancům“ anarchistů, prosazující stejnorodé a rovnocenné ideje a metody práce víceméně podobného ražení, mezi nimiž si vybere sama pracující třída. Sám Aršinov později několikrát konstatoval, že poskytnout bolševikům a podobným tendencím právo na svobodu projevu a propagace byla osudová chyba. Výše zmíněný přístup totiž předpokládá naši rezignaci na kritické zhodnocení bolševismu, zhodnocení politické a morální. Na jeho konci nás nemůže čekat nic jiného, než zjištění, že bolševismus je zločinecká totalitní ideologie, které se musí každý uvědomělý anarchista postavit všemi prostředky na odpor. Pokud máme možnost bolševismus zlikvidovat již v zárodečném stadiu, tím lépe. Machnovci bolševikům dovolili v omezeném měřítku šířit své ideje a na konci povstalecké epopeje čelili v nerovném boji padesátinásobné přesile.

Aršinovova kniha nepatří mezi vyčerpávající několikasvazkové historické studie, je sice rozsahem menší (i když v kontextu publikačních možností našeho hnutí se jedná o dosud největší projekt), ale významem kolosální pro celé anarchistické hnutí. Přitom stačilo tak málo a o machnovščině bychom se nemuseli dozvědět takřka vůbec nic. Stačilo jen, aby se bolševikům podařilo pozabíjet o několik desítek klíčových rolnických aktivistů a anarchistů více a na Západ by nemusely proniknout žádné informace. Stačilo, aby v roce 1921 moskevská Čeka uspěla ve své marné snaze dopadnout Petra Aršinoва a jedna z nerovných bitev u besarabských hranic skončila zničením jádra machnovské armády v nerovném a zoufalém boji.

Machnovščina mohla sdílet například osud rozsáhlého rolnického povstání na začátku roku 1921 v oblasti Tambov, vedené bývalým eserem A.S. Antonovem, které se minimálně v geografickém a početním měřítku mohlo rovnat s machnovščinou. Jen v únoru 1921 Čeka podala ÚV Komunistické strany zprávy o 118 rolnických povstáních různé intenzity. Antonovovo povstání se ale od machnovščiny lišilo tím, že postrádalo výraznější pozitivní program a odehrávalo se takřka výlučně ve jménu opozice proti bolševickým rekvírovacím oddílům, připravujícím rolníky o plody jejich těžké práce. Antonov kolem sebe shromáždil okolo 50.000 bojovníků a podlehl teprve poté, co se na jaře 1921 od Kronšadtu ⁽²⁾ vrátil již osvědčený bolševický řezník (a bývalý carský důstojník) Michail Tuchačevskij a porazil partyzánské oddíly za použití Čeky a kursantů – poli-

ticky velmi spolehlivých a fanatických jednotek důstojnických kadetů.

Bolševismus byl totiž od roku 1918 udržován u moci pouze bajonety loajálních jednotek Rudé armády. Snad nejvíce vypovídajícím faktem o machnovském hnutí je totiž skutečnost, že vojáci Rudé armády se machnovcům při většině příležitostí vzdávali po tisících, skládali hromadně zbraně a projevovali krajní neochotu bojovat za věc diktatury Komunistické strany. Rudou armádu udržely pohromadě pouze speciální jednotky Čeky a komanda politických komisařů.

Mám silný pocit, že jakákoli slova jsou zbytečná. Příběh machnovského hnutí je příběhem tak silným, a pravdivým, že není třeba nic dodávat. Příběh machnovského hnutí nám naléhavě připomíná, že naše snahy, naše úsilí, náš boj za anarchistické ideály, je bojem za svět anarchistického komunismu a nic menšího. Je bojem, v němž stojíme sami a nikdo z jiných společenských tříd nám nikdy nepodal a nepodá pomocnou ruku. Je to boj, který dnes sice vedeme převážně slovem a perem, ale jak nám dějiny machnovštiny připomínají, za který budeme muset v budoucnu my nebo generace anarchistů, které přijdou po nás, nasadit život. Dějiny anarchismu jsou plné lidí, kteří si myslí, že vládnoucí třída se vzdá své moci a privilegií bez boje, kteří nechtějí pro anarchistickou ideu přespříliš riskovat a kteří, pokud by se octli v Rusku během revolučního období, by stejně jako většina ruských anarchistů, „prospali“ hnutí historického významu. Anarchistické hnutí nepotřebuje intelektuály, salónní politiky, demagogy a intrikáře, kteří si odmítají „ušpinit ruce“ v přímé akci. Anarchistické hnutí, v minulosti i dnes, potřebuje lidi, o nichž se dočtete na následujících stránkách. Lidi, které ve své době většina anarchistického hnutí považovala za „autoritáře“, „militaristy“, „násilníky“ atd.

Sama historie je však přísným a nestranným soudcem, který nám zachoval na věčnou paměť odkaz těch, kteří s mosinkou v ruce a šavlí u boku bojovali za naše ideály a ne těch, kteří stáli stranou, vymýšleli tisíce důvodů, proč se nepřidat, spřádali intriky a hledali cestičky, jak se zabydlet v novém bolševickém režimu.

Machnovské hnutí bylo ve své době živoucí legendou. Právě ono představovalo a bránilo na Ukrajině původní ideály Říjnové revoluce – úplnou sociální a ekonomickou samosprávu pracujících lidí a nastolení rovnostářského anarchistického-komunistického zřízení svobodných sovětů. Machnovci se nesmazatelně vryli do paměti ukrajinského lidu. Machnovská tradice byla na Ukrajině tak silná, že se ji bolševikům nepodařilo úplně vymazat. Udělali tak to, co se spoustou jiných příběhů z Ruské revoluce – zmocnili se jí, přepsali dějiny a vydávali úspěchy machnovců v boji proti kontrarevoluci za své vlastní.

Vzpomínáte si – tedy, pokud je Vám alespoň 25 let – jak jste se ještě za bolševického režimu v 70. nebo 80. letech ve škole na hodinách hudební výchovy učili písničku „Partyzánská?“ Chytlavá revoluční melodie, začínající slovy „Skal a stepí, divočinou...“, kterou generace bolševických pedagogů stačily dokonale zdiskreditovat, ale ve skutečnosti původně byla bojovou hymnou machnovského hnutí. Jmenovala se jak jinak, než „Machnovščina.“ Zpívala o tom, že machnovské vlajky vysoko vlají a jsou černé jak ukrajinská země a rudé jako krev.

Stejně jako sovětský spisovatel Michail Šolochov ukradl a přepracoval původní rukopis románu „Tichý Don“, tak si bolševici přivlastnili hymnu ukrajinské revoluce.

Začtete se do bez nadsázky hrdinské epeje ukrajinských anarchistů. Objevíte, že anarchismus není výstřední životní styl společenských vyděděnců, ani mladistvá nerozvážnost, ale hluboké a zásadní sociální hnutí.

PW

Poznámky:

1) Poslední a neaktuálnější vydání: Les Éditions de Paris - Max Chaleil, Paris 1999. Tato kniha je k dispozici v Anarchistické knihovně FSA. (Pozn. překl.)

2)) Více viz Paul Avrich: „Kronstadt 1921“, zejména str. 108, vyd. W.W. Norton, New York-London, 1974. Tato práce je k dispozici ve fondu Anarchistické knihovny FSA. (Pozn. překl.)

Volinova předmluva

Poté co čtenář otevře tuto knihu, nejdříve ze všeho bude chtít vědět, o jakou práci se jedná: je to seriózní a uvědomělá analýza nebo fantastický a nezodpovědný výmysl? Může čtenář věřit autorovi přinejmenším co se týče událostí, faktů a pramenů? Je autor dostatečně nestranný nebo pokřivuje pravdu, aby ospravedlnil své vlastní ideály a odmítl myšlenky svých odpůrců?

Toto nejsou irelevantní otázky.

Je důležité, abychom dokumenty o machnovském hnutí podrobili důkladnému zkoumání. Čtenář pochopí, pokud si uvědomí některé z vlastností hnutí.

Na jedné straně machnovščina ⁽¹⁾ - jev neobyčejné hloubky, velikosti a významu, který se rozvíjel s příkladnou silou a sehrál kolosální a extrémně komplikovanou roli v osudu revoluce, podstoupil titánský boj proti všem typům reakce a více než jednou zachránil revoluci před katastrofou, jev neobyčejně bohatý na živé a barvitě epizody – na sebe přitáhla široký zájem nejen v Rusku, ale i za hranicemi. Machnovščina dala povstat nejrůznějším pocitům v reakcionářských i revolučních kruzích: od zuřivé nenávisti a nepřátelství, nedůvěry a podezřívavosti až k hluboké sympatii a obdivu. Monopolizace revoluce Komunistickou stranou a „sovětskou“ mocí přinutila machnovščinu po dlouhém váhání zahájit boj – stejně neúprosný jako boj proti reakci – během něhož zasadila straně a centrální vládě řadu těžkých fyzických i morálních úderů. A konečně – samotná Machnova osobnost, stejně složitá, živá a mocná jako hnutí samotné – na sebe přitáhla všeobecnou pozornost a vzbudila mezi některými prostou zvědavost nebo údiv a tupou zuřivost nebo bezmyšlenkovitý strach mezi dalšími, nesmiřitelnou nenávist mezi jinými a v někom také oddanost až za hrob.

Je tedy přirozené že machnovščina představovala pokušení pro nejednoho „spisovatele“, vedeného mnoha jinými úvahami, než opravdovou snahou dozvědět se, jak události skutečně proběhly nebo pobídkou podělit se o své znalosti s ostatními, osvětlit předmět zkoumání a dát budoucím historikům k dispozici hodnověrné materiály. Někteří z nich jsou hnáni politickými úvahami – potřebou ospravedlnit a posílit své názorové pozice, ponížít a pomluvit nepřátelské hnutí a jeho přední postavy. Jiní považují za svoji povinnost zaútočit na jev, který je děsí a rozrušuje. Další, povzbuzeni legendou obklopující hnutí a živoucím zájmem „čtenářské obce“ o toto senzační téma, jsou v pokušení vydělat si nějaké peníze tím, že napíší román. Ostatní konečně posedla novinářská mánie.

Hromadí se tak „materiál“, který může vyvolat jen nekonečný zmatek a zabránit čtenáři, aby našel pravdu. ⁽²⁾

Na druhé straně bylo machnovské hnutí i přes svůj rozměr donuceno sérií okolností vyví-

¹⁾ Machnovščina = machnovské hnutí

²⁾ Kromě mnoha článků, které se objevily v ruských i zahraničních novinách a demonstrují neobyčejnou schopnost urážet nebo neskutečnou literární bezostyšnost co se týče autorů, existují již docela rozsáhlé práce, snažící se předstírat jistý ideologický a historický význam, které ale ve skutečnosti nejsou ničím jiným než vědomými falzifikáty nebo nejapnými výmysly. Můžeme jako příklad uvést knihu J. Jakovleva „Ruský anarchismus ve Velké ruské revoluci“ (vydanou v několika ruských i cizojazyčných vydáních) – záplavu falešných faktů a bezostyšných lží. Nebo můžeme citovat z dlouhého a serióznost předstírajícího článku jistého Gerasimenka, otištěného v historicko-literární antologii „Istorik i Sovremenik“ (vydanou Olgou Djakovou a spol, kniha III, Berlín 1922, str. 151), kde jsou uvedeny takové fabulace, že se čtenář musí stydět za „autora“ i „antologii“. Měli bychom se rovněž zmínit o anarchistickém tisku, který se obecně zabývá machnovským hnutím vážně, duchaplně a poctivě, analyzuje ho z různých pohledů a s jinými úmysly než výše zmínění „autoři“, ale rovněž obsahuje množství chyb a nepřesností, způsobených skutečností, že autoři sami se hnutím osobně neúčastnili, nebyli s ním v úzkém kontaktu a psali o něm na základě informací z doslechu, již vydaných materiálů nebo svědectví a článků z druhé ruky. (Viz např. brožuru P. Rudenka „Na Ukrajině – povstání a anarchistické hnutí“, vydanou Dělnickým vydavatelským domem, Argentina, březen 1922, přetištěnou z časopisu „Volnyj Trud“, orgánu Petrohradské federace anarchistických skupin, čísla z října 1919. V článku i brožurce se objevují zásadní pochybení, které mohou být vysvětleny tím, že autor se hnutím osobně neúčastnil a nepocítil na vlastní kůži jeho složité problémy.)

jet se v atmosféře podzemí a izolace.

Protože bylo hnutím, složeným výlučně z nejnižších vrstev společnosti, nehledalo žádnou pompu, proslulost, moc nebo slávu; vzešlo na periférii Ruska daleko od jeho hlavních metropolí; rozvíjelo se na omezeném prostoru; bylo izolováno nejen od zbytku světa, ale dokonce i od ostatních částí Ruska, hnutí – se všemi jeho zásadními a hlubokými rysy – bylo takřka neznámo mimo hranice svého regionu. Rozvíjelo se v podmínkách neuvěřitelně obtížného a tvrdého vedení boje, obklíčeno nepřáteli na všech stranách, nemělo takřka žádné přátele mimo třídu námezdně pracujících, muselo se neustále bránit zuřivým útokům vládnoucí politické strany a takřka podleho krvavé a všeničící vlně její státotvorné činnosti, ztratilo v bojích více než 90% svých nejlepších a nejaktivnějších účastníků, nemělo ani čas ani možnost a necítilo ani zvláštní potřebu zapsat, sebrat a uchovat pro budoucnost svoje činy, slova a myšlenky, zanechalo za sebou jen několik stop a památek. Jeho skutečný vývoj prošel bez povšimnutí. Jeho dokumenty se nikdy nedostaly do širokého oběhu a nebyly uchovávány. Muselo tak do značné míry zůstat utajeno pohledu cizince nebo zkoumavé zvědavosti historika. Není jednoduché pochopit jeho podstatu. Přesně jako tisíce oddaných hrdinů revolučních epoch minulosti zůstávají nepoznány, hrdinský příběh ukrajinských pracujících z machnovského hnutí zůstal takřka úplně utajen. Dodnes se vůbec nic neví o pokladu faktů a dokumentů vztahujících se k této epopecji. Jestliže někteří z těch, kdo se hnutí zúčastnili a ví o něm první i poslední a jsou schopni vypovědět pravdu, neměli šanci zůstat naživu, o hnutí by se vůbec nemuselo vědět.

Tato situace staví vážného čtenáře a historika do složité a křehké situace: musí kriticky rozplést a vyhodnotit extrémně odlišná a protichůdná fakta, práce a materiály, nejen bez potřebné orientace v problému nebo původních údajů, ale rovněž bez sebemenší stopy, kde by se k takovým údajům mohl dostat.

Proto je nezbytné pomoci čtenáři od samého počátku oddělit zrno od plev. Proto je důležité, aby se čtenář ihned na začátku rozhodl, jestli považuje či nepovažuje tuto práci za očištěnou a neinfikovaný zdroj. Proto jsou v tomto případě otázky na autora a charakter jeho práce zvláště důležité.

Vzal jsem na sebe víceméně náhodou povinnost napsat předmluvu pro tuto knihu, abych osvětlil zmíněné otázky, jsem totiž jeden z mála přeživších účastníků machnovského hnutí a mám tedy dostatečné znalosti o něm, autorovi a konečně i o podmínkách, v nichž tato kniha vznikala.

Nejprve mi dovoluňte malé odbočení.

Někdo by mi mohl položit otázku (a ve skutečnosti se to často děje), proč nepíše o machnovském hnutí sám. Věc má mnoho důvodů a o několika z nich se mohu zmínit.

Vypořádat se s úkolem popsat a objasnit události spojené s machnovským hnutím je možné pouze na základě úplných a přesných vědomostí o proběhlých skutečnostech. Naše téma si vyžaduje dlouhotrvající, náročnou a přepečlivou práci. To však v mém případě z mnoha důvodů nepřipadá v úvahu, což je první z příčin, proč jsem považoval za nutné nezabývat se jím právě nyní.

Machnovská epopecj je příliš vážná, vznešená a tragická, příliš prosáklá krví svých účastníků, příliš vážná, složitá a původní, abychom jí mohli popisovat a soudit „s nadhledem“ – například na základě svědectví a protikladných interpretací různých jednotlivců. Naším cílem rovněž není popsat hnutí prostřednictvím dokumentů, protože dokumenty samy o sobě jsou mrtvé věci a nikdy nemohou plně vyjádřit prožité zkušenosti. Psát na základě dokumentů bude úkolem budoucích historiků, kteří nebudou mít k dispozici jiné materiály. Současník musí být ke své práci a sobě samému mnohem náročnější a tvrdší, protože právě na jeho osobě bude do značné míry záviset historie. Současník se musí vyhnout vynášení soudů a vyprávění příběhů o důležitých událostech, pokud se jich osobně nezúčastnil. Úkolem současníka rovněž není skákat od jednoho svědectví a dokumentu k druhému s cílem „napsat dějiny“, ale spíše zachytit svoji osobní zkušenost. Pokud to neučiní, bude riskovat znejasnění nebo hůře, zpochybnění samotné podstaty,

živé duše událostí a oklame čtenáře a historika. Aby bylo jisto, osobní zkušenost není prosta chyb a nepřesností. V tomto případě to ale není důležité. Bude vykreslen autentický a živoucí obraz podstaty událostí – toto je nedůležitější. Jeho srovnání s dokumenty a dalšími podklady usnadní najít menší chyby, a proto je výpověď přímého účastníka nebo svědka tak významná. Čím úplnější a hlubší je osobní zkušenost, tím důležitější a naléhavější bude zmíněná práce. Pokud má navíc sám účastník k dispozici další dokumenty i svědectví dalších účastníků, jeho příběh získává důležitost prvního řádu.

Já sám budu o machnovščině psát později, svým vlastním způsobem. Nemohu napsat úplné dějiny machnovského hnutí právě proto, že nepředstírám vlastnictví úplných, detailních a podrobných informací o tématu. Účastnil jsem se hnutí asi půl roku, od srpna 1919 do ledna 1920 – jinými slovy stěží jsem jej přehlédl v jeho celosti. S Machnem jsem se poprvé setkal v srpnu 1919. Když jsem byl v lednu 1920 uvězněn, byl jsem úplně oddělen od hnutí a Machna, což se změnilo na pouhých několik týdnů v listopadu stejného roku za trvání Machnovy dohody se sovětskou vládou. Poté jsem hnutí znovu ztratil z dohledu. Přestože jsem tedy do značné míry viděl, cítil a myslel spolu s hnutím, moje osobní znalosti jsou neúplné.

Když se mně zeptáte, proč jsem nenapsal nic o machnovščině, odpovím, že je zde někdo v tomto smyslu daleko schopnější nežli já.

Osoba, kterou nám na mysli, je autor této práce.

Dobře vím o jeho neutuchající aktivitě v rámci našeho hnutí. V roce 1919 jsme pracovali spolu. Rovněž vím, že pečlivě shromažďoval dokumenty o hnutí. Víím, že se statečně snažil sepsat jeho úplné dějiny. Konečně také vím, že kniha byla dokončena a autor se jí připravuje vydat v zahraničí. Uvědomil jsem si, že se jedná přesně o ten typ práce, který by měl být vydán spíše než cokoli jiného – úplné dějiny machnovštiny, sepsané člověkem, který se sám hnutí zúčastnil a zároveň má ve svém držení mnoho souvisejících dokumentů.

Mnoho lidí je stále upřímně přesvědčeno, že Machno byl „obyčejný bandita“, „pogromščík“⁽³⁾, vůdce nihilistické, válkou zkažené a marodérské masy rolníků-vojáků. Mnoho dalších považuje Machna za „dobrodruha“ a věří, že „otevřel frontu“ Děnikinovi, „sbratřil se“ s Petljurou a „spojil“ s Wranglem... Mnoho lidí stále po bolševickém vzoru plive urážky po Machnovi, obviňuje ho z toho, že byl „vůdcem kontrarevolučního kulackého hnutí“; zachází s Machnovým anarchistickým přesvědčením jako naivním výmyslem jistých anarchistů, který on sám dovedně zneužil ke svým vlastním cílům... Děnikin, Petljura a Wrangel nepředstavují více než barvitě válečné epizody: lidé se k nim přimykají, aby nahromadili kupy lží. Machnovščina nemůže být omezena na boj proti kontrarevolučním generálům. Podstatou machnovského hnutí, jeho vnitřní obsah, jeho osobité vlastnosti – to vše je takřka úplně neznámo.

Tento stav věcí nemůže být napraven krátkými izolovanými články, omezenými pohledy, neúplnými pracemi. Ve vztahu k tak ohromnému a složitému jevu jako machnovščině nám podobné články a práce nabízejí jen velmi málo, nejsou schopny vrhnout světlo na celý obraz, ztrácejí se v moři ostatní tištěné produkce a nezanechávají za sebou takřka žádnou stopu. Abychom zasadili těmto povídkám smrtící úder a zdůraznili vážný zájem o téma a náš vhlad do něj, je především nezbytné učinit dostupnou více či méně vyčerpávající práci; a teprve tehdy bude plodné obrátit se směrem k osobním otázkám, jednotlivým událostem a jejich detailům.

Tato kniha je přesně takovou vyčerpávající prací. Autor byl k jejímu sepsání povolanejší než kdokoli jiný. Lituji pouze té skutečnosti, že se jeho práce objevuje kvůli sérii nešťastných náhod se značným zpožděním.⁽⁴⁾

...

³⁾ Výraz pro podněcovatele protizidovských pogromů.

⁴⁾ Před vydáním této práce autor publikoval v zahraničních časopisech dva články, „Nestor Machno“ a „Machnovščina a antisemitismus,“ aby seznámil zahraniční pracující a soudruhy s jistými fakty o machnovščině.

Je významné, že prvním historikem machnovského hnutí se stal dělník. Tato skutečnost není náhodná. Po celou dobu své existence mělo hnutí, jak po ideologické tak organizační stránce, přístup pouze k těm silám, které mohly být poskytnuty masami dělníků a rolníků. Ti obecně v žádném případě nebyli vysoce vzdělanými teoretiky. Během celého období bylo hnutí ponecháno samo sobě a první historik, který jej osvětluje a vyjadřuje jeho teoretické základy, vyšel z jeho řad.

Autor, Petr Andrejevič Aršinov, syn továrního dělníka z Jekatěrinoslavi, profesí kovo-dělník, se vzdělával sám pomocí tvrdošíjného úsilí. V roce 1904, když mu bylo 17 let, se připojil k revolučnímu hnutí. V roce 1905 byl zaměstnán jako strojař v železničním depu v Kizyl-Arvatu (ve Střední Asii) a stal se členem místní organizace bolševické strany. Rychle v ní začal hrát aktivní roli a stal se jedním z jejích předáků a redaktorů lokálních ilegálních revolučních novin „Molot“ (Kladivo – noviny byly šířeny pomocí železniční sítě po Centrální Asii a měly velký význam pro revoluční hnutí železničních dělníků.) V roce 1906, pronásledován místní policií, Aršinov opustil Střední Asii a přestěhoval se do Jekatěrinoslavi na Ukrajině. Zde se stal anarchistou a jako takový pokračoval v revoluční práci mezi jekatěrinoslavskými pracujícími (zvláště v továrně Šoduar). Přešel k anarchismu, protože podle jeho názoru bolševický minimalistický program neodpovídal skutečným tužbám pracujících a společně s minimalismem dalších politických stran způsobil porážku revoluce z let 1905-1906. V anarchismu našel Aršinov podle vlastních slov sbírku všech svobodomyšlných a rovnostářských aspirací námezdně pracujících.

Když v roce 1906-1907 rozhodl carismus po celém Rusku sít' vojenských stanných soudů, rozsáhlá veřejná činnost se stala takřka nemožnou. Aršinov díky osobním okolnostem svého života, stejně jako své agresivní povaze, provedl několik teroristických skutků.

23. prosince 1906 on a několik dalších soudruhů vyhodili do vzduchu policejní stanici v dělnické čtvrti města Amuru nedaleko Jekatěrinoslavi (Exploze zabila tři kozácké důstojníky a dále jistý počet policistů a vojáků z trestného oddílu). Díky pečlivým přípravám tohoto činu policie nepřišla na stopu ani Aršinovovi ani některému z jeho soudruhů.

7. března 1907 Aršinov zastřelil Vasilenka, ředitele hlavních železničních dílen v Alexandrovsku. Vasilenkovým zločinem proti pracující třídě bylo, že udal vojenskému stannému soudu více než 100 dělníků, kteří byli poté obviněni z účasti na ozbrojeném povstání v Alexandrovsku z prosince 1905; mnoho z nich bylo kvůli Vasilenkově svědectví odsouzeno k smrti nebo nuceným pracem. Předtím i potom byl Vasilenko vždy krutým utlačovatelem pracujících. Ze své vlastní iniciativy, ale se souhlasem a všeobecnou podporou dělnických mas, Aršinov tvrdě vyrovnal účet s tímto nepřitelem pracující třídy a zastřelil ho nedaleko dílen před očima velkého množství dělníků. Poté byl Aršinov dopaden policií, krutě zbit a o dva dny později ho vojenský tribunál odsoudil k trestu smrti oběšením. Když měl být rozsudek vykonán, náhle se zjistilo, že Aršinovův čin neměl být podle zákona posuzován vojenským stanným tribunálem, ale vyšším vojenským soudem. Tento odklad poskytl Aršinovovi šanci na útěk. V noci na 22. dubna 1907 uprchl z alexandrovského vězení během velikonoční mše, když byli trestanci vedeni do vězeňského kostela. Na dozorce, určené k dohledu nad vězni v kostele, překvapivě a tvrdě zaútočilo několik soudruhů, kteří je do jednoho zabili. Všichni vězni měli šanci utéci. S Aršinovem odešlo patnáct mužů.

Poté strávil Aršinov dva roky v zahraničí, většinou ve Francii. V roce 1909 se vrátil do Ruska, kde se po rok a půl věnoval podzemní anarchistické propagandě a organizační práci mezi pracujícími.

Když v roce 1910 pašoval zbraně a anarchistickou literaturu z Rakouska-Uherska do Ruska, byl na hranicích zatčen rakouskými celníky a uvězněn v Tarnopolu. Poté co v tomto žaláři strávil více než rok, byl vydán ruským úřadům do Moskvy kvůli spáchaným teroristickým činům a odsouzen krajským soudem k 20 letům nucených prací.

Aršinov si svůj trest odpykával v moskevských Butyrkách.

Právě zde se v roce 1911 poprvé setkal s mladým Nestorem Machnem, který byl v roce 1910 odsouzen k doživotním nuceným pracem za teroristické činy a již k němu dolehlo Aršinovo jméno a zprávy o jeho práci na jihu. Po celou dobu strávenou ve vězení zůstali blízkými přáteli a oba společně opustili vězení v prvních dnech revoluce v březnu 1917.

Jakmile se Machno ocitl na svobodě, opustil Moskvu, aby se zapojil do revoluční činnosti na Ukrajině, ve svém rodišti Guljaj-Pole. Aršinov zůstal v Moskvě a energicky se zapojil do práce Moskevské federace anarchistických skupin.

Když po okupaci Ukrajiny rakousko-uherskými silami v létě roku 1918 Machno trávil nějaký čas v Moskvě, aby seznámil sám sebe i své soudruhy s probíhajícími událostmi, bydlel u Aršinova. Tehdy se sblížili ještě více a intenzivně diskutovali o problémech revoluce a anarchismu. Poté, co se Machno po třech nebo čtyřech týdnech vrátil na Ukrajinu, dohodli se, že zůstanou v úzkém kontaktu. Machno slíbil, že nezapomene na Moskvu a poskytne hnutí materiální pomoc. Hovořili o potřebě zahájit vydávání časopisu... Machno dodržel slovo, poslal do Moskvy nějaké peníze (které ale Aršinov kvůli okolnostem na něž ani jeden z nich neměli vliv nikdy nedostal) a několikrát Aršinovovi napsal. Ve svých dopisech vyzýval Aršinova, aby se připojil k práci na Ukrajině, čekal a byl rozzloben, že Aršinov nepřicházel.

O nějaký čas později začaly noviny hovořit o Machnovi jako předákovi početného partyzánského oddílu.

V dubnu 1919, na samém počátku vývoje machnovského hnutí, Aršinov odjel do Guljaj-Pole a od té doby se z regionu machnovštiny takřka nehnul až do její porážky v roce 1921. Zabýval se především kulturními a vzdělávacími záležitostmi a organizační prací; jistou dobu řídil kulturně vzdělávací komisi (sovětu povstalecké armády, pozn. překl.) a byl redaktorem povstaleckého časopisu „Puť k svobodě“ (Cesta ke svobodě). Z oblasti odjel až v létě 1920 po ústupu hnutí. Během této doby ztratil rukopis historie hnutí, který byl takřka připraven k vydání. Po období své nepřítomnosti se do regionu, stlačovaného ze všech stran (Rudými i Bílými) vrátil jen s největšími těžkostmi a zůstal zde až do začátku roku 1921. Tehdy po třetí katastrofální porážce hnutí ze strany sovětské vlády, ⁽⁵⁾ Aršinov opustil oblast s formálním posláním; dokončit práci na dějinách machnovského hnutí. Tentokrát za extrémně složitých osobních podmínek svoji práci dokončil, částečně na Ukrajině a částečně v Moskvě.

Autor této knihy je tedy mnohem povolanejší než kdo jiný k hodnocení našeho tématu. Znal se s Nestorem Machnem dávno předtím, než se odehrály jím popisované události a během událostí ho spatřil procházet nejroztodivnějšími situacemi. Aršinov se rovněž znal se všemi významnějšími účastníky machnovského hnutí. Nakonec on sám byl aktivním spolunárodním proběhlých událostí a sám zažil vznešený a tragický vývoj machnovského hnutí. Nejvlastnější podstata machnovštiny, její ideologické a organizační snahy, aspirace a naděje mu byly mnohem zřetelnější než komukoli jinému. Aršinov byl svědkem jejího titánského boje proti všem nepřátelům, svírajícím ji ze všech stran. Sám byl dělníkem a byl zásadně osloven duchem hnutí jako takového: jeho mocným poselstvím pracující třídě, inspirovaným anarchistickými myšlenkami, které vyzývaly pracující, aby vzali svůj osud do vlastních rukou a vytvořili svými rukama nový svět. Jako inteligentní a vzdělaný dělník byl Aršinov schopen analyzovat nejvlastnější základy hnutí a postavit je do ostrého kontrastu vůči ideologickým základům ostatních sil, hnutí a tendencí. Konečně, Aršinov je podrobně seznámen se všemi dokumenty hnutí. Byl jako nikdo jiný schopen kriticky zhodnotit všechny k němu se vztahující svědectví a materiály, aby oddělil podstatné od nepodstatného, charakteristické od marginálního a základní od podružného.

To vše mu dovolilo navzdory nekonečné řadě nepříznivých okolností a opakované ztrátě rukopisu, materiálů a dokumentů pochopit a osvětlit jednu z nejoriginálnějších a nejpozor-

⁵⁾ Během této porážky byl Aršinov (nikoli poprvé) málem zabit při útoku divize „Rudých kozáků“. Na vlastní oči viděl masakr svých soudruhů, kteří se nestačili vyhnout úderům kozáckých šavlí.

ruhodnějších epizod ruské revoluce.

Je nutné promluvit také o jednotlivých aspektech jeho práce? Zdá se totiž, že kniha v dostatečné míře hovoří sama za sebe.

Měli bychom především zdůraznit, že Aršinovova práce byla napsána s příkladnou péčí a přesností. Nebyl do ní zahrnut ani jeden nejednoznačný fakt. Právě naopak - autor s ohledem na stručnost vypustil řadu zajímavých a charakteristických epizod a detailů, které se skutečně odehrály.

Některé momenty, činy a dokonce celé události byly vypuštěny protože je nebylo možno ověřit na základě přesných faktů.

Na práci měla nepochybně škodlivý vliv ztráta celého souboru důležitých dokumentů. Poslední - celkově čtvrté - zmizení rukopisu, společně s neobyčejně důležitými dokumenty zasadilo autorovi takovou ránu, že Aršinov dlouho váhal, než se znovu pustil do práce. Vrátit se k práci ho přimělo pouze vědomí nezbytnosti napsat soudržnou, i když neúplnou historii machnovščiny.

Je jasné, že pozdější práce, týkající se historie machnovského hnutí, musí být rozšířeny a doplněny novými údaji. Hnutí bylo tak široké, tak významné a tak původní, že dosud nemůže být plně posouzeno. Tato kniha je pouze prvním vážným příspěvkem k analýze jednoho z největších a nejpoučňivějších revolučních hnutí v celé lidské historii.

Některé z autorových principiálních prohlášení mohou být diskutabilní. Nepředstavují ale základní prvky knihy a nejsou rozvinuta do logických závěrů. Mohli bychom se zmínit například o autorově nesmírně zajímavém a původním zhodnocení bolševismu jako tvůrci nové vládnoucí kasty, která nahrazuje buržoazii a záměrně aspiruje na ovládnutí pracujících mas v ekonomickém a politickém smyslu.

Podstata machnovščiny je v tomto díle vyjádřena důležitěji než kdekoli jinde. Samotný výraz "machnovščina" dostává v práci tohoto autora široký a takřka symbolický význam. Autor jej používá, aby popsal unikátní, zcela původní a nezávislé revoluční hnutí pracující třídy, které si postupně uvědomilo souvislosti své existence a vstoupilo do arény, v níž se píše historie. Autor považuje machnovščinu za jeden z prvních a nejpozoruhodnějších projevů tohoto nového hnutí a jako takové ji staví do protikladu k jiným silám a hnutím revoluce. Právě toto podtrhuje jedinečný význam termínu "machnovščina". Hnutí by existovalo i bez osoby Nestora Machna, protože jeho živoucí síly, živoucí masy, které vytvořily a rozvíjely hnutí a které vysunuly Machna do popředí pouze jako talentovaného vojenského velitele, by existovaly i bez něj. Dokonce i kdyby hnutí přijalo jiné jméno a jeho ideologická orientace by byla odlišná, jeho podstata by zůstala stejná.

V této práci je osobnost a role samotného Nestora Machna vykreslena velmi detailně.

Vztahy mezi machnovským hnutím a nejrůznějšími nepřátelskými silami (kontrarevolucí, Bolševismem apod.) jsou popsány mistrovským způsobem. Stránky věnované početným událostem hrdinského boje machnovščiny proti nim jsou uchvacující a úžasné.

Extrémně zajímavá otázka po vzájemných vztazích machnovščiny a anarchismu ale autorem nebyla adekvátně zodpovězena. Aršinov vyjadřuje pozoruhodnou skutečnost, že anarchisté jako takoví - přesněji řečeno "salónní" anarchisté - zůstali vně hnutí; podle autorových vlastních slov jej "prospali." Aršinov říká, že jev byl způsoben infikováním jistého množství anarchistů "partajnictvím", nezdravou výzvou vést masy, jejich organizace a hnutí. Vysvětluje to neschopnost zmíněných anarchistů porozumět skutečně nezávislým masovým hnutím, vyrůstajícím bez jejich vědomí a žádajícím na nich pouze upřímnou a zodpovědnou pomoc v oblasti kultury. Vysvětluje to rovněž jejich předsudky a v podstatě i jejich opovržení podobnými hnutími. Je to nicméně nedostatečné vysvětlení. Mezi anarchisty se vzhledem k machnovščině vytvořily tři názory: zásadně skeptický, neutrální a zásadně příznivý. Autor bezpochyby náleží ke stoupencům třetího názoru. Jeho pozice může být diskutabilní a lze říci, že se tématem mohl zabývat hlouběji a je pravda, že toto téma se nevztahuje k podstatě knihy. Autorův názor je nicméně silně pod-

pořen předloženými fakty... Doufejme, že problémem se začne zabývat anarchistický tisk a jeho podrobné probrání přinese závěry užitečné pro anarchistické hnutí.

Je jisté, že všechny báchorky o banditismu, antisemitismu a podobných zlověstných jevech, spojovaných s machnovským hnutím, budou vydáním této knihy rozptýleny.

Pokud machnovščina podobně jako všechny ostatní podniky živých lidí, měla svoje slabá místa, chyby a odchylky, zkrátka záporné stránky, pak tedy byly podle autorova pohledu natolik bezvýznamné a nedůležité ve vztahu k velké pozitivní podstatě celého hnutí, že si nezaslouží seriózně probírat. Pokud by hnutí mělo tu nejmenší šanci svobodně a tvořivě se rozvíjet, přerostlo by je bez sebemenší námahy.

Tato práce zřetelně a jednoduše ukazuje, jak předvídavě hnutí překonalo nejrůznější předsudky - národnostní, náboženské i další. Tato skutečnost je krajně charakteristická a představuje další důkaz o tom, jaké úrovně mohou dosáhnout pracující masy, když už kladně odpoví na rozhodující revoluční počín - a jak snadno - pokud to jsou opravdu ony, kdo tvoří revoluci, pokud mají skutečnou a naprostou svobodu volby a svobodu jednat. Mohou se vydat jakoukoli cestou, pokud ovšem tato cesta není úmyslně zatarasena.

Na této knize se mi zdá zvláště pozoruhodné a důležité následující:

1) Autor v opozici k mnoha lidem, kteří považovali a stále považují machnovščinu za pouhou výjimečnou vojenskou epizodu, lehkovážný počín bojechtivých partyzánů se všemi z toho vyplývajícími důsledky, zejména neschopností zabránit vytvoření vojenské kliky (a vztah mnohých lidí k machnovščině se zakládal právě na tomto pohledu), ukazuje na základě nepopíratelných skutečností, že tyto názory jsou nepravdivé. Autor před námi velice pečlivě odvíjí obraz svobodného, tvořivého a organizovaného, i když pouze krátkodobého hnutí širokých pracujících mas, prodechnutých opravdovým ideálem; hnutí, které vytvořilo vlastní ozbrojenou sílu v odpovědi na potřebu bránit svoji revoluci a svobodu. Padá tak všeobecně rozšířený předpoklad o machnovščině.

Měli bychom poznamenat, že na místech, kde autor zcela vážně kritizuje machnovščinu, kritizuje právě její jistou lehkomyšlnost ve vojenských a strategických otázkách. V kapitole o chybách machnovců vyjadřuje svoje přesvědčení, že pokud by machnovci měli čas zorganizovat odpovídající obranu i na samých hranicích povstaleckého regionu, pak by se revoluce na Ukrajině i obecně vyvíjela velmi odlišně. Pokud má pravdu, pak může být v tomto ohledu osud machnovščiny přirovnán k osudu jiných revolučních hnutí minulosti, v nichž vojenské chyby rovněž sehrály osudovou roli. Každopádně v tomto bodě vyzýváme čtenáře k pozornosti, která může způsobit objevení se velmi provokativních myšlenek.

2) V knize je zvláště zdůrazňována naprostá nezávislost hnutí, nezávislost, která byla uvědoměle a energicky bráněna proti všem zasahujícím silám.

3) Je konečně nepopíratelně a jasně popsán vztah bolševismu a sovětské vlády k machnovščině. Všechny bolševické výmysly a falešná obvinění jsou zásadně otřesena. Všechny jejich zločinné machinace, všechny jejich lži, jejich samotná kontrarevoluční podstata, to vše je podrobně odhaleno. Tato část knihy by mohla být velmi vhodně uvedena slovy, které kdysi uklouzly řediteli sekce tajných operací Čeky Samsonovovi (když jsem byl ve vězení předvolán k výslechu právě tímto "vyšetřovatelem"). Poté, co jsem mu řekl, že považuji chování bolševiků k Machnovi v době trvání jejich dohody za zrádovské, Samsonov promptně odpověděl: „Vy to považujete za zradu? To pouze potvrzuje, že jsme skutečně schopní politici. Když jsme Machna jednoduše potřebovali, tak jsme věděli, jak to zařídit. Když už jsme ho nepotřebovali, našli jsme cesty jak ho zlikvidovat.“

4) Mnoho oddaných revolucionářů považuje anarchismus za idealistickou fantazii a ospravedlňuje bolševismus jako jedinou možnou realitu, nevyhnutelnou a nezbytnou pro vývoj světové sociální revoluce, jejíž konkrétní stádium představuje. Stinné stránky bolševismu se pak jeví jako méně důležité a historicky ospravedlnitelné.

Tato práce zasazuje smrtící úder zmíněné koncepci a živým způsobem podkládá dva argumenty: a) že anarchistické aspirace se objevily v Ruské revoluce, kdykoli to byla skutečná nezávislá revoluce samotných lidových mas, nikoli ve formě "škodlivé vizionářské utopie", ale jako reálné, konkrétní revoluční hnutí těchto mas a b) že právě z tohoto důvodu byla revoluce úmyslně a krutě potlačena bolševiky až do krajnosti.

Fakta předložená v této knize jasně ukazují, že realita "bolševismu" je ve své podstatě totožná s realitou carismu. Tato fakta konkrétně a průzračně protirečí této "realitě" až do nejmenších důsledků, staví proti ní pravdu a skutečnost anarchismu jako jediné skutečné revoluční ideologie pracující třídy a odebírá bolševismu byť jen náznak historického ospravedlnění.

5) Tato kniha poskytuje anarchistům nepřehledné množství materiálů, v jejichž světle mohou znovu prodiskutovat svoje názory. Přináší několik nových otázek, poskytuje celé série faktů, které pomohou vyřešit mnoho otázek, přetrvávajících z minulosti a konečně potvrzuje několik mezitím zcela zapomenutých pravd, které mohou být užitečně znovu otevřeny a promyšleny.

Dovolte mi ještě jednu poznámku.

Přestože tato kniha byla napsána anarchistou, její zájmy a důležitost daleko přesahují hranice toho či onoho okruhu čtenářů.

Pro mnoho lidí bude tato kniha neočekávaným objevem. Jiné upozorní na události, které se kolem nich udály. Pro další vrhne nové světlo na tyto události.

Nejen každý gramotný dělník nebo rolník, nejen každý revolucionář, ale rovněž každý myslící člověk, který se zajímá o to, co se kolem něj děje, by si měl pozorně přečíst tuto knihu, přemýšlet o závěrech z ní plynoucích a jasně si uvědomit, jaké z ní plyne poučení.

Dnes, když je život obtěžkán množstvím událostí a svět se zmítá v boji, dnes, když revoluce klepe na všechny dveře, připravena strhnout do svého víru každého smrtelníka, dnes, kdy se maximální rychlostí rozbíhá ohromný zápas - nejen zápas mezi prací a kapitálem, mezi umírajícím a nově se rodícím světem, ale rovněž i mezi stoupenci několika rozdílných způsobů jak bojovat a budovat, dnes, když dusot bolševických holínek zní celým světem a volá po krvi pro svoji zrazenou revoluci a verbuje nové stoupence silou, zradou a penězi, když Machno, trpící ve varšavském vězení ⁽⁶⁾, se může utěšovat pouze tím, že myšlenky, za které bojoval, nezemřely, ale rostou a rozšiřují se - dnes by každá kniha, která osvětluje cesty revolučního boje, měla být v každé rodině povinnou četbou.

Anarchismus není privilegium hrstky vybraných, ale zásadní a hluboké učení a pohled na svět, se nímž by měl být seznámen každý člověk.

Čtenář se nemusí nutně stát anarchistou, ale nemělo by se mu již přihodit, co se stalo jednomu starému profesorovi, který kdysi náhodou přišel na jednu anarchistickou přednášku. Po ní, dojat k slzám, řekl lidem, kteří se okolo něj shromáždili: „Zde stojím já, univerzitní profesor s bílými vlasy a až dodnes jsem nevěděl naprosto nic o tomto pozoruhodném a krásném učení... cítím se zahanben“.

Čtenář se nikdy nemusí stát anarchistou, protože být anarchistou není povinné. Je ale nezbytné znát anarchismus.

Volin, květen 1921

⁶⁾ V době vydání této knihy v ruštině byl Machno souzen polským válečným soudem a čelil obvinění z velezrady za to, že údajně společně s bolševiky podnítil povstání v Haliči. Obvinění bylo nakonec staženo a Machno osvobozen. Od té doby se nacházel na svobodě. (Poznámka ve francouzském vydání, Paříž, Librairie Internationale, 1924).

Autorova předmluva

V rámci Ruska je machnovščina kolosální událostí. Hloubkou a zásadností svých myšlenek překračuje všechna nám známá spontánní hnutí pracující třídy. K ní se vázající faktografický materiál je ohromný. Naneštěstí v podmínkách dnešní – bolševické – reality, nemůžeme ani snít o sebrání materiálu, který by hnutí zcela osvětlil. To zůstává úkolem budoucích generací.

Na dějinách machnovského hnutí jsem začal pracovat celkem čtyřikrát. Pro tento účel jsem shromáždil veškeré podklady, týkající se hnutí. Moje práce však byla rovněž čtyřikrát zničena, když byla zcela dokončena. Dvakrát jsem o ni přišel během bitev na frontě a dvakrát v bytech během domovních prohlídek. O zvláště cenné dokumenty jsem přišel v Charkově v lednu 1921. Obsahovaly totiž všechno, co by jeden chtěl a mohl vědět o frontě a machnovském táboře a rovněž i osobní Machnovy písemnosti, včetně jeho pamětí, obsahujících velké množství faktů, většinu publikací a dokumentů hnutí, úplnou sbírku vydání časopisu „Puť k Svobodě“, detailní životopisné poznámky o nejoddanějších účastnících hnutí. Je naprosto nemožné být jen částečně zrekonstruovat tuto ztracenou dokumentaci. Musel jsem tedy dokončit svoji knihu, postrádaje mnoho potřebných materiálů. A co více, musel jsem nejdříve pracovat v přestávkách mezi jednotlivými bitvami a později v krajně nepříznivých represivních podmínkách současného Ruska, kdy jsem psal stejně, jak si psali vězni v carských vězeních, kteří se skrývali v rohu nebo za stolem v neustálých obavách, že budou odhaleni dozorcem.

Z těchto důvodů je přirozené, že moje práce se jeví jako uspěchaná a jsou v ní jisté mezey. Nicméně současný stav věcí si vyžaduje vydání práce o dějinách hnutí, dokonce i když bude neúplná. Následkem toho je, že tato práce není definitivní. Je pouhým začátkem, měla by mít své následování a další rozpracování. Pro tento účel však bude nezbytné shromáždít všechny materiály, týkající se hnutí. Vyzývám všechny soudruhy, kteří je mají v držení, aby je postoupili autorovi.

V této předmluvě bych chtěl říci několik slov na adresu našich soudruhů – pracujících z jiných zemí. Mnoho jich dnes přijíždí do Ruska, aby navštívili nějaký kongres a pohlíží na současné Rusko očima sovětské vlády. Navštěvují továrny v Petrohradě, Moskvě a dalších městech a informují se o nich na základě údajů, shromážděných vládnoucí stranou nebo s ní svázanými politickými uskupeními. Takové seznámení se s ruskou realitou je však naprosto bezcenné. Hostům se všude ukazuje život, který je skutečnosti nahony vzdálen. Například v roce 1912 nebo 1913 jeden vědec z Amsterdamu (Israel Van Kan, nemýlím-li se), přijel do Ruska, aby posoudil tamní vězení a vazby. Carská vláda mu umožnila prohlédnout si vězení v Petrohradě, Moskvě a jiných městech. Profesor přecházel z jedné cely do druhé, informoval se o situaci trestanců a hovořil s nimi. Navzdory skutečnosti, že navázal ilegální kontakt s některými politickými vězni (Minorem a dalšími), z ruských vězení nespátřil více, než mu vězeňská správa chtěla ukázat. To podstatné na ruských věznicích mu uniklo. Zahraniční soudruzi a dělníci, kteří přijíždějí do Ruska, doufají, že se za krátký čas seznámí s ruským životem s pomocí údajů, poskytnutých vládnoucí stranou nebo některými soupeřícími politiky, se octnou ve stejné situaci jako Israel Van Kan. Nevyhnutelně se dopustí stejně vážných chyb.

Abychom porozuměli ruské realitě, je třeba vydat se na venkov jako prostý zemědělský dělník nebo jít do továrny a dostávat ekonomický a politický pajok (příděl), zaručený lidem vládou Komunistické strany, domáhat se svatých práv pracující třídy a bojovat za ně, když nebudou uznána, a tím myslím bojovat v revolučním slova smyslu, protože revoluce je nejvyšším právem námezdně pracujících. Pouze tehdy se odvážnému pozorovateli vyjeví skutečný a nikoli umělý pohled na ruskou realitu. Pak již nebude překvapen historií, zapsanou v této knize. S hrůzou a děsem spatří, že v Rusku je dnes stejně jako kdekoli jinde velká pravda pracujících lidí utlačována a mučena a náhle mu bude jasné hrdinství machnovského hnutí, které tuto pravdu bránilo.

Zdá se mi, že každý myslící proletář, mající starost o osud své třídy, bude souhlasit nejen s tím, že pouze takto se může seznámit s nejen ruským životem. Vše, co bylo dodnes běžnou

praxí zahraničních delegací, které přijely studovat ruský život, bylo pouze směšnou iluzí, nedělním výletem za hranice, pustým mrháním časem.

Aršinov, Moskva, duben 1921

P.S. Považuji za příjemnou soudružskou povinnost poděkovat jak za sebe, tak i za další účastníky hnutí všem organizacím a soudruhům, kteří mi pomohli nebo se snažili pomoci s vydáním této knihy: Federaci anarchokomunistických skupin Severní Ameriky a italským a bulharským soudruhům.

Kapitola I

Demokracie a pracující masy v Ruské revoluci

Ve světové historii se dosud neodehrála žádná revoluce, která by byla provedena pracujícími lidmi ve jménu jejich vlastních zájmů – městskými dělníky a chudými rolníky, kteří nevykořisťují ničí práci. Přestože hlavní silou všech velkých revolucí byli dělníci a rolníci, kteří jejich úspěchu přinesli nesčíslné oběti, vůdci, ideologie a organizátoři forem a cílů revoluce nikdy nebyli ani dělníci ani rolníci, ale prvky cizí dělníkům a rolníkům, obecně řečeno prostředníci, váhající mezi vládnoucí třídou umírající epochy a proletariátem měst a polí. Tento prvek se vždy zrodil a vyrostl z podhoubí rozkládajícího se starého státního systému a byl živěn z existence osvobozeneckého hnutí mezi pracujícími masami. Kvůli svému třídnímu charakteru a svým aspiracím na uchopení státní moci, tyto prvky přijaly vzhledem k umírajícímu politickému režimu revoluční stanovisko a ochotně se staly vůdci zotročených pracujících, vůdci masových revolučních hnutí.

Ale zatímco organizuje revoluci a vede ji pod praporem životně důležitých zájmů dělníků a rolníků, tento prvek vždy sleduje své vlastní skupinové nebo kastovní zájmy a snaží se zneužít revoluci s cílem dosadit sama sebe do rozhodujícího postavení v zemi. Právě to se stalo anglické revoluci. Právě to se stalo francouzské a německé revoluci z roku 1848. Právě to se stalo dlouhé řadě revolucí, v nichž městský i venkovský proletariát bojoval za svobodu a proléval proudem svoji krev - a plody jeho úsilí a obětí sklidili vůdci, politici nejrůznějších odstínů, kteří se vyšplhali po zádech lidu, aby uzpůsobili úkoly a cíle revoluce v zájmu svých uskupení.

Během Velké francouzské revoluce pracující přispěli kolosálním úsilím a obětmi jejímu triumfu. Co se ale týče politiků této revoluce – byli syny proletariátu a bojovali za jeho aspirace – rovnost a svobodu? V žádném případě. Danton, Robespierre, Camille Desmoulins a celá řada dalších „velekněží“ revoluce byla představiteli dobové liberální buržoazie. Bojovali za specifický buržoazní typ společenských vztahů a ve skutečnosti neměli nic společného s revolučními ideály rovnosti a svobody, vyslovenými francouzskými lidovými masami 18. století. A přesto byli a stále jsou považováni za vůdce velkých revolucí. V revoluci z roku 1848 francouzská pracující třída, která jí dala tři měsíce heroického úsilí, bídy, odříkání a obětí – dostala onu „sociální republiku“, kterou jí slibovali organizátoři revoluce? Pracující třída sklidila pouze otroctví a smrt v masovém měřítku. Když se pařížští pracující pokusili povstat proti zrádcovským vůdcům, bylo jich 50.000 zavražděno.

Dělníci a rolníci všech předchozích revolucí uspěli pouze v letném načrtnutí svých nejdůležitějších tužeb, pouze v definování jejich nasměrování, které bylo vždy obecně zvráceno a pak zničeno inteligentnějšími, vychytralejšími a vzdělanějšími „vůdci“ revoluce. Pracující z těchto revolucí získali přinejlepším odhozené ohryzané kosti ve formě hlasovacího práva, shromažďovacího práva a tiskového zákona – ve formě možnosti vybrat si své vlastní vůdce. A dokonce i tento zbytek jim byl ponechán pouze na krátký čas, který nový režim potřeboval ke své konsolidaci. Poté se život mas navrátil na starou cestu podřízenosti, vykořisťování a okrádání.

Pouze během masových hnutí zdola, jako za povstání Stěny Razina nebo soudobých revolučních dělnických a rolnických povstání, se lidé stávají pány svého hnutí a propůjčují mu formu a obsah. Tato hnutí, kterým se ze strany všech „myslících“ lidí dostává jen znásilňování a urážek, ale dosud nikdy netriumfovala a v termínech svého obsahu a formy se ostře liší od revolucí, vedených politickými skupinami či stranami.

Naše Ruská revoluce je nepochybně politickou revolucí, používající síly lidu, aby posloužily zájmům lidu cizím. Základní skutečností této revoluce tvoří na pozadí ohromných obětí, utrpení a revolučního úsilí dělníků a rolníků, uchopení politické moci zprostředkující skupinou, takzvanou socialistickou revoluční inteligencí, sociálními demokraty.

Bylo již mnoho napsáno o ruské i mezinárodní inteligenci. Ta je všeobecně chválena a na-

zývána nositelem nejvyšších lidských ideálů a chráněncem nejvyšší pravdy. Stěží se ale o ní někdo vyjadřuje tvrdě. Vše, co o ní bylo napsáno, ať již dobrého nebo špatného, má jeden zásadní nedostatek: zejména to, že vždy intelektuálové definují intelektuály, intelektuálové chválí intelektuály a intelektuálové spílají intelektuálům. Pro nezávislou mysl dělníka nebo rolníka je to naprosto nepřesvědčivé a nemůže mít žádnou váhu na vztahy mezi intelektuály a lidem. V těchto vztazích se lidé starají pouze o fakta. Reálným a nepopíratelným faktem života socialistické inteligence je skutečnost, že vždy užívala privilegovaného společenského postavení. Žila v privilegiích a stala se privilegovaná nejen sociálně, ale rovněž psychologicky. Všechny její duševní aspirace, vše, co nazývá „společenským ideálem“, v sobě nevyhnutelně nese ducha kastovních privilegií. Setkáváme se s tím během celého společenského vývoje inteligence. Pokud za počátek revolučního hnutí inteligence vezmeme éru děkabristů a následně projdeme postupně všechna stadia tohoto hnutí – „Narodničestvo“, „Narodovolectví“, marxismus a socialismus obecně se všemi jeho větvemi – všude nacházíme jasně vyjádřeného ducha kastovních privilegií.

Bez ohledu na to, jak vznešený se zvnějšku může jevit společenský ideál, jakmile v sobě začne nést privilegia, za která lidé musí platit svoji prací a svými právy, nepředstavuje již úplnou pravdu. Společenský ideál, který nenabízí lidem úplnou pravdu, se pro ně stává lží. Právě takovouto lež představuje pro lid ideologie socialistické inteligence a samotných intelektuálů. Tato skutečnost determinuje vše ohledně vztahu lidu a inteligence. Lidé nikdy nezapomenou a neodpustí fakt, že jistá sociální skupina spekovala s jejich námezdní prací a neexistencí práv a vytvořila si sama pro sebe nová společenská privilegia a pokusila se je přenést do nové společnosti.

Lid představuje jedno a demokracie a její socialistická ideologie představuje druhé, které k lidem přichází obratně a vychytrale. Je jisté, že izolovaní hrdinští jednotlivci jako například Sofie Petrovská, vyčnívali nad zlověstná privilegia, vlastní socialismu, ale pouze protože nechápali realitu v termínech demokratické třídní doktríny, ale psychologicky nebo eticky. To jsou pravé květiny života, to je pravá krása lidského pokolení. Inspirováni vášní pro pravdu, žili pouze proto, aby sloužili lidu a prostřednictvím jejich nádherného osobního příkladu byl odhalen falešný charakter socialistické ideologie. Lidé na ně nikdy nezapomenou a neustále k nim budou ve svých srdcích chovat vřelou lásku.

Neurčité politické aspirace ruské inteligence z roku 1825 na sebe vzaly během půlstoletí podobu propracovaného státně-socialistického systému a samotná inteligence se zhmotnila v jasně definované socio-ekonomické skupině: sociální demokracii. Byly také definitivně ustaveny vztahy mezi touto inteligencí a lidem, který směřoval k občanskému a ekonomickému sebeurčení – a demokraté se snažili dostat jej pod svoji kontrolu. Vztahy mohly být udržovány pouze pomocí obratnosti, podvodů a násilí, v žádném případě se nejednalo o přirozený výsledek identity zájmů. Ty jsou naopak navzájem nepřátelské.

Samotná státní doktrína, myšlenka zacházení s masami pomocí síly, byla vždy znakem jedinců, kterým scházelo cit pro princip rovnosti a v nichž byl dominantní egoistický instinkt, jedinců, pro které lidské masy představují pouze tvárnou hmotu, postrádající vlastní vůli, iniciativu a inteligenci, neschopnou řídit sama sebe.

Tuto ideu vždy zastávaly dominující privilegované skupiny, stojící mimo pracující populaci – aristokracie, vojenská kasta, klérus a průmyslová a obchodnická buržoazie atd.

Nikoli náhodou se současný socialismus ukazuje být oddaným služebníkem této ideje, je totiž ideologií nové vládnoucí třídy. Pokud pozorně sledujeme nositele a apoštoly státního socialismu, vidíme, že všichni jsou plni centralistických pohnutek, že každý z nich sám na sebe pohlíží především jako na řídící a velící centrum, okolo něhož se shromažďují masy. Tento psychologický rys státního socialismu a jeho nositelů je přímým výhonkem psychologie předcházejících skupin vládců, zlikvidovaných nebo umírajících.

Druhou zásadní skutečností naší revoluce je to, že pracující dělníci a rolníci zůstali v rámci svého dřívějšího postavení „pracujících tříd“ – výrobců, ovládaných shora autoritou.

Veškerá současná takzvaná socialistická výstavba, prováděná v Rusku, celý státní aparát a správa naší země, vytvoření nových sociálně-politických vztahů – není ničím jiným, než výstavbou nové třídní nadvlády nad pracujícími, výstavbou nového socialistického státu, který jim bude vládnout. Plán pro tuto výstavbu a nadvládu byl vypracován a připraven během několika desítek let vůdci sociální demokracie a již před Ruskou revolucí byl znám pod termínem kolektivismus. Dnes se nazývá sovětským systémem.

Tento systém si odbyl svoji historickou premiéru na půdě revolučního hnutí ruských dělníků a rolníků. Jedná se o první pokus sociální demokracie ustavit svoji státní nadvládu nad zemí pomocí síly revoluce. Jako první pokus, uskutečněný pouze jednou částí demokratů – jejich neaktivnější, nejschopnější a nejrevolučnější částí – jejich levicovým komunistickým křídlem – přirozeně překvapil široké masy demokratů a jeho brutální formy okamžitě rozdělily samotnou demokracii do několika soupeřících skupin. Některé z nich (menševici, eseri apod.) považovali za předčasné a riskantní v současné době zavádět v Rusku komunismus. Přidrželi se naděje, že dosáhnou uchopení státní moci v zemi takzvanou legální a parlamentní cestou: tím, že získají většinu parlamentních křesel prostřednictvím dělnických a rolnických hlasů. Právě toto byla podstata neshody s jejich kolegy z levého křídla, s Komunisty. Neshoda dočasné povahy, náhodná a nikoli vážná byla vyprovokována ze strany části širší a umírněnější frakce demokratů, která nebyla schopna pochopit smysl politických nepokojů, vyvolaných bolševiky. Jakmile však tato skupina rozpoznala, že komunistický systém v sobě neobsahuje nic, co by je ohrožovalo, ale právě naopak, nabízí jim v novém státě nejvyšší posty, všechny neshody mezi soupeřícími frakcemi demokratů zmizely a celá demokracie se zapojila pod vedením sjednocené Komunistické strany.

Již dnes můžeme pozorovat jakési „osvícení“ v řadách demokracie. Celá řada skupin a politických stran, v Rusku i zahraničí, se přidává k „sovětské platformě“. Velké politické strany z rozličných zemí, ještě nedávno vůdčí síly Druhé internacionály, které právě z tohoto hlediska bojovaly s bolševismem, se dnes připravují na vstup do Komunistické Internacionály a předvádějí se pracující třídě s komunistickou vlajkou v ruce a heslem „diktatura proletariátu“ na rtech.

Naše revoluce byla ale stejně jako dřívější velké revoluce, do nichž se zapojili dělníci a rolníci, doprovázena řadou původních a nezávislých bojů pracující třídy za svobodu a rovnost, skutečně zásadními proudy, které revoluci poznamenaly. Jedním z těchto proudů, nejmocnějším a nejživějším, byla Machnovščina. Po dobu tří let machnovščina hrdinsky prošlapávala revoluci cestu, na níž mohli pracující lidé Ruska uskutečnit své staleté tužby - svobodu a nezávislost. Navzdory brutální politice komunistické vlády, snažící se hnutí zadusit, narušit a obalamutit, machnovščina rostla, žila a vyvíjela se dále, bojovala na několika frontách občanské války, často zasazovala vážné údery svým protivníkům, vzbuzovala a podporovala revoluční očekávání dělníků a rolníků z Ruska, Sibiře a na Kavkaze. Dlouhé trvání machnovščiny je vysvětleno skutečností, že mnoho ruských dělníků a rolníků bylo do jisté míry seznámeno a dějinami revolucí, provedených jinými lidmi a dějinami revolučních hnutí svých předků a byli schopni z nich čerpat. Navíc z lidu vzešli pracující, kteří byli schopni nalézt, formulovat a přitáhnout pozornost mas k nejdůležitějším a základním aspektům revolučního hnutí, stavět tyto aspekty do protikladu k politickým cílům demokracie a důstojně, předvídavě a talentovaně bránit tužby pracujících.

Než postoupíme k dějinám machnovského hnutí, je nezbytné poznamenat, že pokud nazýváme Ruskou revoluci „Říjnovou revolucí“, směšujeme dva rozdílné jevy: hesla, v jejichž jménu masy provedly revoluci a její výsledky.

Hesla masového hnutí z října 1917 byla následující: „Továrny dělníkům! Půdu rolníkům!“ Celý společenský a revoluční program pracujících mas je sdělen v tomto krátkém, ale zásadně významném heslu: celý program – zničení kapitalismu, zrušení námezdní práce, konec zotročení státem a uspořádání nového života, založeného na výrobní samosprávě. Ve skutečnosti však tento říjnový program nebyl vůbec realizován. Kapitalismus nebyl zničen, ale zreformován. Námezdní práce a vykořisťování pracujících byla zachována silou a nový státní aparát neutlačuje pracující

nijak méně než státní aparát velkostatkářů a soukromých podnikatelů. Ruská revoluce tak může být nazvána „Říjnovou revolucí“ pouze ve specifickém a úzkém slova smyslu: jen jako uskutečnění cílů a úkolů Komunistické strany.

Říjnový společenský pohyb, stejně jako ten z února a března 1917, byl pouze jedním stádiem všeobecného postupu Ruské revoluce. Revoluční síly říjnového hnutí byly využity Komunistickou stranou pro její vlastní plány a cíle, ale tento čin ještě nepředstavuje celou naši revoluci. Všeobecný postup revoluce čítá i celou řadu jiných směrů, které se nezastavily v Říjnu, ale pokračovaly dále, směrem k splnění historických úkolů dělníků a rolníků: nastolení rovnostářské a bezstátní komunity pracující třídy. Současný protahovaný a upevněný Říjen musí nepochybně uvolnit cestu příští fázi lidové revoluce. Pokud se to nestane, Ruská revoluce nebude podobně jako všichni její předchůdci, ničím více, než změnou vlády.

Kapitola II

Říjnové nepokoje v Rusku a na Ukrajině

Abychom osvětlili vývoj Ruské revoluce, je nezbytné prozkoumat propagandu a vývoj revolučních myšlenek mezi dělníky a rolníky v letech 1900 a 1917 a význam říjnových nepokojů na Rusku a na Ukrajině.

Začneme s léty 1900-1905. Revoluční propagandu mezi dělníky a rolníky prováděli mluvčí dvou základních doktrín – státotvorného socialismu a anarchismu. Státotvorná socialistická propaganda byla šířena množstvím velmi dobře organizovaných demokratických stran: bolševiky, menševiky, esery a početnými příbuznými proudy. Anarchismus prosazovalo několik málo skupinek, které nedisponovaly ani dostatečně jasným chápáním svých úkolů vzhledem k revoluci. Pole propagandy a politického vzdělávání bylo takřka úplně obsazeno demokraty, kteří vychovávali masu v duchu svých politických programů a ideálů. Jejich základním cílem bylo nastolení demokratické republiky, prostředkem k jeho uskutečnění pak politická revoluce.

Anarchismus naopak odmítal demokracii jako jednu z forem státnosti a rovněž odmítal politickou revoluci jako metodu akce. Anarchismus měl za to, že základním úkolem dělníků a rolníků je sociální revoluce a právě k tomuto vzýval masu. Anarchismus byl jedinou doktrínou, volající po úplném zničení kapitalismu ve jménu svobodné, bezstátní společnosti pracujících lidí. Anarchismus ale disponoval pouze malým počtem aktivistů a zároveň postrádal konkrétní program pro bezprostřední budoucnost. Anarchismus se nemohl šířit ve velkém měřítku a nemohl zapustit kořeny mezi masami jako jejich specifická sociální a politická teorie. Nicméně, protože se anarchismus zabýval nejdůležitějšími stránkami života zotročených mas a protože se k nim nikdy nestavěl pokrytecky a učil je, jak bojovat přímo za svoji vlastní věc a jak za ni třeba i položit život – stvořil celý panteon bojovníků a mučedníků sociální revoluce, chovaný hluboko v srdcích pracující třídy. Anarchistické ideály se držely zpřímá po celé období krvavých zkoušek, které jim připravila carská reakce a zůstaly přítomny v srdcích mnoha pracujících z měst i vesnic jako jejich společenský a politický ideál.

Socialismus měl jako přirozený výhonek demokracie vždy po ruce ohromné intelektuální síly. Studenti, profesori, lékaři, právníci, novináři atd., byli buď otevření marxisté nebo do značné míry s marxismem sympatizovali. Díky početným a v politice zkušeným silám socialismus vždy uspěl v tom, že k sobě přitáhl velký počet pracujících, dokonce i když vyzýval k boji za nesrozumitelné a podezřelé ideály demokracie.

Navzdory tomu třídní instinkt vedl v době revoluce z roku 1917 dělníky a rolníky směrem k jejich vlastním přímým cílům: присvojení si půdy a továren.

Když se tato orientace poprvé objevila mezi masami – a bylo to dlouho před revolucí z roku 1917 – jedna frakce marxistů, zejména jejich levé křídlo – bolševici, rychle opustila svoje předchozí většinou buržoazně-demokratické pozice, vyhlásila hesla, která byla přizpůsobena potřebám pracující třídy a ve dnech revoluce šla po boku vzbouřených mas a hledala cesty, jak se stát pánem tohoto hnutí. Uspěla díky početným intelektuálním silám ve svých řadách stejně jako díky státotvorným sloganům, pomocí nichž svedla masu na svoji stranu.

Již jsme se zmínili o tom, že říjnové nepokoje se odehrály v duchu dvou mocných hesel: „Továrny dělníkům – půdu rolníkům“! Pracující lidé jim dali jasný význam bez jakýchkoli výhrad, tj., že revoluce přesune veškerou ekonomiku přímo do rukou pracujících a půdu a zemědělství do rukou rolníků. Duch spravedlnosti a samosprávy, obsažený v těchto heslech, inspiroval masu až do takové míry, že jejich významná a velmi aktivní část byla připravena začít již den po revoluci organizovat život na jejich základě. V mnoha městech odbory a tovární rady převzaly správu továren a jejich zásob, zbavily se dosavadních vlastníků a začaly samy určovat ceny apod. Všechny tyto pokusy se ale setkaly s nejtvrdějším odporem ze strany Komunistické strany, která se

již stala Státem.

Komunistická strana, která pochodovala bok po boku s revolučními masami a vzala za své jejich extremistické a často anarchistické slogany, okamžitě a živelně přehodila výhybku, jakmile byla rozpuštěna koaliční vláda a dostala se k moci. Revoluce jako masové hnutí pracujícího lidu, založená na říjnových zásadách, byla nyní pro stranu minulostí. Úhlavní nepřítel pracující třídy, průmyslová a zemědělská buržoazie, byl poražen. Období destrukce, období boje proti kapitalistickému režimu, skončilo a začalo období komunistické výstavby, období proletářské výstavby. Od tohoto bodu mohla být revoluce prováděna pouze prostřednictvím státních orgánů. Pokračování předchozího stavu věcí v zemi, kdy dělníci byli pány ulic, továren a dílen a rolníci, kteří ani nevěděli o vzniku nové vlády, se snažili spravovat svoje životy nezávisle, mohlo mít nebezpečné následky a narušit roli Strany ve státním aparátu. Všechno zmíněné muselo být zastaveno za použití jakýchkoli prostředků, včetně státního násilí.

Takové bylo „čelem vzad“ v aktivitách Komunistické strany poté, co se dostala k moci.

Od této chvíle strana úmyslně bránila jakékoli socialistické činnosti ze strany mas dělníků a rolníků. Toto „čelem vzad“, toto zastavení revoluce a plánování dalšího vývoje v byrokratickém duchu, nebylo samozřejmě ničím jiným než zbabělým a bezostyšným úskokem politické strany, která vděčila za svoji pozici pracující třídě. Jednalo se o čistokrevný podvod a uzurpaci. Logika, vyplývající z pozice, přijaté Komunistickou stranou v revoluci, ale diktovala právě toto. Jakákoli jiná politická strana, snažící se ustavit svoji diktaturu a dostat pod kontrolu celou zemi prostřednictvím revoluce, by se zachovala stejně. Před Říjnem revoluci řídilo právě křídlo demokratů – menševici a eseři. Lišili se od bolševiků pouze tím, že nebyli schopni nastolit svoji vládu a chytit masu do svých sítí.

Podívejme se nyní na to, jak se pracující lidé Ruska a Ukrajiny postavili k diktatuře Komunistické strany a jejímu zákazu dalšího vývoje revoluce. Co se týče pracujících Ruska a Ukrajiny, tak ti revoluci vnímali stejně, ale bolševická státotvorná nadvláda nad revolucí nebyla přijata jednoznačně. Na Ukrajině se setkala s větším odporem než v Rusku. Začneme Ruskem.

Před revolucí a během revoluce byla Komunistická strana velmi intenzivně činná v řadách ruských městských pracujících. Během období carismu se je pokusila jako levé křídlo sociální demokracie zorganizovat k boji za demokratickou republiku a zrekrutovala z jejich řad spolehlivou a soudržnou armádu k boji za své ideály.

Po svržení carismu v únoru až březnu 1917 začalo období zvyšování politického napětí. Dělníci a rolníci si nemohli dovolit promeškat žádný čas. Pracující lidé pohlíželi na Prozatímní vládu neskrývaně nepřátelsky. Nečekali a začali realizovat svoje práva revolučními prostředky: především právo na osmihodinový pracovní den, poté vlastnická práva k výrobním prostředkům a systému spotřeby a stejně tak i k půdě. Ve všem snažení se jim Komunistická strana jevila jako mocný a dobře zorganizovaný spojenec. Je ovšem pravda, že po dobu trvání tohoto spojení Strana sledovala vlastní cíle, o čemž masu nevěděly a měly před očima pouze skutečnost, že Komunistická strana s nimi společně bojovala proti kapitalistickému režimu. Tato strana nasměrovala veškerou sílu svých organizací, všechny své politické a organizační zkušenosti a své nejlepší aktivisty do samého srdce pracující třídy a do armády. Strana napjala všechny síly, aby okolo svých hesel shromáždila lid. Demagogicky si přitom zahrávala s ožehavými problémy utlačovaných pracujících lidí, spěšně si přisvojila rolnická hesla o půdě a dělnická hesla o svobodné práci a dotlačila pracující lid k rozhodujícímu střetnutí s koaliční vládou. Den za dnem byla Komunistická strana stále více přítomna prostřednictvím svých členů v řadách námezdně pracujících a neúnavně s nimi bojovala proti buržoazii až do Října. Pak se stalo přirozeným, že ruští pracující uvykli pohlížet na Stranu jako na svého energického soudruha ve zbrani, spolubojovníka v revolučním boji. Tato okolnost, stejně jako skutečnost, že ruská pracující třída neměla takřka vůbec žádné vlastní organizace, umožnila straně velmi snadno převzít řízení věcí do svých rukou. Když pak pracující třída Moskvy a Petrohradu svrhla koaliční vládu, moc se jednoduše přesunula do ru-

kou bolševiků jako vůdců společenského pohybu.

Poté Komunistická strana nasměrovala všechnu energii na zorganizování pevné vlády a likvidaci masového hnutí dělníků a rolníků, které se v různých částech země pokoušelo dosáhnout základních revolučních cílů prostředky přímé akce. Straně se podařilo tento úkol splnit bez větších těžkostí díky enormnímu vlivu, kterému se těšila v období před Říjnem. Je pravda, že bezprostředně po uchopení moci byla Komunistická strana více než jednou nucena zarazit první kroky dělnických organizací, snažících se zahájit výrobu ve svých podnicích na základě principů rovnosti pro pracující třídu. Je skutečností, že komunistická vláda nechala vyplenit mnoho vesnic a povraždil tisíce rolníků kvůli jejich neposlušnosti a pokusům obejít se bez státní moci. Je pravda, že v Moskvě a několika dalších městech byla Komunistická strana v dubnu 1918 přinucena použít kulomety a děla k likvidaci anarchistických organizací a později levých eserů, a tak vyprovokovala občanskou válku na levici. Obecně řečeno si ale bolševici díky jisté důvěře ruských pracujících v bolševismus, trvajících i po Říjnu, snadno a rychle podmanili masu, zastavili další vývoj dělnické a rolnické revoluce a nahradili ji vládními stranickými dekrety. Tak skončila revoluce v Rusku.

Na Ukrajině se období před a po Říjnu výrazně odlišovalo. Zde Komunistická strana neměla ani desetinu organizovaných sil, kterými disponovala v Rusku. Zde byl její vliv na rolníky a dělníky tradičně takřka zanedbatelný. Zde došlo k Říjnu mnohem později, ne dříve než v listopadu, prosinci nebo dokonce lednu příštího roku. Až do tohoto okamžiku Ukrajině vládla místní nacionalistická buržoazie – petljurovci – stoupenci hejtmana Petljury. Ve vztahu k Ukrajině se bolševici nechovali revolučně, ale zacházeli s ní po vojensku. V Rusku přechod moci na sověty znamenal přechod moci do rukou Komunistické strany. Na Ukrajině ale kvůli bezmocnosti a nepopulárnosti Komunistické strany přechod moci na sověty znamenal něco úplně jiného. Sověty byly radami delegovaných pracujících, nemajících jakoukoli reálnou moc dostat masu pod svoji kontrolu. Dělníci v továrnách a rolníci na vesnicích se cítili být skutečnou společenskou silou. Tato síla ale byla roztržštěná, disorganizovaná a neustále náchylná k upadnutí pod kuratelou diktatury nějaké dobře zorganizované politické strany.

Během celého revolučního boje nebyli ukrajinští dělníci a rolníci zvyklí mít nad sebou všudypřítomného a pedantského mentora, jakým byla Komunistická strana v Rusku. Výsledkem bylo, že pracující populace užívala daleko větší svobody, což se nevyhnutelně projevilo během dní, překypujících masovou revoluční aktivitou.

Dalším a ještě důležitějším aspektem života ukrajinských rolníků a dělníků byla tradice volnicy, která přetrvávala až z dávných časů. Ať už se carové od dob Kateřiny II. snažili sebevíc o její vymazání z mysli ukrajinského lidu, toto dědictví z hrdinské doby záporožských kozáků 14. – 16. století nicméně existuje až do dnešních dnů a ukrajinští rolníci si uchovali obzvláštní vášeň pro nezávislost. Mezi současnými ukrajinskými rolníky na sebe bere formu tvrdošíjného odporu proti všem novým vládám, které si je snaží podmanit.

V pozadí revolučního hnutí na Ukrajině tak stály dvě podmínky, které na Rusi neexistovaly, a které do značné míry ovlivnily charakter ukrajinské revoluce: nepřítomnost silné a dobře zorganizované politické strany a duch volnicy, živoucího dědictví ukrajinských pracujících. Stalo se tak skutečností, že když se revoluce v Rusku dostala bez většího odporu pod kontrolu státu, tato nadvláda na Ukrajině narazila na silný odpor. Sovětský státní aparát se zde usazoval násilně, většinou za použití zbraní. Zároveň se začalo rozvíjet nezávislé masové hnutí, složené především z rolníků. Objevilo se již za existence Petljurovy Demokratické republiky. Postupovalo vpřed jen pomalu a stále hledalo svoji cestu. Dále musí být řečeno, že jeho kořeny ležely v samotném základu Ruské revoluce. Objevilo se již během prvních dnů únorového společenského pohybu. Bylo hnutím nejnižších vrstev pracujících lidí, kteří se snažili zničit systém ekonomického otroctví a vytvořit nový systém, založený na zespolečenštění výrobních prostředků a nástrojů a obdělávání půdy přímo samotnými pracujícími.

Již jsme se zmínili, že ve jménu těchto principů se pracující zbavili vlastníků továren a předali řízení výroby vlastním třídním orgánům: odborovým svazům, továrním radám nebo dělnickým komisím, vytvořeným zvláště k tomuto účelu. Rolníci převzali půdu od poměščíků (šlechty), kulaků (bohatých sedláků) a vyhradili správu produkce pouze pracující třídě, čímž nacrtili nový typ zemědělské ekonomiky.

Tento způsob přímé revoluční akce dělníků a rolníků se na Ukrajině rozvíjel téměř bez jakýchkoli překážek během celého prvního roku revoluce a vytvořil zdravý a jasný vzor revolučního chování pro masy.

Kdykoli se ta či ona politická skupina, která převzala moc, snažila tento vzor zlomit, pracující proti ní pozvedli revoluční opozici a nejrůznějšími způsoby bojovali proti jejím pokusům.

Revoluční hnutí pracujícího lidu, směřující k sociální nezávislosti, které vzalo počátek již v prvních dnech revoluce, tak nebylo oslabováno ani když na Ukrajině postupně vznikly nejrůznější vlády. Nebylo vymýceno dokonce ani bolševiky, kteří se po říjnovém převratu snažili v zemi zavést svoji státní samovládu.

Jaké byly charakteristické rysy tohoto hnutí?

Jeho touha dosáhnout skutečných cílů pracující třídy pomocí revoluce, jeho vůle vybojovat si svobodu práce, jeho nesmiřitelnost ke všem společenským skupinám, stojícím proti pracující třídě.

Navzdory všem sofismatům Komunistické strany, snažícím se prokázat, že pouze Strana je mozkiem pracující třídy a že její vláda je vládou dělníků a rolníků – každý dělník a rolník, který si udržel svého třídního ducha nebo třídní instinkt, si byl vědom, že ve skutečnosti Strana tlačila pracující z měst i vesnic pryč od jejich revolučních úkolů, že Strana je již má v hrsti a samotná existence státního organismu je uzurpací jejich práva na nezávislost a určitou formu samosprávy.

Touha po úplném sebeurčení se stala základem hnutí, zrozeného v hloubi pracujících mas. Jejich uvažování bylo ve všech projevech zakořeněno právě v této myšlence. Státotvorná aktivita Komunistické strany nemilosrdně potírala jejich tužby. Byla to ale právě činnost svévolně se chovající politické strany, nesnášenlivé k jakýmkoli námitkám, která podnítila myšlení pracujících a dohnala je k tomu, že se postavili na odpor.

V počátku se hnutí omezovalo na ignorování nové moci a provádění spontánních aktů, během nichž se rolníci zmocňovali půdy a majetku venkovské šlechty. Prováděli to svou vlastní cestou, svými vlastními způsoby. Neočekávaná okupace Ukrajiny rakousko-uherskými a německými silami postavila pracující před úplně novou situací a předznamenala vývoj jejich hnutí.

Kapitola III

Revoluční povstání na Ukrajině. Machno.

Brest-litevská dohoda, uzavřená bolševiky s německou císařskou vládou, otevřela Rakům-Němcům dveře dokořán na Ukrajinu. Vstoupili jako páni země. Neomezili se pouze na akce vojenského rázu, ale zapojili se do ekonomického a politického života země. Účelem jejich jednání bylo přisvojit si plody této země. Aby snadno a bezezbytku dosáhli svého cíle, obnovili moc šlechty a statkářů, která byla svržena lidem a nastolili autokratický režim hejtmana Skoropadského. Jejich důstojníci systematicky obelhávali mužstvo v otázce Ruské revoluce. Prostým vojákům byla situace v Rusku a na Ukrajině popsána jako řádění nevědomých divošských sil, které rozvrátily veřejný pořádek a terorizovaly všechny slušné lidi. Tímto způsobem bylo ve vojácích vyprovokováno nepřátelství ke vzbouřeným rolníkům a dělníkům a vytvořen základ pro absolutně bezcitné rabovací tažení rakousko-německých armád do revoluční země.

Způsob, jakým rakousko-uherské a německé síly s tajně sjednanou pomocí hejtmana Skoropadského plundrovaly Ukrajinu, byl kolosálně úděsný. Odváželi pryč prostě všechno – obilí, dobytek, drůbež, vajíčka, suroviny atd. v takovém množství, že jim ani nestačily dopravní prostředky. Vše bylo shromažďováno do ohromných skladů, jejichž obsah byl brán jako válečná kořist. Rakušáci a Němci se snažili odvést vše co nejrychleji a nakládali vlak za vlakem. Stovky a tisíce souprav odvážely všechno pryč. Když se rolníci stavěli na odpor tomuto kořistění a snažili se přisvojit si zpět plody své práce, následovalo násilí, represálie a popravky.

Okupace Ukrajiny rakousko-uherskými a německými silami představuje jednu z nejtragičtějších stránek dějin revoluce. Kromě násilí, páchaného nájezdníky a jejich cynického banditského loupežení, byla okupace doprovázena zuřivou politickou reakcí ze strany statkářské šlechty. Hejtmanův režim znamenal anihilaci všech revolučních výtoky pracujících, úplný návrat do minulosti. Nové podmínky přirozeně značně urychlily nástup hnutí, již založeného za Petljury a bolševiků. Všude a zvláště pak na vesnicích začaly být prováděny povstalecké činy, namířené proti statkářům a Rakušákům-Němcům. Právě tehdy bylo zahájeno nové revoluční hnutí ukrajinských rolníků, hnutí, které později vešlo ve známost jako Revoluční povstalecké hnutí. Na počátky revolučního povstání se často pohlíží jako na pouhý následek rakousko-německé okupace a hejtmanského režimu. Toto vysvětlení je nedostatečné, a proto nepravdivé. Povstání mělo kořeny hluboko v tradici Ruské revoluce a představovalo pokus pracujících dovést revoluci k jejímu přirozenému dovršení – skutečné a úplné emancipaci a upevnění světa práce. Rakousko-uherská invaze a poměščíkovská politická reakce pouze tento proces akcelerovala.

Hnutí rychle vyrostlo do ohromných rozměrů. Všude se rolníci postavili proti poměščíkům, zastřelili je nebo vyhnali, převzali jejich půdu a majetek a nebrali žádné ohledy na okupační síly. Hejtman a rakousko-německé úřady odpověděli strašnými represemi. Rolníci ze vzbouřeneckých vesnic byli masově bičováni nebo rovnou popraveni a všechno jejich majetek byl spálen. Během velmi krátkého časového údobí stovky vesnic stihl hrozný trest ze strany vojenské a statkářské kasty. Vše toto se odehrávalo v červnu, červenci a srpnu 1918.

Pak rolníci, kteří vydrželi ve vzpouře, zahájili partyzánskou válku. Jakoby inspirováni jakousi neviditelnou organizací, vytvořili na mnoha místech takřka simultánně množství partyzánských oddílů, které ve formě pravidelných útvarů překvapivě útočily na šlechtu, její ozbrojence a představitele státní správy. Se železnou pravidelností se najednou zjevil oddíl dvaceti, padesáti nebo i jednoho sta dobře vyzbrojených jezdců, zaútočil na šlechtice nebo policisty, pobil všechny nepřátele rolníků a zmizel stejně rychle, jak se objevil. Každý velkostatkář, který utlačoval rolníky a s ním i všichni jeho věrní služebníci, byli zahrnuti do seznamů, sestavených partyzány a nacházeli se v neustálém nebezpečí smrti. Každý policista, každý německý důstojník byl odsouzen k takřka jisté smrti. Tyto činy, odehrávající se každodenně ve všech částech země, vyrvaly

statkářské kontrarevoluci srdce z těla, podkopaly ji a připravily cestu triumfu rolníků.

Musíme poznamenat, že podobně jako všechna rozsáhlá a spontánní rolnická povstání, tak i tyto organizované partyzánské akce byly zcela v režii samotných rolníků, které neřídila, ani jim nepomáhala žádná politická organizace. Jejich metody akce je přiměly, aby se sami starali o potřeby hnutí, řídili je a vedli k vítězství. Během celého trvání boje proti Hejtmanovi a poměščíkům, dokonce i v jeho nejtěžších chvílích, zůstali rolníci úplně sami tváří v tvář krutému, dobře vyzbrojenému a zorganizovanému protivníkovi. Tato skutečnost měla velký vliv na nejvlastnější charakter samotného revolučního povstání, jak uvidíme později. Kdekoli zůstalo až do důsledků akcí, vedenou z třídního hlediska a neupadlo pod vliv politických stran nebo nacionalistických elementů, podrželo si nejen charakter, odvíjející se od svého původu hluboko v rolnických masách, ale i druhý zásadní rys – silné vědomí, přítomné u všech zapojených rolníků, že jsou svými vlastními pány a vůdci vlastního hnutí. Partyzánské oddíly byly pyšné právě na tuto výjimečnou vlastnost hnutí a cítily se schopné samy vykonat svoje úkoly.

Barbarské kontrarevoluční represe hnutí nezastavily, ba právě naopak, rozšířily je a prohloubily. Rolníci se začali stále více sjednocovat, hnáni tlakem událostí k uskutečnění všeobecného plánu revoluční akce. Abychom si rozuměli – rolníci z celé Ukrajiny nebyli nikdy zorganizováni v jednom subjektu – jednajícím podle příkazů jednoho vedení. Byli všichni sjednoceni z hlediska revolučního ducha. Co se týče práce, byli organizováni na lokálním principu podle jednotlivých oblastí. Malé a navzájem izolované partyzánské oddíly se spojovaly a vytvářely větší a silnější jednotky.

S tím, jak se povstalecké akce stávaly častější a represe krutější a organizované, se spojenectví podobného druhu stala naléhavou nezbytností. Na jihu Ukrajiny se nacházel region Gul'aj-Pole, který převzal iniciativu v procesu sjednocování. Stalo se tak nejen na popud úvah, týkajících se obrany, ale rovněž a primárně za účelem naprostého vymýcení statkářské kontrarevoluce. Toto sjednocování mělo nicméně ještě další důvod, zejména snahu učinit z revolučních rolníků reálnou a organizovanou sílu, schopnou bojovat s jakoukoli kontrarevolucí a bránit svobodu revolučního lidu a celistvost jeho území.

Nejdůležitější roli v sjednocovacích snahách a obecném vývoji revolučního povstání na jihu Ukrajiny sehrál povstalecký oddíl vedený místním rodákem, rolníkem Nestorem Machnem. Od prvních dnů hnutí až k jeho kulminačnímu bodu, kdy rolníci vyhnali statkáře, sehrál v něm Machno tak vážnou a ústřední roli, že celý povstalecký region a nejhrdinštější epizody boje jsou spojovány s jeho jménem. Později, když povstání úplně triumfovalo nad Skoropadského kontrarevolucí a oblast začal ohrožovat Děnikin, Machno se stal společným jmenovatelem pro sjednocení milionů rolníků z několika různých regionů. Právě to byl historický okamžik, v němž ukrajinské povstání nabylo svoji formu a vyjasnilo své historické úkoly. Povstání si totiž předtím neuchovávalo všude stejné uvědomění, revoluční podstatu a loajalitu ke svým třídním zájmům. Zatímco na jihu Ukrajiny povstalci vztyčili černou anarchistickou vlajku a vydali se na antiautoritářskou cestu svobodné organizace pracujících, v západních a severozápadních oblastech Ukrajiny se povstalci po pádu hejtmana Skoropadského dostali pod vliv cizorodých elementů, nepřátel své třídy, zejména nacionálních demokratů (Petljurovců). Po dobu více než dvou let část povstalců ze západní Ukrajiny podporovala Petljuru, který pod nacionalistickým praporem prosazoval zájmy místní liberální buržoazie. Tak povstalečtí rolníci z gubernií Kyjev, Volyň, Podolsk a částečně i Poltava, navzdory společným kořenům se zbytkem povstalců, následně nebyli schopni rozvinout ve svých řadách ani vědomí svého historického úkolu, ani schopnost zorganizovat svoje síly. Znovu je dostali pod kontrolu nepřátelé pracujících a stali se nemyslicími nástroji v jejich rukou.

Povstání na jižní Ukrajině mělo úplně odlišný význam a vzalo na sebe jinou podobu. Rázně se oddělilo od nepracujících elementů soudobé společnosti a striktně a rezolutně ze sebe seřásko všechny národnostní, náboženské, politické a jiné předsudky, patřící k režimu útlaku a otro-

ctví. Založilo se na skutečných tužbách proletářské třídy z měst i vesnic a rozpoutalo jejich jménem nemilosrdný boj proti všem nepřátelům pracujících.

Machno

Již jsme se zmínili o tom, jak významnou roli sehrál v celém rozsáhlém povstaleckém regionu na jižní Ukrajině Nestor Machno. Podívejme se na jeho aktivitu během prvního období, zvláště pak svržení hejtmana Skoropadského a učiňme několik krátkých životopisných poznámek.

Rolník Nestor Ivanovič Machno se narodil 27. října roku 1889 a byl vychováván svoji matkou ve městě Guljaj-Pole, újezd Alexandrovsk, gubernie Jekatěrinoslav. Byl synem z chudé rolnické rodiny. Když mu bylo pouhých deset měsíců, otec zemřel a zanechal tak Nestora a jeho čtyři bratry v péči matky. Kvůli extrémní chudobě své rodiny začal malý Machno pracovat již v sedmi letech jako pastýř a staral se o dobytek a ovce rolníků z okolí. V osmi začal chodit do vesnické školy, kterou navštěvoval v zimě, protože po zbytek roku pracoval. Ve dvanácti letech opustil školu i rodinu, aby si našel zaměstnání. Pracoval jako zemědělský dělník na šlechtických pozemcích a statcích místních kulaků německé národnosti. Už tehdy, kdy mu bylo čtrnáct nebo patnáct let, pociťoval silnou nenávist k vykořisťovatelům a snil o tom, že se s nimi jednoho dne bude moci vypořádat za sebe i za ostatní, jen když bude mít možnost. Později začal pracovat v místní slévárně.

Až do šestnácti let neměl žádný kontakt s politikou. Jeho sociální a revoluční myšlení se vyvíjelo spontánně ve velmi úzkém kruhu rolníků-proletářů, jakým byl i on sám. Revoluce z roku 1905 způsobila, že se rozloučil s tímto prostředím a byl vržen do ohromné záplavy revolučních událostí a akcí. Bylo mu sedmnáct let, překypoval revolučním nadšením a byl ochoten učinit cokoli v zájmu boje za osvobození pracujících. Poté, co se dostal do kontaktu s několika politickými organizacemi, rozhodl se vstoupit do řad anarchokomunistů a od této chvíle se stal neúnavným bojovníkem za sociální revoluci.

Tehdy před ruským anarchismem stály dva konkrétní úkoly: 1) odhalit politickou zradu, kterou na pracujících chystaly socialistické politické strany, vedené marxisty a 2) ukázat dělníkům a rolníkům cestu směrem k sociální revoluci. V plnění těchto úkolů se Machno ukázal být velmi aktivní. Zúčastnil se mnoha nejnebezpečnějších akcí anarchistického boje.

V roce 1908 upadl do rukou carských úřadů, které ho odsoudily k trestu smrti oběšením za spolčování v anarchistické organizaci a účast na teroristických činech. Z důvodů jeho mládí mu byl trest smrti nakonec proměněn na doživotní nucené práce. Machno vykonával trest v ústředním moskevském vězení Butyryky. Přestože byl vězeňský život plný beznaděje a jen těžko snesitelný, Machno se začal sám vzdělávat. Prokázal vekou důslednost a učil se ruskou grammatiku, matematiku, literaturu, dějiny umění a politickou ekonomii. Vězení se tak ve skutečnosti stalo jedinou školou, v níž si Machno osvojil historické a politické vědomosti, které mu následně velmi pomohly v jeho revoluční aktivitě. Život, přímá akce a konkrétní činy – to byla ještě jedna škola, v níž se naučil znát a chápat člověka a sociální jevy.

Byl ještě mladý, ale vězení mu podlomilo zdraví. Tvrdohlavý a neschopný podřídít se úplnému vymazání osobnosti, což se stávalo mnoha odsouzeným k nuceným pracem, byl zásadně neposlušný k vězeňské správě a prakticky nepřetržitě se nacházel na samotce, kde kvůli zimě a vlhkosti nakonec dostal tuberkulózu. Během devíti let svého uvěznění byl často dáván do okovů za „špatné chování“. Nakonec byl osvobozen spolu s ostatními politickými vězni proletářským povstáním v Moskvě z 2. března 1917.

Poté, co opustil vězení, vrátil se do Guljaj-Pole, kde si získal vřelou náklonnost rolnických mas. Byl v celém městě jediným politickým vězněm, kterého revoluce vrátila rodině a z tohoto důvodu v něj rolníci měli důvěru a spontánně ho respektovali. Už nebyl nezkušeným mladíkem, ale zoceleným bojovníkem s mocnou vůlí a jasným vědomím povahy společenských

konfliktů.

V Guljaj-Pole se okamžitě vrhl do revoluční práce a nejprve hledal cesty, jak zorganizovat rolníky ze svého rodiště a okolí. Založil odborový svaz zemědělských dělníků, dělnickou komunu a lokální rolnický sovět. Největší váhu ale pro něj měl problém, jak sjednotit a zorganizovat rolníky do mocného a pevného svazu, aby se mohli jednou provždy zbavit statkářské šlechty a sami spravovat své životy. Právě za tímto účelem směřoval organizační snahy rolníků, rovnocenně jako propagandista i muž činu. Snažil se je sjednotit tváří v tvář otevřené zradě, nespravedlnosti a útlaku, jehož byli obětmi. Během období Kerenského vlády a v říjnových dnech roku 1917 byl postupně předákem regionálního rolnického odborového svazu, předsedou jeho zemědělské komise, předsedou odborového svazu kovodělníků a tesařů a konečně, předsedou guljajpolského Dělnicko-rolnického sovětu.

Z titulu této funkce v srpnu 1917 nechal shromáždit všechny místní poměščíky (pozemkovou šlechtu) a přiměl je vydat dokumenty, vztahující se k půdě a nemovitostem. Dále vypracoval přesný inventář zmíněného majetku a pak o něm podal zprávu, nejprve na schůzi místního sovětu a konečně i na regionálním kongresu sovětů. Následně byla práva poměščíků a kulaků vyrovnána s právy chudých venkovských pracujících co se týče využívání půdy. Na jeho návrh se kongres rozhodl ponechat poměščíkům a kulakům poměrný díl půdy, nářadí a dobytka, rovnocenný podíl chudých rolníků. Příkladem Guljaj-Pole následovalo několik rolnických kongresů z gubernií Jekatěrinoslav, Taurida, Poltava, Charkov atd. a přijalo stejná opatření.

Během tohoto období se Machno ve svém rodném kraji stal duší rolnického hnutí, které přebíralo od poměščíků půdu a další majetek a dokonce, když nebylo jiné cesty, je likvidovalo. Machno se tak stal nepřítelem na život a na smrt všech bohatých, zejména místní buržoazie.

Během rakousko-německé okupace Ukrajiny byl Machno guljajpolským revolučním výborem pověřen zorganizovat pravidelné jednotky povstaleckých dělníků a rolníků k boji proti okupantům a Centrální radě. Posléze byl nucen se svými partyzány ustoupit z měst Taganrog, Rostov na Donu a Carycinu a probojovat si každý metr své cesty. Místní buržoazie, posílená vojenskou přítomností Rakušáků-Němců, vypsalá odměnu na jeho hlavu a Machno se musel uchýlit do ilegality. Ukrajinské a německé vojenské orgány se pomstily tím, že vypálily dům jeho matky a popravily staršího bratra Jemeljana, válečného invalidu.

V červnu 1918 se Machno vydal do Moskvy, aby se poradil s několika staršími anarchisty ohledně metod nasměrování a podstaty své práce mezi ukrajinskými rolníky. Anarchisté ale byli v tomto období Ruské revoluce velmi nerozhodní a slabí a poté, co Machno neobdržel žádné uspokojivé návrhy nebo rady, vrátil se na Ukrajinu se svými vlastními idejemi.

Již dlouhou dobu uvažoval o problému jak zorganizovat široké rolnické masy tak, aby ze sebe mohly uvolnit revoluční energii, která se v nich hromadila po celá staletí a pobídnout tuto ohromnou sílu k boji proti existujícímu utlačovatelského režimu. Nyní usoudil, že očekávaný okamžik nadešel. Během svého pobytu v Moskvě četl v novinách o početných povstaleckých činech ukrajinských rolníků a jeho netrpělivost a neklid stále narůstal. Každý den strávený v Moskvě mu způsoboval velké duševní útrapy. Ve spěchu se s pomocí jednoho starého přítele, soudruha a spoluvězně, patřičně vybavil a konečně odjel směrem na Ukrajinu a svůj guljajpolský kraj. To se odehrálo v červenci 1918. Cestu dokončil jen se značnými obtížemi a potajmu, aby nepadl do rukou hejtmanovských agentů. Při jedné příležitosti byl Machno málem zabit, když ho zatkl rakousko-německý pátrací oddíl a v jeho kufru našel anarchistickou literaturu. Jednomu bohatému Židovi z Guljaj-Pole, který Machna po dlouhá léta znal osobně, se přesto podařilo zachránit mu život prostřednictvím značné peněžní částky. Ještě cestou na Ukrajinu bolševici Machnovi navrhli, aby si vybral nějakou oblast a začal v ní provádět jejich jménem revoluční činnost. Machno pochopitelně odmítl být jen diskutovat o této nabídce. Úkoly, které si předsevzal, neměly nic společného s úkoly bolševickými.

Znovu v Guljaj-Pole, se Machno rozhodl, že buď dobude vítězství pro rolníky nebo země

a v žádném případě neopustí oblast. Zpráva o jeho návratu se rychle šířila od vesnice k vesnici. Machno neodkladně a otevřeně začal plnit svůj úkol mezi širokými masami rolníků. Promlouval na improvizovaných setkáních, psal a šířil dopisy a letáky. Slovem i písmem vyzýval rolníky k zahájení rozhodného boje proti hejtmanovi Skoropadskému a jeho velkostatkářům a všem srozumitelně vysvětloval, že pracující by nyní měli vzít svůj osud do vlastních rukou a nedovolit jiným, aby je připravili o svobodu. Jeho ohnivé poselství vyslechli během několika málo týdnů lidé v mnoha vesnicích a celých újezdech. Přípravovalo masy na velké budoucí události.

Machno okamžitě pokračoval přímou akcí. Jeho prvním zájmem bylo vytvoření vojenské revoluční jednotky, dostatečně silné na to, aby zajistila svobodu propagandy a akce na vesnicích a ve městech a zároveň zahájila partyzánské operace. Jednotka byla rychle postavena. Na vesnici se nacházelo mnoho skvělých bojovníků, připravených k akci. Jediné, co jim chybělo, byl dobrý organizátor. Tímto člověkem byl Machno. Jeho první jednotka si předsevzala dva nálehavé úkoly, zejména a) energicky pokračovat v propagační a organizační práci mezi rolníky a b) i nadále vést tvrdý boj proti všem nepřítelům. Vůdčím principem tohoto nemilosrdného boje bylo, že žádný šlechtic, který utlačoval rolníky, žádný hejtmanův policista a žádný ruský nebo německý důstojník, který byl nesmiřitelným nepřítelem rolníků, si nezasloužil slitování, musel být zlikvidován. Všechny, kteří se podíleli na utlačování chudých rolníků a dělníků, všechny, kteří se snažili potlačovat jejich práva nebo vykořisťovat jejich práci, čekala jistá smrt.

Během dvou nebo třech týdnů se jednotka stala postrachem nejen místní buržoazie, ale rovněž rakousko-německých úřadů. Machnův záběr revolučně-vojenské akce byl ohromný: od Lozovaje až k Berďansku, Mariupolu a Taganrogu, od Luganska a Grišina až k Jekatěrinoslavi, Alexandrovsku a Melitopolu. Jeho speciální taktikou byla mimořádná pohyblivost. Díky ní a též i kvůli velké rozloze dané oblasti, se mohl vždy neočekávaně objevit tam, kde nebyl čekán. Zkrátka Machno sevřel do kruhu z ohně a oceli celou oblast, v níž místní buržoazie obnovovala svoji moc. Všichni, kterým se v průběhu minulých dvou nebo tří měsíců podařilo usadit zpět na svých statcích, všichni, kteří zotročovali rolníky, vykořisťovali jejich práci a půdu, všichni, kteří jim po panskou vládli, nad sebou náhle ucítily vznášet se smrtelné nebezpečí ze strany Machna a jeho partyzánů. Rychlí jako vítr, nedostižní a nemilosrdní k nepřítelům, bleskově udeřili na některý z velkostatků, pobili všechny zapřísáhlé nepřátele rolníků a zmizeli stejně rychle, jako se objevili. Následující den se Machno nacházel již dvě stě kilometrů daleko, zjevil se v nějakém městě, zmasakroval členy Varty (bezpečnostní policie), armádní důstojníky a šlechtice a zmizel, aniž by německé jednotky měly čas uvědomit si, co se vlastně stalo – navzdory tomu, že ho očekávaly. Pozití se už nacházel opět stovky kilometrů daleko v akci proti nějakému trestnému oddílu, složenému z Maďarů, který se mstil rolníkům nebo někde věšel členy Varty.

Varta i rakousko-německé velitelství byli znepokojeni. Na honbu za Machnem bylo vysláno několik stíhacích jednotek. Jeho partyzáni ale nemohli být dopadeni, protože byli v sedle odmalička a během dne mohli ujet vzdálenosti pro tradiční kavalerii zcela nemožné. Machno se často náhle objevoval – jakoby chtěl zesměšnit své protivníky – přímo v samém centru Guljaj-Pole nebo v Pologách, kde byly vždy ležením početné rakousko-německé jednotky nebo na jiném místě soustředění vojsk. Pobil důstojníky, kteří mu padli do rukou, spektakulárně opustil scénu a bezpečně uprchl, aniž by někdo měl nejmenší povědomí, kam má namířeno. Nebo jednou, když se zdálo, že pronásledovatelé konečně narazili na čerstvou stopu a čekali, že ho překvapí a zajmou ve městě, na které je upozornil jeden sedlák, tak Machno spolu s několika partyzány pronikl v uniformách Varty přímo do nepřátelského tábora a dozvěděl se o chystaných plánech a přípravách. Pak se vydal společně s jednotkou Varty na honbu „za Machnem“ a cestou ji zlikvidoval.

Vzhledem ke střetnutím s rakousko-uherskou a německou armádou, se partyzáni přidržovali následujícího pravidla: pobili všechny důstojníky a propustili zajaté řadové vojáky. Poradili jim, aby se vrátili do svých domovů, pověděli tam o činech ukrajinských rolníků a pracovali ve

prospěch sociální revoluce. Zastřeleni byli pouze vojáci, vinní násilnými činy proti rolníkům. Tento způsob zacházení se zajatými rakousko-německými a maďarskými vojáky na ně měl jistý revoluční vliv.

Během první fáze povstalecké aktivity byl Machno nejen rolnickým organizátorem a vůdcem, ale rovněž nesmířitelným mstitelům utlačovaných lidí. Během krátkého trvání jeho počáteční revoluční činnosti byly zničeny stovky šlechtických hnízd a nemilosrdně zlikvidovány tisíce utlačovatelů a aktivních nepřátel lidu. Jeho klidný a rezolutní způsob jednání, rychlost zjevování se a mizení, přesnost úderů a neschopnost úřadů dopadnout ho mrtvého nebo živého, to vše z něj brzy učinilo postavu, vzbuzující hrůzu a nenávist buržoazie, ale v pracujících lidech vyvolalo pocity hlubokého uspokojení, hrdoosti a naděje. Pro rolníky se Machno stal legendární postavou. V Machnových osobních rysech a činech se skutečně nacházely takřka legendární vlastnosti: mimořádné sebeovládání, zatvrzelá vůle, pohotovost za všech okolností a konečně velký smysl pro humor, často doprovázející jeho akce.

To ale nebyly všechny důležité vlastnosti Machnovy osobnosti.

Válečnický duch, prokázaný v povstaleckých akcích raného období činnosti, byl pouze jedním projevem jeho velkého vojenského a organizátorského talentu. Později ještě uvidíme, jaká pozoruhodná vojenská síla a jaký vynikající organizátor povstal z řad rolníků v osobě Nestora Machna.

Nejen jako pozoruhodný vojenský vůdce a organizátor, ale rovněž dobrý agitátor, Machno soustavně zvyšoval počet setkání, pořádaných ve vesnických oblastech, kde operoval. Přednášel o úkolech hnutí, o sociální revoluci, přednášel o svobodném a nezávislém životě dělníků a rolníků, který byl konečným cílem povstání. Na tato témata rovněž vydával brožurky a provolání k rolníkům a dělníkům, rakouským a německým vojákům, donským a kubáňským kozákům apod.

„Zvítězit nebo zemřít – takové je dilema, které v této historické chvíli stojí před ukrajinskými rolníky a dělníky. My ale nemůžeme všichni zemřít, protože je nás bezpočet – my jsme lidstvo! Proto musíme zvítězit. Nezvítězíme ale proto, abychom zopakovali chyby z minulých let, abychom chybovali a svěřili svůj osud do rukou nových pánů. Zvítězíme, abychom vzali své osud do svých vlastních rukou, abychom spravovali své životy podle své vůle a podle naší koncepcce pravdy.“ (úryvek z jednoho z prvních Machnových provolání).

Tímto způsobem se Machno obracel k širokým rolnickým masám a brzy se stal jednotícím prvkem všech povstaleckých skupin. V každé vesnici rolníci vyvábili tajné místní skupiny, přidávali se k Machnovi, podporovali ho v jeho podnicích a brali si k srdci jeho rady a návrhy.

Mnoho partyzánských oddílů – již existujících i nově zformovaných – se přidávalo k jeho skupinám v zájmu koordinované akce. Všichni revoluční partyzáni pochopili naléhavost potřeby sjednotit se a provádět operace ve velkém měřítku a všichni byli toho názoru, že této jednoty bude nejlépe dosaženo pod Machnovým vedením. Takový byl rovněž názor několika velkých a dosud nezávislých povstaleckých skupin. Mezi nimi vynikaly početné oddíly, kterým velel Kuriľenko v oblasti Berdjanska, Šusův oddíl z oblasti Dibrivka a Petrenko-Platonovův oddíl z oblasti Grišina. Všichni se spontánně přidali k Machnovi. Přirozeně tak došlo ke sjednocení partyzánských oddílů z Jižní Ukrajiny do jednotné povstalecké armády – pomocí tlaku událostí a vůle mas pracujících.

Někdy v této době, v září 1918, dostal Machno svoji přezdívku – Baťko – vůdce revolučního povstání na Ukrajině. Stalo se to za následujících okolností. Místní poměščíci z větších měst, kulaci a německé velitelství, se rozhodli za jakoukoli cenu zlikvidovat Machna a jeho oddíl. Poměščíci vytvořili speciální dobrovolnický oddíl, skládající se z jejich synů a synů kulaků, určený k rozhodujícímu boji s Machnem. 30. září 1918 tento oddíl s pomocí rakousko-německých

jednotek obklíčil Machna v oblasti Bolšoj Michailovky a na všech cestách umístil dobře bráněné zátaras. Machno se tak ocitl v obklíčení s pouhými třiceti partyzány a jedním kulometem. Byl nucen vybojovat si cestu ven a manévrovat přitom mezi početnými nepřátelskými silami. Poté, co dorazil k lesu u vesnice Dibrivky, ocitl se Machno v mimořádně složité situaci. Všechny ústupové cesty byly obsazeny nepřítelem. Oddíl se již nemohl prostřílet do bezpečí a uniknout jednotlivě bylo pod revoluční čest jeho členů. Nikdo z oddílu rovněž nesouhlasil s tím opustit velitele, aby se sám zachránil. Po dlouhém uvažování se Machno o dva dny později rozhodl vrátit do vesnice Bolšaja Michailovka. Poté, co opustili les, potkali se partyzáni s několika rolníky, kteří je varovali, že v Dibrivkách leží velká síla nepřátel a bylo by lépe odtud rychle odjet někam jinam. Tato informace ale Machna a jeho partyzány nezastavila. I přes slzy žen, které se je pokoušely zastavit, se vydali k Bolšoj Michailovce. Skrytě se přiblížili k vesnici. Machno a několik jeho soudruhů se vydali na průzkum a na náměstí před kostelem spatřili velký nepřátelský tábor, tucty kulometů, stovky osedlaných koní a skupiny kavaléristů. Rolníci jim pověděli, že ve vesnici se nachází celý prapor rakousko-uherské armády a speciální poměščícký oddíl. Ústup nebyl možný. Pak Machno se svým obvyklým odhodláním a zatvzeleností řekl spolubojovníkům: „Tak dobrá, přátelé. Musíme se připravit na to, že zde všichni zemřeme...“ Nastal velkolepý okamžik. Muži byli pevní a plni nadšení. Všech třicet před sebou vidělo jen jednu jedinou možnou cestu – vedoucí směrem k nepříteli, čítajícímu něco okolo jednoho tisíce dobře vyzbrojených mužů. Všichni si uvědomovali, že jedou na smrt. Všichni byli pohnuti, ale nikdo neztratil odvahu.

Právě v tuto chvíli se jeden z partyzánů, Šus, obrátil k Machnovi a řekl: „Od této chvíle budeš Baťko nás všech a my přísaháme, že s tebou v řadách povstalců třeba i položíme život.“

Pak celý oddíl přísahal, že nikdy neopustí povstalecké řady a prohlásil Machna nejvyšším Baťkou revolučního povstání. Připravili se k útoku. Šus a pět nebo sedm mužů dostal za úkol zaútočit z křídla. Machno s ostatními zaútočil na střed. S mohutným „Urá“ se partyzáni střemhlav vrhli na nepřítel a prokřestili si cestu až do jeho středu šavlemi, puškami a revolvéry. Útok nepřítelem otřásl. Neočekával nic podobného, byl uveden ve zmatek a začal panicky prchat. Zachraňoval se ve skupinách i jednotlivě, zahazoval zbraně a opouštěl kulometry i koně. Povstalci nepřítelům nenechali čas na to, aby přišli k sobě a uvědomili si skutečný počet útočníků a následně přešli do protiútku. Stíhali je v několika skupinách a v plném trysku je kosili ze sedla. Část poměščíkovského oddílu uprchla k řece Volčja, kde ji utopili rolníci, kteří se přidali k boji. Porážka nepřítelů byla úplná.

Ze všech směrů začali přijíždět místní rolníci i další povstalecké oddíly, aby vzdali čest hrdinům. Jednomyslně se shodli, že budou Machna považovat za Baťku svého revolučního povstání na Ukrajině.

Dva dny po událostech na Bolšaju Michailovku zaútočila masa rakousko-německého vojska a oddíly poměščíků a kulaků, shromážděné z celé oblasti. 5. října německé jednotky zahájily intenzivní dělostřeleckou přípravu a když byla vesnice dostatečně zničena explozemi granátů, vstoupila do ní pěchota a kulacké oddíly. Začali popravovat místní lidi a zapálili celou vesnici. Bolšaja Michailovka hořela celé dva dny a během nich kulacké a německé jednotky prováděly zuřivé represálie proti místnímu rolnickému obyvatelstvu.

Tato skutečnost dále upevnila svazky mezi rolníky a ještě posílila jejich revoluční vztahy.

Široké rolnické masy, většina obyvatel měst a vesnic, se samozřejmě nenacházela v řadách partyzánských oddílů, ale byla s nimi nicméně pevně provázána. Podporovaly je zásobami, dodávaly jim koně a píci, když bylo potřeba, nosily do lesů jídlo, sbíraly a předávaly partyzánům zprávy o pohybech nepřítelů. Čas od času se značné počty rolníků připojovaly k partyzánským oddílům, aby provedly společně některé revoluční úkoly, bojovaly po jejich boku dva nebo tři dny a pak se zase vrátily na polnosti.

Velmi typickým vztahem tohoto druhu je obsazení Guljaj-Pole povstalci v den pádu hejtmana Skoropadského a rozpadu rakousko-německých jednotek. Machno obsadil město pouze

s malým oddílem. Rakušané, držící Pologi, vyslali své síly. Během celého dne, plného bojů, Machno neobdržel žádné posily a byl nucen se stáhnout. Večer mu ale přišlo na pomoc několik set rolníků z Guljaj-Pole a spolu s nimi zadržoval celou divizi rakousko-uherské armády. Za úsvitu se rolníci vrátili domů, protože se obávali zrady ze strany některých obyvatel, kteří by je mohli spatřit na straně povstalců. V průběhu následujícího dne tak byl Machno znovu přinucen stáhnout se z města kvůli tlaku silnějších a početnějších nepřátelských sil. V noci znovu zahájil útok poté, co mu rolníci nechali vzkázat, že jakmile se rozední, přijdou mu na pomoc. Znovu obsadil město a vyhnal všechny rakouské vojáky za pomoci místních obyvatel. Tak to pokračovalo po tři nebo čtyři dny, načež Guljaj-Pole nakonec zůstalo v rukou povstaleckých rolníků.

Podobné životně důležité vztahy mezi širokými rolnickými masami a Machnovými revolučními oddíly byly ustaveny všude. Tyto vztahy byly nesmírně důležité, protože právě ony propůjčovaly revolučnímu povstání rozměry a povahu všeobecného rolnického hnutí.

Kapitola IV

Hejtmanův pád. Petljurismus.

Kontrarevoluce ukrajinských poměščíků, zosobněná v Hejtmanovi, byla nepochybně umělá, neboť byla nastolena silou německým a rakouským imperialismem. Ukrajínští poměščíci a kapitalisté by se během onoho bouřlivého roku 1918 neudrželi ani jeden jediný den, pokud by nebyli podporováni silou zbraní německé armády. Podle jednoho odhadu byla Ukrajina okupována více než pětistý tisíci rakousko-německých a maďarských vojáků. Mohlo jich být dokonce i více. Všechny tyto jednotky byly obyčejně rozprostřeny po Ukrajině tak, že do revolučních a neklidných oblastí jich bylo přiděleno větší množství. Od prvních dnů okupace byly všechny zmíněné jednotky dány do služeb kontrarevolučním zájmům a ve vztahu k pracujícím rolníkům se chovaly jako dobyvatelé v pokořené zemi.

Tak muselo ukrajinské rolnictvo po celé období kontrarevoluce bojovat nejen proti hejtmanskému režimu, ale rovněž proti ohromné mase rakousko-německých vojáků. I přes vojenskou podporu se ale kontrarevoluce nebyla schopna pevněji zachytit a společně s nárůstem síly rolnického povstání se začala jednou provždy dezintegrovat. Povstání v konečném důsledku způsobilo také rozklad rakousko-německých sil. Když jednotky, zcela dezorientované na jedné straně revolučním povstáním a na druhé straně politickými nepokoji v Rakousku a Německu, ztratily smysl svého nasazení a byly povolány zpět do svých domovských zemí, celá ukrajinská reakce se najednou vznášela ve vzduchoprázdnu. Její dny nebo dokonce její minuty byly sečteny. Byla tak slabá a zbabělá, že se ani nepokusila postavit na odpor. Hejtman jednoduše zmizel do oblastí méně ohrožených revolučním povstáním a vrátil se na ta místa, z nichž byl uměle vyvolán na svět německým imperialismem. Poměščíci utekli ještě dříve.

Od této chvíle byly na Ukrajině aktivní tři velmi odlišné základní síly: petljurismus, bolševismus a machnovščina. Brzy se každý z nich stal vyhlášeným a nesmiřitelným nepřítelem zbylých dvou. Abychom si udělali přesnější obrázek o charakteru machnovského hnutí, nejdříve si řekněme několik slov o třídní a sociální podstatě petljurismu. Za petljurismus se označuje hnutí ukrajinské národovecké buržoazie, snažící se v zemi nastolit svoji politickou a ekonomickou nadvládu. Jeho program politické reorganizace země je vytvořen podle modelu francouzské nebo švýcarské republiky. Hnutí není v žádném případě sociální, ale výlučně politické a nacionalistické. Jeho sliby zlepšit životní podmínky pracujících, sliby, které nacházíme v Petljurově programu, nejsou ve své podstatě ničím více než úlitbou naší revoluční epoše, prostředkem, s jehož pomocí Petljura snáze dosáhne svého cíle.

Od prvních dnů březnové revoluce z roku 1917, se ukrajinská liberální buržoazie zabývala problémem národního odtržení od Ruska. Široké kruhy kulaků, liberální inteligence a vzdělaných Ukrajinců obecně, daly povstat hnutí za politickou nezávislost země. Od svého začátku se jeho vůdci pozorně věnovali masám ukrajinských vojáků na frontě i v zázemí. Začali vojáky formovat na národnostní bázi do čistě ukrajinských pluků.

V květnu 1917 vůdci hnutí uspořádali vojenský kongres, který zvolil nejvyšší vojenský výbor, aby řídil celé hnutí. Později byl tento výbor rozšířen a pojmenován Rada (ukrajinsky rada). V listopadu 1917 se na panukrajinském kongresu stal Centrální radou, svého druhu parlamentem nové Ukrajinské demokratické republiky. Tak se tedy během vlády ruského Kerenského režimu na Ukrajině zformoval nový nezávislý stát a začal se po celé zemi prosazovat jako dominantní politická síla. To byl petljurismus, odvozující své jméno od Šimona Petljury, jednoho z aktivních vůdců hnutí.

Vývoj a konsolidace petljurismu na Ukrajině byl vážným úderem pro bolševismus, který se právě ujal moci na Rusi a chtěl ji rozšířit i na Ukrajinu. Pozice bolševismu v Rusku během těchto prvních dnů by bez Ukrajiny byla mnohem složitější. Proto bolševici v největším spěchu

vyslali své jednotky na Kyjev. U Kyjeva došlo ve dnech 11.-25. ledna 1918 k zuřivé bitvě mezi petljurovci a bolševiky. Poslední den bolševici obsadili Kyjev a začali rozšiřovat svoji moc po Ukrajině. Petljurova vláda a političtí předáci separatistického hnutí ustoupili do západní části země, odkud protestovali proti obsazení Ukrajiny bolševiky.

Při této příležitosti bolševici na Ukrajině nezůstali dlouho – maximálně dva nebo tři měsíce – a v březnu až dubnu 1918 se stáhli do Ruska a uvolnili tak prostor rakousko-německé okupaci. Petljuristé této výhody využili a jejich vláda ve formě Centrální rady a ministerského kabinetu se vrátila do Kyjeva a byla obnovena. Tentokrát ale republika nebyla nazvána demokratická, ale Ukrajinská lidová republika. Vláda přirozeně jako kterákoli jiná závisela na svých ozbrojených silách a když i ty vstoupily do Kyjeva, neučinila ani ten nejmenší pokus, aby se zeptala, jestli sami lidé vlastně tuto vládu potřebují. Využila situace, jednoduše vtáhla do země a prohlásila sebe sama národní vládou. Její hlavní legitimací byla síla zbraní.

Znovu ale petljuristé neuspěli v delším setrvání ve vládních křeslech, protože Ukrajinu okupovali rakousko-německé síly a pro ně bylo mnohem snazší dohodnout se s bývalými pány Ukrajiny – generály a poměščíky – než s petljurovci. Následně na základě své vojenské moci suše nahradily Petljuru autokratickým režimem hejtmana Skoropadského. Právě tehdy na Ukrajině začala poměščíkovská a generálská reakce. Vzhledem k ní zaujali petljurovci politicky revoluční pozici. Těšili se na její kolaps ale jen proto, aby se navrátili do čela státu. Sám Petljura byl uvězněn a zmizel z politického kolbiště. Hejtmanova kontrarevoluce se ale blížila svému konci, začala se rozpadat pod úder všeoobecného rolnického povstání. Petljuristé to vycítili a ještě před konečným pádem hejtmana Skoropadského začali v různých částech Ukrajiny organizovat svoji moc a stavět armádu. Okolnosti jim byly neobyčejně příznivě nakloněny. Rolnictvo bylo ve stadiu vzpoury a stovky tisíc spontánních povstalců jen čekaly na první výzvu, aby vytáhly proti hejtmanově vládě. Hejtman se nacházel stále ještě v Kyjevě, když řada jihoukrajinských měst již přešla do rukou petljurovců. Centrální orgán petljurovské moci, Direktoriát, byl ustaven právě v provinciích. Petljurovci spěchali, aby rozšířili a upevnili svoji moc a využívali výhodu nepřítomnosti jiných pretendentů, zejména bolševiků. V prosinci 1918 Skoropadský uprchl a Petljurův Direktoriát slavnostně vstoupil do Kyjeva v čele se samotným Petljurou a dalšími členy vlády Lidové republiky.

Tato událost vzbudila v zemi velké nadšení. Petljurovci dělali vše, co bylo v jejich silách, aby zvětšili svůj úspěch a chovali se jako národní hrdinové. V krátké době se jejich moc rozšířila na většinu ukrajinského území. Pouze na jihu, v oblasti machnovského rolnického hnutí, nezaznamenali žádný úspěch, ba právě naopak, narazili na tuhý odpor a zažili na vlastní kůži velké neúspěchy. Petljurismus ale triumfoval ve všech hlavních centrech země a jeho stoupenci hrdě vztyčovali své vlajky. Tehdy se zdálo, že separatistická buržoazie zajistila své panství. Úspěch byl však iluzorní.

Nová moc měla sotva čas na to, aby se upevnila, než se začala rozpadat kvůli svým rozporným třídním zájmům. Miliony rolníků a dělníků, kteří se ve chvíli svržení hejtmana Skoropadského nacházeli v politickém okruhu petljurovců, brzy zachvátila deziluze a začali ve velkých počtech opouštět petljurovské řady. Hledali jiného nositele svých zájmů a tužeb. Větší část z nich se rozptýlila do měst a vesnic a zaujala nepřátelský postoj k novému režimu. Jiní se přidali k povstaleckým oddílům machnovců, na rtech s hesly o boji proti myšlenkám a vládě petljurovců. Ti byli následně během událostí stejně rychle odzbrojeni, jako se kdysi dostali na vrchol. Jejich idea buržoazní nezávislosti a buržoazní národní jednoty mohla mezi revolučním lidem přežít snad jen několik hodin. Spalující dech lidové revoluce proměnil tuto falešnou ideu na prach a popel a ponechal její stoupence s prázdnými rukama. Zároveň se ze severu rychle blížil militaristický bolševismus, expert na metody třídní agitace, pevně rozhodnutý uchopit moc na Ukrajině. Pouhý jeden měsíc od vstupu petljurovského Direktoria do Kyjeva tam znovu vstoupili bolševici. Od této chvíle se na většinu Ukrajiny rozšířil komunistický režim.

Bolševismus. Jeho třídní charakter

Již jsme v první kapitole řekli, že všechna takzvaná socialistická výstavba, celý sovětský státotvorný a vládní aparát, všechny nové sociálně-politické vztahy, v krátkosti vše, co vykonal bolševismus v Ruské revoluci, není ničím více než uskutečněním životních zájmů sociální demokracie, tj. nastolení její třídní nadvlády v zemi. Rolníci a dělníci, jejichž jméno bylo během celé ruské revoluce vzýváno snad milionkrát, představují pouze spojenci, vedoucí k moci pro novou kastu vládců, pro nové pány, čtvrtý stav.

V průběhu revoluce z roku 1905 tato kasta utrpěla porážku. Doufala, že se dostane do čela dělnického hnutí a uskuteční své cíle starou známou prošlapanou politickou cestou, začínající jejím proslulým minimálním programem. Nejprve navrhli svržení carského režimu a nastolení republikánského zřízení. Pak by pokračovali dobytím státní moci parlamentní cestou, jak to dělají demokraté v západní Evropě a Americe. Jak je známo, v Rusku roku 1905 plány demokratů úplně selhaly a rolníci a dělníci jim neposkytli potřebnou podporu. Někteří zastávají chybný názor, že porážka revoluce z roku 1905 byla způsobena mocí a brutalitou carismu. Důvody této porážky ale leží mnohem hlouběji, spočívají totiž v samotném charakteru revoluce.

V letech 1900 až 1903 se na jihu Ruska odehrála celá řada rozsáhlých ekonomicky motivovaných stávek, později i na severu a jiných místech. Nejprve hnutí nebylo schopno zřetelně formulovat své cíle, nicméně jeho třídní charakter brzy sám vyplul na povrch. Sociální demokracie se k tomuto hnutí přidala zvnějšku a vedla ho cestou čistě politického boje. Díky jejím početným a skvěle zorganizovaným politickým stranám, které bezezbytku obsadily pole politické propagandy, se jí podařilo potlačit všechna aktuální sociální témata a nahradit je politickými demokratickými slogany. Sociální demokracie tak předurčila cestu revoluce z roku 1905. Revoluce byla potlačena právě proto, že se odehrála pod hesly, které byly lidem cizí. Poté, co vyloučila z revoluce sociální prvky, vzala jí demokracie i její duši, protože zadusila mocné revoluční vření mezi lidem. Revoluce z roku 1905 selhala nikoli proto, že by carismus byl příliš mocný, ale kvůli omezenému politickému charakteru, kterým nemohla oslovit široké lidové masy. Revoluce oslovila pouze jednu část městského proletariátu, ohromná rolnická masa se sotva pohnula. Carismus, který již začal činit ústupky, je rychle stáhl zpět okamžitě, jak pochopil pravý stav věcí a následně snadno zlomil tuto revoluci polovičatých opatření. Revoluční demokracie, která hnutí vedla, nalezla útočiště za hranicemi. Poučení, odvozené z porážky ale nemohlo projít bez povšimnutí. Úplně jej absorbovali bolševici, levé křídlo demokratů. Bolševici pochopili, že v Rusku už není proveditelná čistě politická revoluce a viděli že pozornost mas se obrátila k sociálním problémům. Učinili závěr, že vítěznou revoluci může v Rusku provést pouze sociální hnutí dělníků a rolníků, nasměrované ke svržení nejen politického, ale i sociálního režimu. Imperialistická válka z let 1914-1917 pouze zdůraznila a posílila tento směr revoluce. Válka odhalila pravou tvář demokracie a ukázala, že si nijak nezadá s monarchií, že jedna i druhá se ukázaly být vykořisťovateli a vrahy lidových mas. Pokud před válkou v Rusku již nebyla proveditelná čistě politická revoluce, imperialistická válka zničila byť jen teoretický pojem takové revoluce.

Na celém světě již dávno výbuch sopečné intenzity vytvořil ohromnou propast a rozdělil současnou společnost na dva odlišné a nepřátelské tábory – kapitál a práci. Tato propast ukončila existenci politických rozdílů mezi různými druhy vykořisťovatelů-států. Zničení kapitálu, tj. samotných základů otroctví – to je idea, která motivovala masy, jakmile obrátily svoji pozornost směrem k revoluci Jsou už naprosto netečné k politickým nepokojům včerejška. Taková byla situace v Rusku. Taková je rovněž situace v Západní Evropě a Americe. Nevidět to a nebrat to do úvahy znamená zůstat beznadějně oddělen od skutečného života.

Bolševismus vzal do úvahy tuto stránku reality a urychleně zrevidoval svůj politický program. Bolševici pohlíželi na nadcházející masovou revoluci v Rusku jako na revoluci namířenou proti samotným základům moderní společnosti – proti zemědělskému, průmyslovému i ob-

chodnímu kapitálu. Viděli, že třída vlastníků ve městech i na vesnicích je odsouzena k zániku a vyvodili svoje závěry: pokud tomu tak skutečně je, pokud v Rusku nevyhnutelně dojde k mocnému sociálnímu výbuchu, pak si musí demokraté na pozadí tohoto výbuchu uvědomit svoje historické úkoly. Demokraté z něj musí profitovat a využít revoluční síly lidu, dostat se během svrhávání buržoazie do jeho čela, uchopit státní moc a na základě státního socialismu vybudovat systém své vlády. Právě toto se bolševismu podařilo před i během Října úspěšně provést v rámci revolučního masového hnutí. Veškerá jeho aktivita v průběhu Ruské revoluce byla pouze realizací detailů demokratického státního systému.

Bolševismus bezpochyby představuje historickou událost v ruském i mezinárodním životě. Není pouze sociálním, ale rovněž psychologickým projevem. Inspiroval celou řadu jednotlivců – zatvrzelých, autoritářských, postrádajících jakýkoli sociální nebo morální cit a připravených použít v boji za svůj triumf jakékoli prostředky. Bolševici rovněž vysunuli do popředí vůdce, perfektně se hodícího pro tento úkol. Lenin není pouze stranickým vůdcem, je – a to je důležitější – vůdcem jistého psychologického typu lidí. V Leninovi nachází tento lidský typ své nejlepší a nejmocnější zosobnění. Právě podle tohoto modelu dochází k výběru a seskupování bojovných a útočných sil demokratů po celém světě. Základním psychologickým rysem bolševismu je uskutečnění své vůle prostředky násilné eliminace jakékoli jiné vůle, absolutní destrukcí jakékoli individuality až do bodu, kdy se stává pouhým bezživotným objektem. V těchto rysech není příliš složité rozpoznat odvěkou krutost vládců. Ve skutečnosti bolševismus dává vědět o své přítomnosti v Ruské revoluci pouze autoritářskými činy. Postrádá byť jen stín toho, co tvoří základní rys sociální revoluce pracující třídy: urputnou touhu pracovat, neúnavně pracovat až do roztrhání těla bez jakýchkoli ohledů na sebe sama, pro dobro lidu. Všechny současné ohromné a vytrvalé snahy bolševismu nejsou ničím více než vytvářením autoritářských orgánů, které ve vztahu k lidem představují pouze násilí a brutalitu starých vládců.

Podívejme se zběžně na to, jaké změny bolševismus vnesl do života dělníků a rolníků, konformních k jeho komunistické ideologii.

Znárodnění průmyslu, půdy, bydlení a obchodu a volební právo pro dělníky a rolníky – toto jsou základy čistě bolševického komunismu. „znárodnění“ ve skutečnosti vyústilo do naprostého postátnění všech forem společenského života. Majetkem státu se nestal pouze průmysl, doprava, vzdělávací systém, distribuční sítě apod., ale i celá pracující třída, každý individuální pracující, jeho práce a energie, odborové organizace a dělnická a rolnická družstva – to vše přešlo pod Stát. Stát je vším – jednotlivý pracující člověk ničím. To je hlavní zásada bolševismu. Protože stát je zosobněn ve funkcionářích a ve skutečnosti oni jsou vším, je pracující třída ničím.

Znárodnění průmyslu, vyjmutí dělnické třídy zpod kontroly jednotlivých kapitalistů, ji dostalo pod ještě tvrdší kontrolu jednoho jediného a všudypřítomného kapitalistického šéfa – státu. Vztahy mezi pracujícími a tímto novým šéfem jsou stejné jako předchozí vztahy mezi prací a kapitálem, s tím jediným rozdílem, že komunistický šéf – stát – pracující nejen vykořisťuje, ale rovněž sám utlačuje, protože obě funkce – vykořisťování a útlak – jsou v něm spojeny. Námezdní práce zůstala tím, čím byla dříve, kromě toho, že na sebe vzala podobu závazku ke státu. Odborové svazy ztratily všechna přirozená práva a byly přebudovány na orgán policejního dohledu nad širokými masami. Zavedení daní, platových tříd, práva propouštět a najímat pracující, zavedení vrcholového managementu podniků, jejich vnitřní organizace – to vše je výlučným právem Strany, jejích orgánů nebo agentů. Co se týče role odborových svazů ve všech odvětvích výroby, ta je čistě formální: odbory musí připojit svůj podpis ke stranickým dekretům, které nemohou být ani diskutovány ani pozměněny.

Je jasné, že všechny zmíněné projevy ukazují na skutečnost, že došlo k nahrazení soukromnického kapitalismu státním kapitalismem. Komunistické znárodnění průmyslu představuje nový typ výrobních vztahů, v nichž je ekonomické otroctví, ekonomická závislost námezdně pracujících, sevřená v jedné jediné pěsti – státu. V žádném případě to neznamená zlepšení situace

pracující třídy. Povinná práce (přirozeně pouze pro pracující) a militarizace práce jsou charakteristickým duchem znárodněného průmyslu. Uvedme jeden příklad. V srpnu 1918 začali být dělníci Prochorovy továrny v Moskvě pobouřeni a náchylní ke vzpouře proti nízkým platům a policejnímu režimu, panujícímu na závodě. Zorganizovali na pracovišti několik setkání, odvolali závodní výbor, který byl stejně jen pouhou stranickou buňkou a vzali si jako mzdu část toho, co vyprodukovali. Členové centrálních orgánů odborového svazu textiláků poté, co se s nimi shromáždění zaměstnanců odmítlo bavit, že chování dělníků z Prochorovy továrny vrhá stín na sovětské zřízení, další akce by poškodily sovětské zřízení v očích ostatních pracujících, k čemuž nesmí dojít a Prochorova továrna tedy musí být uzavřena, dělníci propuštěni, vytvořena komise, schopná zavést tuhý režim a pak bude nezbytné najmout nové dělnické osazenstvo. Vše toto se odehrálo. Můžeme se zeptat, kdo byli tito lidé, tři nebo čtyři lidé, kteří tak libovolně určovali osud tisíců dělníků? Dosadily je na jejich místo masy? Dali jim lidé tak rozsáhlé pravomoci? V žádném případě. Dosadila je Strana, která jim též vložila do rukou moc. Tento příklad je pouze jedním z tisíců. Tento případ je sice jen zrnkem v moři písku, ale odráží skutečné postavení pracující třídy ve znárodněném průmyslu.

Co zbývá pracujícím a jejich organizacím? Velmi omezená a předem přisouzená role – právo zvolit si toho či onoho delegáta do sovětu, plně podřízeného Straně.

Situace pracujících na vesnici je dokonce ještě horší. Rolníci začali sami dobře využívat půdu bývalých poměščíků, knížat a jiných velkostatkářů. Nicméně toto dobro jim nedaroval komunistický režim, ale revoluce. Toužili po půdě desítky let a v roce 1917 si ji sami vzali, dávno předtím, než byla ustavena sovětská moc. Pokud bolševismus kráčet s rolníky bok po boku v otázce obsazení poměščíkovské půdy, bylo to pouze proto, aby porazil zemědělskou buržoazii. To ale v žádném případě nenaznačovalo, že si komunistický režim v budoucnu nebude chtít přisvojit rolnickou půdu. Právě naopak. Ideálem tohoto režimu je jednotně organizovaná zemědělská ekonomika, náležející jednomu pánu – státu. Sovětské zemědělské podniky, ve kterých pracují zemědělství dělníci a rolníci – to je model státního zemědělství, který se komunistický režim snaží rozšířit na celou zemi. Bolševičtí vůdci to velmi jasně a jednoduše oznámili hned v prvních dnech revoluce. V čísle 13 „Komunistické internacionály“, zvláště v rezoluci o zemědělské otázce (strany 2435-2445 ruského vydání) je podán detailní popis organizování státního zemědělství podle tohoto modelu. V té samé rezoluci se prohlašuje, že je nezbytné s organizací kolektivního (rozuměj státně kapitalistického) zemědělství postupovat krok po kroku za největší možné opatrnosti. Přirozeně. Prudká přeměna desítek milionů rolníků z nezávislých farmářů na státní námezdně pracující by nevyhnutelně vyvolala nebezpečné bouře, které by komunistický stát mohly přivést do katastrofy. Konkrétní aktivita komunistického režimu na vesnici se dnes omezuje výlučně na rekvizice potravin a potravinářských surovin a na boj proti rolnickým hnutím, stavícím se proti bolševikům.

Politická práva rolníků? Ta spočívají z povinného vytvoření vesnických a obvodních sovětů zcela podřízených Straně. Rolníci nemají žádná jiná práva. Miliony rolníků z nějaké oblasti budou v politickém slova smyslu vážit vždy méně, než i ten nejmenší obvodní stranický výbor. V krátkosti řečeno – v případě rolníků místo práv nacházíme jejich skandální nepřítomnost.

Sovětský státní aparát je zorganizován tak, že všechny jeho mocenské páky se nacházejí v rukou demokratů, falešně prezentujících sami sebe jako předvoj proletariátu. Nezávisle na tom, jakou oblast státní správy zkoumáme, všude nacházíme klíčová místa nevyhnutelně obsazená všudypřítomným typem demokrata.

Kdo řídí všechny noviny, časopisy a jiné tiskoviny? Politici, kteří povstali z privilegovaných demokratických kruhů.

Kdo tvoří a rediguje ústřední publikace, které o sobě tvrdí, že vedou světový proletariát, například Izvestiji VCIKu (Všeruského ústředního výkonného výboru sovětů), Komunistickou Internacionálu nebo tiskový orgán ústředního výboru Strany? Výlučně pečlivě vybrané skupiny

intelektuálů-demokratů.

Kdo konečně předsedá politickým orgánům, vytvořeným, jak dokonce ukazují už samotné názvy, nikoli pro potřeby pracující třídy, ale pro potřeby politiky a dominance? V jakých rukou se nacházejí ústřední výbor Strany, „Sovnarkom“ (Rada lidových komisařů), VCIK atd.? Zcela v rukou těch, kteří byli vychováni politikou, daleko od pracující třídy a kteří invokují jméno proletariátu stejně, jako nevěřící kněz vzývá prázdný pojem boha. Všechny ekonomické orgány, počínaje „Sovnarchozem“ (Radou národního hospodářství) a konečně méně důležitými „ústředími“ a „zástupci“, jsou rovněž ve stejných rukou.

Tak vidíme, že jedna celá demokratická společenská skupina okupuje klíčové vůdčí pozice ve státu.

Lidská historie zatím nepoznala případ, v němž by specifická sociální skupina s vlastními třídními zájmy a cíli, přistoupila k pracujícím a nabídla jim pomoc. Ne, takové skupiny vždy chodí mezi lidi s jediným cílem – dostat je pod svoji kontrolu. Demokratická skupina v rámci tohoto obecného společenského pravidla nepředstavuje žádnou výjimku. Právě naopak, úplně a definitivně jej potvrzuje.

Pokud jsou některé důležité posty komunistického státu obsazeny pracujícími, děje se tak pouze proto, že to poslouží utlačovatelskému režimu. Dává to demokratickému režimu zdání lidovosti a slouží k účelu konsolidování, pevného zakořenění a zajištění nadvlády socialistických demokratů. Role zmíněných pracujících je druhořadá. Většinou vykonávají příkazy druhých. Navíc užívají privilegia na úkor podrobené třídy námezdně pracujících. Jsou rekrutováni z řad takzvaných „uvědomělých“ pracujících, zejména těch, kteří nekriticky přijímají zásady marxismu a socialistického hnutí inteligence.

V komunistickém státě jsou dělníci a rolníci společensky zotročeni, ekonomicky vykořisťováni a politicky zbaveni všech práv. To ale stále není všechno. Poté, co se v obecném smyslu vydal na státotvornou cestu, bolševismus nevyhnutelně musel ovládnout i duševní život pracujících. Ve skutečnosti by bylo opravdu složité najít jinou zemi, v níž jsou pracující utlačováni tak komplexně, jako v komunistickém státě. Pod pláštíkem boje proti buržoazním a kontrarevolučním myšlenkám jsou potlačovány všechny publikace, které nevyjadřují bolševický pohled na věc, dokonce i když jsou publikace vydávány a podporovány širokými masami proletariátu. Nikdo nemůže nahlas vyjádřit své myšlenky. Přesně jak bolševici uspořádali sociální a ekonomický život země v souladu se svým programem, tak rovněž dotlačili do jeho rámce i duševní život lidí. Na živoucím poli lidového myšlení a zkoumání vyrostly pochmurná kasárna. Mysl a duše proletariátu je formována ve stranických školách. Každá touha podívat se za jejich zdi je prohlášena za škodlivou a kontrarevoluční.

To ale stále není všechno. Zvrácení revoluce a jejich perspektiv, které bolševismus provedl za pomoci diktatury, nemohlo projít bez protestů ze strany mas a bez pokusu postavit se na odpor. Protesty ale politický útlak neumenšily, ale spíše zintenzívnily. Dlouhé období vládního teroru proměnilo celé Rusko do podoby jednoho ohromného vězení, kde se ctností stal strach a lhaní povinností. Zlomeni politickou represí, vystrašení vládním terorem, dospělí, mladí lidé i pětileté děti lžou, všichni lžou.

Vyvstává otázka, proč vlastně komunistický stát vytvořil tak nesnesitelnou sociální, politickou a morální situaci. Může být socialistická demokracie horší než její předchůdkyně, kapitalistická buržoazie? Je možné, že socialistická demokracie neuzná ani iluzorní svobody, které evropská a americká buržoazie ve svých státech ponechává jako zdání rovnovážného stavu? Problém leží jinde. Přestože demokratická třída žije svoji vlastní nezávislou existencí, až donedávna byla materiálně chudá, dokonce bédná. To je důvodem, proč od prvních dnů politické aktivity v sobě nebyla schopna najít jednotu a univerzálnost, jakou užívají vládnoucí třídy díky své privilegované materiální situaci. Demokraté tvořili jen malou bojovnou skupinku, představovanou Komunistickou stranou a tento bojový oddíl se musel věnovat více než tři roky

ohromnému úkolu vybudování nového státu. Komunistická strana neměla přirozenou podporu v žádné ze tříd současné společnosti – ani mezi dělníky, ani mezi rolníky, ani mezi šlechtou a buržoazií (do jejichž řad se sami demokraté nemohou počítat, neboť nebyli ekonomicky zorganizováni) – a přirozeně se uchýlila k teroru a režimu všeobecného útlaku.

Z toho, co jsme ukázali na téma teroristického charakteru bolševismu v Rusku, je snadné pochopit, proč Komunistická strana tak překotně rozšířila a upevnila novou buržoazii, zosobněnou v ní samotné, vedoucích funkcionářích a velitelském sboru ozbrojených sil. Tato buržoazie je pro bolševismus nezbytná jako životadárná půda, sloužící jako zdroj síly a zajišťující mu permanentní třídní podporu v jeho boji proti pracujícím masám.

Nevysvětlujeme tedy komunistickou výstavbu, o níž jsme se již zmínili a která přináší dělníkům a rolníkům pouze otroctví, v termínech chyb a úchylek bolševismu, ale v termínech vědomé aspirace na ovládnutí mas, v termínech jeho ovladatelské a vykořisťovatelské podstaty.

Jak ale došlo k tomu, že skupina, cizí a nepřátelská pracujícím masám, uspěla v tom, že vnutila sama sebe na místo vůdce revolučních lidových sil, proklestila si cestu k moci ve jménu lidu a upevnila svoji nadvládu?

Zde jsou dvě příčiny: atomizovaný a disorganizovaný stav mas v revolučních dnech a zrada socialistických hesel.

Profesní organizace dělníků a rolníků, existující před rokem 1917, dalece zaostávaly za plamenným revolučním duchem mas. Revoluční výbuch mas dalece překročil jejich limity, překonal je a zatlačil do pozadí. Ohromná masa dělníků a rolníků se stavěla k sociální revoluci bez nezbytné podpory vlastních třídních organizací. Po boku těchto mas byla činná skvěle zorganizovaná socialistická strana (bolševici). Společně s rolníky a dělníky se přímo podílela na svržení průmyslové a zemědělské buržoazie a vyzývala k tomu masy, ujišťovala je, že tato revoluce bude revolucí sociální – poslední revolucí, která přivede ztotočené lidi do svobodného světa socialismu a komunismu. Širokým masám, nezkušeným v politice, se to zdálo být samozřejmou pravdou. Účast Komunistické strany na destrukci kapitalistického režimu dala povstat ohromné důvěře právě v bolševiky. Vrstva intelektuálně pracujících, nositelů demokratických myšlenek, byla vždy tak úzká a rozptýlená, že masy nevěděly vůbec nic o její existenci jako specifické ekonomické kategorii. Následně ve chvíli svržení buržoazie masy neviděly nikoho jiného než sebe, kdo by ji mohl nahradit, ale právě v tento okamžik byla buržoazie ve skutečnosti nahrazena zmíněnými náhodnými vůdci, zrádnými bolševiky, zkušenými v politické demagogii.

Bolševismus bezostyšně využil revolučních aspirací dělníků a rolníků po svobodě, rovnosti a sociální nezávislosti a velmi umně nahradil ideu zřízení sovětů sám sebou.

V mnoha částech revolučního Ruska v prvních dnech říjnového společenského pohybu pracující pochopili myšlenku zřízení sovětů jako ideu své sociální a ekonomické nezávislosti.

Díky své revoluční energii a demagogickému směřování revoluční ideje pracujících se svou vlastní ideou politické dominance, bolševismus k sobě přitáhl masy a rozsáhle zneužil jejich důvěru.

Neštěstí mas spočívalo ve skutečnosti, že bezezbytku a překotně přijaly doktrínu státního socialismu a komunismu, jak lidé obyčejně přijímají myšlenky pravdy, spravedlnosti a dobra. Nicméně v těchto doktrínách pravda není ničím jiným než přeludem, krásným snem, který pohnul a vzrušil duši lidu. Stejně jako v jiných státních systémech je podstatou této „pravdy“ ovládnutí a využívání lidových sil a práce lidu malou, ale dobře zorganizovanou skupinkou parazitů.

V bouři událostí, ženoucích se Ruskem a Ukrajinou, v lavině politických, vojenských a jiných operací, nebyly široké masy lidí schopny okamžitě jasně rozeznat nástup nové skupiny vykořisťovatelů k moci. Navíc definitivní upevnění nové moci trvalo několik let. Dále, tento vývoj byl spíše extenzivní než intenzivní a zainteresovaná skupina jej dovedně maskovala. Potřebovala jistý čas předtím, než se odhalí širokým masám.

V časech Velké francouzské revoluce, když feudalismus – monarchie krále a šlechty – byl

definitivně zničen, masy si myslely, že se do této velké destrukce zapojily ve věci své vlastní svobody a vystupující politické strany byly pouze jejich přáteli a pomocníky. Uplynulo několik let, než se pracující lidé pozorně rozhlédli kolem sebe a uvědomili si, že to, co se odehrálo, byla pouhá výměna vlády, že místa, která patřila králi a šlechtě, nyní obsadila nová třída vykořisťovatelských pánů: průmyslová a obchodnická buržoazie. Podobné historické zkušenosti vždy potřebují určitý čas, aby se staly viditelné a srozumitelné pro široké masy.

...

Podali jsme rozsáhlý přehled politických a sociálních základů bolševismu a jeho reálného obsahu. Po dvou letech trvání diktatury v Rusku bolševismus učinil svůj obsah jasně viditelným. Nejprve se to stalo zřejmé několika izolovaným skupinám dělníků a rolníků a později širokým masám lidu. Právě tehdy bolševismus, mladá síla plná autoritářských aspirací, vyrazila po pádu hejtmana Skoropadského na Ukrajinu, hnána nezlomnou vůlí nastolit svoji moc za každou cenu.

Za hejtmana Skoropadského bolševici na Ukrajině nedisponovali takovými silami, aby v zemi mohli po hejtmanově pádu okamžitě zorganizovat převzetí moci. ⁽⁷⁾ Takřka všechny jejich síly se nacházely na Rusi a právě odtud upírali oči na Ukrajinu a odtud vyhlásili svoji moc. Bylo to v ruském městě Kursk, kde byla předem připravena bolševická ukrajinská vláda. Patřili do ní Pjatakov, Kviring a další. Navzdory své pozornosti nebyli schopni zaútočit na Ukrajinu okamžitě po hejtmanově pádu, a to umožnilo uchopit moc nejdříve petljurovcům. Okolnosti ale bolševiky vedly k přijetí ještě energičtějších vojenských opatření. Atmosféra byla revoluční a situace extrémně zmatená kvůli nesmírně silnému povstaleckému rolnickému hnutí. Za těchto okolností bylo šest týdnů předstihu, které petljurovci získali oproti bolševikům, rychle odváto sledem událostí. Pak se bolševici vrhli do akce.

Zatímco bylo sídlo jejich ukrajinské vlády přeneseno z Kursku do Charkova, který byl nejprve osvobozen a obsazen povstaleckým oddílem anarchisty Čerednjakova, ⁽⁸⁾ a zde bylo následně vytvořeno centrum civilní správy, bolševické divize postupovaly do nitra Ukrajiny přes již osvobozená území a cestou ustavovaly orgány komunistické moci. Řekl jsem „přes již osvobozená území“. Skutečně, celá rozloha Ukrajiny od kurské gubernie až k Azovskému a Černému moři, již byla rolnickými povstaleckými revolučními oddíly osvobozena od hejtmanovských sil. Po hejtmanově pádu se tyto oddíly částečně rozptýlily do vesnic a částečně stáhly do pobřežních oblastí Černého moře, kde se již tehdy objevovalo nebezpečí nové kontrarevoluce v podobě generála Děnikina.

Na většině Ukrajiny bolševici zjistili, že území již bylo vyčištěno. Tam, kde narazili na petljurovce, je vojensky porazili a zaujali jejich místo. Rozhodující srážka mezi bolševiky a petljurovci se odehrála v okolí Kyjeva, který byl od příchodu Direktoriátu centrem petljurovské politické aktivity a shromaždištěm Petljurových jednotek. Na konci ledna 1919 bolševici zahájili všeobecný útok na Kyjev. Na počátku února obsadili město. Vláda Ukrajinské lidové republiky se jako obvykle stáhla směrem k západním hranicím Ukrajiny. Státní moc přešla na bolševiky.

Je důležité poznamenat, že komunistický režim byl nastolován silou zbraní, nejen když bolševici po vítězné bitvě s petljurovci obsadili nějaké místo, ale i tam, kde již oblast osvobodili

⁷⁾ Ve skutečnosti se za hejtmanovy vlády bolševici snažili v zemi disponovat partyzánskými oddíly svého typu, provádějícími stranické příkazy. Takový byl například Kolosovův oddíl z oblasti Petrogradu. Jejich počet však byl malý a obecně se ztratily v mase povstalců, sledující jinou, než bolševickou stranickou linii. Navíc byly i tyto ojedinělé partyzánské oddíly stranického typu zasaženy všeobecným duchem revolučního povstání. Kolosovův oddíl nedělal zásadní rozdíly mezi svoji a Machnovou povstaleckou aktivitou. Často pracovali společně.

⁸⁾ Čerednjakov byl rolník a anarchista, brzy postavený bolševickými úřady mimo zákon. On a jeho oddíl se připojili ke všeobecné povstalecké armádě Nestora Machna a bojovali s ním na Azovské frontě proti Děnikinovi. Během Děnikinova nájezdu na guljajpolskou oblast v červnu 1919 byl zajat a dostal 300 ran bičem. Přežil a uprchl. V létě 1919 znovu upadl do rukou děnikinských oddílů v oblasti Poltavy a byl zastřelen.

sami rolníci. Dělnické a rolnické sověty (rady), které údajně vytvořily tento režim, se objevily až poté, co byl nastolen. Před sověty zde byly stranické „revoluční výbory“. Před „revolučními výbory“ zde jednoduše protáhly rudé divize.

Kapitola V

Machnovščina

Revoluční povstalecké hnutí rolníků a dělníků mělo nejprve podobu rozbouřeného moře. Po celé nesmírné rozloze Ukrajiny masy vřely a vrhaly se do povstaleckého boje. Nenávidění poměščíci a představitelé moci byli zabiti nebo vyhnáni. Destruktivní stránka hnutí převládla. Zdálo se, že pozitivní stránka chybí. Hnutí stále ještě nenabízelo jasný a podrobný plán na organizaci svobodného života rolníků a dělníků. Postupně byl ale ve vývojovém procesu odhalen a zformulován skutečný obsah hnutí. Po sjednocení většiny povstaleckých proudů pod Machnovým vedením hnutí našlo jednotu, kterou postrádalo, našlo svoji páteř. Od této chvíle představuje dovršené a jasně definované sociální hnutí s vlastní specifickou ideologií a vlastním plánem na reorganizaci života lidí. Je nejmocnějším a nejvyšším bodem revolučního povstání, je machnovščinou.

Charakteristickými rysy, zvláštními pro toto hnutí, jsou: zásadní nedůvěra k nepracujícím nebo privilegovaným sociálním skupinám, rezervovaný vztah k politickým stranám, odmítnutí jakékoli diktatury vykonávané nad lidem jakoukoli organizací, odmítnutí principu státnosti a úplná samospráva pracujících lidí ve všech jejich záležitostech. Primární a konkrétní forma této samosprávy leží ve svobodných pracovních sovětech rolnických a dělnických organizací. „Svobodných“ znamená absolutně nezávislých na jakékoli formě ústřední moci a účastnících se na chodu všeobecného ekonomického systému na základě rovnosti. „Pracovních“ znamená, že sověty jsou založeny na principu práce, skládají se pouze z pracujících, slouží pouze jejich zájmům a vůli a nedávají žádný prostor politickým stranám. (Viz „Všeobecné pozice machnovců s ohledem na svobodné sověty dělnických a rolnických organizací“.) Toto byl prapor, pod nímž machnovščina vstoupila do arény sociálního boje.

Machnovščina se zrodila v bouřlivém období současného ukrajinského života v létě roku 1918, kdy zemí zaduněl hromový výbuch všeobecného rolnického povstání. Od prvních dnů své existence až po dny poslední nestrávila ani chvíli v mírových podmínkách. Výsledkem jejího nárůstu a vývoje jako takového bylo, že šla specifickou dvojitou cestou – cestou seznamování širokých mas lidí se svými myšlenkami a cestou rozšiřování a konsolidace ozbrojených sil. Onoho dne, kdy byly všechny vojensko-revoluční oddíly sjednoceny do jediné armády, se tato armáda stala jedinou revoluční armádou mas. Skutečnost, že Ukrajina se nepřetržitě nacházela ve válečném stavu, je důvodem, proč byly nejlepší organizátorské síly hnutí zapojeny právě v armádě.

Armáda se nedobrovolně stala jak nástrojem ozbrojené sebeobrany rolníků, tak vůdcem celého jejich hnutí, stala se revoluční avantgardou. Armáda organizovala a aktivně vedla ofenzívu proti poměščíkovské kontrarevoluci, vypracovala bojové plány a formulovala aktuální politické hesla. Nicméně armáda nikdy nebyla svébytnou silou. Vždy odvozovala svoje revoluční ideály od širokých mas a bránila jejich zájmy. Rolnické masy na druhé straně považovaly tuto armádu za vedoucího činitele všech oblastí své existence.⁹⁾

Přístup machnovščiny ke státní moci, politickým stranám a nepracujícím společenským skupinám, se stal i přístupem rolníků a obráceně, zájmy nejchudších rolníků a dělníků, jejich strasti a myšlenky, se staly zájmy, strastmi a myšlenkami machnovščiny. Tak se machnovské hnutí vyvíjelo prostřednictvím vzájemné interakce a brzy se stalo ohromným sociálním fenoménem ruského života.

⁹⁾ Jako příklady mohou posloužit jisté konkrétní události. Rolníci z různých vesnic na azovském pobřeží velmi často zastavovali vlaky naložené zásobami a ověřovali jejich průvodní dokumenty. Pokud vlak neměl dokumenty od štábu machnovské armády, byl zadržen, dokud od machnovců nepřišly žádané informace. Často se rovněž stávalo, že rolníci z mnoha vesnic odpovídali na výzvy bolševických organizací, aby státu prodali obilí za předem stanovené ceny tvrzením, že by obilí klidně dodali, pokud s tím ovšem bude souhlasit jejich machnovská organizace.

V listopadu a prosinci 1918 Machnův oddíl zahájil všeobecnou ofenzívu proti hejtmanovské kontrarevoluci. V této době již byly rakousko-německé oddíly, ovlivněné politickými událostmi, odehrávajícími se v jejich domovských zemích, prakticky disorganizovány a postrádaly svoji bývalou sílu a energii. Machno této výhody využil. Vyjednal neutralitu s jednotkami, které zachvátil revoluční duch. Oddíly svolily ke svému odzbrojení a machnovci se tak na jejich úkor mohli ozbrojit. Kde Machno nebyl schopen se dohodnout, vyhnal je z oblasti silou. Po zuřivé třídní bitvě Machno definitivně obsadil Guljaj-Pole. Zde upevnil pozice a uspořádal generální štáb armády. Všude lidé cítili blížící se konec hejtmanovy vlády a k Machnovi se masově přidávala rolnická mládež. Již tehdy se machnovská armáda skládala z několika pěchotních a jízdních pluků, jedné dělostřelecké baterie a početných kulometných oddílů.

V oblasti se nenacházela žádná hejtmanovská jednotka. Státní Varta (policie) se rozprchla tváří v tvář mimořádnému nárůstu sil povstalecké armády. Machnovská armáda zůstala jedinou ozbrojenou silou v celém ohromném regionu. Hejtman ale stále držel Kyjev. Machno a povstalecké jednotky tak vyrazili na sever a obsadili železniční uzly Chaplino, Grišino a Sinělnikovo a dostali se až k Pavlogradu, kde se obrátili západním směrem k Jekatěrinoslavi. Zde se potkali s petljurovskými silami.

Petljurovci uchopili moc v mnoha městech a považovali se za skutečné pány země. Vytvořili svoji armádu tak, že sehnali dohromady početné rolnické oddíly a pak nařídili všeobecnou mobilizaci s cílem vytvořit pravidelnou národní armádu. Machnovské hnutí považovali za důležitou kapitolu v historii ukrajinské revoluce a doufali, že jej dostanou do sféry svého vlivu a začnou jej řídit. Položili Machnovi řadu politických otázek: jaký je jeho názor na petljurovské hnutí a petljurovskou vládu, jak si představuje budoucí politickou strukturu Ukrajiny a zda by nepovažoval za vhodné a užitečné spolupracovat s Petljurovou na vytvoření nezávislé Ukrajiny. Odpověď Machna a štábu byla stručná. Zněla, že podle jejich názoru je petljurovské hnutí buržoazně nacionalistickým hnutím, jehož cesta se zásadně liší od cesty revolučních rolníků, že by Ukrajina měla být uspořádána podle zásad svobodné práce a nezávislosti rolníků a dělníků na jakékoli politické moci. Mezi machnovským hnutím pracujícího lidu a petljurovským hnutím buržoazie není možné spojení, ale pouze nepřátelství.

Krátce poté Machno vyrazil na Jekatěrinoslav, aby odtud vytlačil petljurovskou vládu. Petljura měl ve městě početné vojenské síly. Chráněni řekou Dněpr, petljurovci byli takřka neporazitelní. Machnovské oddíly se zastavily v Nižně-Dněprovsku, kde se nacházel městský výbor Komunistické strany, mající k dispozici nějaké místní ozbrojené síly. Machnovi, proslulému jak odvážný revoluční hrdina a velmi schopný vojenský velitel, bylo výborem nabídnuto, že tento oddíl přejde pod jeho velení. Machno souhlasil.

Jak ostatně činil často, Machno se musel uchýlit k vojenské lsti. Naložil vlakovou soupravu svými jednotkami a poslal ji přes dněperský most přímo do města, zamaskovanou jako dělnická lokálka. Pokud by petljurovci lest prohlédli byt' jen několik minut předtím, než vlak přijel, mohly být všechny nasazené jednotky zajaty. Stejná míra rizika ale ostatně již předtím vyčistila cestu machnovcům k vítězství. Vlak dojel na hlavní stanici, kde z něj nečekaně vyskákaly revoluční oddíly a obsadily nádraží a blízké okolí. Ve městě se rozpoutal krutý boj, v němž byli petljurovci poraženi. O několik dní později bylo ale město kvůli nedostatečné ostráživosti machnovské posádky znovu obsazeno petljurovci, kteří přisunuli čerstvé síly ze Záporoží. Během ústupu došlo v Nižně-Dněprovsku ke dvěma pokusům o atentát na Machna, ale v obou případech vržené bomby selhaly. Machnovská armáda ustoupila do oblasti Sinělnikova, kde se zakopala a vytvořila frontovou linii mezi sebou a petljurovci na severozápadní hranici povstalecké oblasti. Petljurovské jednotky, složené převážně z povstaleckých rolníků a povolanců, se rychle rozpadly již při prvním dotyku s machnovci. Brzy byla tato fronta rozpuštěna bez boje. Obrovský prostor

několika desítek tisíc čtverečných kilometrů byl osvobozen od jakékoli vlády a jejích vojsk.

...

Stoupenci státního principu mají strach ze svobodných lidí. Tvrdí, že bez vlády lidé pozbudou společenskost, rozptýlí se a navrátí do stavu primitiva. To je samozřejmě nesmysl, brání vážně pouze členy nepracujících tříd, stoupenci autority, na které pracují jiní nebo zaslepenými mysliteli buržoazní společnosti. Osvobození lidu ve skutečnosti vede k degeneraci a návratu k divošství, ale nikoli pro lid, ale ty, kteří díky své moci a privilegiím žijí z práce lidu a jeho krve. Ruská revoluce poskytuje tisíce příkladů rodin z privilegovaných tříd – lidí čistě oblékaných, sytých a dobře vychovaných, které upadly do dekadence a primitivismu. Osvobození lidu přináší primitivismus pouze pro ty, kteří byli z jeho zotročení. Co se týče pracujících tříd, začne skutečně intenzivně žít a vyvíjet se ode dne, kdy se stane skutečně úplně svobodnou. Na rolnících z Guljaj-Pole to bylo jasně zřetelné. Po více než šest měsíců – od listopadu 1918 až do června 1919 - žili bez jakékoli vnější politické autority. Nejen že si uchovali vzájemné sociální vazby, ale rovněž vytvořili nové a vyšší formy sociálních vztahů – svobodné komuny pracujících a svobodné sověty pracujícího lidu.

Po vyhnání poměščíků z osvobozených oblastí přešla půda do rukou rolníků. Mnoho z nich ale pochopilo, že úkol ještě není splněn, že nestačí přisvojit si kus země a být spokojen. Životní strádání je naučilo, že nepřítel je sleduje ze všech stran a že musí držet pospolu. Na několika místech došlo k pokusům zorganizovat sociální život v duchu komuny. Navzdory nepřátelství rolníků k oficiálním komunám byly na mnoha místech guljajpolského kraje vytvořeny rolnické komuny, nazvané „pracovní“ či „svobodné“ komuny. První komuna, pojmenovaná „Rosa Luxemburgová“, byla založena poblíž vesnice Pokrovskoje. Všichni zakládající členové patřili k vesnické chudíně. Nejprve se komuna skládala z pouhých několika desítek členů, ale později jejich počet přesáhl tři sta. Tuto komunu vytvořili nejchudší místní rolníci. Tím, že ji pojmenovali na památku Rosy Luxemburgové, dali najevo svou nestrannost. S prostotou a velkorysostí, typickou pro rolníky, uctili památku jim neznámé hrdinky, která se stala mučednicí revolučního boje. Vnitřní život komuny neměl společného nic s doktrínou, za kterou Roxa Luxemburgová bojovala. Komuna byla založena na antiautoritářských zásadách. Její vývoj a růst začal mít velký vliv na místní rolníky. Komunistické úřady se snažily zasahovat do jejího vnitřního života, ale byly odmítnuty. Komuna sama sebe neochvějně považovala za svobodnou a pracovní a nepřátelskou vůči jakékoli vládě. ⁽¹⁰⁾

Asi osm kilometrů od Guljaj-Pole byla na bývalém velkostatku vytvořena další komuna, skládající se z chudých guljaj-polských rolníků. Byla jednoduše nazvána Komuna č. 1 guljajpolských rolníků. Asi dvaadvacet kilometrů odtud se nacházely Komuna č. 2 a Komuna č. 3. Komuny existovaly i na mnoha jiných místech. Přiznávám, že nebyly početné a zahrnovaly pouze menšinu obyvatelstva, zvláště ty, kteří neměli zaběhnuté hospodářství. Co na těchto komunách bylo nejcennější, je skutečnost, že byly vytvořeny z iniciativy samotných chudých rolníků. Machnovci nikdy nevykonávali žádný nátlak na rolníky a omezovali se na propagaci myšlenky svobodných komun.

Komuny nebyly organizovány na základě nutnosti vytvořit ukázkový příklad nebo jako výstřelky, ale pouze na základě životně důležitých potřeb rolníků, kteří před revolucí neměli vůbec nic a kteří se po svém vítězství vydali na cestu organizování ekonomického života na komunitních principech. Nejednalo se v žádném případě o umělé komuny Komunistické strany, v nichž společně pracují lidé, svedení dohromady náhodou – lidé, kteří pouze mrhají osivem a poškozují

¹⁰⁾ Tato komuna byla zničena ve dnech 9.-10. června 1919 bolševiky během jejich generální ofenzivy proti machnovskému regionu. Tehdy byl soudruh Kirijakov, známý místní revoluční rolník, spolu s dalšími organizátory komuny postaven mimo zákon. O několik dní později, když vesnici Pokrovskoje obsadily děnikinské jednotky, byla komuna do základů zničena a Kirijakov veřejně zastřelen.

půdu, lidé, jimž se dostává státní podpory a žijí tak z práce těch, které jaksí mají učit pracovat. V našem případě se jednalo o skutečně fungující komuny rolníků, kteří sami zvyklí na práci, si práce cenili nejen u sebe, ale i jiných. Rolníci v těchto komunách pracovali především proto, aby si zajistili svůj denní chléb. Navíc tam každý našel morální a materiální podporu, kterou hledal. Komuny byly prodchnuty principy bratrství a rovnosti. Každý – muži, ženy i děti – pracoval podle svých schopností. Organizační práce byla svěřena jednomu nebo dvěma soudruhům. Ti se poté, co ji dokončili, přidali ke zbytku členů komuny v plnění ostatních úkolů. Je evidentní, že komuny se vyznačovaly těmito vlastnostmi právě proto, že vyrostly ze středu pracující třídy a jejich vývoj šel přirozenou cestou.

Zmíněné zárodky svobodného komunismu přirozeně nepředstavují celou konstruktivní ekonomickou a sociální práci rolníků. Naopak – rostly pomalu a postupně, zatímco politická situace vyžadovala na rolnících bezprostřední a neustálou pozornost. Bylo nezbytné ustavit instituce, které nejprve sjednocovaly újezd, složený z několika vesnic a posléze újezdy a okresy, z nichž se skládala osvobozená oblast. Bylo nezbytné nalézt obecná řešení pro problémy společné celému regionu. Bylo nezbytné vytvořit orgány, odpovídající těmto úkolům. Rolníci v tomto bodě nezklamali. Zmíněnými orgány byly regionální kongresy rolníků a dělníků. Během období, kdy byla oblast svobodná, se zde odehrály tři takové kongresy. Zde rolníci upevňovali svoje kontakty, orientovali se a definovali ekonomické a politické úkoly, před nimiž stáli. Na prvním regionálním kongresu, který se konal 23. ledna 1919 v Bolšoj Michailovce, rolníci upřeli pozornost hlavně na nebezpečí ze strany hnutí, představovaných Petljurovými a Děnikinem.

Petljurovci se nacházeli v procesu nastolování nové vlády v zemi. Využili zavádějící hesla o „obraně vlasti“, provedli všeobecnou mobilizaci, a tak revolučnímu lidu nasadili nová otrocká pouta. Rolnictvo z celého azovského pobřeží se rozhodlo začít energicky bojovat proti tomuto nebezpečí. Bylo zorganizováno několik oddílů a komisí a vysláno do oblastí, okupovaných Petljurovým Direktoriátem s cílem vysvětlit širokým masám falešnost nové demokratické moci, vyzývat je k neposlušnosti k její vládě, bojkotu její mobilizace a pokračování v povstání až do jejího svržení.

Děnikinova kontrarevoluce představovala pro osvobozenou oblast ještě větší nebezpečí. Vyhlásila totiž válku Ruské revoluci ve všech jejích aspektech a představovala jeden ze všeobecně kontrarevolučních proudů, zaměřený na restauraci svržené monarchie. Tato kontrarevoluce se objevila ihned, jakmile se šlechta po pádu carismu vzpamatovala a zorientovala. Generálové Kornilov, Kaledin, Krasnov, Alexejev, Kolčak a Děnikin byli všichni vůdci jedné a té samé všeobecné monarchistické kontrarevoluce v Rusku. Byli především zbytky svržené monarchie. Pokud se mnoho z nich uchýlilo k demokratickým sloganům a pochodovalo do země pod vlajkou ústavnosti, činili tak pouze z taktických důvodů. Učinili tyto ústupky kvůli požadavkům doby, aby úspěšně dokončili první fáze restaurace monarchie. Pomyšlení na jakýkoli druh republikánského zřízení Ruska jim bylo zcela cizí.

Druhý regionální kongres rolníků, dělníků a povstalců se konal tři týdny po prvním, 12. února 1919 v Guljaj-Pole. Na něm bylo podrobně rozebíráno nebezpečí, představované hrozící děnikinovskou kontrarevolucí. Děnikinova armáda se skládala z různých kontrarevolučních prvků: bývalých carských důstojníků a monarchistických kozáků. Rolníci si byli velmi jasně vědomi podstaty konfrontace mezi nimi a touto armádou. Přijali všechna možná opatření na posílení své sebeobrany. Tehdy povstalecká machnovská armáda čítala něco kolem 20.000 dobrovolnických bojovníků. Mnoho z nich ale bylo po minulých pět nebo šest měsíců nepřetržitě na frontě a psychicky opotřebováno až na hranici nervového zhroucení. Řady děnikinovských jednotek se navíc rychle rozrůstaly a bezprostředně ohrožovaly svobodný region. Druhý kongres rolníků, dělníků a povstalců se tedy rozhodl vyzvat obyvatele regionu k desetileté dobrovolné a rovnostářské mobilizaci. Mobilizace byla dobrovolná, založená na svědomí a dobré vůli každého člověka. Kongresový dekret neměl jiný smysl, než zdůraznit vahou své morální autority potřebu posílit po-

vstaleckou armádu novými bojovníky. ⁽¹¹⁾ „Rovnostářská“ mobilizace znamenala, že od rolníků z různých vesnic, měst a okresů, se očekávalo, že přijmou závazek poskytnout vojáky na rovnostářském základě.

Jakmile byly rezoluce druhého kongresu oznámeny rolníkům, každá vesnice vyslala do Guljaj-Pole celý zástup dobrovolníků, toužících jít na frontu proti Děnikinovi. Jejich počet byl ohromný. Naneštěstí v oblasti panoval nedostatek zbraní, výsledkem čehož bylo, že v příhodném okamžiku nemohly být postaveny nové revoluční oddíly. To mělo pro oblast nevyhnutelné následky během Děnikinovy generální ofenzívy z července 1919. Vrátime se k tomu později.

Za účelem koordinování boje proti Petljurovi a Děnikinovi, udržování a podpory společenských vztahů mezi pracujícími lidmi z regionu, kvůli potřebě starat se o informace a komunikace a konečně kvůli uskutečňování nejrůznějších opatření, přijatých kongresem, druhý kongres vytvořil Regionální revolučně-vojenský sovět rolníků, dělníků a povstalců. Skládal se z představitelů 32 okresů gubernií Jekatěrinoslav a Taurida, stejně jako povstaleckých oddílů. Tento sovět zahrnoval celý svobodný region. Předpokládalo se, že bude vykonávat všechna ekonomická, politická, sociální a vojenská rozhodnutí, učiněná na kongresech a představoval tedy v jistém slova smyslu nejvyšší výkonný orgán celého hnutí. Nebyl to však v žádném případě orgán autoritativní. Byly mu svěřeny výlučně výkonné funkce. Jeho rolí bylo provádět instrukce a rozhodnutí kongresu rolníků a dělníků. V jakoukoli chvíli mohl být kongresem rozpuštěn a přestat existovat.

Po vytvoření Regionálního sovětu se sociální aktivita v regionu značně zintenzívnila. Ve všech městech a vesnicích byly zkoumány a řešeny problémy společné celé oblasti. Znamenalo to hlavně vojenský problém, pak problém zásobování a otázku lokální samosprávy. Již jsme hovořili o vojenských opatřeních, přijatých rolníky s ohledem na potřeby hnutí a regionu. Problém zásobování stále ještě nebyl vyřešen na všeobecné úrovni vzhledem k zájmům obyvatelstva regionu jako celku. Mělo se tak stát na 4. Regionálním kongresu rolníků, dělníků, povstalců a vojáků Rudé armády, svolaném na 15. června 1919, ale postaveném mimo zákon sovětskou vládou. O tom budeme hovořit později. Co se týče povstalecké armády, jejího zásobování se ujali rolníci sami. Centrální armádní zásobovací sklad byl zřízen v Guljaj-Pole, kam byly sváženy zásoby z celého regionu, aby mohly být odeslány na frontu.

S ohledem na orgány sociální samosprávy, se rolníci a dělníci celé oblasti přidrželi myšlenky Svobodných pracovních sovětů. Na rozdíl od politických sovětů bolševiků a jiných socialistů, byly svobodné sověty dělníků a rolníků orgány sociálně-ekonomické samosprávy. Každý sovět vykonával pouze vůli místních pracujících a jejich organizací. Lokální sověty mezi sebou udržovaly nezbytné svazky, a tak vytvářely rozsáhlejší ekonomické a teritoriální vztahy, orgány lidové samosprávy.

Neustálý válečný stav v celé oblasti nicméně učinil vytváření a fungování těchto orgánů velmi složitým a organizace nikdy nebyla dovedena až do logických důsledků.

Všeobecné stanovy svobodných sovětů rolníků a dělníků nebyly před rokem 1920 samostatně publikovány. Před tímto datem se všeobecné zásady práce sovětů objevily v „Deklaraci“ Revolučně-vojenského sovětu machnovské armády v kapitole o systému svobodných sovětů.

Vidíme tak, že ohromné rolnické masy a někteří z dělníků poté, co byla svržena vláda hejtmana Skoropadského a jiných subjektů, se podujali nezměrného úkolu vytvořit v teorii a praxi nový život. Vidíme, že přestože obklíčení ze všech stran nepřátelskými silami, pracující masy přijaly zdravá a rozumná opatření na obranu regionu a svého plamínku svobody. Vytvoření celé řady svobodných komun pracujících a touha vytvořit orgány sociální a ekonomické samo-

¹¹⁾ Někteří členové armády stejně jako někteří rolníci později mobilizaci interpretovali jako povinnou. Podle jejich názoru kongresový dekret, odrážející vůli pracujících lidí z celého regionu, který se vyjadřoval formou pozvánky, musel být striktně proveden. Zde se jedná o chybu a dezinterpretaci ze strany několika jednotlivců. Kongresový mobilizační dekret byl jednoduše výzvou k dobrovolnému vstupu do armády.

správy - to byly první kroky rolníků a dělníků směrem k vybudování svobodného a nezávislého života. Není pochyb o tom, že pokud by celá tato masa pracujících lidí zůstala svobodná, šla by dál svoji cestou a provedla tuto výstavbu, obsahující mnoho zdravých, původních a moudrých prvků, a tak položila základy skutečně svobodné společnosti pracujících lidí.

K regionu se ale přiblížil nepřítel na život a na smrt jakékoli svobody a svobodné práce – vláda. Ze severu přicházela státní armáda bolševiků-komunistů a z jihovýchodu armáda generála Děnikina.

Děnikin se objevil první. Již v období boje rolníků proti hejtmanovi a zvláště během prvních dnů po jeho pádu, vniklo několik kontrarevolučních oddílů pod velením generála Škura na Ukrajinu podél řek Don a Kubáň a přiblížilo se Pologám a Guljaj-Pole. To byla první hrozba osvobozenému regionu ze strany nové kontrarevoluce. Machnovská povstalecká armáda přirozeně přesunula svoje síly tímto směrem. Tehdy se skládala z několika velmi dobře zorganizovaných pěších a jízdních pluků. Machnovská pěchota byla vybavena velmi originálním a neobvyklým způsobem. Přesunovala se jako jízda s pomocí koní, ale nikoli v sedle, nýbrž na lehkých vozících, kterým se na Jižní Ukrajině říkalo tačanky. Tato pěchota, vytvářející jeden nebo dva pochodové proudy, se obvykle přesouvala vysokou rychlostí společně s jízdou a překonala denně 90-110 kilometrů a pokud bylo třeba, tak i 120-130.

Děnikin počítal s tím, že situace na Ukrajině je všeobecně zmatená. Spoléhal se zvláště na boj mezi petljurovským Direktoriátem a bolševiky. Doufal, že většinu Ukrajiny obsadí bez větších těžkostí a v začátcích vytýčí svoji frontu přinejmenším na severních hranicích jekatěrinské gubernie. Neočekávaně ale narazil na dobře zorganizovanou a vyzbrojenou armádu machnovských povstalců. Po několika bitvách musely děnikinovské jednotky zatroubit na ústup směrem k Donu a Azovskému moři. Machnovci obsadili několik důležitých železničních stanic a města Berdjansk a Mariupol. Právě od tohoto okamžiku – od ledna 1919 – byla ustavena první fronta proti Děnikinovi, fronta, po jejíž celé délce machnovská armáda po dobu šesti měsíců zdržovala příval kontrarevoluce, valící se z Kavakzu. Fronta byla později rozšířena více než 110 kilometrů východně a severovýchodně od Mariupolu.

Frontové boje byly tvrdé a zuřivé. Děnikinovské síly po vzoru machnovců používaly partyzánskou taktiku. Jejich jízdní oddíly pronikly hluboko do oblastí, pak se rychle rozptýlily, zničily, spálily a zmasakrovaly všechno, nač dosáhly a pak zmizely jen proto, aby se opět objevily na jiném místě a spáchaly podobné dílo zkázy. Těmito nájezdy trpěli pouze pracující lidé. Děnikinovské síly se mstily za pomoc, kterou rolníci prokazovali povstalecké armádě a nepřátelský postoj ke kontrarevolucionářům a tímto způsobem doufaly, že vyprovokují reakci proti revoluci. Nájezdy rovněž trpělo židovské obyvatelstvo, které již velmi dlouho sídlilo v nezávislých koloniích v azovské oblasti. Děnikinovské oddíly při každém tažení masakrovaly Židy a snažily se tak vyprovokovat antisemitské hnutí, které by připravilo půdu pro jejich konečnou invazi na Ukrajinu. Během kontrarevolučních nájezdů se lidem vryl do paměti zejména proslulý generál Škuro.

Nicméně po dobu delší než čtyři měsíce nemohly děnikinovské síly i přes skutečnost, že se jednalo o dobře vycvičené a vyzbrojené jednotky, pokořit povstalecké oddíly plné revolučního nadšení a nejméně tak zdatné v partyzánském způsobu vedení boje. Právě naopak, generál Škuro utrpěl několikrát od machnovských pluků takové porážky, že ho od katastrofy zachránil pouze spěšný ústup o 80-150 kilometrů směrem na Taganrog a Rostov. Machnovci postoupili pětkrát nebo šestkrát až přímo k Taganrogu. Zuřivá nenávist děnikinovských důstojníků k machnovcům na sebe vzala neuvěřitelné formy. Machnovští zajatci byli mučeni, mrzačeni výbušnými projektily a dokonce došlo k případům, kdy byli zaživa upáleni na plátech rozžhaveného železa.⁽¹²⁾

Během tvrdého, čtyři měsíce trvajících boje, se očividným způsobem projevil Machnovův vojenský talent. Získal si reputaci jako vynikající vojevůdce dokonce i u svých nepřátel, děnikinovců. To samozřejmě nezabránilo generálu Děnikinovi, aby nabídl milion rublů za Machnovu

¹²⁾ Viz „Puť k svabode“ č. 2 a 3.

hlavu.

Revoluční povstání bylo pokusem mas pracujících lidí převést do praxe neuskutečněné aspirace ruské revoluce. Povstání bylo organickým pokračováním mohutného hnutí dělníků a rolníků z října 1917 a bylo poháněno těmi samými cíli a prodchnuto hlubokým smyslem bratrství pracujících lidí všech národností a zemí původu.

Popíšeme jednu charakteristickou událost. Na počátku roku 1919 se machnovští povstalci poté, co po tvrdém boji vrhli zpět děnikinovské jednotky u Azovského moře, zmocnili jednoho sta nákladních automobilů naložených obilím. První myšlenka, která napadla Machna a štáb povstalecké armády, bylo, že kořist zašlou hladovějícím dělníkům z Moskvy a Petrohradu. Masy povstalců tento návrh přivítaly s nadšením. Sto nákladních vozů s obilím dorazilo do Petrohradu a Moskvy, doprovázených machnovskou delegací, která byla velmi vřele přivítaná moskevským sovětem.

Bolševici vstoupili do oblasti machnovštiny mnohem později než Děnikin. Machnovští povstalci s ním bojovali již déle než tři měsíce, vytlačili jej z regionu a upevnili obrannou linii východně od Mariupolu, když do Sinělnikova pod Dybenkovým velením dorazila teprve vůbec první bolševická divize.

Tehdy bolševici o samotném Machnovi i povstaleckém hnutí nevěděli v zásadě nic. Komunistický tisk o něm dosud – v Moskvě i provinciích – hovořil jako o statečném a slibném povstalcovi, kterého čeká velká budoucnost. Boj proti Skoropadskému a poté proti Petljurovi a Děnikinovi, mu zajistil náklonnost bolševických vůdců. Ti nepochybovali, že machnovské revoluční oddíly, bojující proti tolika různým kontrarevolucím na Ukrajině, budou nakonec začleněny do Rudé armády. Následně tedy již s předstihem na Machna doslova pěli ódy a bez toho, aby se s ním seznámili, mu věnovali celé novinové sloupce. První setkání mezi Machnem a bolševickými vojenskými veliteli se odehrálo v březnu 1919 ve stejné atmosféře chvály a dobré vůle. Machno byl okamžitě zdvořile vyzván, aby se všemi oddíly vstoupil do Rudé armády za účelem vytvoření jednotné fronty v boji proti Děnikinovi. Politické a ideologické rozdíly mezi bolševiky a machnovskými rolníky byly považovány za naprosto přirozené a v žádném případě neměly představovat překážku ve sjednocení na základě společného zájmu. Bolševici Machnovi dali na srozuměnou, že specifický charakter povstalecké armády nebude narušován.

Machno a štáb povstalecké armády si byli dokonale vědomi, že příchod komunistické moci představuje novou hrozbu pro svobodu regionu a pohlíželi na něj jako na předznamenání nového druhu občanské války. Ani Machno, ani armádní štáb, ani Regionální sovět ale takovou válku nechtěli, protože by mohla mít osudné následky pro celou ukrajinskou revoluci. Nezapomněli na zcela otevřenou a dobře zorganizovanou kontrarevoluci, blížící se od Donu a Kubáně, se kterou byl možný pouze jeden jediný vztah: ozbrojený konflikt. Toto nebezpečí narůstalo den ze dne. Povstalci si uchovali přeci jenom nějakou naději, že bolševici se omezí na ideologické akce a v tom případě by o osud svého regionu neměli ani tu nejmenší starost, protože síla revolučních myšlenek společně s revolučním zdravým rozumem místních rolníků a jejich pohrdání elementy očividně cizími jejich hnutí, byly nejlepší zárukou svobody pro povstalecký region. Podle všeobecného názoru předáků povstání bylo nezbytné, aby hnutí soustředilo všechny síly proti monarchistické kontrarevoluci a nezajímalo se o ideologické neshody s bolševiky do té doby, dokud nebude zlikvidována. Právě v tomto kontextu došlo ke spojenecké smlouvě mezi machnovci a Rudou armádou. Později uvidíme, že předáci machnovštiny chybovali ve své víře, že bolševici představují pouze ideologické protivníky. Nebyli schopni vzít na vědomí, že ti, s kterými jednali, jsou zjevně a násilničtí stoupenci státnosti. Chyby, které nevedou ke katastrofě, mohou být užitečné a i tato chyba přinesla machnovcům něco dobrého.

Povstalecká armáda se stala součástí Rudé armády za následujících podmínek: a) povstalecká armáda si ponechá bez jakýchkoli zásahů svoji vnitřní organizační strukturu, b) přijme politické komisaře, jmenované komunistickým velitelstvím, c) bude podřízena nejvyššímu velení

Rudé armády pouze v čistě vojenských otázkách, d) nemůže být odvolána z fronty proti Děnikovi, e) bude dostávat munici a zásoby rovnocenné se standardy Rudé armády, f) ponechá si jméno „Revoluční povstalecká armáda“ a svoji černou vlajku.

Machnovská povstalecká armáda byla organizována na základě třech základních zásad: dobrovolnosti, volitelnosti a sebedisciplíny.

Dobrovolnost znamenala, že se armáda skládá pouze z revolučních bojovníků, kteří do ni vstoupili vedeni svoji svobodnou vůlí.

Volitelnost znamenala, že velitelé všech armádních jednotek, včetně štábu a lidí, kteří v armádě zastávali jiné pozice, byli buď zvoleni nebo schváleni povstalci konkrétní jednotky nebo celou armádou.

Sebedisciplína znamenala, že všechna pravidla disciplíny byla vypracována komisemi povstalců a poté schválena všeobecnými shromážděními různých jednotek. Jakmile byla schválena, musela být důsledně dodržována na základě individuální odpovědnosti každého povstalce a velitele.

Když machnovská armáda vstoupila do Rudé armády, byly všechny výše zmíněné principy zachovány. Armáda se nejdříve nazývala 3. brigáda, poté První revolučně-povstalecká ukrajinská divize a ještě později se stala „Revoluční povstaleckou armádou Ukrajiny (Machnovci)“. Ze spojení byly vyloučeny jakékoli politické záležitosti. Aliance zůstala čistě vojenská. Výsledkem bylo, že život a sociální a revoluční vývoj v regionu šel svou starou cestou – cestou aktivity zdola pracujících lidí, kteří nedovolili jakékoli vládě, aby vstoupila do jejich regionu. Později uvidíme, že to byl jediný důvod pro bolševickou ozbrojenou agresi proti této oblasti.

Od vytvoření Regionálního sovětu v únoru 1919 byla oblast pevně sjednocena. Myšlenka svobodných pracujících sovětů dolehla i do nejuvzdálenějších měst a vesnic. V soudobých podmínkách pokračovalo vytváření sovětů pomalu, ale rolníci se této ideje vytrvale drželi a cítili, že se jedná o jedinou opravdovou základnu, na níž může být vystavěno skutečně svobodné společenství. Zároveň se objevil problém přímého a trvalého spojení mezi rolníky a městskými dělníky. Podobné spojení bylo ustaveno přímo s jednotlivými továrnami a dělníckými organizacemi, vně státních orgánů. Toto spojení bylo nezbytné pro upevnění a následný vývoj revoluce. Rolníci si byli dokonale vědomi, že jeho uzavření nevyhnutelně vyvolá zápas se státem a vládou, která se jistě nevzdá své vlády nad masami bez boje. Rolníci nicméně nepovažovali zmíněné nebezpečí za skutečně vážné, protože si mysleli, že jakmile se oni a dělníci sjednotí, snadno porazí jakoukoli politickou sílu. Především však bylo z uvažování předem vyloučeno jakékoli nepřímé spojení s dělníky, které by nevedlo k potlačení státní moci, a tedy k přechodu do opozice. Právě tato forma spojení mezi vesnicí a městem umožnila upevnění a další rozvoj revoluce. „Dělníku, podej si s námi ruku,“ to bylo volání rolníků směrem do měst. Pro rolníky z osvobozeného regionu to byla jediná v úvahu připadající výzva. Ve svých vesnicích byli naprosto svobodní, a samozřejmě nezávisle disponovali sami sebou a produkty své práce. Přirozeně, že chtěli vidět městské dělníky ve stejném postavení. Snažili se k nim přiblížit přímo a vyhnout se všem politickým, vládním nebo jiným neproduktivním organizacím, které jim v minulosti způsobily tolik utrpení. Rovněž po dělnících chtěli, aby k rolníkům přistupovali též přímo.

Tímto způsobem byl vznesen a diskutován problém aliance s městskými pracujícími, dokud se konečně nestal cílem celé povstalecké oblasti.

Rozumí se samo sebou, že tvář v tvář takovému přístupu nemohly v oblasti zaznamenat žádný úspěch jakékoli politické strany. Když se objevily se svými státotvornými plány organizace, byly přijaty chladně, někdy dokonce nepřátelsky, jako lidé, kteří přišli nepozváni, aby zasahovali do záležitostí jiných lidí. Komunističtí funkcionáři, kteří pronikli do všech částí regionu, byli přijímáni jako nezvaní hosté a vetřelci.

Bolševici nejprve doufali, že machnovce absorbují do svých řad. Ukázalo se to být planou nadějí. Povstalecké masy důsledně sledovaly vlastní cestu. Nechtěly mít nic společného

s bolševickými úřady. Na jistých místech ozbrojení rolníci vyhnali „Mimořádné komise“ (Čeku) ze svých vesnic a v Guljaj-Pole se bolševici ani neodvážili ustavit podobnou instituci. Všude jinde pokusy implantovat do oblasti bolševické instituce vyústily v krvavé srážky mezi obyvatelstvem a úřady, jejichž situace se stala velmi složitou.

Právě tehdy bolševici zahájili organizovaný boj proti machnovščině jako myšlenka a sociálnímu hnutí.

Zahájili kampaň ve svém tisku. Bolševický tisk se začal o machnovském hnutí vyjadřovat jako o hnutí kulaků (bohatých sedláků), o jeho heslech jako o kontrarevolučních heslech a jeho činnosti jako škodlivé pro revoluci.

Noviny a ústřední mocenské orgány vyslovily přímé pohrůžky předákům hnutí. Region byl nakonec zablokovan. Všichni revoluční militanti, jedoucí z nebo do Guljaj-Pole byli zatýkáni. Byly znatelně omezeny dodávky munice a nábojů. Toto vše nevěstilo nic dobrého.

10. dubna 1919 Revolučně-vojenský sovět svolal třetí regionální kongres rolníků, dělníků a povstalců. Kongres měl rozhodnout naléhavé záležitosti a uvážit perspektivy revolučního života v regionu. Práce kongresu se zúčastnili delegáti ze 72 okresů, zastupující více než 2 miliony lidí. Kongres probíhal v živé atmosféře. Lituji, že nemám k dispozici žádný zápis, protože by z něj bylo jasně zřetelné, s jakou moudrostí a prozíravostí lidé hledali vlastní cestu v revoluci a své vlastní lidové formy nového života. Před koncem zasedání obdržel kongres telegram od Dybenka, velitele bolševické divize, který postavil organizátory kongresu mimo zákon a samotný kongres prohlásil za kontrarevoluční.

Toto byl přímý zásah bolševiků do svobody regionu. Celý kongres dokonale porozuměl skutečnému významu tohoto útoku a ihned odhlasoval rozhořčenou protestní rezoluci. Protest byl okamžitě vytištěn a rozšířen mezi místními rolníky a dělníky. O několik dní později Revolučně-vojenský sovět regionu zaslal bolševickým úřadům detailní odpověď (adresovanou Dybenkovi), v níž zdůraznil roli guljajpolského regionu v revoluci a odhalil ty, jejichž činy byly ve skutečnosti kontrarevoluční. Odpověď charakterizuje pozice obou stran, a proto ji vkládám v plném znění.

Kontrarevoluční?

„Soudruh“ Dybenko vyhlašuje, že kongres, svolaný do Guljaj-Pole na 10. dubna, je kontrarevoluční a staví jeho pořadatele mimo zákon. Podle něj by na jejich hlavy měly dopadnout nejtvrďší represe. Budeme přesně citovat jeho telegram:

„Novoalexejevka, č. 283, 10. dubna, 14.45 hod. K rukám Baťky Machna, velitelského štábu alexandrovské divize, kopie do Volnovachy, Mariupol, k předání soudruhu Machnovi. Kopie pro guljajpolský sovět: Jakýkoli kongres, svolaný jménem Revolučně-vojenského generálního štábu, který tímto rozkazem rozpouštím, bude považován za otevřeně kontrarevoluční a jeho pořadatelé se vystaví nejtěžším represivním opatřením až do míry svého postavení mimo zákon. Nařizuji, aby byly podniknuty kroky k tomu, aby tato opatření nebyla nutná. Podepsán: Dybenko“.

Předtím, než prohlásil kongres na kontrarevoluční, „soudruh“ Dybenko se ani neobtěžoval zjistit, kým a za jakým účelem byl kongres svolán. Říká tak, že byl svolán rozpuštěným Revolučním štábem Guljaj-Pole, zatímco ve skutečnosti byl svolán Výkonným výborem Revolučně-vojenského sovětu. Členové sovětu tedy poté, co svolali kongres, neví, jestli byli vůbec prohlášeni za psance nebo jestli „soudruh“ Dybenko kongres opravdu považuje za kontrarevoluční.

Pokud je tomu přesto tak, dovolte nám vysvětlit „Vaší Excelenci“, kým a za jakým účelem byl kongres – podle Vašeho názoru kontrarevoluční – svolán, a pak se bude zdát mnohem méně hrozný, než jak ho líčíte.

Jak již bylo řečeno, kongres byl svolán Výkonným výborem Revolučně-vojenského sovětu guljajpolské oblasti do samotného Guljaj-Pole na 10. dubna. Jedná se o III. Regionální guljajpolský kongres, svolaný za účelem určení budoucího pověřeného jednání Revolučně-

vojenského sovětu (vidíte, „soudruhu“ Dybenko, že se odehrály již tři takové „kontrarevoluční“ kongresy). Nyní vyvstává otázka – odkud se vzal Revolučně-vojenský sovět a za jakým účelem byl vytvořen? Pokud to ještě nevíte, „soudruhu“ Dybenko, tak vám to nyní povíme. Regionální Revolučně-vojenský sovět byl vytvořen po rezoluci II. kongresu, konaném v Guljaj-Pole 12. února tohoto roku (vidíte, že je to dávno, to vy jste zde ještě nebyli). Sovět byl vytvořen, aby organizoval dobrovolníky a pokračoval v dobrovolné mobilizaci, protože region byl obklíčen Kadeťy a povstalecké oddíly, složené z prvotních dobrovolníků, nestačily na udržení velmi dlouhé fronty. Tehdy se v našem regionu nenacházely žádné sovětské armádní jednotky. Obyvatelstvo se dále příliš nespolehalo na jejich intervenci a mělo za to, že obrana vlastního regionu je jeho povinností. Právě proto byl vytvořen Revolučně-vojenský sovět. Na základě rezoluce II. kongresu se skládal z jednoho zástupce každého okresu. Celkem se jednalo o 32 členů, každý z nich představoval jeden okres guberni Jekatěrinoslav a Taurida.

Později vám poskytneme další podrobnosti o Revolučně-vojenském sovětu. V tuto chvíli se objevuje další otázka. Odkud se vzal II. regionální kongres? Kdo jej svolal? Kdo jej povolil? Byli jeho pořadatelé zločinci? A pokud ne, proč? Druhý regionální kongres byl ve skutečnosti svolán do Guljaj-Pole pracovní skupinou pěti osob, zvolených I. kongresem. Ten se konal 12. února a k našemu značnému údivu nebyli jeho pořadatelé postaveni mimo zákon. Tehdy zde totiž ještě nebyli žádní hrdinové, kteří by se odvážili potlačovat práva, která si lid vydobyl sám a zaplatil za to vlastní krví. Vyvstává tak druhá otázka: odkud se vzal první kongres a kdo jej svolal? Byli jeho pořadatelé zločinci? Pokud ne, proč? „Soudruhu“ Dybenko, zdá se, že jste v ukrajinském revolučním hnutí stále nováčkem a musíme vám tedy něco povědět o jeho počátcích. Právě toto se chystáme udělat a ve světle nových skutečností možná trochu poopravíte svůj názor.

První regionální kongres se odehrál 23. ledna tohoto roku v povstaleckém táboře v Bolšoj Michailovce. Skládal se z delegátů z okresů, situovaných poblíž fronty proti Děnikinovi. Sovětské jednotky byly tehdy velmi, velmi daleko. Náš region byl odříznut od celého světa na jedné straně děnikinovskými a na druhé straně petljurovskými jednotkami. Tehdy se zde nacházely pouze povstalecké oddíly v čele s Baťkou Machnem a Šusem, které neustále zasazovaly údery petljurovským a Bílým vojskům. Organizace a sociální instituce v různých městech a vesnicích nenesly vždy totožná jména. V jednom městě byl sovět, v druhém Lidová správa, ve třetím Revolučně-vojenský štáb, ve čtvrtém Oblastní správa a tak dále. Všude ale panoval stejný revoluční duch. První kongres byl svolán za účelem konsolidace fronty a zavedení jisté stejnorodosti organizace a akce v celém regionu.

Kongres nikdo nesvolal, sešel se spontánně na základě přání a souhlasu obyvatelstva. Na tomto kongresu byl učiněn návrh zachránit z Petljurovy armády naše bratry, zmobilizované násilím. Za tímto účelem byla zvolena pětičlenná delegace a pověřena úkolem obrátit se v případě potřeby na štáb Baťky Machna nebo jiné štáby, dostat se do kontaktu s armádou Ukrajinského direktoriátu (Petljury), aby našim bratrům vysvětlila, že byli podvedeni a měli by tuto armádu opustit. Navíc byla delegace pověřena po svém návratu svolat druhý, širší kongres za účelem zorganizování celého regionu, zbaveného kontrarevolučních band a vytvoření silnější obranné fronty. Poté, co se delegáti vrátili ze své mise, svolali tedy druhý regionální kongres, mimo jakoukoli politickou stranu, mimo jakoukoli vládu, mimo jakýkoli zákon. Vy, „soudruhu“ Dybenko a ostatní stoupenci zákonnosti, jste se nacházeli velmi, velmi daleko a protože hrdinští předáci povstaleckého hnutí se nechtěli chopit moci nad lidem, který sotva ze svých rukou setřásl otrocké řetězy, kongres nebyl prohlášen za kontrarevoluční a jeho svolavatelé nebyli postaveni mimo zákon.

Vraťme se ale k Regionálnímu sovětu. V době vytvoření Revolučně-vojenského sovětu guljajpolské oblasti, se v našem regionu objevila sovětská vláda. V souladu s rezolucí schválenou II. kongresem, Regionální sovět nepřerušil svoji práci, když se objevily vaše sovětské úřady. Měl za úkol vykonávat úkoly, svěřené mu kongresy. Náš sovět nebyl autoritativním, ale výkonným or-

gánem. Pokračoval v práci nejlépe, jak mohl a vždy se přidržel revoluční linie. Sovětská vláda začala pomaloučku, krok po kroku, klást překážky práci Revolučně-vojenskému sovětu. Komisaři a jiní vysocí funkcionáři sovětské vlády začali s naším sovětem zacházet jako s kontrarevoluční organizací. Právě tehdy se jeho členové rozhodli svolat na 10. dubna III. regionální kongres do Guljaj-Pole a určit budoucí postavení sovětu nebo jej zrušit, pokud to kongres uzná za potřebné. A tak se odehrál kongres. Ti, kteří na něj přijeli, nebyli kontrarevolucionáři, ale lidé, kteří jako první pozvedli prapor povstání a sociální revoluce. Přijeli, aby pomohli organizovat v celém regionu boj proti všem utlačovatelům. Kongresu se zúčastnili představitelé 72 okresů stejně jako několika povstaleckých jednotek. Všichni se shodli na tom, že Revolučně-vojenský sovět je potřebný a dokonce rozšířili jeho Výkonný výbor a pověřili jej v regionu provést dobrovolnou a rovnostářskou mobilizaci. Tento kongres byl svým způsobem šokován, když obdržel od „soudruha“ Dybenka telegram, prohlašující jej za „kontrarevoluční“, jako kdyby tento region nebyl první, který vztyčil povstaleckou vlajku. Právě proto kongres odsouhlasil zásadní protest proti tomuto telegramu.

Takový je tedy obrázek o stavu věcí, který by měl otevřít Vaše oči, „soudruhu“ Dybenko. Vzpamatujte se! Myslete! Máte Vy, jednotlivec, vůbec právo prohlásit milionovou pracující populaci za kontrarevoluční, lid, který svými vlastníma mozolnatýma rukama ze sebe setřásl otrocké okovy a nyní se nachází v procesu budování nového života v souladu se svou vlastní vůlí?

Ne! Pokud jste skutečně revolucionář, měl byste přijít na pomoc tomuto lidu v jeho boji proti utlačovatelům a jeho práci a budování nového, svobodného světa.

Mohou vůbec existovat zákony, vydané hrstkou lidí, kteří sami sebe nazývají revolucionáři, dovolující jim postavit mimo zákon ty, kteří jsou revolučnější než oni sami (neboť Výkonný výbor sovětu představuje celou masu lidí)?

Můžeme připustit a dovolit, aby tito lidé v zemi násilím zaváděli svoje zákony, aby si podrobovali lidi, kteří právě svrhli všechny zákonodárce a všechny zákony?

Existuje nějaký zákon, podle něhož má revolucionář právo uplatnit ty nejtvrdí tresty na revoluční masu, jejichž se nazývá ochráncem, jednoduše proto, že tato masa si sama, bez jeho dovolení vzala dobré věci, které jí slíbila revoluce, tj. svobodu a rovnost?

Měla by masa revolučních lidí mlčet, když jí podobný revolucionář bere svobodu, kterou si právě vydobyla?

Nařizují zákony revoluce zastřelit delegáta, protože věří, že musí vykonat mandát, svěřený mu revoluční masou, která ho zvolila?

Či zájmy by měla hájit revoluce: zájmy Strany nebo zájmy lidu, který revoluci uvedl v pohyb vlastní krví?

Revolučně-vojenský sovět guljajpolské oblasti je nadřazen tlaku a vlivu všech politických stran a uznává pouze lid, který jej zvolil. Jeho povinností je vykonat, co mu lidé uložili a neklást překážky žádné levicové socialistické straně v propagaci myšlenek. Následně pokud by tedy mezi pracujícími jednoho dne zvítězily bolševické myšlenky, Revolučně-vojenský sovět – z bolševického pohledu zjevně kontrarevoluční organizace – by musel být nezbytně nahrazen jinou organizací, „revolučnější“ a bolševičtější. Mezitím ale nezasahujte do našich záležitostí, ne snažte se nás umlčet.

Pokud Vy a Vám podobní, „soudruhu“ Dybenko, budete pokračovat ve své staré politice a věříte, že je dobrá a vědomá, pak tedy doved'te svoji špinavou práci až do důsledků. Postavte mimo zákon všechny pořadatele regionálních kongresů z té doby, kdy jste se Vy a Vaše Strana nacházeli ještě v Kursku. Prohlaste za kontrarevolucionáře všechny, kteří jako první pozvedli povstaleckou vlajku sociální revoluce na Ukrajině a začali jednat, aniž by čekali na Vaše svolení, aniž by do posledního písmenka následovali váš program. Postavte rovněž mimo zákon všechny, kteří vyslali své delegáty na kongresy, vámi označované za kontrarevoluční. Konečně postavte mimo zákon všechny padlé soudruhy, kteří se bez vašeho dovolení účastnili povstaleckého hnutí

za osvobození všech pracujících lidí. Vyhlaste navždy ilegálním a kontrarevolučním jakýkoli kongres, svolaný bez vašeho dovolení, ale mějte na paměti, že v konečném účtování pravda zvítězí nad silou. Navzdory vašim výhrůzkám Sovět nepřestal vykonávat své povinnosti, protože nemá žádné právo uzurpovat si práva, náležející lidu.

Revolučně-vojenský sovět guljajpolské oblasti.

Černoknižnij, předseda. Kogan, místopředseda. Karabet, tajemník. Koval, Petrenko, Dovčenko a další členové.

Poté začala být otázka machnovštiny ve vysokých bolševických hnutích projednávána zřetelněji a důrazněji. Oficiální tisk, který již předtím dezinterpretoval machnovské hnutí, jej nyní začal systematicky pomlouvat, úmyslně si o něm vymýšlet a připisovat mu všechny možné absurdnosti, výtržnosti a zločiny. Následující příklad nám poskytne dostatečný obrázek o bolševických způsobech. Na konci dubna a začátku května 1919 zaslal generál Škuro, dezinformovaný jedním machnovským zajatcem, Machnovi dopis, v němž vychvaloval jeho vynikající vojenské schopnosti a vyjadřoval lítost, že jeho talent se vydal na falešnou revoluční cestu. Navrhl Machnovi, aby se jeho armáda připojila k Děnikinově v zájmu záchrany ruského lidu. Když byl tento dopis čten na velkých shromážděních revolučních povstalců, každý se vysmíval jeho naivitě a stupiditě kontrarevolučního generála, který o revoluci v Rusku a na Ukrajině nevěděl, ani co by se za nehet vešlo. Machnovci dopis otiskli ve svém časopise „Put' k svabode“ za účelem zesměšnění autora. Dopis, doprovázený zlehčujícími poznámkami, byl otištěn v „Puti k svabode“ č. 3. A co udělali komunisté-bolševici? Našli dopis v machnovském časopise, převzali jej do svých tiskovin a bezostyšně prohlásili, že jej zadrželi a mezi Machnem a Škurem probíhá vyjednávání o spojenectví, které již bylo s největší pravděpodobností uzavřeno. Celá bolševická ideologická válka proti machnovcům byla prováděna těmito způsoby.

V polovině dubna 1919 začali vysocí představitelé komunistické vlády podrobně zkoumat povstalecký region. 29. dubna přijel do Guljaj-Pole velitel Jižního frontu Antonov, aby se osobně seznámil s Machnem, machnovskou frontou a situací povstalců. 4. a 5. května dorazil z Charkova mimořádný zplnomocněnec Národního sovětu obrany L. Kameněv společně s dalšími vládními představiteli. Kaměněvův vstup do Guljaj-Pole byl přátelský a neponechal nic na pochybách. Kameněv chválil shromážděné rolníky a povstalce jako hrdiny, kteří sami osvobodili region od hejtmanova režimu a úspěšně jej ubránili před Petljurov a Děnikinem. Zdálo se, že v Kameněvovi našla revoluční samosprávná aktivita rolníků svého největšího obdivovatele. Nicméně během oficiálních rozhovorů s Machnem, členy štábu a Regionálního sovětu, Kameněv hovořil jazykem, který neměl nic společného se samosprávnou činností pracujících mas. Když byla nastolena otázka Revolučně-vojenského sovětu, Kameněv považoval jeho existenci za sovětské vlády naprosto nepřipustnou a požadoval jeho rozpuštění.

Jak může být očekáváno od stoupence státnosti, Kameněv směřoval dvě zcela rozdílné instituce. Revolučně-vojenský sovět republiky, vytvořený vládnoucí Stranou a Revolučně-vojenský sovět pracujících mas, jimi přímo vytvořený jako jejich výkonný orgán. První z nich mohl být skutečně rozpuštěn velmi snadno, nařízením Ústředního výboru Strany, ale druhý nemohl být rozpuštěn nikým jiným, než masami, které jej vytvořily. Pouze kontrarevoluční moc by jej mohla rozpustit pracujícím masám navzdory, revolucionáři tak v žádném případě učinit nemohou.

Právě toto bylo řečeno Kameněvovi. On s odpovědí samozřejmě nesouhlasil a dal tak podnět k prudké diskusi. Nicméně se poté Kameněv i Antonov rozloučili vřele, projevíli machnovcům hlubokou úctu a popřáli jim vše dobré. Kameněv objal Machna a ujistil ho, že machnovci a bolševici spolu vždy najdou společnou řeč jako ostatně všichni skuteční revolucionáři a že by mohli a měli pracovat společně.

Byly návštěvy vysokých bolševických lidových komisařů v Guljaj-Pole opravdu přátel-

ské, jak naznačovala jejich vřelá přání nebo měla přátelskost už tehdy pouze zakrýt nesmiřitelné nepřátelství k povstaleckému regionu? Druhá možnost je mnohem pravděpodobnější. Vývoj, který se začal v oblasti odehrávat krátce po setkáních ukázal, že v bolševickém prostředí již dlouho uzrávala myšlenka vojenského tažení proti regionu a svobodnému povstaleckému hnutí. Antonovova a Kaměnevova návštěva v Guljaj-Pole nemůže být považována za nic jiného než průzkum před zahájením agrese. Jejich návštěva nevnesla nic nového do vztahů mezi bolševiky a machnovščinou. Agitace, prováděná bolševickým tiskem, se neumenšila, ba právě naopak, stala se ještě násilničtější. Bolševici si nepřestávali vymýšlet nové lži, dokonce ještě hanebnější a odpornější než ty předcházející. Vše odhalovalo skutečnost, že bolševici chtějí dovést pracující a vojáky Rudé armády k tomu, aby akceptovali ozbrojený zásah proti svobodné oblasti. O měsíc dříve dokonce provedli pokus o atentát na Machna. Velitel jednoho povstaleckého pluku, Padalka, se nechal podplatit bolševiky a přijal „pověření“ zaútočit na Guljaj-Pole ve směru od Pokrovskoje a zajmout Machna i se štábem. Spiknutí bylo odhaleno Machnem osobně jen několik minut předtím, než se chystal odjet do Guljaj-Pole. Bylo možné jej překazit pouze s pomocí letadla, které přišlo velmi vhod a v němž Machno překonal vzdálenost mezi Berdjanskem a Guljaj-Pole za dvě hodiny a několik málo minut. Organizátoři spiknutí byli neočekávaně zadrženi a nakonec popraveni.

Machno byl také několikrát varován bývalými soudruhy, zaměstnanými nyní v bolševických institucích, aby nejezdil ani do Jekatěrinoslavi ani do Charkova nebo kamkoli, kam by byl pozván, neboť oficiální pozvánka je pouhou zástěrkou pro past, v níž by našel jistou smrt. Krátce řečeno, každý další den stále intenzivněji ozřejmoval, že bolševici se připravovali vyřešit otázku svého ideologického vlivu na Ukrajině vojenskými prostředky. Neočekávaně však jejich přípravy zastavila Grigorijevova vzpoura, která je donutila dočasně změnit přístup k machnovščině.

Kapitola VI

Machovščina-pokračování. Grigorijevova vzpoura.

První bolševický útok na Guljaj-Pole.

12. května 1919 machnovské velitelství v Guljaj-Pole přijalo následující telegram:

Guljaj-Pole, předat Baťkovi Machnovi.

Zrádce Grigorijev otevřel frontu nepříteli. Odmítl vydat bojové rozkazy a obrátil zbraně proti nám. Nadešla rozhodující chvíle. Buď půjdete společně s dělníky a rolníky celého Ruska nebo ve skutečnosti otevřete frontu nepříteli. Není čas na váhání. Zašlete okamžitě přehled o stavu svých jednotek a vydejte prohlášení proti Grigorijevovi. Jednu kopii mi zašlete do Char-kova. Mlčení bude považováno za vyhlášení války. Věřím v revoluční čest Vás, Aršinova, Věrtelnikova a dalších.

Podepsáni: Kameněv. Č. 277. Revolučně-vojenský inspektor Lobje.

Štáb okamžitě svolal schůzi, na kterou pozval představitele Revolučně-vojenského sovětu a po promyšlených úvahách o telegramu a zmíněné události dospěl k následujícímu rozhodnutí. V době svržení hejtmana Skoropadského se Grigorijev nacházel v řadách petljurovců a velel početným povstaleckým jednotkám petljurovské vlády. Když se petljurovská armáda rozložila kvůli svým třídním rozporům, Grigorijev a jeho jednotky se přidal k bolševikům, kteří právě dorazili z centrálního Ruska. Grigorijev spolupracoval s bolševiky proti petljurovcům, zatímco si udržel jistou autonomii a svobodu akce pro své oddíly. Právě on byl povětšinou odpovědný za osvobození chersonské gubernie od petljurovců. Obsadil Oděsu. Následně se svými oddíly držel besarabskou frontu. Grigorijevovy povstalecké oddíly byly v porovnání s machnovskými povstalcí organizačně a zvláště pak ideologicky zaostalé. Po celé období zůstaly pouze v první fázi svého vývoje. Na počátku všeobecného povstání byly prodchnuty revolučním duchem, ale na rozdíl od machnovců nebyly schopny najít ani v sobě, ani v rolnickém prostředí, z něhož vzešly, historické úkoly pracujících nebo jejich živoucí sociální tužby. Navzdory původnímu revolučnímu náboji byly jejich sociální ideály polovičaté a nerozhodné, čehož výsledkem bylo, že se nejdříve dostaly pod vliv Petljury, pak Grigorijeva a poté bolševiků.

Grigorijev sám nikdy nebyl revolucionář. V jeho připojení se k petljurovcům a později Rudé armádě se nacházelo mnoho dobrodružných pohnutek. Byl především válečníkem, kterému spontaneita lidového povstaleckého hnutí umožnila hrát svoji roli. Jeho povaha byla mimořádně proměnlivá, skládala se z jistého dílu sympatií s utlačovanými rolníky, autoritářství, extravagance kozáckého atamana, nacionalistických sentimentů a antisemitismu. Co ho přimělo obrátit se proti bolševikům? Machnovský štáb o tom nic nevěděl. Bylo zde mnoho náznaků, hovořících v tom smyslu, že jej vyprovokovali sami bolševici, aby mohli rozpustit jeho autonomní povstalecké oddíly, které sice nesledovaly vlastní nezávislé revoluční cíle jako machnovci, ale jejichž forma i obsah byly nicméně nepřátelské ideji bolševismu. V každém případě se v očích machnovců Grigorijevův obrat proti bolševikům nejevil být proveden v duchu revoluce pracujících lidí, ale jako čistě vojenský a politický krok, čímž pádem si nezasloužil vážnou pozornost. To se navíc dostatečně ozřejmilo poté, co Grigorijev vydal svůj „Universal“ (Provolání), plný koncepcí nacionální nenávisti mezi pracujícími lidmi. Jediným prvkem v tomto hnutí, který stál za pozornost a starost, byly podle názoru machnovců povstalecké masy, svedené Grigorijevem do politického dobrodružství.

Toto byl závěr úvah machnovců o Grigorijevově hnutí. V souladu s ním začal na proběhlé události reagovat armádní štáb. Především vyslal na frontu následující rozkazy:

Mariupol. Polní štáb machnovské armády. Kopie velitelům všech bojových jednotek, všem velitelům pluků, praporů, rot a čet. Rozkaz bude čten všem jednotkám armády známé jako armáda Baťky Machna. Kopie do Charkova, mimořádnému zplnomocněnci Národního sovětu obrany, Kameněvovi.

K obraně fronty bude nutné přijmout nejenergičtější opatření. Oslabení vnější fronty revoluce je naprosto nepřijatelné. Revoluční čest a důstojnost nás zavazují zůstat věrnými revoluci a lidu a mocenská rivalita mezi Grigorijevem a bolševiky nesmí způsobit, abychom oslabili frontu, kterou se Bílí snaží prorazit, aby znovu zotročili lid. Dokud nezmůžeme nad naším společným nepřítelem, Donskými Bílými, dokud nezajistíme svobodu, kterou jsme sami vybojovali se zbraní v ruce, zůstaneme na naší frontě a v žádném případě nebudeme bojovat za moc nebo intriky šarlatánských politiků.

Brigádní velitel Baťko Machno, členové štábu (podpisy).

Zároveň štáb odpověděl Kameněvovi následujícím telegramem:

Charkov. Mimořádnému zplnomocněnci Národního obranného sovětu Kameněvovi. Kopii do Mariupolu polnímu štábu.

Po přijetí Vašeho a Roščinova ⁽¹³⁾ telegramu, informujícího nás o Grigorijevovi, jsem vydal rozkazy pevně držet frontu a nevydat ani píď půdy Děnikinovi nebo jiné kontrarevoluční bandě a splnit tak naše revoluční závazky k dělníkům a rolníkům Ruska a celého světa. Měl byste ale vědět, že já i mé jednotky zůstaneme neochvějně věrni revoluci dělníků a rolníků a nikoli násilnickým institucím, zosobněným ve Vašich komisariátech a Mimořádných komisích (Čekách), tyranizujících pracující obyvatelstvo. Pokud Grigorijev skutečně opustil frontu a pohnul svými jednotkami v úmyslu chopit se moci, pak se jedná o zločinecký dobrodružný podnik a zradu lidové revoluce a já nechám všeobecně vejít ve známost svůj názor na tuto věc. Protože ale stále nemám k dispozici spolehlivé informace o Grigorijevovi nebo hnutí s ním svázaném, nevím, co a za jakým účelem vlastně učinil a následně se tedy prozatím zdržím vydání prohlášení, namířeného proti němu, dokud se mi nedostanou do rukou jasnější informace. Dávám Vám tímto na vědomí, že jako revolucionář a anarchista nemohu žádným způsobem podporovat Grigorijevův nebo kterýkoli jiný pokus chopit se moci. Já a moji povstalečtí soudruzi budeme jako dříve pokračovat ve stíhání Děnikinových band a mezitím budeme dělat vše, co bude v našich silách, abychom umožnili v osvobozeném regionu ustavení sítě svobodných svazků mezi rolníky a dělníky, kteří jsou sami nositeli vší moci. Ve smyslu těchto vztahů pak v nás Čeky a Komisariáty, což jsou pouhé nástroje útlaku a násilí, napomáhající ustavení stranické diktatury – rozšiřující záber svého násilí i na anarchistické federace a anarchistický tisk – najdou rozhodné protivníky.

Brigádní velitel Baťko Machno. Členové štábu (podpisy). Předseda kulturní sekce, Aršinov.

Byla vytvořena komise představitelů štábu a Revolučně-vojenského sovětu a vyslána do oblasti působení Grigorijevova hnutí, aby jej odhalila v očích povstalců a ty vyzvala ke vstupu do oddílů, bojujících pod vlajkou machnovců. Mezitím Grigorijev obsadil Alexandriji, Znamenku a Jelizavetgrad se přiblížil k Jekatěrino-slavi, což vážně znepokojilo bolševické vládní úřady, sídlící v Charkově. Bolševici pozorně upírali své oči na guljajpolskou oblast. Každý zvuk odtamtud, každý telegram od Machna, byl radostně přijat a otištěn v sovětském tisku. Tato pozornost přirozeně neměla jiný základ, než naprosté ignoranství sovětských vládních úředníků, kteří si před-

¹³⁾ Machno obdržel kromě Kameněvova telegramu i další od Grossmana-Roščina („sovětského anarchisty“ – tj. bývalého anarchisty, který začal pracovat v nějaké vládní funkci pro bolševický režim, ale údajně zůstal anarchistou, pozn. překl.), vztahující se k totožné události.

stavovali, že revoluční anarchista Machno se proti nim náhle obrátí a spojí přitom své síly s Grigorijevem. Machnovščina se vždy držela principiálních pozic a vždy byla vedena ideály sociální revoluce, ideály bezstátního společenství pracujících lidí. Machnovščina se tedy nikdy nemohla spojit s jakoukoli antibolševickou opozicí výlučně na základě, že se rovněž staví proti bolševikům. Právě naopak, hnutí, jakým bylo to Grigorijevovo, představovalo další nebezpečí pro svobodu pracujících a bylo tedy nepřitelem jak bolševiků, tak machnovščiny. Ve skutečnosti machnovščina po celé své trvání nikdy nespolupracovala s žádným čistě antibolševickým hnutím, ale bojovala stejně hrdinně a se stejným duchem sebeobětování proti bolševismu, jako proti Petljurovi, Grigorijevovi, Děnikinovi a Wrangelovi. Všechna tato hnutí považovala za hnutí autoritářských skupin, snažících se zotročit a vykořisťovat pracující masy. Machnovščina dokonce odmítla nabídky, učiněné jistými skupinami levých eserů (strany sociálních revolucionářů) bojovat společně proti bolševismu. Tyto nabídky byly odmítnuty proto, že leví eseri jako politické hnutí v zásadě představovali to samé, co bolševismus, zejména státní nadvládu socialistických demokratů nad lidem.

Sám Grigorijev se během své vzpoury několikrát pokusil navázat vztahy s Machnem. Ze všech jeho telegramů ale do Guljaj-Pole dorazil jediný, s následujícím obsahem: „Baťko! Proč stále vzhlížíte ke Komunistům? Zničte je! – Ataman Grigorijev.“ Tento telegram byl samozřejmě ponechán bez odpovědi a o dva nebo tři dny později štáb společně s představiteli frontových povstaleckých jednotek definitivně odsoudil Grigorijeva a vydal následující prohlášení.

Kdo je to Grigorijev?

Bratři pracující! Když jsme před rokem zahájili nesmiřitelný boj proti rakousko-německé invazi a hejtmanově vládě a posléze proti Petljurovi a Děnikinovi, bylo nám naprosto jasné směřování našeho boje a již od prvního dne jsme pochodovali pod praporem, který hlásal: osvobození pracujících je záležitostí samotných pracujících. Tento boj nás dovedl k mnoha vítězstvím: vyhnali jsme Němce, svrhli Hejtmana, zabránili nastolení maloburžoazního petljurovského režimu a začali v oblastech, které jsme osvobodili, tvořivou práci. Zároveň jsme neustále vyzývali široké lidové masy, aby věnovaly značnou pozornost tomu, co se okolo nich děje, varovali jsme je, že kolem obchází mnoho divokých šelem, které čekají na první příhodný okamžik, aby uchopily moc a pevně se usadily na hřbetu pracujících lidí. Právě teď se objevil nový dravec tohoto typu, ataman Grigorijev, který zatímco hlasitě křičí o utrpení, těžkých břemenech a útlaku lidu, ve skutečnosti znovu nastoluje starý režim násilí a banditismu, vykořisťující práci lidí, prohlubující jejich bídu, posilující tyranii a rušící svobodu. Podívejme se, kým vlastně ataman Grigorijev je.

Grigorijev je bývalým carským důstojníkem. Na počátku revoluce na Ukrajině bojoval s Petljurou proti sovětské moci a posléze se přidal na stranu sovětské vlády. Nyní se obrátil nejen proti sovětům, ale i proti revoluci všeobecně. Co říká Grigorijev? Na prvních řádcích svého „Universalu“ prohlašuje, že Ukrajině by měli vládnout lidé, pokřtění v Kristově jménu, ti, kteří pocházejí z „hlubokých vod řeky Moskvy.“ Bratři, neslyšíte v těchto slovech odporné volání po protižidovských pogromech? Necítíte touhu atamana Grigorijeva zpřetrhat bratrské svazky, pojící revoluční Ukrajinu s revolučním Ruskem? Grigorijev hovoří o svatých mozolnatých rukou pracujících lidí atd. Kdo dnes ale nehovoří o posvátné práci a lidském dobru? Dokonce i Bílí, když útočí na nás a naši zemi, prohlašují, že bojují za věc pracujících lidí. My ale víme, jaký druh blahobytu by připravili lidem, kdyby nad nimi získali moc.

Grigorijev říká, že bojuje proti komisařům za skutečné zřízení sovětů. V tom samém „Universalu“ ale píše: „Já, ataman Grigorijev...zde jsou mé rozkazy – zvolte si vlastní komisaře.“ A dále, poté, co prohlásí, že je proti krveprolévání, Grigorijev v tom samém „Universalu“ oznamuje, že je pro všeobecnou mobilizaci. Posílá do Charkova a Kyjeva zprávy, v nichž

píše: „Požaduji splnění svých rozkazů, o zbytek se postarám sám.“ Co to je? Přímá moc lidu? Car Mikuláš rovněž považoval svoji moc za moc lidu. Nebo snad ataman Grigorijev věří, že jeho rozkazy nepředstavují novou moc nad lidmi a že jeho komisaři nebudou komisaři, ale andělé? Bratři! Copak nevidíte, že banda dobrodruhů vás štví proti sobě, narušuje vaše revoluční řady a snaží se vás zotročit za vašimi zády a s vaší vlastní pomocí? Buďte na pozoru! Zrádce Grigorijev, který zevnitř zasadil revoluci velkou ránu, zároveň znovu přivedl k životu buržoazii. Petljura využívá výhody, poskytnuté mu grigorijevským pogromistickým hnutím a snaží se prorazit naši frontu z Haliče stejně jako Děnikin ve směru od Donu. Ukrajinskému lidu bude ještě hůře, když okamžitě nezastaví tato vnitřní i vnější dobrodružství.

Bratři rolníci, dělníci a povstalci! Mnoho z vás se bude ptát, jak naložit s početnými povstalci, kteří loajálně bojovali za věc revoluce a kvůli Grigorijevově zrádnosti se dnes nacházejí v jeho hanebném táboře. Mají být považováni za kontrarevolucionáře? Nikoli. Tito soudruzi jsou oběťmi zrady. Věříme, že jejich zdravý revoluční smysl jim napoví, že Grigorijev je svedl ze správné cesty a že jej opustí, aby vstoupili do revolučních řad.

Měli bychom rovněž zdůraznit, že příčiny, které daly povstat Grigorijevově hnutí, nemají svůj původ v samotném Grigorijevovi, ale hlavně v nepořádku, který ještě nedávno soužil Ukrajinu. Po příjezdu bolševiků zde byla nastolena diktatura jejich strany. Jako státotvorná strana, Bolševická strana začala všude ustavovat státní orgány za účelem vládnutí revolučnímu lidu. Vše se mělo podřídit jejich autoritě a vše se mělo odehrávat pouze za jejich pečlivého dohledu. Veškerá opozice a protesty nebo jakákoli nezávislá iniciativa, to vše bylo umlčeno Mimořádnými komisiemi. Navíc jsou všechny tyto instituce složené z lidí, kteří mají velmi daleko k práci a revoluci. Jinými slovy byla vytvořena situace, ve které se pracující a revoluční lidé ocitli pod dohledem a nadvládou lidí cizích pracujících třídě, lidí, majících skony ke svévolnému a násilnému zacházení s pracujícími. Taková je diktatura Bolševické-komunistické strany. V masách tato diktatura vzbudila pobouření, protesty a nesnášenlivost k panujícímu pořádku. Grigorijev využívá této situace k provedení svého politického dobrodružství. Grigorijev je zrádce revoluce a nepřítel lidu, ale Bolševická-komunistická strana není o nic menším nepřítelem svobodné práce. Tato strana vyvolala svoji nezodpovědnou diktaturou v masách nenávisť, ze které dnes Grigorijev těží a ze které již zítra může těžit jiný dobrodruh. Pokud tedy odhalujeme Grigorijevovu zradu věci revoluce, musíme za Grigorijevovo hnutí činit odpovědnou Komunistickou stranu.

Znovu připomínáme pracujícím lidem, že od útlaku, bídy a násilí se osvobodí pouze pomocí svých vlastních snah. Nepomůže jim v tom žádná změna vlády. Pracující lidé mohou dojít k úsvitu sociální revoluce, úplné svobody a skutečné rovnosti pouze prostřednictvím svých vlastních svobodných dělnicko-rolnických organizací. Smrt a zmar všem zrádcům a nepřítelům lidu! Pryč s národnostní nenávisť! Pryč s provokatéry! Ať žije solidarita dělníků a rolníků! Ať žije univerzální svobodné společenství pracujících lidí!

Podepsáni: štábní sovět vojenské divize, známé jako Baťky Machna. Členové sovětu: Baťko Machno, A. Chubenko, Michelov-Pavlenko, A. Olchovik, I. M. Chuchko, E. Karpenko, M. Puzanov, V. Šarovskij, P. Aršinov, B. Věrtelnikov.

Připojili se: členové Výkonného výboru sovětu zástupců dělníků, rolníků a rudogvardějců města Alexandrovsk: Andrjušenko – předseda okresního výkonného sovětu, Špota – vedoucí administrativního oddělení, Gavrilov – člen, A. Bondar - člen městského výkonného výboru a politický komisař.

Velký počet výtisků této výzvy byl rozšířen mezi rolníky na frontě. Výzva byla rovněž převzata hlavním tiskovým orgánem machnovských povstalců „Puť k svabode“, stejně jako anarchistickým časopisem „Nabat“ (Alarm).

Grigorijevovo dobrodružství zašlo stejně rychle, jako vzešlo. Způsobilo několik protiživých pogromů, z nichž jeden, v Jelizavetgradu, byl obzvláště rozsáhlý. Výsledkem bylo, že

Grigorijeva rychle opustil velký počet povstalců. Rolníci ho nepodporovali, protože si uvědomili, jak je povrchní. Grigorijevovi zůstalo pouze několik tisíc mužů, kteří se zakopali v okrese Alexandrija v gubernii Cherson. Nicméně Grigorijevo dobrodružství vyvolalo mezi bolševiky velkou úzkost. Jakmile se ale dozvěděli o přístupu guljajpolského regionu, úlevně si vydechli a znovu nabyli svoji jistotu. Sovětské úřady halasně oznamovaly, že Machno odsoudil Grigorijevovu vzpouru. Sověti se snažili využít výhodu, poskytnutou jim přístupem machnovců k tomu, aby zahájili širokou propagandistickou kampaň proti Grigorijevovi. Sovětský tisk se neustále zmiňoval o Machnovi. Jeho telegramy byly neustále přetiskovány. Machno byl chválen jako skutečný strážce dělnicko-rolnické revoluce. Bolševici se rovněž snažili vystrašit Grigorijeva nepravdivým příběhem o tom, že je ze všech stran obklíčen Machnovými jednotkami a buď bude zajat nebo zcela rozdrčen.

Všechno obdiv k Machnovi měl ale dvojí tvář a netrval dlouho. Jakmile pominulo nebezpečí ze strany Grigorijeva, obnovila se dřívější bolševická propaganda proti machnovcům. Tehdy dorazil na Ukrajinu Trockij a udal její tón – povstání podle něj nebylo ničím více než hnutím bohatých kulaků, snažících se v zemi nastolit svoji moc, všechny machnovské a anarchistické řeči o bezstátní komuně pracujících jsou pouhá válečná taktika a machnovci a anarchisté ve skutečnosti doufají v nastolení svého vlastního anarchistického zřízení, které je zřízením bohatých kulaků. (Časopis „V Puti“, č. 51, Trockého článek „Machnovščina“) Společně s úmyslně lživou propagandistickou kampaní byla až do krajnosti dotazena blokáda regionu. Revoluční pracující ze všech možných lokalit v Rusku – z Ivanova-Vozněnska, Moskvy, Petrohradu, od Volhy, z Uralu a ze Sibiře, kteří byli přitahováni nezávislostí a pověstí regionu, pronikali blokádou jen s největšími obtížemi. Dodávky dělostřeleckých granátů, nábojů a dalšího nezbytného materiálu, každodenně spotřebovávaného na frontě, úplně ustaly. Dva týdny předtím, v době Grigorijevovy vzpoury, přijel do Guljaj-Pole z Charkova Grossman-Rošchin, který se dozvěděl o obtížné situaci na frontě, vyplývající z nedostatku granátů a nábojů. Rošchin těmto informacím pozorně naslouchal a zavázal se, že udělá v Charkově vše, co bude v jeho silách, aby na frontu okamžitě dorazil nezbytný materiál. Uběhly ale dva týdny, nedorazila žádná dodávka munice a situace na frontě se stala katastrofickou. Právě tehdy byly Děnikinovy jednotky posíleny příjezdem kubánských kozáků a oddílů z Kavkazu.

Uvědomovali si bolševici, co ve skutečnosti činí a jaký dopad bude mít jejich chování na beztak komplikovanou situaci na Ukrajině?

Samozřejmě, že si uvědomovali, co dělají. Přijali taktiku blokády za účelem zničení a vyhlazení vojenské síly regionu. Je snadnější bojovat proti odzbrojenému než ozbrojenému protivníkovi. Bude snadnější podrobit si povstalce bez nábojů a čelící pevné Děnikinově frontě, než ty samé povstalce s náboji. Zároveň si ale bolševici vůbec neuvědomovali skutečnou situaci v Doněckém regionu. Neměli ani ponětí o Děnikinově frontě a Děnikinových silách. Nevěděli rovněž zhola nic o Děnikinových bezprostředních plánech. Na Kavkaze, v oblasti Donu a na Kubáni ale byly postaveny velké a dobře vycvičené jednotky s cílem generální ofenzívy proti revoluci. Čtyři měsíce trávající odpor guljajpolských povstalců zabránil Děnikinovým jednotkám v provedení ofenzívy v severním směru, protože guljajpolští povstalci představovali neustálé nebezpečí pro jeho levé křídlo. Všechny zoufalé útoky, podniknuté během čtyř měsíců generálem Škurem, selhaly v úkolu zmenšit toto nebezpečí. A tak Bílí připravili druhou kampaň s ještě větší energií. Kampaň začala v květnu 1919 a její rozsah překvapil i machnovce. Bolševici o tom nevěděli vůbec nic nebo spíše o tom nechťeli nic vědět a byli zaměstnáni pouze bojem proti machnovčině.

Tak byl nakonec svobodný region stejně jako celá revoluční Ukrajina, ohrožen ze dvou stran zároveň. Právě tehdy se Revolučně-vojenský sovět Guljaj-Pole s ohledem na vážnost situace rozhodl svolat mimořádný kongres rolníků, dělníků, povstalců a rudoarmejců z několika oblastí: Jekatěrinoslavi, Charkova, Tauridy, Chersonu a Doněcka. Kongres měl uvážit panující situaci

s ohledem na smrtelné nebezpečí, představované Děnikinovou kontrarevolucí a naprostou neschopností sovětské vlády toto nebezpečí odvrátit. Kongres měl určit bezprostřední úkoly a praktická opatření, která měli pracující přijmout, aby napravili tento stav věcí.

Zde je svolávací text kongresu, vydaný Revolučně-vojenským sovětem pro ukrajinské pracující.

Svolání čtvrtého mimořádného kongresu dělnických, rolnických a povstaleckých delegátů

Všem Výkonným výborům okresů, měst a vesnic v guberniích Jekatěrinoslav, Taurida a sousedících oblastí, všem jednotkám První povstalecké divize, známé jako Baťky Machna, všem jednotkám Rudé armády, umístěným ve stejné oblasti. Všem! Všem!

Na své schůzi 30. května Výkonný výbor revolučně-vojenského sovětu poté, co uvážil situaci na frontě, způsobenou ofenzívou Bílých band a rovněž všeobecnou situací – politickou a ekonomickou – sovětské vlády, došel k závěru, že pouze samy pracující masy a nikoli jednotlivci nebo politické strany mohou najít řešení. Právě proto se Výkonný výbor Revolučně-vojenského sovětu Guljaj-Pole rozhodl svolat na 15. června 1919 do Guljaj-Pole mimořádný kongres. Způsoby volby: 1) Dělníci a rolníci vyšlou jednoho delegáta na každé tři tisíce obyvatel. 2) Povstalci a rudoarmejski pověří představitele z každé jednotky (pluk, divize, apod.) 3) Štáby: Divize Baťky Machna – dva delegáti, brigády – jeden delegát z každého brigádního štábu. 4) Okresní Výkonné výbory vyšlou jednoho delegáta z každé frakce. 5) Okresní stranické organizace, hlásící se k programu sovětského režimu, vyšlou jednoho delegáta z každé organizace.

Poznámky: a) Volba delegátů rolníků a dělníků se odehraje na všeobecných shromážděních na vesnicích, ve městech, továrnách a dílnách. b) Nebudou se konat neveřejná setkání členů sovětů a továrních výborů. c) Protože Revolučně-vojenský sovět nemá potřebné prostředky, delegáti by měli přijet vybaveni jídlem a penězi.

Agenda: a) Zpráva výkonného výboru Revolučně-vojenského sovětu a zprávy delegátů. b) Současná situace. c) Role, úkoly a cíle Sovětu rolnických, dělnických, povstaleckých a rudoarmejských delegátů guljajpolského regionu. e) Organizace vojenské aktivity v regionu. f) Problém zásobování. g) zemědělský problém. h) Finanční otázky. i) svazek pracujících rolníků a dělníků. j) veřejná bezpečnost. k) Vykonávání spravedlnosti v regionu. l) Aktuální záležitosti.

Výkonný výbor Revolučně-vojenského sovětu Guljaj-Pole.

31. května 1919.

Jakmile byla výzva rozeslána, bolševici zahájili vojenskou kampaň proti guljajpolské oblasti.

Zatímco povstalecké jednotky šly na smrt a čelily zuřivému náporu Děnikinových kozáků, bolševické pluky zaútočily ze severu na povstalecký region a vpadly machnovcům do zad. Bolševici vtáhli do vesnic, zatýkali bojovníky a na místě je popravovali a ničili komuny a podobné instituce. Trockij, který tehdy přicestoval na Ukrajinu, hrál v útoku vůdčí roli. Můžeme si snadno představit, jak se asi cítil, když si konečně udělal přehledný obrázek o dokonale nezávislém regionu, když slyšel jak hovoří lidé, kteří žili svobodně a nevěnovali sebemenší pozornost nové moci, když si přečetl noviny těchto lidí, vyjadřující se o něm beze strachu a respektu jako o pouhém státním funkcionáři. Trockij, chystající se zbavit Rusko anarchismu „železným koštětem“, mohl cítit pouze zuřivou a slepou nenávist, obvyklou u stoupenců státnosti jeho typu. Tato nenávist proniká celou řadou rozkazů, vydaných Trockým proti machnovščině.

S neuvěřitelným nedostatkem sebeovládání se Trockij vydal zlikvidovat machnovské hnutí.

Především vydal následující rozkaz v odpovědi na výzvu guljajpolského Revolučně-vojenského sovětu:

Rozkaz č. 1824 Revolučně-vojenského sovětu republiky. Charkov. 4. června 1919

Všem vojenským komisařům a Výkonným výborům okresů Alexandrovsk, Mariupol, Berdjansk, Bachmut, Pavlograd a Cherson.

Výkonný výbor Guljaj-Pole se za spolupráce Machnovy brigády snaží na patnáctého tohoto měsíce svolat kongres sovětů a povstalců z okresů Alexandrovsk, Mariupol, Berdjansk, Melitopol, Bachmut a Pavlograd. Tento kongres je otevřeně namířen proti organizaci Jižního frontu, kde je umístěna Machnova brigáda. Tento kongres nemůže mít jiný výsledek, než podněcení nějaké nové odporné vzpoury, jakou byla ta Grigorijevova a otevření fronty Bílým, před nimiž Machnova brigáda neustále ustupuje vinou své neschopnosti, zločineckých úmyslů a zrady jejich velitelů.

Tímto rozkazem je kongres zakázán a v žádném případě nebude dovoleno, aby se konal.

Veškerá dělnická a rolnická populace bude ústně a písemně varována, že účast na řečeném kongresu bude považována za akt velezrady na Sovětské republice a sovětské frontě.

Všichni delegáti řečeného kongresu budou ihned zatčeni a přivedeni před Revolučně-vojenský tribunál čtrnácté, bývalé druhé armády Ukrajiny.

Osoby, šířící výzvy Machna a guljajpolského Výkonného výboru budou rovněž zatčeny.

Tento rozkaz nabývá váhu zákona, jakmile je telegrafován. Měl by být široce distribuován, vystaven na veřejných místech a zaslán představitelům Výkonných výborů ve městech a na vesnicích, stejně jako představitelům sovětské vlády a velitelům a komisařům vojenských jednotek.

Trockij, předseda Revolučně-vojenského sovětu republiky. Vacetis, vrchní velitel. Aralov, člen Revolučně-vojenského sovětu republiky, Koškarev - vojenský komisař charkovského regionu.

Tento dokument je opravdu klasickou ukázkou. Každý, kdo studuje Ruskou revoluci, by jej měl znát z paměti. Jak předvídaví a starostliví byli guljajpolští rolníci před dvěma měsíci ve své proslulé odpovědi Dybenkovi (citované výše), když takřka úplně předpověděli tento rozkaz! Bez obalu položili bolševikům následující otázky:

„Mohou vůbec existovat zákony, vydané hrstkou lidí, kteří sami sebe nazývají revolucionáři, dovolující jim postavit mimo zákon ty, kteří jsou revolučnější než oni sami?“

Článek 2 Trockého rozkazu jasně odpovídá, že takové zákony mohou existovat a Rozkaz č. 1824 je toho důkazem.

„Existuje zákon,“ ptali se guljajpolští povstalci, „podle něhož má revolucionář právo uplatnit ty nejtvrďší tresty na revoluční masy, jejichž se nazývá ochráncem, jednoduše proto, že tato masa si sama, bez jeho dovolení vzala dobré věci, které jí slíbila revoluce, tj. svobodu a rovnost?“

Ten samý článek 2 odpovídá kladně. Všechno rolnické a pracující obyvatelstvo je prohlášeno vinným velezradou, pokud se odváží zúčastnit se vlastního svobodného kongresu.

„Nařizují zákony revoluce zastřelit delegáta, protože věří, že musí vykonat mandát, svěřený mu revoluční masou, která ho zvolila?“

Články 3 a 4 Trockého rozkazu deklarují, že nejen delegáti, vykonávající svůj mandát, ale dokonce i ti, kteří jej dosud nezačali vykonávat, mají být zatčeni a předvedeni před Revolučně-vojenský tribunál armády, což znamená, že mají být zastřeleni (jak se ve skutečnosti stalo Kostinovi, Polymínovi, Dobroljubovovi a dalším, kteří byli postaveni před vojenský tribunál a zastřeleni na základě obvinění, že diskutovali o výzvě Revolučně-vojenského sovětu Guljaj-Pole.

Dokument představuje tak křiklavou uzurpaci práv pracujících, že je zcela zbytečné připo-

jovat další komentáře.

Veden institucionálními klišé, Trockij považoval Machna za hlavního viníka, zodpovědného za vše, co se stalo v Guljaj-Pole a za všechna opatření, přijatá v regionu. Nevšiml si ani, že kongres nebyl svolán štábem Machnovy brigády, ani Výkonným výborem Guljaj-Pole, ale třetím orgánem, naprosto nezávislým na dvou předchozích – Revolučně-vojenským sovětem regionu. Je významné, že již v tomto dokumentu Trockij tvrdil cosi o zradě Machnových velitelů, které obviňoval z „neustálého ustupování před Bílými.“ O několik dní později Trockij a všechen bolševický tisk halasně vytrubovali, že machnovci otevřeli frontu Děnikinovi.

My již víme, že tato fronta byla ustavena pouze pomocí snah a obětí samotných povstaleckých rolníků. Byla zrozena v hrdinském okamžiku jejich dějin – ve chvíli, kdy byl region osvobozen od jakékoli formy vlády. Na jihovýchodě byla ustavena fronta jako hrdinský strážce a obránce svobody, kterou si vydobyli. Déle než šest měsíců revoluční povstalci udržovali neproniknutelnou bariéru proti nejtvrdějším útokům monarchistické kontrarevoluce a obětovali přitom tisíce svých nejlepších synů. Zmobilizovali všechny zdroje své oblasti a připravili se na to, že budou svoji svobodu hájit až do konce a klást odpor kontrarevoluci, která právě zahajovala generální ofenzívu. Rozměr, v jakém hájili frontu hlavně povstalci, se ukazuje v telegramu L. Kameněva o Grigorijevově vzpouře, citovaném výše. V něm mimořádný zplnomocněnec z Moskvy žádá Machna, aby mu sdělil informace o rozmístění a síle povstaleckých jednotek na frontě proti Děnikinovi. Podobnou žádost přirozeně adresoval Machnovi pouze proto, že v Charkově, kde se tehdy nacházel, nebyl schopen obdržet tuto nezbytnou informaci ani z Vojenského komisariátu, ani od frontového velitelství. Je jasné, že Trockij, který dorazil na Ukrajinu ve chvíli, kdy na ni z několika směrů útočila kontrarevoluce, měl ještě menší povědomí o tom, co se odehrávalo na Jižní frontě proti Děnikinovi. Trockij ale potřeboval formální ospravedlnění pro svoji zločineckou kampaň proti revolučnímu lidu a s obludným cynismem a nepředstavitelnou neomaleností prohlásil kongres rolníků, dělníků a povstalců, plánovaný na 15. června za škodlivý pro organizaci Jižního frontu. Zdálo by se tak, že ti samí rolníci a povstalci, kteří dělali vše, co bylo v jejich silách, aby zmíněnou frontu udrželi, kteří vyzvali všechny schopné unést zbraně, aby se dobrovolně okamžitě přihlásili na frontu proti Děnikinovi (Rezoluce o dobrovolné a rovnostářské desetileté mobilizaci, přijatá II. regionálním kongresem z 12. února 1919) – zdálo by se, že ti samí rolníci a povstalci připravují spiknutí proti své vlastní frontě. Mohli bychom si pomyslet, že podobná tvrzení mohou pronést jen duševně narušení jedinci. Nikoli, jsou to tvrzení jedinců, jsoucích plně při smyslech, avšak zvyklých zacházet s lidmi za pomoci ničím neohraňčeného cynismu.

Trockého rozkaz nebyl sovětskými úřady tlumočen štábu machnovské armády a machnovci se o něm náhodou dozvěděli o dva nebo tři dny později. Machno okamžitě poslal telegram, v němž uvedl, že vzhledem k této reakční a neúnosné situaci se vzdává velitelského postu. Naneštěstí nemáme text tohoto telegramu k dispozici.

Trockého rozkaz nabyl po odelegrafování sílu zákona. Bolševici vyrazili, aby v militaristickém duchu vyplnili každé písmenko Trockého rozkazu. Dělníci z továren v Alexandrovsku, kteří se shromáždili, aby diskutovali výzvu, vydanou Revolučně-vojenským sovětem guljajpolského regionu, byli násilně rozehnáni a prohlášeni za zločince. Rolníkům bylo vyhrožováno střílením a věšením. Na různých místech byli jednotlivci – Kostin, Polynin, Dobroljuboc a další – zatčeni, obviněni ze šíření výzvy Revolučně-vojenského sovětu a popraveni po zkráceném řízení před armádním Revolučně-vojenským tribunálem. Zmíněný rozkaz následovalo množství dalších, v nichž Trockij velel jednotkám Rudé armády, aby jakýmkoli metodami zničili machnovščinu. Navíc Trockij vydal tajné rozkazy za jakoukoli cenu dopadnout nejen Machna a členy jeho štábu, ale dokonce i mírumilovné aktivisty kulturní sekce. Rozkaz zněl předvést je všechny před Revolučně-vojenským tribunál, což znamená popravit je.

Podle jednoho člověka, který velel několika divizím Rudé armády a tvrzení dalších vyso-

ce postavených bolševických velitelů, Trockij formuloval svůj vztah k machnovščině následujícími slovy: bylo by lépe přenechat celou Ukrajinu Děnikinovi, než připustit další vývoj machnovštiny. Děnikinovo neskrývaně kontrarevoluční hnutí může být později podkopáno prostředky třídní propagandy, zatímco machnovščina se rozvíjí v hlubinách mas a podněcuje je proti nám...

Několik málo dní po událostech Machno podal štábu a sovětu zprávu, že bolševici stáhli některé jednotky z oblasti Grišina a nabídli tak Děnikinovským jednotkám volný přístup ze severovýchodního směru do Guljaj-Pole. A skutečně, hordy kozáků protáhly oblastí, nikoli skrze povstaleckou frontu, ale z levého křídla, kde byly rozloženy jednotky Rudé armády. Výsledkem bylo, že machnovská armáda, držící frontu na linii Mariupol-Kutějnikovo-Taganrog, byla vymanévrována děnikinovskými jednotkami, které zaplavily v ohromných počtech samotné srdce regionu.

Řekli jsme již dříve, že rolníci v celé oblasti předvíдали všeobecný Děnikinův útok, že se na něj připravovali dobrovolnou desetiletou mobilizací. Již v dubnu vyslalo množství vesnic velký počet nových bojovníků do Guljaj-Pole. V oblasti ale chyběly zbraně. Dokonce i starší frontové jednotky byly navíc bez nábojů a často útočily na Děnikinovy jednotky pouze proto, aby ukořistili munici. Bolševici, zavázaní svoji smlouvou k dodávání válečných zásob povstalců, již v dubnu zahájili svoji blokádu a sabotáž. To je důvodem, proč nebylo možné navzdory příchodu dobrovolníků včas postavit nové jednotky. Nyní za to celý region zaplatil.

V jediném dni vytvořili guljajpolští rolníci pluk, aby se pokusili zachránit své město. Ozbrojili se vším, co sehnali doma: sekerami, palicemi, starými puškami, brokovnicemi apod. Vyrazili do střetnutí s kozáky s cílem zpomalit jejich nástup. Asi osmnáct kilometrů od Guljaj-Pole, blízko vesnice Svjatoduchovka v okrese Alexandrovsk, se potkali se značným počtem donských a kubáňských kozáků. Guljajpolští povstalci s nimi svedli hrdinský a smrtonosný boj, v němž byli takřka všichni zabiti, včetně velitele B. Věrtelnikova, dělníka z Putilovských závodů v Petrohradě, který byl guljajpolským rodákem. Pak se záplava kozáků vrhla směrem na Guljaj-Pole a 6. června jej obsadila. Machno se štábem, malým oddílem a pouze jednou dělostřeleckou baterií ustoupil k železniční stanici, nacházející se asi devět kilometrů od města, ale k večeru byl donucen ustoupit i odtamtud. Přeskupil všechny síly, které mohl shromáždit, příští den provedl tvrdý protiútok a podařilo se mu nepřítele vytlačit z Guljaj-Pole. Další den ho nicméně nová vlna kozáků donutila opustit město.

Měli bychom zdůraznit, že ačkoli bolševici proti Machnovi vydali několik přímých rozkazů, během prvních dnů předstírali přátelství, jakoby se nic nestalo. Byla to taktika, jak dopadnout vůdčí představitel machnovštiny. Sedmého června poslali Machnovi obrněný vlak, požádali ho, aby kladl odpor až do posledního muže a přislíbili další posily. Ve skutečnosti o dva dny později dorazilo do stanice Gjačur poblíž Chaplina asi dvacet kilometrů od Guljaj-Pole několik oddílů Rudé armády a spolu s nimi vojenští komisaři Mežlak, Vorošilov a další. Mezi Rudým velitelstvím a povstalci byly navázány kontakty a byl vytvořen svého druhu společný štáb. Mežlak a Vorošilov byli ve stejném obrněném vlaku jako Machno a řídili vojenské operace společně s ním. Zároveň ale měl Vorošilov v kapse Trockým podepsaný rozkaz, nařizující mu zajmout Machna a všechny další zodpovědné předáky machnovštiny, odzbrojit povstalecké jednotky a zastřelit každého, kdo se postaví na odpor. Vorošilov pouze čekal na nejvhodnější okamžik. Machno byl ale včas varován a věděl, co učinit. Uvědomil si vážnost situace, uviděl, že každou chvíli může propuknout krvavý střet a našel uspokojivé řešení. Myslel, že pro něj bude nejlepší opustit post velitele povstalecké armády. Informoval štáb povstalecké armády o svém rozhodnutí a dodal, že nyní bude užitečnější jeho působení jako prostého bojovníka v řadách povstalců. To učinil. Sovětskému vrchnímu velení zaslal písemně vysvětlující prohlášení, které znělo:

Vorošilovovi, štábu 14. armády, Trockému – předsedovi revolučně-vojenského sovětu,

v Charkově. Leninovi a Kameněvovi v Moskvě.

V reakci na Rozkaz č. 1824 Revolučně-vojenského sovětu republiky, jsem zaslal štábu 2. armády a Trockému telegram, požadující, abych byl uvolněn z funkce, kterou zastávám. Opakuji tímto svůj požadavek. Zde jsou důvody, které by jej podle mne měly ospravedlnit. Přestože jsem s povstalcí válčil proti Děnikinovským bílým bandám a nešířil mezi lidem nic jiného, než lásku ke svobodě a zásady samosprávy, veškerý sovětský tisk stejně jako tisk Komunistické-bolševické strany šíří pomlvy, připisující mně činy nehodné revolucionáře. Chtějí, abych vyhlížel jako bandita, Grigorijevův komplic, konspirátor proti sovětské republice, jehož cílem je obnovit kapitalismus. Tak v článku „Machnovščina“, vydaném „V Puti“ č. 51 Trockij klade otázku: „Proti komu se vlastně vzbouřili machnovští povstalci?“ a na ploše celého článku se snaží ukázat, že machnovščina není ničím jiným, než bojovou frontou proti zřízení sovětů. Trockij neříká ani slovo o skutečné frontě proti Bílým, více než 140 kilometrů dlouhé, na níž povstalci během posledních šesti měsíců utrpěli ohromné ztráty. Rozkaz č. 1824 mě nazývá konspirátorem proti sovětské republice a strůjcem vzpoury Grigorijevova typu.

Považuji za nezrušitelné právo dělníků a rolníků, právo vydobyté v revoluci, svolat na svoji vlastní odpovědnost kongres, aby diskutovali vlastní záležitosti. Právě proto představuje zákaz svolání podobného kongresu, vyslovený centrálními mocenskými orgány a deklarace, vyhlášující jej na ilegální (Rozkaz 1824), přímé a hrubé porušení práv pracujících.

Dokonale rozumím vztahu centrálních úřadů k mé osobě. Jsem naprosto přesvědčen, že tyto úřady považují povstalecké hnutí za neslučitelné se svojí státotvornou činností. Zároveň věří, že toto hnutí je se mnou úzce osobně spjato, a proto mě zahrnují veškerou nevolí a nenávisí, poctívanou k celému povstaleckému hnutí. Nic nemůže lépe demonstrovat tuto skutečnost, než výše zmíněný Trockého článek, v němž úmyslně hromadí lži a urážky a podává důkaz o svém osobním nepřátelství ke mně.

Nepřátelský přístup - který se nyní stává agresivním – centrálních úřadů k povstaleckému hnutí, nevyhnutelně vede k vytvoření zvláštní vnitřní fronty, na jejíchž obou stranách se nacházejí pracující masy, mající víru v revoluci. Považuji tyto okolnosti za nezměrný a neomluvitelný zločin proti pracující třídě a věřím, že je mojí povinností učinit vše, co je v mých silách, abych jej odvrátil. Neefektivnější prostředky, jak zabránit centrálním úřadům spáchat tento zločin, jsou podle mého názoru zjevné. Musím opustit funkci, kterou zastávám. Předpokládám, že poté, co tak učiním, přestaneme být já a revoluční povstalci podezírání centrálními autoritami ze zapojení se do antisovětských spiknutí, které později začnou považovat povstání na Ukrajině za důležitý jev, živoucí, aktivní projev sociální revoluce a mas a nikoli nepřátelské hnutí, s kterým mohou udržovat – jak ukázaly až dosud – pouze vztahy, založené na nedůvěře a zradě a zacházet až tak daleko, že se budou hádat o každou bedničku munice a dokonce sabotovat nezbytné dodávky, což povstalcům způsobilo nesčetné ztráty na životech a území, vydobytém revolucí, ztráty, kterým jsme se mohli snadno vyhnout, pokud by centrální úřady přijaly jiný přístup. Žádám, abych byl zbaven své funkce a svých povinností.

Stanice Gčajčur, 9. června 1919, Baťko Machno

Tehdy se povstalecké oddíly, rozložené poblíž Mariupolu, stáhly směrem na Pologi a Alexandrovsk. Machno se k nim neočekávaně připojil a zachránil se tak z pasti, kterou na něj bolševici nastražili v Gčajčuru. Bolševici ale okamžitě zatklí Ozerova – náčelníka štábu machnovské armády, členy štábu Michaleva-Pavlenka a Burbygu, stejně jako několik členů Revolučně-vojenského sovětu. To bylo znamení pro popravu značného počtu dalších machnovců, kteří tehdy padli bolševikům do rukou.

Machnova situace se stávala stále neudržitelnější. Musel buď úplně opustit své oddíly, s nimiž prožil nejobtížnější okamžiky ukrajinské revoluce nebo je vyzvat k boji proti bolševikům. Druhá možnost byla znemožněna mocnou Děnikinovou ofenzívou. Machno ale se svoji obvyklou předvídavostí a revolučním citem našel východisko z této zapeklité situace. Obrátil se k povstalecké armádě s vysvětlujícím prohlášením, v němž popsal nově vzniklou situaci, objasnil, že musí prozatím opustit velitelský post a vyzval povstalce, aby pokračovali v boji proti Děnikinovým jednotkám se stejnou razancí a nenechali se rozrušit skutečností, že se dočasně octnou pod velením bolševického štábu.

V odpovědi na výzvu většina machnovských jednotek zůstala tam, kde byla, přijala rudé velení a začlenila se do Rudé armády.

Zároveň se ale velitelé povstaleckých jednotek shodli, že budou čekat na vhodný okamžik, aby se mohli znovu spojit pod Machnovým velením, až tato skutečnost neohrozí vnější frontu (Jak uvidíme později, zmíněný okamžik byl povstalcům vybrán s ohromující předvídavostí a přesností.)

Poté Machno zmizel společně s malým jízdním oddílem.

Povstalecké pluky, přetransformované na jednotky Rudé armády, pokračovaly dále se svými starými veliteli – Kalašnikovem, Kurilenkem, Kleinem, Dermendžim a dalšími v zadržování Děnikinových jednotek a bránily jim v obsazení Alexandrovska a Jekatěrinoslavi.

Vysocí bolševičtí představitelé si až do poslední chvíle nebyli vědomi skutečného rozměru Děnikinovy invaze. Několik málo dní před pádem Jekatěrinoslavi a Charkova Trockij prohlásil, že Děnikin nepředstavuje vážnější nebezpečí a Ukrajina není v žádném případě ohrožena. Je pravda, že nazítří byl na základě nových informací přinucen vzít zpět svá tvrzení a uznat, že Charkov je ve velkém nebezpečí. Přiznal to ale až poté, co bylo každému úplně jasné, že ohrožena je celá země. Jekatěrinoslav padla na konci června. Charkov o dva týdny později.

Bolševici se nesnažili o protiofenzívu, natož aby zorganizovali nějakou obranu. Spěšně evakovali celou Ukrajinu. Do operace byly zapojeny všechny jednotky Rudé armády. Celá Ukrajina byla doslova předána reakci, aniž by došlo ke skutečnému boji.

Právě tehdy, kdy každému došlo, že bolševici opouštějí Ukrajinu a starají se pouze o to, aby sebou stáhli všechny muže a zásoby, se Machno rozhodl, že znovu nadešel čas převzít iniciativu v boji proti kontrarevoluci a začít jednat jako nezávislá revoluční síla, namířená jak proti Děnikinovi, tak proti bolševikům Povstaleckým oddílům, dočasně se nacházejícím v Rudé armádě, byl předán rozkaz zbavit se rudých velitelů a přeskupit pod Machnovým velením.

Kapitola VII

Dlouhý ústup machnovců a jejich vítězství

Grigorijeva poprava – Bitva u Peregonovky –

Děnikinovy jednotky obráceny na útěk – Období svobody

Jak jsme se již zmínili, Machno se stáhl s malým jízdním oddílem, poté, co opustil post velitele povstalecké armády. Odjel do Alexandrovska. Zde se mu navzdory tomu, že po něm bolševici usilovně pátrali s úmyslem ho zlikvidovat na frontě poblíž Gčajčuru, podařilo oficiálně předat velení a správu záležitostí povstalecké divize novému brigádnímu veliteli, čerstvě jmenovanému bolševiky. Machno tak učinil, protože chtěl opustit svůj post veřejně a čestně, aby bolševici neměli sebemenší záminku obvinít ho z čehokoli ve spojení s divizí, které velel. Machno musel jednat opatrně. Byl přinucen hrát jejich hru a učinil tak se ctí.

Mezitím Děnikinova ofenzíva zasadila prudký úder pracujícím masám. Značný počet prchajících rolníků se vydal hledat Machna, kterého považovali za svého lidového předáka. Početní povstalci, rozptýlení po celém regionu, se k němu začali stahovat. Po dvou týdnech byl pod Machnovým velením vytvořen zcela nový povstalecký oddíl. S ním a několika součástmi povstalecké armády, které dorazily do blízkosti Alexandrovska, se Machno připravoval na zastavení Děnikinovských divizí. Ustupoval pouze krok za krokem, snažil se zorientovat a získat přehled o panující situaci.

Děnikinova ofenzíva rychle protáhla Ukrajinou, ale nezapomněla na Machnovu přítomnost. Velmi dobře si pamatovala enormně vysoké ztráty, které jí způsobil v zimě. K boji proti Machnovi byl vyčleněn celý armádní sbor, sestávající z 12 nebo až 15 pěších, jízdních a dělostřeleckých pluků. Nejednalo se ale pouze o válku, vedenou výlučně proti machnovské armádě. Takřka každá vesnice, okupovaná děnikinovskými jednotkami, se stala dějištěm žhářství a krveprolévání. Rolníci byli okrádáni, násilně podrobováni a zabíjeni. Toto byla důstojnická pomsta, namířená proti revoluci.

Již v prvních dnech děnikinovské okupace Guljaj-Pole bylo zastřeleno mnoho místních rolníků, jejich domy byly spáleny a stovky vozů a vagónů, naložených potravinami a jiným majetkem obyvatel Guljaj-Pole, poslány Škurovým kozákům na Don a Kubáň. Takřka všechny židovské ženy v města byly znásilněny.

A tak byla ustupující machnovská armáda doprovázena tisíci rolnickými rodinami, které opustily své vesnice a vzaly sebou hospodářská zvířata i veškerý majetek. Skutečné stěhování národů pokrylo několik set kilometrů cest. Armádu na pochodu západním směrem doprovázelo ohromné „carství na kolech.“ Během ústupu se obrovská masa uprchlíků rozptýlila po celé Ukrajině. Většina z nich navždy přišla o své domovy a majetek, mnoho z nich přišlo o život.

Machno zahájil boj tím, že se poblíž Alexandrovska zakopal na dněperském břehu a několik dní držel Kičkasský most.⁽¹⁴⁾ Poté ovšem musel ustoupit silnějším nepřátelským silám z důvodu přečíslení, směrem na Dolinskou a odtud na Jelizavetgrad. Mezitím na Ukrajině ztratily jednotky Rudé armády jakoukoli váhu. Mnoho z nich bylo přesunuto do Centrálního Ruska a zbytek se začal chovat váhavě a projevovat nedůvěru k velitelům.

Pro Machna nastala chvíle, aby je povolal do svých řad.

Jeho pozornost se ale obrátila jinam.

Tvář ukrajinské revoluce již velmi dlouho hyzdila jedna skvrna, kterou Machno nikdy nepustil ze zřetele. Jednalo se o Grigorijevovo hnutí.

Grigorijevovy síly se začaly rozpadat krátce poté, co se jejich velitel vzbouřil proti sově-

¹⁴⁾ Jeden z vůbec nejdůležitějších železničních mostů v Rusku, klenoucí se nad Dněprem poblíž Alexandrovska.

ské moci, ale nicméně v žádném případě nepřišel o všechny. S několika oddíly zajistil obranné pozice v chersonské gubernii a začal partyzánský boj proti bolševikům. Celkový počet bojovníků, nacházejících se v jeho oddílech, kterými přímo velel nebo na které měl vliv, dosahoval několika tisíc. Tyto oddíly prováděly časté nájezdy proti malým jednotkám Rudé armády, umístěným v důležitých vesnicích regionu. Odzbrojily je, obsadily vesnice a zničily železniční spojení. Jejich obvyklou činností byla destrukce kolejí. Grigorijev používal na poškozování železnice následující taktiku: na křižovatce, kde se koleje sbíhaly těsně k sobě, uvolnil všechny spojovací šrouby zpod dvou nebo třech kolejí a pak do uvolněných částí zapráhl několik párů volů, což způsobilo, že koleje, uvolněné od pražců, se prohnuly do polokruhu.

Grigorijev byl velmi schopný v partyzánském způsobu vedení boje. V oblastech Znamenka, Alexandrija a Jelizavetgrad držel moc spíše on než bolševici. Válka, kterou Grigorijev vyhlásil sovětské vládě, nebyla inspirována revolučními motivy, ale především osobními a v pozadí i kontrarevolučními motivy. Postrádaje jakoukoli pevnější ideologii, držel se toho, co bylo po ruce: nejdříve Petljury, pak bolševismu, pak znovu Petljury a konečně Děnikina.

Grigorijev osobně byl nepochybně kontrarevoluční dobrodruh, ale region a masy, které vedl, byly revoluční. Právě proto se Machno rozhodl začlenit tyto masy do revolučních sil. Mohlo se to zdařit pouze tehdy, když by Grigorijev a jeho štáb byli odstraněni. S obvyklou dovedností a energičností začal Machno hledat způsob, jak odhalit a veřejně popravít Grigorijeva. Bolševici, kteří proti němu bojovali již po několik měsíců, nevyalezli nic lepšího, než na jeho hlavu vypsát odměnu (půl milionu rublů pro toho, kdo ho zabil a čtvrt milionu rublů pro toho, kdo zabil některého z jeho kompliců, jak bylo v červnu 1919 oznámeno v několika ukrajinských časopisech.) Revoluční rolník Machno se s ohledem na potřeby revoluce rozhodl Grigorijeva veřejně odhalit a odsoudit revolučním způsobem. Aby si k němu získal přístup, Machno navázal vztahy s Grigorijevem a jeho oddíly, jakoby v úmyslu sjednotit všechny revoluční síly.

Z Machnovy iniciativy byl na 27. června 1919 svolán do vesnice Sentovo poblíž Alexandrije kongres povstalců z gubernií Jekatěrinoslav, Cherson a Taurida. Agenda kongresu obsahovala i vypracování akčního programu pro celou povstaleckou Ukrajinu, odpovídajícího potřebám doby. Přijelo takřka 20.000 lidí – rolníci a povstalci, Grigorijevovy oddíly a Machnovy jednotky. Mezi mnoha ohlášenými řečníky byli Grigorijev, Machno a další představitelé obou hnutí. Grigorijev hovořil jako první. Vyzval rolníky a povstalce, aby napjali všechny své síly k vyhnání bolševiků ze země, aniž by odmítali jakéhokoli spojence. Grigorijev řekl, že za tímto účelem je připraven spojit se dokonce i s Děnikinem. Poté, co bude svrženo jeho bolševismu, lidé sami rozhodnou, co učiní. Toto prohlášení se stalo Grigorijevovi osudné. Ihned po něm začali mluvit Machno a jeho soudruh Chubenko a prohlásili, že boj proti bolševikům může být revoluční pouze tehdy, pokud bude veden ve jménu sociální revoluce. Spojenectví s nejhoršími nepřáteli lidu – s generály – nemůže být ničím jiným, než kontrarevolučním zločineckým dobrodružstvím. Grigorijev vyzval k účasti na této kontrarevoluci a následně se tedy stal nepřítelem lidu. Poté Machno před celým kongresem požádal, aby se Grigorijev zodpovídal ze strašného protižidovského pogromu, který zorganizoval v květnu 1919 v Jelizavegradu, stejně jako z dalších anti-semitských akcí. „Ničemové jako Grigorijev jsou hanbou všech ukrajinských povstalců a nemohou být tolerováni v řadách poctivých pracujících lidí.“ Takové bylo Machново konečné obvinění proti Grigorijevovi. Ten si uvědomil, že situace se pro něj nezačíná vyvíjet dobře. Sáhl po zbrani. Bylo však příliš pozdě. Semjon Karetnik – Machnův soudruh – ho zastřelil revolverem Colt, zatímco Machno provolával „Smrt atamanovi!“ a rovněž na Grigorijeva páčil. Grigorijevovi strážci a členové jeho štábu mu přispěchali na pomoc, ale byli všichni zastřeleni na místě skupinou machnovců, stojících na stráž. Toto vše se odehrálo během dvou nebo tří minut před očima celého kongresu.

Po počátečním vzrušení, vyvolaném právě popsány událostmi, kongres vyslechl prohlášení Machna, Chubenka a dalších představitelů machnovštiny a vyslovil s jejich činem souhlas,

protože jej považoval za historicky nezbytný. Podle zápisu z kongresu se machnovščina přihlásila k úplné odpovědnosti za události, které se odehrály a jejich následky. Shromáždění se rovněž rozhodlo, že partyzánské jednotky pod bývalým Grigorijeovým vedením budou od této chvíle součástí všeobecné povstalecké armády machnovců. ⁽¹⁵⁾

...

Již jsme se zmínili, že několik málo sovětských jednotek, které zůstaly v různých částech Ukrajiny, se začaly stavět podezřívavě ke svým velitelům. Pokládaly zbabělý útek sovětských úřadů z Ukrajiny za zradu věci revoluce. Machno byl považován za jedinou revoluční naději v zemi. Všichni, kteří chtěli bojovat za svobodu, se shromažďovali okolo Machna. Tento duch rovněž pronikl jednotkami Rudé armády, nacházejícími se ještě na Ukrajině. Na konci července se vzbouřily bolševické posádky na Krymu, odstranily velitele a přidaly se k machnovské armádě. Tato vzpoura byla zorganizovaná bývalými machnovskými veliteli, kteří předtím zůstali v Rudé armádě: Kalašnikovem, Dermendžim a Budanovem. Velký počet vojáků Rudé armády se přiblížil k Pomošné od Noviho Bugu a hledal Machna. Vedl sebou jako zajatce bývalé velitele: Kočergina, Dybece a další. Tyto jednotky se potkaly s machnovci u Dobroveličky v gubernii Cherson na začátku srpna 1919. Pro bolševiky představovala jejich dezerce osudovou ránu, protože zredukovala jejich vojenské síly na Ukrajině takřka až na nulu. Machno se poprvé zastavil v oblasti mezi Pomošnou, Jelizavetgradem a Vozněsenskem (poblíž Oděsy), aby přeskupil jednotky, přijíždějící ze všech stran. Byly postaveny čtyři pěší a jízdní brigády, dělostřelecká divize a kulometný pluk, dohromady asi 15.000 vojáků. Speciální jezdecký oddíl v síle 150-200 mužů, který vždy doprovázel Machna, v těchto číslech není zahrnut. S těmito jednotkami se machnovci podjali provést ofenzivu proti Děnikinovým oddílům. Srážky se vyznačovaly zoufalým odhodláním. Děnikinova armáda byla několikrát vržena zpět o 50-70 kilometrů. Během bojů machnovci ukořistili od děnikinců tři nebo čtyři obrněné vlaky, z nichž jeden, „Neporazitelný“, byl skutečně ohromný. Děnikinovské jednotky, podpořené čerstvými posilami, ale znovu zatlačily machnovce západním směrem. Děnikin měl převahu v počtech a výbroji a na druhé straně machnovské armádě takřka úplně došlo střelivo. Dva ze tří útoků na Děnikinovy jednotky mívaly jediný cíl: ukořistit munici. Navíc museli machnovci bojovat i proti několika bolševickým jednotkám, stahujícím se z Oděsy na sever. Právě proto se ukázalo nezbytným ustoupit hlouběji a vyklidit oblast Jelizavetgrad-Pomošnaja-Vozněsensk.

Ústup se odehrával ve znamení neustálých bojů. Jednotky, které Děnikin vyslal proti Machnovi, se vyznačovaly energičností a důrazem. Pozoruhodné svoji odvahou byly zejména důstojnické pluky – zvláště První simferopolský a Druhý labinský. Poté, co se zapojil do bitev právě s nimi, nemohl Machno než uznat jejich statečnost a pohrdání smrtí. Děnikinovská kavalerie si zasloužila z vojenského hlediska nejvyšší chválu. Jak Machno prohlásil, byla to kavalerie nejen podle jména. V Rudé armádě se nacházelo množství jezdeckých jednotek, postavených později, ale to bylo jezdecktvo jen na papíře. Zasahovalo do boje pouze tehdy, když už byl nepřítel dezorientován palbou z děl a kulometů a nikdy nebylo schopno vstoupit do boje zblízka. Během celé občanské války se jezdecktvo Rudé armády vždy vyhýbalo konfrontaci s machnovským jezdecktvem, dokonce i když jej početně převyšovalo. Kavkazské jezdecké pluky a děnikinovští kozáci vždy přijímali boj na šavle a řítili se na protivníka v plné rychlosti, aniž by čekali, až bude otřesen dělostřelectvem. Dokonce i tyto elitní jednotky ale několikrát podlehly v boji s machnovci. Velitelé Děnikinových pluků psali ve svých dokumentech, které machnovcům často padly do rukou, že nic v celé jejich kampani nebylo tak těžké a hrozné, jako zuřivé střety s machnovským jezdecktvem a dělostřelectvem.

Od poloviny srpna 1919 začal zmíněný sbor Děnikinovy armády vyvíjet silný tlak na

¹⁵⁾ Záznam jednání kongresu, záznam Machnovy a Grigorijeovy řeči se stejně jako množství dalších dokumentů ztratil v bojích v roce 1920.

machnovské jednotky s cílem je obklíčit. Machno poznal, že nyní by i ta sebemenší chybička z jeho strany mohla být osudná pro celou armádu. Proto se pozorně snažil najít moment, v němž by mohl nepříteli zasadit rozhodující úder. Na severu byly Děnikinovy jednotky takřka již u Kur-ska. Machno vzal do úvahy tuto okolnost a uvědomil si, že pokud se budou dále pohybovat tímto směrem, bude stále snadnější na ně zaútočit zezadu. Během těchto úvah Machno stále ustupoval západním směrem kvůli tlaku početnějších nepřátelských jednotek. Na konci srpna byl Děnikinův armádní sbor, beztak vykonávající silný tlak na Machna, posílen novými jednotkami ze směru Oděssa a Vozněsensku. Situace se zhoršila. Povstalecká armáda se poté rozhodla opustit železniční trasy a vyhodila do vzduchu všechny své obrněné vlaky. Ústup dále pokračoval po venkovských cestách, od vesnice k vesnici. Děnikinovy jednotky byly v závěsu. Jejich cílem bylo nikoli jen porazit, ale úplně zlikvidovat machnovskou armádu.

Tento ústup, prováděný uprostřed každodenních bojů, trval již více než jeden měsíc, když machnovská armáda dorazila do blízkosti města Umaň, obsazeného petljurovskými jednotkami. Petljura byl s Děnikinem ve válečném stavu. Vystala otázka – co s Petljurovou armádou? Vyhlásit jí válku nebo přijmout nějakou jinou taktiku? Tehdy měla machnovská armáda již více než 8000 raněných vojáků, kterým se nedostávalo takřka žádné lékařské pomoci a tvořících ohromný trén v zadním voji armády, což vážně omezovalo její pohyby a vojenské operace. Po prozkoumání otázky ze všech možných úhlů bylo rozhodnuto, že petljurovcům bude nabídnuta vojenská neutralita. Mezitím z Umaně dorazila do Machnova tábora petljurovská delegace a vysvětlila názor petljurovského velení na všeobecnou situaci: petljurovci byli ve válečném stavu s Děnikinem a chtěli se vyhnout vytvoření nové fronty a vojenskému střetu s Machnem. To úplně korespondovalo s přáním machnovců. Do Žmerinky byla vyslána machnovská delegace, aby uzavřela dohodu, podle níž se obě strany zavázaly k dodržování přísné vzájemné vojenské neutrality bez ohledu na mezi nimi panující politické rozdíly. Petljurovci navíc souhlasili s tím, že přijmou raněné machnovce do svých nemocnic.

Machno stejně jako zbytek armády si byli samozřejmě vědomi, že tato neutralita je umělá a že mohou od petljurovců kdykoli očekávat uzavření aliance s Děnikinem za účelem společného útoku proti Machnovi. Pro machnovce to ale byla možnost jak získat jeden nebo dvou týdny od-dychu, vyhnout se útoku z týla a západního směru a neupadnout do léčky. Ve skutečnosti se přístup machnovců k petljurovcům sotva změnil. Zatímco se k petljurovským vojákům chovali jako ke svým bratrům, pokračovali v dřívější propagandě proti Petljurově vládě. Revolučně-vojenský sověť machnovské armády vydal brožurku, nazvanou „Kdo je to Petljura?“, v níž byl Petljura od-halen jako obhájce privilegovaných tříd, zasluhující si zničení z rukou pracujících. Mnoho z petljurových vojáků byli machnovci duchem i tradicí. Pokud by Děnikinova ofenzíva nenabrala tak prudké tempo, nepochybně by vstoupili do řad machnovců. Sami machnovci o tom neustále přemýšleli, petljurovští velitelé to vycítili, vzpomněli si na případ atamana Grigorijeva a k mach-novcům se chovali obezřetně.

Podezření machnovců o úmyslu petljurovců ustavit vztahy s Děnikinem za účelem společné akce proti Machnovi se začalo potvrzovat. Podle dohody s petljurovci machnovská ar-máda ležela na dvanácti čtverečných kilometrech poblíž vesnice Tekuče u města Umaň. Petlju-rovovy síly byly rozptýleny ve směru na sever a západ, Děnikinovy na východ a jih, v okolí Golty. Tato část paktu, zformulovaná petljurovci, začala brzy budit podezření. Po několika dnech dorazi-la informace že petljurovci vyjednávají s děnikinovskými veliteli o vypracování plánu na obklí-čení a likvidaci Machnových jednotek. Zároveň se náhle, 24.-25. září, objevilo v týlu machnovců čtyři nebo pět děnikinovských pluků. Ty se mohly na pozice dostat pouze přesunem přes území, obsazené petljurovci, zejména s jejich pomocí nebo přinejmenším srozuměním.

Navečer 25. září byli machnovci úplně obklíčeni Děnikinovými jednotkami. Jádro Dě-nikinových sil zůstalo soustředěno na východě, ale do jeho moci přešlo rovněž město Umaň. Machnovci museli rychle jednat. Osud celé povstalecké armády byl v sázce.

Ústup machnovců byl dlouhý již přes 750 kilometrů a trval čtyři měsíce. Byl nepředstavitelně obtížný. Povstalcům chyběly i boty a ošacení. V dusném horku, zahaleni do oblaků prachu, v dešti kulek a granátů šli stále dál a dál od svého regionu směrem k neznámému cíli. Všichni ale byli prodchnuti myšlenkou zvítězit nad nepřítelem a statečně snášeli útrapy ústupu. Pouze čas od času ten nejméně trpělivý z nich zvolal: „Obrát' se! Na Dněpr!“ Nezdolná nutnost je ale tlačila stále dál a dál od Dněpru a jejich rodiště, jejich hrdé oblasti. S nevyčerpatelnou trpělivostí a vůlí, napjatou k prasknutí, se shromažďovali v nepřátelské palbě okolo svého velitele. Umaň ale byla koncem jejich ústupu. Bylo nemožné jít kamkoli dál. Nepřítel se nacházel všude okolo. Právě zde Machno s obvyklou prostotou, schopnou vzbudit hrdinství v jeho soudruzích, prohlásil, že ústup byl jen nezbytným strategickým opatřením a skutečný boj nezačne ani o chvíli později než následujícího rána, 26. září.

Bylo zjištěno rozložení Děnikinových jednotek na severu i jiných směrech. Machno byl přesvědčen, že osud mu nabízí skvělou příležitost – zasadit smrtící úder celé Děnikinově kontrarevoluci. Zdálo se mu, že provedení plánu je skutečně možné. Byla to pouze otázka rozbití pěsti, držící před Umaní pod krkem machnovskou armádu.

Navečer 25. září se machnovské jednotky, dosud pochodující západním směrem, náhle obrátily všemi silami na východ přímo v ústrety hlavním silám Děnikinovy armády. K první srážce došlo pozdě navečer u vesnice Krutěnkoje, kde machnovská 1. brigáda zaútočila na děnikinovskou jednotku. Děnikinovci se stáhli, aby zaujali lepší pozice a vylákali machnovce za sebou. Ti je ale nepronásledovali. To oklamalo bdělost protivníka, který došel k závěru, že povstalci se stále pohybují západním směrem. Nicméně uprostřed noci se machnovské síly, umístěné v několika vesnicích, začaly přesouvat východně. Hlavní nepřátelské síly byly soustředěny poblíž vesnice Peregonovka, přičemž samotná vesnice byla obsazena Machnem. Viz mapa.

Boj začal mezi třetí a čtvrtou hodinou ráno. Nabýval postupně stále větší intenzitu a dosáhl vrcholu okolo osmé hodiny ráno v bouři kulometné palby z obou stran. Machno se svoji jezdeckou eskortou zmizel za soumraku a hledal způsob, jak obejít nepřátelské křídlo. V 9 hodin ráno začali přečíslení a vyčerpaní machnovci ztrácet půdu pod nohama. Boje se již přenesly do okrajových částí vesnice. Ze všech stran přicházející nepřátelské posily vrhaly nové spršky palby na machnovce. Štáb povstalecké armády a rovněž každý ve vesnici, kdo udržel pušku, se ozbrojili a zapojili do boje. To byl kritický okamžik, kdy se zdálo, že bitva a s ní i celá věc povstalců je ztracena. Byl vydán rozkaz, aby se každý, včetně žen, připravil na boj s nepřítelem přímo v ulicích vesnice. Všichni se připravili na vrcholný okamžik bitvy a svých životů. Náhle ale začala nepřítelova kulometná palba a jeho divoký bojový pokřik slábnout a pak zanikat v dálí. Obránci vesnice si uvědomili, že nepřítel ustupuje a bitva se nyní odehrává na nějakém vzdálenějším místě. Byl to Machno, který se neočekávaně objevil v ten samý okamžik, kdy byly jeho jednotky tlačeny zpět a připravovaly se na pouliční boj v Peregonovce a rozhodl osud bitvy. Pokrytý prachem a vyčerpaný z manévrování, se dostal k nepřátelskému křídlu pomocí jedné hluboké rokle. Bez bojového pokřiku, ale s planoucím odhodláním v srdci, se plným tryskem vyřítit na děnikinovce, následován svým doprovodem a vrazil do jejich řad. Z machnovců rázem spadlo všechno vyčerpání a veškeré obavy – „Baťko je tady! Baťko bojuje na šavle!“ – jste mohli slyšet všude okolo. Všichni se vrhli vpřed se zdvojnásobenou energií za svým milovaným velitelem, který zdálo se jel na smrt. Následoval neskutečně zuřivý boj muže proti muži, „rubka“, jak říkali machnovci. Jakkoli mohl být statečný První důstojnický simferopolský pluk, byl vržen na ústup, nejdříve pomalý, pak spořádaný, během něhož se snažil zastavit nápor machnovců a pak prostě bezhlavý. Jiné pluky jej v panice následovaly a nakonec se obrátily všechny děnikinovské jednotky a snažily se zachránit přeplaváním řeky Sinjucha.

Machno spěchal, aby využil výhody, poskytnuté mu situací, které dokonale porozuměl. Vyslal jezdecktvo a dělostřelectvo maximální rychlostí za ustupujícím nepřítelem a sám se s nejlepším plukem vydal zkratkou, která by mu umožnila zaskočit prchajícího nepřítele zezadu. Pro-

následování pokračovalo po 15 až 20 kilometřů. V kritickou chvíli, kdy se děnikinovské jednotky dostaly k řece, byly napadeny machnovskou jízdou a stovky mužů zmizely v proudu. Většina z nich se nicméně stačila dostat na druhý břeh, ale tam na ně čekal Machno. Děnikinovský štáb byl překvapen i se záložním plukem a vzat do zajetí. Zachránit se podařilo pouze nepatrnému zlomku jednotek, které se po dlouhé měsíce v úporné snaze hnaly za Machnem. První simferopolský důstojnický pluk a několik dalších bylo vybito do posledního muže šavlemi povstalců. Cesta jejich ústupu byla v délce více než čtyř kilometrů poseta mrtvými těly. Jakkoli hrozná podívaná to mohla být, jednalo se pouze o přirozené vyústění souboje mezi Děnikinovou armádou a machnovci. Během celého tažení nemysleli děnikinovci na nic jiného než jak povstalce všechny zlikvidovat. Nejmenší chyba na Machnově straně mohla připravit ten samý osud pro změnu revoluční povstalecké armády. Nebyly by ušetřeny dokonce ani ženy, které podporovaly machnovskou armádu nebo bojovaly bok po boku s muži. Machnovci byli dostatečně zkušení, aby si toho byli vědomi.

Mezi ruskými rolníky se vypráví následující pověst o Jemeljanu Pugačevovi. Po porážce svého povstání upadl do rukou vládnoucí třídy. Šlechticům okolo sebe řekl: „V tomto povstání jsem vám dal jen pocítit realitu. Počkejte – brzy po mě přijde ten, který vás skutečně smete z povrchu zemského.“ Na pozadí celé své povstalecké činnosti se tímto člověkem stal patrně Machno, zvláště když porazil děnikinovce.

Jakmile byla děnikinovská pěst rozdracena, machnovci se okamžitě rozjeli třemi směry. Doslova prolétli vesnicemi, městečky a městy jako bouře, která vymetla pryč byť jen náznak vykořisťování a útlaku. Navrátilci z řad poměščíků, kulaků, policistů, kněžích, děnikinovští starostové a skrývající se důstojníci – ti všichni byli smeteni stranou vítězné cesty machnovského hnutí. Vězení, policejní stanice a strážnice – všechny tyto symboly zotročení lidu, byly zničeny. Všichni, známí jako aktivní nepřátelé rolníků a dělníků, byli předem odsouzeni k smrti. Poměščici a velcí kulaci byli pobiti v ohromném rozsahu. Tento fakt je postačující k odhalení nedůvěryhodnosti bolševického mýtu o takzvaném kulackém charakteru machnovštiny. Ve skutečnosti kdekoli se začalo rozvíjet machnovské hnutí, kulaci vyhledávali ochranu sovětské vlády a dostali ji.

Armáda se neuvěřitelným tempem vrátila na Dněpr. Již den po porážce Děnikinových jednotek u Peregonovky se Machno nacházel více než 100 kilometrů od bojiště. Doprovázen svojí eskortou, jel asi 60 kilometrů před ostatními jednotkami. Následujícího dne machnovci obsadili Dolinskou, Krivoj Rog a Nikopol. Opět další den byl z chodu dobyt Kičkasský most přes Dněpr a obsazeno město Alexandrovsk. Machnovci ve svém razantním nástupu jakoby vstupovali do začarovaného království: nikdo se totiž ještě nedoslechl o událostech před Umaní, nikdo nevěděl, kde se nacházejí machnovci, úřady nepřijaly žádná preventivní opatření a byly zaskočeny vprostřed pokojné letargie, typické pro zázemí. Právě proto všude machnovci udeřili na nepřitele neočekávaně jako úder blesku. Po Alexandrovsku následovaly Pologi, Guljaj-Pole, Berdjansk, Melitopol a Mariupol. Na konci desátého dne byla celá Jižní Ukrajina osvobozena od Děnikinových jednotek a úřadů.

Skutečnost, že machnovci obsadili jižní Ukrajinu a zvláště oblasti, sousedící s Azovským mořem, znamenala smrtelné nebezpečí pro celé Děnikinovo kontrarevoluční tažení. Zásobovací základny Děnikinovy armády se totiž nacházely právě v oblasti mezi Mariupolem a Volnovachou. Když byl obsazen Berdjansk a Mariupol, machnovcům padly do rukou ohromné zásoby munice. Ve Volnovaše byly dělostřelecké granáty naskládány v celých hromadách, připomínajících stohy. Abychom byli přesní, všechen materiál machnovským nepadl do rukou okamžitě a boje v okolí Volnovachy zuřily pět dnů. Protože ale železnice v oblasti byly v rukou povstalců, k Děnikinovým jednotkám se nemohly dostat žádné válečné zásoby. Děnikinovské záložní pluky, umístěné v oblasti, byly rozdraceny. Následně byla machnovci blokována celá tato gigantická zásobovací základna pro dělostřelectvo a na Děnikinovu severní nebo kteroukoli jinou frontu

nemohl být zaslán ani jeden granát.

Děnikinovci spěšně vyslali proti Machnovi záložní jednotky, rozložené poblíž Taganrogu, ale tyto byly rovněž obráceny na útěk a záplava machnovštiny se rozlila po Donbasu a severním směrem. Dvacátého října machnovci obsadili Jekatěrinoslav a okolí. Právě tehdy si Děnikinovci uvědomili skutečnou vážnost situace. Ozámili, že těžiště jejich kampaně se musí přesunout ze severu na jih, kde se také rozhodne o jejím osudu. Generál Maj-Majevskij řekl kozákům: „Naše země je přímo ohrožena, nepřítel se na Jihu řítí vpřed a ohrožuje naše domovy a my musíme pospíchat právě tam, abychom se ochránili.“ (Maj-Majevského řeč byla zveřejněna v jedněch děnikinovských novinách.)

Vzhledem k situaci byly Děnikinovy nejlepší jezdecké jednotky, kterým veleli Mamontov a Škuro, přesunuty na jižní frontu do oblasti Guljaj-Pole. Bylo ale příliš pozdě. Boje zuřily v celé zemi, od pobřeží Černého a Azovského moře až k Charkovu a Poltavě. Díky čerstvým posilám a množství nasazených obrněných aut, se Bílým podařilo přinutit machnovce dočasně se stáhnout z Mariupolu, Berdjansku a Guljaj-Pole. Machnovci ale naopak obsadili Sinělnikovo, Pavlograd, Jekatěrinoslav a další města a lokality. Během října a listopadu se boj stal opět nejtvrdějším, jak jen mohl být a Děnikinovy jednotky utrpěly několik děsivých porážek. Největší ztráty utrpěly Děnikinovy kavkazské pluky, zvláště čečenská jízda a další, kteří padli po tisících. Na konci listopadu tyto jednotky kategoricky prohlásily, že odmítají pokračovat v boji proti Machnovi. Opustily svá postavení v rámci Děnikinovy armády a vrátily se domů na Kavkaz. Tak začal všeobecný rozklad Děnikinovy armády.

Úplná porážka děnikinovců v boji proti machnovštině v jižní části sovětského Ruska předurčila osud celého tažení proti Ruské revoluci.

Je nezbytné zdůraznit historický fakt, že čest a chvála za likvidaci děnikinovské kontrarevoluce na podzim 1919 náleží takřka výlučně machnovcům. Pokud by povstalci nedobyli u Peregonovky rozhodujícího vítězství a nezničili děnikinovské zásobovací trasy pro dělostřelecké granáty, potraviny a munici, Bílí by pravděpodobně v prosinci 1919 vstoupili do Moskvy. Bitva mezi Bílými a Rudými blízko Orla byla relativně nevýznamná. Ve skutečnosti Děnikinův ústup na jih začal ještě před ní a byl vyprovokován výlučně porážkou jeho týlu. Následující vojenské operace děnikinovců měly jediný cíl: zajistit ústup a evakuovat sklady munice a válečných zásob. Rudá armáda prošla celou cestu od Orla, přes Kursk až k pobřeží Černého a Azovského moře, aniž by se setkala s jakýmkoli vážnějším odporem. Její vstup na Ukrajinu a Kavkaz se nesl přesně v tom samém duchu, jako před rokem po pádu hejtmana Skoropadského – šel cestami, které již byly bezpečné.

...

Tehdy byly takřka všechny machnovské síly zabrány výlučně do vojenských záležitostí. Válečný stav v regionu byl naprosto nepříznivý vnitřní tvořivé činnosti. I přesto ale machnovci v této oblasti projevovali nezbytnou iniciativu a pozornost. Především, kamkoli vstoupili, nejdříve zamezili možnému nedorozumění, aby nebyli chápáni jako nová vláda nebo politická strana. Jakmile vstoupili do nějakého města, vyhlásili, že nepředstavují žádný druh vlády, že jejich ozbrojené síly na nikom nevyžadují žádné závazky a nemají jiný cíl, než bránit svobodu pracujících lidí. Svoboda rolníků a dělníků, říkali machnovci, spočívá v rolnících a dělnících samotných a nesmí být omezována. Je na rolnících a dělnících, aby ve všech sférách svých životů začali budovat to, co považují za potřebné. Co se týče machnovců, ti mohou být ku pomoci svými radami a tím, že pracujícím dají k dispozici potřebné intelektuální a vojenské síly, ale za žádných okolností nebudou jakýmkoli způsobem nic přikazovat.⁽¹⁶⁾

¹⁶⁾ V jistých městech machnovci ustavili tzv. velitele. Jeho práce spočívala pouze ve vykonávání funkce mluvčího ve vztazích jednotek a obyvatel a informování obyvatel o opatřeních, přijatých armádou, která by mohla mít dopad na život místních lidí a které vojenské velení považovalo na nutné. Tito velitelé neměli žádnou autoritu nad obyvatelstvem a nezasahovali žádným způsobem do jeho života.

Alexandrovsk a okolní oblasti byly prvním místem, kde machnovci zůstali delší dobu. Ihned vyzvali pracující obyvatelstvo k účasti na všeobecné konferenci městských pracujících. Když se konference sešla, byla podána zpráva o vojenské situaci v regionu a bylo navrženo, aby pracující svými vlastními silami zorganizovali život ve městě a práci v továrnách pomocí svých vlastních organizací na základě principu svobodné práce a rovnosti. Pracující nadšeně souhlasili se všemi návrhy, ale váhali je provést, zaraženi jejich novátorstvím a znepokojení blízkostí fronty, což je přimělo obávat se o nejistou a nestabilní situaci města. Po první konferenci následovala druhá. Masy dělníků živě zkoumaly a diskutovaly problémy organizování života podle principů samosprávy pracujících. Přivítaly tuto ideu s největším nadšením, ale s těžkostmi ji byly schopny dát konkrétní formu. Vytvořili výbor, pověřený zorganizováním sítě železničních spojení v regionu, vypracováním detailního jízdního řádu, zásad osobní přepravy, systém placení za přepravu atd. Od této chvíle se začal alexandrovský proletariát systematicky zabývat problémem vytváření orgánů samosprávy.

Krátce po dělnických schůzích byl na 20. října 1919 svolán do Alexandrovska regionální kongres rolníků a dělníků. Zúčastnilo se jej více než 200 delegátů. 180 byli rolníci, zbytek dělníci. Kongres se zabýval a) vojenskými otázkami (bojem proti Děnikinovi) a b) otázkami souvisejícími s konstruktivní činností v regionu.

Kongres trval takřka celý týden a byl charakteristický vysokou morálkou účastníků. To mělo své specifické důvody. Především, návrat vítězné machnovské armády do vlastního regionu byl mimořádně důležitou událostí pro rolníky, protože téměř každá rodina měla v řadách povstalců jednoho nebo dva členy. Mnohem důležitější však byla skutečnost, že kongres se sešel v podmínkách naprosté svobody. Nebyl zde žádný vliv shora. Kromě toho kongres našel vynikajícího aktivistu a řečníka v osobě anarchisty Volina, který k velkému údivu dokázal jasně vyjadřovat vlastní myšlenky a přání pracujících. Myšlenka svobodných sovětů, skutečně fungujících v zájmu pracujícího obyvatelstva, otázka přímých vztahů mezi rolníky a městskými dělníky, založených na vzájemné výměně produktů jejich práce, nastolení bezstátní a rovnostářské společenské organizace ve městech i na vesnicích – všechny tyto myšlenky, které Volin rozvíjel ve svých přednáškách, představovaly nejvlastnější ideje rolnictva. Rolníci pohlíželi na revoluci a tvořivou revoluční práci právě tímto způsobem.

Během prvních dnů se představitelé politických stran přirozeně snažili do práce kongresu zasít duch neshody, ale celý kongres jim zakázal hovořit a jeho práce tak pokračovala za úplné harmonie mezi účastníky.

Závěrečné dny kongresu připomínaly krásnou báseň. Konkrétní rezoluce byly následovány ohromnými výbuchy nadšení. Všichni byli pohnuti důvěrou ve svoji vlastní sílu a vírou v sílu revoluce. V sále byl – a to se stává jen výjimečně – opravdu přítomen duch svobody. Každý před sebou viděl a chápal ohromný projekt, který stál za jeho veškerou energii a za který by každý dobrovolně položil život. Rolníci, mezi nimiž se nacházeli i staří a skutečně věkovití muži, řekli, že toto byl první kongres, na němž se nejen cítili být zcela svobodní, ale rovněž jako bratři ve vztahu jeden k druhému a na který nikdy nezapomenou. Je opravdu těžké připustit, že kdokoli z účastníků mohl na kongres zapomenout. Zůstal navždy vryt do paměti mnoha lidí, možná i všech, jako nádherný sen o životě, v němž lidi spojí skutečná svoboda a dá jim možnost žít sjednoceni srdcem, spojení pocitem lásky a bratrství.

Kongres vyřešil početné problémy, týkající se povstalecké armády, její organizaci a posílení. Byl navrženo, aby do armády vstoupili všichni muži ve věku do 48 let. V souladu s duchem kongresu by toto narukování bylo dobrovolné, ale tak všeobecné, jak jen bude možné vzhledem k extrémně nebezpečné situaci v regionu. Již jsme se dříve zmínili o významu dobrovolné deseti-leté mobilizace, navržené na II. regionálním kongresu 12. února 1919. Rezoluce o mobilizaci, přijatá říjnovým kongresem, měla totožný smysl. Kongres se rozhodl, že zásobování armády

bude primárně zajištěno dobrovolnými dary rolníků – kromě válečné kořisti a rekvizicí od privilegovaných skupin. V oblasti vnitřní konstruktivní činnosti se kongres prozatím omezil na vyznačení obecných zásad – že pracující by měli sami organizovat své životy svými vlastními snahami a prostředky, bez zasahování jakékoli vládní autority.

Když rolníci odjížděli, zdůrazňovali potřebu převést kongresová rozhodnutí do praxe. Delegáti si odvezli kopie rezolucí, aby je rozšířili všude po venkově. Je jisté, že během třech nebo čtyřech týdnů byly výsledky kongresu známy po celém regionu a příštím kongresu, svolanému z iniciativy samotných rolníků a dělníků, by se nemohlo nezdařit přitáhnout pozornost velkých mas pracujících a zajistit jejich aktivní účast. Naneštěstí svobodu pracujících mas neustále ohrožuje jejich nejhorší nepřítel – vláda. Delegáti se sotva stačili vrátit do svých domovů, když bylo mnoho z jejich vesnic znovu obsazeno Děnikinovými jednotkami, přinucenými stáhnout se ze severní fronty. Aby bylo jasné, tehdy měla okupace jen krátké trvání, protože se jednalo o smrtelnou agónii dodělávajícího nepřítele, ale i přesto se v tento životně důležitý okamžik zastavila konstruktivní práce rolníků, protože ze severu se již blížila další vláda, rovnocenně nepřátelská ke svobodě pracujících mas – bolševismus – a Děnikinova invaze tak nenapravitelně poškodila věc pracujících. Nejen, že již nebylo možné svolat nový kongres, ale ani převést do praxe rozhodnutí kongresu prvního.

Ve městě Jekatěrinoslav, v době kongresu obsazeném povstaleckou armádou, byly podmínky pro konstruktivní činnost v ekonomické oblasti ještě méně příhodnější. Děnikinovým jednotkám, vytačeným z města, se podařilo zakopat na levém břehu řeky Dněpr. Každý den v průběhu celého měsíce ostřelovaly město ze svých početných obrněných vlaků. Pokaždé, když se kulturní sekci povstalecké armády podařilo uspořádat setkání pracujících z města, děnikinovci, dobře informovaní o události, vypálili velké množství granátů, zaměřených hlavně na místo, kde se mělo setkání konat. Nebyla možná žádná seriózní práce, ani systematické organizování. Bylo pouze možné uspořádat několik setkání v centru města a na předměstích. Machnovcům se nicméně dařilo vydávat svůj deník „Puť k svobodě“, který byl brzy doplněn souběžným vydáním v ukrajinském jazyce, „Šljak do volji.“⁽¹⁷⁾

...

Po celém osvobozeném regionu byli machnovci jedinou organizací, natolik silnou, aby byla nepříteli schopna vnutit svoji vůli. Machnovci ale nikdy nezneužili tuto moc ve smyslu nadvlády nebo dokonce násilného získání politického vlivu, nikdy ji nepoužili proti čistě politickým nebo ideologickým oponentům. Vojenští protivníci, konspirátoři proti svobodě jednání rolníků a dělníků, státní aparát, vězeňský systém – toto byly elementy, proti nimž byly namířeny snahy machnovské armády.

Vězení jsou symbolem zotročení lidu. Jsou budována pouze proto, aby uvedla lid – rolníky a dělníky – do stavu podřízenosti. Po celá staletí buržoazie všech zemí potlačovala ducha

¹⁷⁾ Jedním z oblíbených argumentů bolševiků proti machnovcům je tvrzení, že povstalci během pobytu v Jekatěrinoslavi neučinili nic pro konstruktivní organizaci života ve městě. Bolševici ale tímto tvrzením skrývají masám dvě mimořádně důležité okolnosti. Především machnovci nebyli ani vládou ani politickou stranou. V Jekatěrinoslavi jednali jako revoluční vojenský oddíl, zaručující svobodu města. V této funkci nebyli teoreticky v žádném případě zavázáni snažit se docílit konstruktivního revolučního programu. Tuto úlohu mohli provést pouze místní pracující. Machnovská armáda jim přinejmenším mohla pomoci svými názory a radami, iniciativním duchem a organizačními schopnostmi, což učinila.

Zadruhé, bolševici ve svých argumentech skrývají masám výjimečnou situaci, tehdy panující ve městě: během celé doby, kdy v něm setrvali machnovci, bylo nejen ve stavu obležení, ale ve skutečnosti pod neustálou dělostřeleckou palbou. Neprošla ani jedna hodina bez výbuchů granátů. Byla to právě tato situace a nikoli machnovská armáda, co zabránilo pracujícím zorganizovat život podle zásad samosprávy.

Co se týče povídačky, podle níž machnovci prohlásili v reakci na prosby železničních dělníků o pomoc, že machnovci nepotřebují železnice, protože mají dobré koně a širokou step – tento nehorázný výmysl byl šířen děnikinovskými novinami v říjnu 1919 a z tohoto zdroje jej převzali bolševici, aby posloužil jejich účelům.

vzpoury nebo odporu, dřímajícího v masách, pomocí poprav a vězení. V našich časech, v éře komunistického a socialistického státu, vězení pohlcují znovu městský a venkovský proletariát. Svobodní lidé neznají užití pro vězení. Kdekoli existují vězení, lidé nejsou svobodní. Vězení představují neustálé ohrožení pracujících, omezení jejich vědomí a vůle, viditelné znamení jejich zotročení. Takto definovali machnovci svůj vztah k vězením. V souladu s ním zbořili vězení všude kam vstoupili. V Berdjansku bylo vězení vyhozeno do povětří dynamitem za přítomnosti ohromného zástupu lidí, kteří se aktivně podíleli na jeho demolici. V Alexandrovsku, Jekatěrinoslavi, Krivém Rogu a kdekoli jinde, machnovci strhli nebo vypálili vězení. Všude jejich činu aplaudovali pracující.

Je nám velkou ctí prohlásit, že machnovci plně dodržovali revoluční principy svobody vyjadřování, myšlení, politického spolčování a svobodu tisku. Ve všech městech a městečkách obsazených machnovci, byla jako první věc zrušena omezení tisku a politického spolčování, nastolená tou či onou vládou. Byla okamžitě vyhlášena úplná svoboda projevu, tisku, shromažďování a spolčování. Během několika málo týdnů, které machnovci strávili v Jekatěrinoslavi, se objevilo pět nebo šest tiskovin různých politických tendencí: noviny pravých eserů „Narodovlastije“ (Lidová moc), noviny levých eserů „Znamja Vostanija“ (Prapor vzpoury) bolševická „Zvjozda“ (Hvězda) a další. Nicméně bolševici měli jen stěží nárok na svobodu tisku a sdružování, protože oni sami potlačili – jak jen bylo v jejich silách – svobodu tisku a sdružování pro pracující třídu a protože se jejich organizace v Jekatěrinoslavi přímo zúčastnila zločinné invaze do Guljaj-Pole v červnu 1919 a bylo by tedy spravedlivé je za to tvrdě potrestat. Aby ale nebyly poškozeny velké principy svobody projevu a shromažďování, nebylo proti bolševikům zasáhnuto a ti mohli společně s mnoha jinými politickými tendencemi užívat všechna práva, vepsaná na prapor proletářské revoluce.

Jediné omezení vůči bolševikům, levým eserům a dalších státotvorným proudům, které machnovci považovali za nezbytné, byl zákaz vytváření „revolučních výborů“, snažících se nastolit diktaturu nad lidem. Ihned poté, co machnovci obsadili města Alexandrovsk a Jekatěrinoslav, bolševici spěšně zorganizovali svoje Revkomy (Revoluční výbory) a snažili se jejich prostřednictvím ustavit politickou moc a vládu nad lidem. V Alexandrovsku zašli členové Revkomu až tak daleko, že navrhli rozdělení sfér vlivu – Machnovi by ponechali vojenské záležitosti, za což požadovali naprostou volnost akce v oblasti občanské a politické správy. Machno jim poradil, aby si místo snahy o vnucení své vůle pracujícím raději našli nějaké poctivé živobytí a navíc jim vyhrožoval smrtí, jestli přijmou nějaká autoritářská opatření proti pracujícímu obyvatelstvu. V Jekatěrinoslavi byl podobně rozpuštěn stejný Revkom. V tomto ohledu byl přístup machnovců naprosto ospravedlnitelný a soudržný. Aby ochránili svobodu vyjadřování, tisku a sdružování, museli přijmout opatření proti subjektům, snažícím se tuto svobodu zadusit, potlačit organizace pracujících a vnutit jim svoji vůli a diktátorskou vládu. Když se v listopadu 1919 velitel machnovského 3. (krymského) povstaleckého pluku zapletl do aktivit autoritářských organizací tohoto typu, byl popraven společně s jejich členy.

Zde je text machnovců, týkající se svobody slova, tisku a sdružování:

Všechny socialistické politické strany, organizace a tendence mají právo propagovat své myšlenky, teorie, názory a pohledy, ústně a písemně. Nebude připuštěno žádné omezené socialistické svobody slova a tisku a v této oblasti nesmí dojít k žádné perzekuci.

Poznámka: Vojenská komuniké nesmí být otiskována, pokud předtím nebyla poskytnuta vydavatelům ústředního tiskového orgánu povstalců, „Puť k svabode.“

2) Spolu s tím, že poskytla všem politickým stranám a organizacím plnou a naprostou svobodu propagovat své myšlenky, machnovská povstalecká armáda také informuje všechny, kterých se to týká, že jakýkoli pokus o přípravu, organizování nebo nastolení politické moci nad pracující třídou, nebude revolučními povstalcí tolerován, protože podobný akt nemá nic společné-

ho se svobodným šířením myšlenek.

Jekatěrinoslav, 5. listopadu 1919

Revolučně-vojenský sovět machnovské povstalecké armády

Během celé Ruské revoluce bylo období machnovštiny jediným obdobím, během něhož našla plně vyjádření svoboda pracujících mas. Jakkoli bolestná a nestabilní mohla být situace v Alexandrovsku a zvláště Jekatěrinoslavi, na kterou denně dopadaly granáty z děnikovských obrněných vlaků, pracující těchto dvou měst mohli poprvé v historii říci a udělat takřka cokoli, co chtěli a způsobem, jakým chtěli. Navíc konečně ve svých rukou třímali ohromnou možnost sami organizovat svoji práci a život podle vlastního soudu a porozumění spravedlnosti a pravdě.

Na konci měsíce byli machnovci přinuceni opustit Jekatěrinoslav. Měli však čas ukázat pracujícím masám, že skutečná svoboda leží pouze v rukou samotných pracujících a že se začíná rozmáhat a rozvíjet, jakmile je ustavena bezstátnost a rovnost.

Kapitola VIII

Chyby machnovců.

Druhý bolševický útok na povstaleckou oblast.

Výkony, podané machnovci v jejich boji proti Děnikinovi, byly kolosální. Každému bylo patrné hrdinství jejich šestiměsíčního boje. Jen oni nesli pochodeň revoluce po celé široké rozloze osvobozené oblasti a vykopali hrob děnikinovské kontrarevoluci. Tak rozuměly proběhlým událostem masy vesnických a městských pracujících.

Okolnosti vedly machnovce k závěru, že jsou nyní vzhledem k porozumění, panujícímu mezi rolníky a dělníky, uchráněni všech bolševických provokací. Mysleli si, že Rudá armáda, přicházející ze severu, nyní porozumí falešnosti obvinění, vznesených Komunistickou stranou proti machnovcům a že tato armáda se nenechá svést novým podvodem nebo provokací Strany, ale právě naopak, sbratří se s machnovci při první příležitosti. Optimismus jistých machnovců šel dokonce až tak daleko, že považovali za nepravděpodobné, že by se Komunistická strana odvážila podniknout nový útok proti svobodnému lidu navzdory faktu, že mezi pracujícími jsou stále přítomny machnovské sklony.

Vojenská a revoluční aktivita machnovců odpovídala tomuto přístupu. Omezila se na obsazení části oblasti mezi Dněprem a Donem a nesnažila se proniknout dále na sever a upevnit tam machnovščinu. Machnovci si mysleli, že odpovídající taktika bude vypracována teprve v okamžiku, kdy se obě armády setkají. Navíc byli někteří bojovníci přesvědčeni, že vojenským a revolučním hlediskům by nyní neměla být přikládána přehnaná důležitost a že je nezbytné soustředit se na činnost mezi masami dělníků a rolníků a pobízet je v práci na revoluční výstavbě. Újezdní, regionální a guberniální kongresy dělníků a rolníků – to měly být praktické každodenní úkoly. Tímto způsobem měla být revoluce podpořena a nakonec zachráněna ze slepé uličky bolševismu.

Optimismus machnovců a jejich přístup k potřebám soustředit se hlavně na konstruktivní práci v regionu, byl naprosto zdravý, ale v žádném případě nekorespondoval se situací, která se vyvíjela na Ukrajině a v důsledku tak nevedl k očekávaným výsledkům.

Především zde byl bolševismus. Ze své niterné podstaty nemohl nikdy za žádných okolností připustit svobodnou a otevřenou existenci lidového hnutí zdola, jakým byla machnovščina. Ať už bylo veřejné mínění dělníků a rolníků jakékoli, bolševismus ihned při prvním setkání s hnutím přijal všechna opatření nutná k jeho likvidaci. Právě proto machnovci, srdce lidové aktivity na Ukrajině, měli začít jednat tak, že se ochrání před tímto nebezpečím. Jejich touha věnovat se hlavně konstruktivní práci – v zásadě oprávněná a revoluční touha – byla neudržitelná ve specifických podmínkách Ukrajiny po roce 1918. Zemí několikrát sem-tam protáhli Rakušáci-Němci, petljurovci, děnikinovci a bolševici. V roce 1919 se přes povstalecký region od jednoho konce k druhému převalila vlna kozáků v jednom směru a o čtyři měsíce později ta samá vlna ve druhém směru, zanechávající za sebou spálenou zemi. Po této lavině bezprostředně následoval příchod jednotek Rudé armády, která způsobila revolučnímu lidu stejné devastující škody.

Následně situace v létě 1919 absolutně znemožnila jakoukoli revoluční výstavbu ve větším rozměru. Zdálo se, jakoby region tam a zpět rozdrásal gigantický pluh z bajonetů, od severu na jih a obráceně a smetl z povrchu zemského veškeré stopy tvořivé společenské výstavby. Za těchto podmínek byli machnovci přinuceni soustředit se na vojenské záležitosti, bojovat proti nepřátelským silám.

Budeme pokračovat, abychom se zmínili také o životních podmínkách v regionu.

Na podzim roku 1919 bylo hlavním úkolem machnovců v kontextu Ruské revoluce rozdrácení Děnikinovy kontrarevoluce. Machnovci tento úkol splnili, čímž ale nesplnili svůj tehdejší historický úkol v rámci Ruské revoluce jako takové. Vzbouřená země, osvobozená od Děniki-

nových jednotek, naléhavě vyžadovala okamžitou organizaci obrany po celé rozloze území. Bez takové obrany se země a všechny revoluční možnosti, poskytnuté jí Děnikinovou likvidací, nacházela v neustálém nebezpečí zničení ze strany bolševické státní armády, vyslané na Ukrajinu v honbě za Děnikinovými jednotkami.

Je tedy nepopíratelné, že na podzim roku 1919 bylo jedním z historických úkolů, uvalených na machnovce během událostí, vytvoření natolik silné revoluční armády, aby umožnila revolučnímu lidu bránit svoji svobodu, a to nikoli jen v izolované a omezené oblasti, ale na celém území ukrajinského povstání.

V průběhu zuřivého boje proti Děnikinovi, by to jistě nebyl jednoduchý úkol, ale byl historicky nezbytný a zcela splnitelný, protože většina Ukrajiny se nacházela uprostřed revoluce a byla duchem machnovská. Povstalecké jednotky, spěchající v celých zástupech, aby se připojily k machnovcům, nepřicházely pouze z Jižní Ukrajiny, ale i ze severu – například Bibikova povstalecká divize, která obsadila Poltavu. Dále do řad machnovců přešly některé oddíly Rudé armády z Centrálního Ruska, toužící bojovat za sociální revoluci pod praporem machnovštiny. Mezi jinými přišly velmi početné jednotky z orelské gubernie, pod Ogarkovovým velením. Dorazily do Jekatěrinoslavi na konci října 1919 a cestou musely svěst bitvy jak s bolševickými, tak děnikinovskými armádami.

Vlajka machnovštiny se spontánně pozvedla a vlála nad celou Ukrajinou. Bylo pouze nezbytné přijmout jistá opatření a sjednotit všechny početné ozbrojené oddíly, pohybující se po Ukrajině, do jednotné, mocné, lidové a revoluční armády, která by mohla ochránit revoluční území.

Podobná armáda, bránící celé revoluční území a nikoli jen malý a omezený region, by byla nejpřesvědčivějším argumentem proti bolševikům, zvyklých pracovat a jednat za použití síly.

Nicméně opojení z vítězství stejně jako jistá bezstarostnost zabránila machnovcům vytvořit včas podobnou armádu. Poroto se ve chvíli vstupu bolševiků na Ukrajinu museli machnovci stáhnout do omezené oblasti Guljaj-Pole. To byla vážná vojenská chyba, kterou bolševici rychle využili, chyba, jejíž důsledky brzy na vlastní kůži pocítili machnovci i celá ukrajinská revoluce.

Epidemie tyfu, která se rozšířila po celém Rusku, zaútočila rovněž na machnovskou armádu. V říjnu byla nemocná celá polovina mužů. To byl hlavní důvod, proč byli machnovci na konci listopadu přinuceni opustit Jekatěrinoslav, když na město zaútočily početné síly Děnikinovy armády pod velením generála Slaševa. Tyto jednotky ustupovaly směrem na Krym a jejich krátká okupace Jekatěrinoslavi neměla větší význam.

Machnovci se přeskupili v oblasti mezi městy Melitopol, Nikopol a Alexandrovsk. Štáb armády se zastavil v Alexandrovsku. Jistou dobu už přicházely zprávy o tom, že se přibližuje Rudá armáda. Machnovci si představovali, že dojde k bratrskému setkání a nepodnikli žádné přípravy na možný střet.

Na konci prosince dorazilo do oblasti Jekatěrinoslavi a Akexandrovsk několik divízi Rudé armády. Setkání mezi machnovci a vojáky Rudé armády bylo vřelé a soudružské. Bylo zorganizováno všeobecné setkání, na němž si bojovníci z obou armád podali ruce a prohlásili, že budou společně bojovat proti svému společnému nepříteli: kapitalismu a kontrarevoluci. Toto spolenectví trvalo asi týden. Některé jednotky Rudé armády dokonce projevíly touhu přejít do machnovských řad.

Pak velitel machnovské armády obdržel rozkaz od Revolučně-vojenského sovětu 14. sboru Rudé armády, aby přesunul povstaleckou armádu na polskou frontu. Každý okamžitě pochopil, že se jedná o první krok bolševiků směrem k novému útoku na machnovce. Poslat povstaleckou armádu na polskou frontu znamenalo odříznout Ukrajinu od nervového centra revolučního povstání. Bolševici chtěli právě toto, pak by se totiž stali naprostými pány vzbouřenecké oblasti, čehož si machnovci byli dokonale vědomi. Navíc samotný rozkaz vzbudil mezi machnovci po-

bouření: ani 14. sbor ani kterákoli jiná jednotka Rudé armády neměla vůbec žádné svazky s machnovskou armádou a přinejmenším nebyla v postavení vydávat rozkazy povstalecké armády, která sama nesla celou tíhu boje proti kontrarevoluci na Ukrajině.

Revolučně-vojenský sovět machnovské povstalecké armády okamžitě odpověděl na rozkaz, vydaný 14. armádním sborem. V odpovědi stálo (postrádaje přesné prameny, cituji z paměti): machnovská povstalecká armáda projevila svého revolučního ducha lépe než kdokoli jiný. Zůstane na svém revolučním bojovém postavení, setrvá na Ukrajině a nepřesune se na polskou frontu, jejíž význam nechápe. Navíc je případný odjezd stejně fyzicky nemožný, protože polovina mužstva, celý štáb i sám velitel leží v nemocnicích s tyfem. Revolučně-vojenský sovět machnovské povstalecké armády považuje rozkaz 14. armádního sboru za nemístný a provokační.

Odpověď machnovců byla doprovázena provoláním k vojákům Rudé armády, aby se nenechali obalamutit provokačními manévry svých velitelů. Poté, co tak učinili, machnovci strhli tábor a vydali se směrem na Guljaj-Pole, kam dorazili bez těžkostí a incidentů. Vojáci Rudé armády projevili neochotu bránit pohybu machnovců. Pouze několik malých oddílů a někteří osamocení jednotlivci, kteří zůstali pozadu za zbytkem hnutí, byli zadrženi bolševiky.

V polovině ledna 1920 bolševici postavili Machna a členy jeho armády mimo zákon za odmítnutí jít na polskou frontu. Toto datum značí počátek násilného boje mezi machnovci a bolševickým státem. Nebudeme zacházet do detailů tohoto boje, který trval devět měsíců. Poznamenáme pouze, že to byl z obou stran boj bez jakéhokoli slitování. Bolševici se spoléhali na množství dobře vyzbrojených a zásobovaných divizí. Aby zabránilo sbratřování mezi vojáky Rudé armády a machnovci, bolševické velení vyslalo proti machnovcům divizi lotyšských ostrostřelců a některé čínské oddíly, což znamená jednotky, jejichž příslušníci neměli ani nejmenší ponětí o skutečném významu Ruské revoluce a slepě poslouchali rozkazy nadřízených.

V lednu byli machnovci disorganizováni epidemií tyfu. Všichni členové štábu měli tyfovou horečku. Sám Machno měl obzvláště těžkou formu tyfu. Většina vojáků kvůli nemoci opustit řady armády a rozptýlit se do vesnic. Za těchto podmínek museli machnovci čelit početným nepřátelům a také se starat o Machna, který se řadu dní nacházel v bezvědomí. Byly to dny starostí, obětování a oddané péče o svého předáka. Povstalci, prostí rolníci z okolních vesnic, byli hluboce pohnuti Machnovým nebezpečným stavem. Protože byl nemocný, mohl být hned zítra či pozítří zajat Rudou armádou. Všem bylo naprosto jasné, že ztráta Machna by byla těžkou ranou všem rolníkům, ztrátou, jejíž důsledky byly jen těžko představitelné. A tak rolníci dělali vše, co bylo v jejich silách, aby tomu zabránili. Měli byste vidět starostlivost, s jakou přesouvali Machna z jednoho nuzného příbytku v Guljaj-Pole do druhého a dalších vesnic a skrývali ho před vojáky Rudé armády, vyslanými, aby ho dopadli. Měli byste vidět, jak se více než jednou rolníci obětovali, když byla Machnova skrýš prozrazena a snažili se tak získat čas pro přesun na bezpečnější místo – měli byste to všechno vidět, abyste porozuměli, s jakým zarputilým odhodláním byli rolníci připraveni bránit svého předáka a jak si ho cenili. Machno byl v této kritické chvíli zachráněn pouze jejich výjimečnou oddaností.

Přestože bolševické jednotky byly mnohem početnější, Machno a jeho oddíly se neustále drželi z dosahu. Bolševikům se ale podařilo pevně se usadit na několika místech a zastavit svobodný vývoj oblasti, který začal v roce 1919. Právě v této chvíli začaly masové popravy rolníků.

Mnoho lidí si pamatuje, že sovětský tisk v článkách o boji proti Machnovi citoval počet zabitých, zajatých nebo popravených machnovců. Tisk se ale vždy odmítl zmínit o tom, že oběťmi obyčejně nebyli povstalci z machnovské armády, ale místní rolníci z různých vesnic, sympatizující s machnovštinou. Příchod rudých divizí do vesnic znamenal okamžité zatýkání mnoha rolníků, kteří byli později popraveni buď jako machnovští povstalci nebo rukojmí. Velitelé nejrůznějších rudých divizí byli zvláště pyšní na tuto barbarskou a zákeřnou metodu boje proti machnovštině, kterou preferovali namísto otevřeného boje proti Machnovi. Jednalo se zvláště o jednotky 42. a 46. střelecké divize, které si libovaly v tomto druhu jednání. Nejvíce utrpělo město

Guljaj-Pole, které několikrát přešlo do rukou obou válčících stran. Pokaždé, když bolševické jednotky vstoupily do města nebo jej byly přinuceny opustit, nechali velitelé zatknout několik desítek rolníků, sehnanych náhodně z ulic a zastřelit je. Každý obyvatel Guljaj-Pole může vyprávět hrůzyplné příběhy o těchto bolševických praktikách. Podle nejnovějších odhadů bylo tehdy na Ukrajině sovětskými orgány zastřeleno nebo těžce raněno více než 200.000 rolníků a dělníků. Takřka stejný počet byl uvězněn nebo deportován do různých částí Ruska a Sibiře.

Machnovci, revoluční synové revolučního lidu, přirozeně nemohli zůstat neteční k tak monstróznímu mrzačení revoluce. Odpovídali na bolševický teror neméně krutými údery. Použili proti bolševikům všechny metody partyzánského vedení boje, které předtím používali v boji proti hejtmanu Skoropadskému. Kdykoli vstoupily jednotky Rudé armády do boje s machnovci, bitva se odehrávala podle pravidel vedení války a byli to naneštěstí prostí vojáci Rudé armády, kdo se stával hlavními oběti těchto srážek, vojáci, kteří byli do boje nahnáni násilím a kteří si v žádném případě nezasloužili podobný osud. Nebylo však vyhnutí. Když machnovci zajali nějaké rudoarmějce, odzbrojili je a propustili. Ti, kteří chtěli, mohli vstoupit do řad povstalců. Velitelé a straničtí funkcionáři byli obecně všichni pobiti, s výjimkou vzácných případů, kdy sami vojáci žádali, aby byli ušetřeni.

Sovětská vláda a její agenti často vykreslovali machnovce jako nemilosrdné zabijáky a vydávali seznamy jimi zabitých vojáků Rudé armády a členů Komunistické strany. Vláda ale soustavně zamlčovala podstatné skutečnosti, zejména okolnosti, za nichž byli zabiti tito vojáci nebo členové strany. Vždy se jednalo o oběti bojů, zahájených nebo vyprovokovaných samotnými bolševiky, bojů, k nimž byli machnovci donuceni poté, co byli zahráni do kouta. Válka je válka a na obou stranách vždy dojde k obětem na životech. Machnovci ale jasně chápali, že nevedou válku proti vojákům Rudé armády, ať už jako skupině nebo jednotlivcům, ale proti hrstce mocipánů, ovládajících a vykořisťujících masu, kteří si cenili života vojáka Rudé armády pouze do té míry, do jaké byl užitečný pro udržení jejich moci. Z tohoto důvodu se machnovci po bitvě – přestože často bojovali s jednotkami Rudé armády skutečně tvrdě – chovali k vojákům Rudé armády se stejným bratrstvím a přátelstvím, které charakterizovalo vztahy mezi nimi samými. Můžeme jen obdivovat ohleduplnost, sebeovládání a revoluční čest, s jakou se machnovci obraceli k vojákům Rudé armády: ani jeden její voják, zajatý machnovci, od nich ničeho neutrpěl. To se přitom stávalo v době, kdy všichni machnovci, kteří upadli do rukou sovětských úřadů, byli bez výjimky na místě zastřeleni.

K vůdcům Rudé armády a straničké aristokracii však machnovci chovali úplně jiné vztahy. Považovali je za jediné reálné viníky všeho zla a hrůz, kterými sovětská vláda zaplavila oblast. Tito vůdci úmyslně zničili svobodu lidu a proměnili povstalecký region v jednu jedinou obrovskou krvácející ránu, z níž prýštila krev lidu. Machnovci se k nim podle toho chovali: pokud je zajali, tak je obyčejně popravili.

Bolševický teror proti machnovcům obsahoval všechny symptomy teroru, vrozeného vládnoucí třídě. Pokud nebyli zajatí machnovci zastřeleni na místě, byli uvězněni a podrobeni všem druhům mučení, aby zavrhlí své hnutí, udali své soudruhy a začali spolupracovat s policií. Zástupce velitele 13. povstaleckého pluku, Berezovskij, byl zajat bolševiky a stal se agentem Zvláštní sekce (Čeky), ale podle něj až poté, co byl podroben mučení. Podobně bolševici několikrát nabídli svobodu veliteli ženijních jednotek machnovské armády Chubenkovi, pokud by svolil v účasti na vraždě Machna. Zavraždit Machna s pomocí jakýchkoli zajatých machnovců bylo neustálým zájmem bolševiků po celé léto roku 1920. Zde je text dokumentu, vydaného machnovci po neúspěšném bolševickém pokusu o atentát na Machna.

Zrádný pokus zavraždit Baťku Machna,
zorganizovaný bolševiky-komunisty

Po dobu dvou měsíců dostával štáb ukrajinských revolučních povstalců z mnoha zdrojů informace o tom, že vládnoucí Komunistická-bolševická strana, neschopná navzdory všem svým plukům a divizím zničit nezávislé a svobodné povstání Machnovščina v přímém boji, konspiruje s pomocí najatých zabijáků s úmyslem zavraždit předáka revolučního povstání, Baťku Machna.

Máme v rukou přesné informace, hovořící o skutečnosti, že Všeukrajinská Čeka, které velí zkušený bolševičtí vrazi Mancev a Martynov, za tímto účelem vytvořila zvláštní sekci. Její personál sekce se rekrutuje výlučně z bývalých naletčků (banditů), kteří byli odsouzeni k smrti a vykupují si život službami, prokazovanými Čece.

Mezi těmito agenty-provokatéry se nachází i nějací, kteří měli spojení s anarchistickým hnutím, například Petr Sidorov, Tima-Ivan Petrakov, Zeňa Jermakovová (Anna Suchovová), Chaldon a Burcev. Jejich svazky s anarchistickým hnutím byly hlavně vojenského rázu. Byli jsme rovněž informováni, že jedním z těchto agentů-provokatérů, je takzvaný „Veliký Nikolaj“, individualista, který minulý rok v Charkově vydával časopis „K Světu“ (Ke Světlu), rovněž známý jako Vasilij.

Zrádcovství této bandy provokatérů nezná hranic. Poté, co se v době Děnikinovy invaze dozvěděli mnohá tajná jména a adresy anarchistů, nyní vpadnou do bytů těchto soudruhů a provádějí neskrývané pogromy a rozumí se samo sebou, že všichni anarchisté, které znali, více či méně nepřátelští k bolševickým úřadům, byli zatčeni a zastřeleni.

Poté, co operovala tímto způsobem v Charkově a Oděse, se odporná banda, řízená svým velitelem Mancevem, přesunula do Jekatěrinoslavi, aby odsud připravila zavraždění Baťky Machna a zrekrutovala spolupracovníky.

Nicméně „revoluční“ bolševici za tři roky své vlády zapomněli, s jakým typem upřímnosti tito agenti-provokatéři sloužili již carské vládě a kolikrát se z jejich řad vyklubal takový Petrov, kterému se podařilo zachránit si čest. Takový je i tento případ. Mezi provokatéry, získanými bolševiky za peníze a příslib ušetření jejich životů, se nacházejí lidé, kteří pod tlakem morálních závazků nebo možná při vědomí své zrady, se snaží překazit všechny podniky pana Manceva a jeho přátel.

Dopadení Mancevových agentů⁽¹⁸⁾

20. června, hodinu po příjezdu skupiny revolučních povstalců (machnovců) do Turkenovky, asi osmnáct kilometrů od Guljaj-Pole, jistý Feďa Glušenko, který v minulém roce pracoval v kontrarozvědce povstalecké armády a nyní právě přijel do vesnice, přistoupil na ulici k soudruhu Machnovi a nervózně mu řekl: „Baťko, mám pro Vás velmi důležitou informaci!“ Soudruh Machno mu řekl, aby zprávu předal nedaleko stojícímu soudruhu Kurilenkovi. Feďa prohlásil, že on a další osoba, která v oné chvíli stála na ulici poblíž soudruha Machna, tam byli vysláni, aby zavraždili Baťku Machna. Kurilenko obezřetně přistoupil k oné druhé osobě a podařilo se mu ji odzbrojit. Muž měl u sebe revolver Mauser, Browning a dvě bomby. Feďa sám měl revolver Colt.

Druhou osobou byl Jakov Kostychin, naletčik, známý pod přezdívkou „Zlý Jaška“. Rychle, podrobně a upřímně, ústně i písemně, popsal všechno, co měl učinit na popud pana Manceva, k němuž neměl zjevně žádný respekt. S Feďou dostali 13 tisíc rublů v carských bankovkách a sumu sovětských peněz. Mancev, Martynov a Feďa společně v Jekatěrinoslavi pečlivě připravili detailní plán chystané vraždy. Kostychin jednal na základě Feďových rozkazů. Feďa měl rovněž za úkol získat na svou stranu bývalého velitele kontrarozvědky Prvního (Doněckého) machnovského sboru, Leona Zadova. Kostjuchin věděl, že si nezaslouží nic jiného než smrt a nabídl své služby k jakýmkoli účelům. Tato nabídka byla přirozeně odmítnuta a byl popraven následujícího dne. Těsně předtím, než zemřel, proklel Feďu za to, že ho sem zavedl a poté zradil.

¹⁸⁾ Výtah ze zápisu schůze sovětu

Fed'a prohlásil, že ho zatkl Mancev a bylo mu dáno na výběr buď zemřít nebo pracovat pro Čeku na Machnově zavraždění. Fed'a si vybral druhou možnost se záměrem, jak řekl soudruha Machna včas varovat. Zůstal pevný a prohlásil, že si zaslouží zemřít za svoje spolčení s Čekou, ale opakoval, že tak učinil proto, aby mohl varovat své soudruhy a zemřít jejich rukou. Povstalci samozřejmě nemohli nechat spolupráci s Čekou bez trestu, ať už k ní Fed'u přiměly jakékoli motivy, protože revolucionář nemůže za žádných okolností spolupracovat s policií. 21. června byl Fed'a Glušenko popraven společně s Kost'uchinem. Zemřel klidně. Prohlásil, že si plně zaslouží zamřít, ale požádal, aby byli jeho machnovští soudruzi informováni, že nezemřel jako ničema, ale jako skutečný přítel povstalců, který souhlasil s prací pro Čeku pouze proto, aby jeho smrt zachránila život Baťky Machna. „Bůh vám pomáhej“, byla jeho poslední slova.

Tak skončil zrádný pokus Všeukrajinské Čeky použít nájemných zabijáků k zavraždění předáka revolučního povstání, soudruha Machna.

Sověť Ukrajinských revolučních povstalců (machnovců)

21. července 1920

Po celý rok 1920 a dokonce i později sovětská vláda pokračovala v boji proti machnovcům a předstírala, že bojuje proti banditismu. Věnovala intenzivní agitační úsilí, aby tomu uvěřila celá země a používala tisk a všechny propagační prostředky, aby šířila tuto lež jak v Rusku, tak i za jeho hranicemi. Zároveň byly proti povstalcům vyslány početné pěší i jízdní divize za účelem zničení hnutí a dotlačení jeho členů na hranici skutečného banditismu. Machnovští zajatci byli bez milosti zabijeni, jejich rodiny – otcové, matky, vdovy, příbuzní – byli mučeni a vražděni, jejich majetek vyrabován nebo zabaven, jejich domy zničeny. Vše zmíněné se odehrávalo ve velkém měřítku. Široké masy povstalců potřebovaly takřka nadlidskou vůli a úsilí, aby si tvář v tvář hrůzám, každodenně páchaným vládními složkami, podržely nedotčené svoje důsledně revoluční pozice a v zoufalství neupadly do bažiny banditismu. Masy ale nikdy neztratily odvahu a nesklonily svůj revoluční prapor a zůstaly věrné svému úkolu. Pro ty, kteří byli svědky tohoto tvrdého a bolestného období, se jednalo o skutečný zázrak, prokazující, jak hluboká byla víra pracujících mas v revoluci, jak silná byla jejich oddanost věci, jejíž myšlenky si je získaly.

Během jara a léta 1920 machnovci pokračovali v boji nejen proti jednotkám Rudé armády, ale rovněž proti celému bolševickému systému, proti všem vládním silám na Ukrajině i v Rusku. Proto byly povstalecké jednotky někdy přinuceny – aby se vyhnuly setkání s přílišnou přesilou nepřátel – opustit region a podniknout pod tlakem přesuny dlouhé 1000 kilometrů i více. Někdy musely ustoupit do Donbasu, někdy do gubernií Charkov a Poltava. Povstalci tato revoluční tažení intenzivně využili k propagačním účelům a každá z vesnic, v níž se zastavili na den nebo dva, se stala jedním velkým machnovským obecnstvem.

Během nomádkého období června až července 1920 byl ustaven vyšší orgán pro směřování činnosti armády i hnutí jako celku: Sovět ukrajinských revolučních povstalců (machnovců), složený ze sedmi členů, zvolených nebo schválených masami. Sovět se skládal ze tří sekcí: vojenské záležitosti a operace, organizace a všeobecná kontrola, vzdělávání a kultura.

Kapitola IX

Machnovský pakt se sovětskou vládou

Třetí bolševický útok

Během léta 1920 se machnovci několikrát pokusili bojovat proti Wrangelovi. Při dvou příležitostech došlo k vojenským střetům s jeho jednotkami, ale pokaždé vpadla machnovcům do zad Rudá armáda a machnovci museli vyjít z boje a ustoupit. Sovětská vláda neustávala v pomlouvání machnovců. Po celé Ukrajině šířily sovětské tiskoviny falešné zprávy o spojení Machna s Wrangleem. V létě 1920 prohlásil zplnomocněnec charkovské vlády Jakovlev na plenární schůzi jekatěrinoslavského sovětu, že sovětské úřady mají k dispozici listinný důkaz o spojení mezi Machnem a Wrangleem. To byla samozřejmě úmyslná lež. Sovětské úřady použily tuto taktiku, aby zmanipulovaly masy pracujících, kteří, rozrušení Wrangelovými úspěchy a ústupem Rudé armády, se začali poohlížet po Machnovi a stále častěji vyslovovat jeho jméno.

Nikdo z řad dělníků a rolníků nevěřil bolševickým lžím o spojení mezi Machnem a Wrangleem. Lidé znali Machna příliš dobře a byli rovněž seznámeni s bolševickými metodami. Byl to ale Wrangel, kdo v důsledku uvěřil povídačce, dennodenně opakované sovětským tiskem. Skutečnost, že Wrangel osobně vypravil posla k Machnovi, může být vysvětlena pouze vlivem sovětského tisku, pokud ovšem nebyla důsledkem Wrangelovy nekonečné hlouposti. Možná se však jednalo o pouhý všeobecný pokus prozkoumat situaci.

Citujeme následující dokumenty.

Zápis z jednání velitelského štábu Ukrajinské revoluční povstalecké (machnovské) armády, konaného ve Vremjevce, okres Mariupol, 9. července 1920.

Bod 4. Poselství od generála Wrangela.

Na konci jednání byl před štáb předveden posel od generála Wrangela. Předložil následující dopis:

Atamanovi povstaleckých jednotek Machnovi.

Ruská armáda vede válku výlučně proti komunistům, aby ulevila lidu od komun a komisařů a zaručila pracujícím rolníkům plody půdy, dříve náležející státu, velkostatkářům a dalším. Toto opatření již bylo uvedeno do praxe.

Ruští vojáci a důstojníci bojují za věc lidu a jeho štěstí. Všichni, kteří jsou s lidem, by se k nám měli přidat. Musíte proto nasměrovat všechny své síly proti komunistům, zaútočit na jejich týl, zničit jejich dopravní prostředky a pomoci nám vyhladit Trockého jednotky. Naše vrchní velitelství vám bude ku pomoci zbraněmi, zásobami a rovněž specialisty. Vyšlete svého delegáta k našemu štábu s informacemi o vašich konkrétních potřebách a za účelem koordinace vojenských aktivit.

Podepsáni:

Náčelník štábu velitelství ozbrojených sil Jižního Ruska, generálporučík Šatilov.

Vrchní intendant generálního štábu, generálmajor Konovalec.

Melitopol, 18. června 1920.

Posel, Ivan Michajlov, stár 28 let, řekl, že obdržel dopis od Slaševova adjutanta s rozkazem doručit jej Baťku Machnovi a že v jeho táboře byl každý přesvědčen, že Machno jedná ve spojení s Wrangleem.

Popov: ⁽¹⁹⁾ Právě dnes jsme zaslali náležitou odpověď Rudým. Nyní musíme odpovědět Bílým utlačovatelům.

Machno: Jediná odpověď, kterou můžeme dát na tak ničemnou nabídku, je následující: jakýkoli delegát, vyslaný Wranglelem nebo kýmkoli na pravici, bude na místě popraven a nebude poskytnuta žádná odpověď.

Bylo jednomyslně rozhodnuto popraviti Wrangelova delegáta a uložit Sovětu za úkol zveřejnit obdrženy dopis stejně jako odpověď na něj.

Wrangelův posel byl okamžitě popraven. O celém incidentu byla podána zpráva v machnovském tisku. Vše bylo bolševikům dokonale známo, ale ti nicméně nadále bezostyšně vytrbovali do světa lež o spojenectví mezi Machnem a Wranglelem. Až po uzavření vojensko-politické dohody mezi machnovci a sovětskou vládou sovětský Komisaríát války oznámil, že v minulosti nikdy neexistovala aliance mezi Machnem a Wranglelem, že starší sovětská tvrzení v tomto ohledu byly omyly, zakládající se na nepřesných informacích a machnovci jednali přesně opačně: popravili Wranglelem vyslané delegáty, aniž by s nimi zahájili jakákoli jednání. (Viz prohlášení, učiněné hlavním Komisařem války, nazvané „Machno a Wrangel“, obsažené v „Proletáři“ a jiných charkovských tiskovinách z 20. prosince 1920). Toto oznámení, v němž bolševické úřady přiznaly své vlastní lži, nebylo přirozeně hnáno touhou povědět pravdu, ale bylo učiněno pouze proto, že bolševici byli zavázáni přiznat pravdu, neboť právě uzavřeli vojensko-politickou dohodu s machnovci.

V polovině léta 1920 začínal mít Wrangel navrch. Postupoval pomalu, ale systematicky a začal ohrožovat celý Donbas. Ve světle událostí na polské frontě Wrangel představoval vážné nebezpečí pro celou revoluci a ohrožení z jeho strany rostlo do ohromných rozměrů.

Machnovci nemohli zůstat neteční k Wrangelově postupu. Bylo jim jasné, že se musí bez odkladů pustit do boje a nedovolit mu, aby upevnil svoje tažení proti revoluci. Vše, co bude učiněné v zájmu jeho zničení, v konečné analýze prospěje revoluci. Co ale udělat s komunisty? Jejich diktatura byla stejně škodlivá a nepřátelská svobodě pracujících, jako Wrangelova. Nicméně rozdíl mezi komunisty a Wranglelem spočíval v tom, že komunistům se dostávalo podpory mas, věřících v revoluci. Je pravda, že tyto masy byly cynicky zmanipulovány bolševiky, kteří zneužívali revolučního nadšení pracujících ve prospěch bolševické moci. Masy samotné, antagonistické k Wrangelovi, nicméně věřily v revoluci a tato skutečnost byla velmi důležitá. Na konferenci Sovětu revolučních povstalců a štábu povstalecké armády, bylo rozhodnuto soustředit se na boj s Wranglelem. Pak bylo ponecháno na masách povstalců, aby učinily konečné rozhodnutí a vyřešily otázku.

Podle shromáždění by Wrangelovo zničení mělo důležité důsledky. Především by eliminovalo hrozbu pro revoluci. Zadruhé by bylo celé Rusko osvobozeno od kontrarevoluční blokády, kterou trpělo v minulých letech. Masy dělníků a rolníků naléhavě potřebovaly ukončit všechny boje. To by jim umožnilo, aby se klidně rozhlédly kolem sebe, zhodnotily minulost, pochopily důsledky a závěry a posílily revoluci novými silami. Shromáždění se rozhodlo navrhnout bolševikům, aby bylo mezi nimi a machnovci pozastaveno nepřátelství za účelem společné likvidace Wrangela. V červnu a srpnu 1920 byly jménem Sovětu a velitele povstalecké armády zaslány do Moskvy a Charkova telegramy v tomto znění. Nepřišla žádná odpověď. Bolševici pokračovali ve své válce proti machnovcům a rovněž ve lživé a pomlouvačné kampani. Když ale v září 1920 komunisté vyklidili Jekatěrinoslav a Wrangel obsadil Berdjansk, Alexandrovsk, Guljaj-Pole a Sinělnikovo, přijela do Starobělska, kde byl rozložen machnovský tábor, zplnomocněná delegace Ústředního výboru komunistické-bolševické strany, v čele s komunistou Ivanovem, aby zahájila rozhovory na téma společné akce proti Wrangelovi. K rozhovorům došlo přímo na místě, ve

¹⁹⁾ Sekretář Sovětu revolučních povstalců

Starobělsku a právě zde byla zformulována předběžná vojensko-politická dohoda mezi machnovci a sovětskou vládou. Její články měly být zaslány do Charkova k oficiální ratifikaci. Za tímto účelem a rovněž kvůli udržování následných kontaktů s bolševickým štábem Jižní fronty, byla do Charkova vyslána machnovská vojensko-politická delegace v čele s Kurilenkem, Budanovem a Popovem. Mezi 10. a 15. říjnem 1920 byly články vypracovány a přijaty oběma smluvními stranami v následující podobě:

Předběžná politická a vojenská dohoda mezi sovětskou vládou Ukrajiny a Ukrajinskou revoluční povstaleckou armádou (machnovskou).

Část I – Politická dohoda

Okamžité propuštění všech machnovců a anarchistů, uvězněných nebo v exilu na území Sovětské republiky, ukončení všech perzekucí machnovců a anarchistů s výjimkou těch, kteří pokračují v ozbrojeném konfliktu se sovětskou vládou.

Úplná svoboda ve všech formách veřejného projevu a propagandy pro všechny machnovce anarchisty pro jejich principy a ideje, ústní i písemnou formou, s výjimkou čehokoli, co by mohlo vyzývat k násilnému svržení sovětské vlády a za podmínky respektování vojenské cenzury. Pro všechny druhy publikací, machnovských a anarchistických, jako revolučních organizací uznaných sovětskou vládou, je zaručena možnost využít technický aparát sovětského státu, pokud se přirozeně podřídí technickým zásadám publikování.

Svobodná účast ve volbách do sovětu a právo machnovců a anarchistů být zvoleni. Svobodná účast na organizaci nadcházejícího Pátého všeukrajinského kongresu sovětů, který se bude konat příští prosinec.

Podepsáni:

Na základě mandátu sovětské vlády Ukrajinské SSR: J. Jakovlev

Zplnomocněnci Sovětu a velitelé Ukrajinské revoluční povstalecké armády: Kurilenko, Popov.

Část II – Vojenská dohoda

Ukrajinská revoluční povstalecká armáda (machnovci), se připojí k ozbrojeným silám republiky jako partyzánská armáda, vzhledem k operacím podřízená nejvyššímu velení Rudé armády. Podrží si zavedenou vnitřní strukturu a nemusí přijmout řády a zásady pravidelné Rudé armády.

Během přesunu na sovětském teritoriu na frontě nebo během pohybu mezi frontami Povstalecká armáda nebude přijímat do svých řad oddíly nebo dezertéry z řad Rudé armády ⁽²⁰⁾

Poznámky:

Jednotky Rudé armády, stejně jako osamocení rudoarmějci, kteří se za Wrangelovou frontou potkali s Revolučně-povstaleckou armádou a připojili se k ní, znovu vstoupí do řad Rudé armády, jakmile s ní znovu naváží kontakt.

Machnovští povstalci za Wrangelovou frontou, stejně jako všichni muži, nalézající se v současnosti v Povstalecké armádě, tam zůstanou, dokonce i kdyby byli předtím mobilizováni do jednotek Rudé armády.

²⁰⁾ Představitelé sovětské vlády trvali na tomto bodu kvůli častému přecházení jednotek Rudé armády do machnovských řad.

Za účelem zničení společného nepřítele – Bílé armády – Ukrajinská revoluční povstalecká armáda (machnovská) bude informovat pracující masy, které s ní spolupracují, o dosažené dohodě. Bude vyzývat lid, aby ustal ve všech vojenských akcích, nepřátelských vůči sovětské vládě. Co se týče jí, sovětská vláda okamžitě zveřejní klauzule této dohody.

Rodiny bojovníků Machnovské revoluční povstalecké armády, žijící na území sovětské republiky, budou užívat stejná práva jako rodiny vojáků Rudé armády a za tímto účelem budou sovětskou vládou Ukrajiny vybaveny potřebnými dokumenty.

Podepsáni:

Velitel Jižního frontu: Frunze.

Členové Revolučního sovětu Jižního frontu: Béla Kun, Gusev.

Zplnomocnění delegáti Sovětu a velitelé machnovské povstalecké armády: Kurilenko, Popov.

V dodatku k výše zmíněným třem bodům politické dohody, představitelé Sovětu a velitel machnovské armády, předložili sovětské vládě čtvrtý, zvláštní bod politické dohody.

Čtvrtý bod politické dohody

Protože jednou z hlavních zásad machnovského hnutí je boj za samosprávu pracujících, Povstalecká armáda (machnovská) věří, že by měla trvat na následujícím čtvrtém bodu politické dohody: v oblastech, kde operuje machnovská armáda, dělnické a rolnické obyvatelstvo bude vytvářet své vlastní instituce ekonomické a politické samosprávy. Tyto instituce budou autonomní a pomocí dohod spojené ve federacích s vládními orgány Sovětské republiky.

Sovětské úřady pod nejrůznějšími záminkami odkládaly zveřejnění dohody. Machnovci chápali, že to není příznivé znamení. Úplný smysl prodlevy se vyjasnil až později, když sovětská vláda zahájila nový a brutální útok proti machnovcům. K tomu se vrátíme později.

Machnovci při vědomí nedostatku upřímnosti ze strany sovětských úřadů pevně prohlásili, že dokud nebude dohoda zveřejněna, Povstalecká armáda nebude jednat v souladu s jejími body. Pouze po tomto přímém nátlaku se sovětská vláda konečně rozhodla zveřejnit text dohody. Nejednalo se ale o text dohody celé. Nejdříve byla zveřejněna Část II, vojenská dohoda a o týden později první část, politická dohoda. Skutečný smysl dohody tak byl znejasněn a následně ji mnoho čtenářů neporozumělo. Co se týče čtvrté klauzule politické dohody, bolševici ji oddělili od zbytku a tvrdili, že se na toto téma musí poradit s Moskvou. Machnovští představitelé souhlasili, aby se tato záležitost projednávala odděleně.

Poté mezi 15.-20. říjnem 1920 machnovská armáda vyrazila do útoku proti Wrangelovi. Bitevní fronta se rozprostřela od Sinělnikova až k Alexandrovsku, Pologám a Berdjansku, machnovci postupovali ve směru na Perekop. V prvních bitvách v oblasti Pologi a Orechova bylo poraženo velké uskupení Wrangelových jednotek, kterému velel generál Drozdov a bylo zajato více než 4000 vojáků. O tři týdny později byl region úplně osvobozen od Wrangelových oddílů. Na počátku listopadu machnovci společně s Rudou armádou již dosáhli Perekopu.

Na tomto místě je důležité zdůraznit, že jakmile vešlo ve známost, že machnovci se spojili s Rudými proti Wrangelovi, místní obyvatelstvo znovu nabylo sebedůvěry a nadšení. Wrangel byl neodvratně odsouzen k záhubě a jeho úplná porážka se čekala každým dnem.

Role machnovců v osvobození Krymu od Wrangelových jednotek byla následující: zatímco Rudá armáda blokovala Perekop, některé z machnovských jednotek se na základě rozkazů štábu přesunuly asi 30 kilometrů vlevo od Istmusu a překonaly po ledu Sivašský průliv, který byl tehdy zamrzlý. Jako první postupovala jízda pod velením Marčěnka, anarchistického rolníka pů-

vodem z Guljaj-Pole, následována kulometným plukem, kterému velel Kozin. Přejít byl usku-
tečněn pod silnou a neustálou nepřátelskou palbou, která stála mnoho životů. Velitel Foma Kozin
byl několikanásobně vážně zraněn. Tvrdost a vytrvalost útočících jednotek ale obrátila Wrangle-
lovy oddíly na útěk. Pak se další machnovská armáda, Krymská, pod velením Semjona Ka-
retnika, pohnula směrem na Simferopol, který obsadila ze 13. na 14. listopadu. Zároveň Rudá ar-
máda obsadila Perekop. Je nepopíratelné, že machnovci svým vstupem na Krym přes Sivaš
značně přispěli k dobytí perekopského Istmusu, dosud pokládaného za nedobytný, tím, že přinuti-
li Wrangela, aby se stáhl do hloubi poloostrova a vyhnul se tak obklíčení v perekopských soutěs-
kách.

Po dlouhém období nepřetržitých bojů se dohoda mezi machnovci a sovětskou vládou
zdála poskytnout regionu jistou možnost pokojně se vyvíjet za určité úrovně společenské výstav-
by. Řekli jsme „jistou možnost“, protože kromě skutečnosti, že na některých místech došlo
k zuřivým bojům s Wrangelovými jednotkami (Guljaj-Pole například během tohoto období něko-
likrát změnilo majitele), sovětské úřady v rozporu s dohodou udržovaly částečnou blokádu regio-
nu a dělaly vše, co mohly, aby ochromily tvořivou konstruktivní aktivitu pracujících. Aktivní
jádro machnovců, přebývajících v Guljaj-Pole, nicméně pokračovalo v energické činnosti na poli
společenské výstavby. Především se věnovalo organizování svobodných sovětu pracujících, které
měly být nástroji lokální samosprávy dělníků a rolníků. Tyto sověty byly založeny na principu
nezávislosti na jakékoli vnější autoritě a zodpovídaly se pouze místním pracujícím.

První praktický krok v tomto směru přijali obyvatelé Guljaj-Pole. Od 1. do 25. listopadu
se setkali přinejmenším pětkrát nebo sedmkrát, aby prozkoumali tuto otázku a postupně a po-
zorně se začali přibližovat řešení. Svobodný sověť Guljaj-Pole byl založen v polovině listopadu
1920, ale nejednalo se o plně vyvinutou instituci, protože jako každý úplně nový krok, podniknu-
tý pracujícími, potřeboval čas a zkušenosti. Zároveň Sovět revolučních povstalců vypracoval a
přijal „Základní statuta svobodných sovětu (předběžný návrh).“

Guljajpolští pracující rovněž věnovali značnou pozornost otázce školství. Opakované
vojenské vpády vážně narušily vzdělávací aktivity v celé oblasti. Učitelé, kteří již dlouho nedo-
stali žádný plat, se rozešli, aby si jakýmkoli způsobem vydělali na živobytí. Školní budovy byly
opuštěny. Po uzavření dohody mezi machnovci a sovětskými úřady se masy začaly přímo zabývat
problémem vzdělávání. Machnovci cítili, že tato otázka musí být vyřešena na základě samo-
správy pracujících. Vzdělávací práce, říkali, je podobně jako kterákoli jiná aktivita, dotýkající se
základních potřeb pracujících, záležitostí místní pracující populace. Pouze ta sama může dohlížet
na proces učení jejich dětí čtení, psaní a společenským vědám. To stále nebylo všechno. Tím, že
převzali odpovědnost za výchovu a vzdělávání mladých lidí, pracující očistili a pozvedli
samotnou ideu školství. V rukou lidu se školství stává něčím více, než zdrojem vědomostí, stává
se rovněž prostředkem rozvoje uvědomělých a svobodných lidí, právě takových, jací by mohli
být členové svobodné společnosti pracujících. Proto má být školství od prvních okamžiků exis-
tence samosprávy pracujících odděleno od církve, ale rovněž ve stejném smyslu i od státu.

Inspirováni touto myšlenkou, guljajpolští rolníci a dělníci radostně přivítali oddělení školy
od státu. V Guljaj-pole žilo několik stoupenců a propagátorů principů Svobodné školy, vy-
jádřených Franciscem Ferrerm, stejně jako teoretických a praktických projektů pro sjednocenou
školu pracujících.

Tento nový přístup ke vzdělávání dal povstat značné aktivitě a entusiasmů mezi obyvateli
Guljaj-Pole. Většina rolníků, zajímajících se o kulturní práci, se aktivně sama účastnila. Nestor
Machno, přestože byl v této době těžce raněn do nohy, se o tuto práci aktivně zajímal, navště-
voval všechna setkání obyvatel Guljaj-Pole, zabývajících se zmíněnou otázkou a žádal odpovědné
lidi, aby pro něj připravili kurs teorie a praxe sjednocené školy pracujících.

V realitě sestávaly podniky guljajpolských obyvatel na poli vzdělávání z následujícího.
Rolníci a dělníci z celého města si vzali na starost zajištění školního personálu pro všechny místní

školy. V Guljaj-Pole bylo několik základních a dvě střední školy. Byla vytvořena smíšená komise, složená z rolníků, dělníků a učitelů, aby si vzala na starost uspokojování všech potřeb – ekonomických i pedagogických – školního systému. - Poté, co přijali princip oddělení škol od státu, guljajpolští obyvatelé přijali rovněž plán svobodného vzdělávání, velmi podobný koncepci Francisca Ferrera. Vzdělávací komise tento plán detailně zpracovala a připravila zásadní teoretickou studii o principech a organizaci svobodné školy (Bohužel tyto dokumenty nemáme k dispozici).

Zároveň byly zorganizovány zvláštní kurzy pro negramotné nebo pologramotné povstalce. Byli nalezeni lidé s mnohaletou průpravou a zkušenostmi, aby učili dospělé základům gramotnosti.

Konečně byly zorganizovány kurzy politické teorie pro povstalce, kteří tehdy přebývali v Guljaj-Pole. Jejich cílem bylo poskytnout elementární znalosti historie, sociologie a jiných předmětů tohoto typu, aby byly bojové zbraně doplněny vědění a povstalci byli připraveni k hlubšímu a zásadnějšímu porozumění cílům a strategii revoluce. V těchto kurzech učili povstalečtí rolníci a dělníci, kteří toho hodně přečetli. Program zahrnoval a) politickou ekonomii, b) historii, c) teorii a praxi socialismu a anarchismu, d) historii Velké francouzské revoluce (podle Kropotkina), e) historii revolučního povstání v srdci Ruské revoluce atd. Pedagogické schopnosti machnovců byly velmi omezené, ale navzdory tomu byly kurzy díky péči a zájmu přednášejících od samého počátku živé a vážné a slibovaly sehrát významnou roli v dalším vývoji hnutí.

Povstalci rovněž věnovali velkou pozornost divadlu. Dokonce i před uzavřením dohody s bolševiky, když byla povstalecká armáda dennodenně přinucena bojovat proti početným nepřítelům, udržovala si stále dramatickou sekci, složenou ze samotných povstalců. Tato sekce hrála divadelní hry pro povstalce a často i pro rolníky z blízkých vesnic, pokud to vojenská situace jen trochu dovolovala.

V Guljaj-Pole je docela velké divadlo. V oblasti byli ale velmi vzácní profesionální dramatictí umělci. Jako herci tedy obvykle sloužili amatéři, rekrutující se z řad rolníků, dělníků a intelektuálů. Během občanské války – dokonce i když samo Guljaj-Pole velmi trpělo – se nijak neumenšil zájem místních obyvatel o divadlo, ba právě naopak, narostl. Během období trvání dohody s bolševiky když se zmírnila blokáda oblasti, bylo guljajpolské divadlo denně přeplněno pracujícími lidmi. Rolníci, povstalci a jejich ženy se účastnili představení nejen jako diváci a herci, ale rovněž jako autoři divadelních her. ⁽²¹⁾ Kulturní a vzdělávací sekce machnovské armády přijala aktivní a řídicí roli v organizaci dramatického žánru v Guljaj-Pole a zbytku oblasti.

Nikdo z machnovců nevěřil ani v pevnost ani stálost dohody s bolševiky. Na základě předchozích zkušeností každý očekával, že bolševici si najdou nějakou záminku k novému útoku na machnovščinu. Dobové politické podmínky ale vedly lidi k očekávání, že dohoda bude trvat přinejmenším dva nebo tři měsíce. Toto období by bylo nesmírně důležité pro rozsáhlou propagaci v regionu. Potřeba podobné činnosti byla více než naléhavá a machnovci jí věnovali velkou část energie. Nároky situace přinutily machnovce, aby od tohoto druhu práce nakonec takřka

²¹⁾ Zmíním se o jedné hře, napsané mladým guljajpolským rolníkem, který se aktivně účastnil různých fází povstaleckého hnutí. Hra se jmenovala „Život machnovců“ a skládala se z několika jednání. Děj začíná v létě roku 1919, když Děnikinova armáda okupovala celou Ukrajinu. Svobodné vesnice byly tehdy obsazeny policií a vojskem. Po jejich příjezdu jsou pracující znovu podrobeni starému útlaku. Rolníci trpí na každém kroku, jejich majetek je rekvírován, jsou neustále prohledáváni. Rolníci se začínají obracet na machnovce. Starší i mladí rolníci jsou týráni a zabíjeni. V rolnících vzplane duch vzpoury. Setkávají se ve skupinách, aby prodiskutovali katastrofickou situaci, připravili se na nové povstání a stále více přitom upírají zrak na Machna, který byl tři měsíce předtím donucen ustoupit před tlakem Děnikinových a Trockého armád.

Jednoho dne se ale roznesou zprávy, že Machno porazil Děnikina, znovu táhne přes Ukrajinu a blíží se ke Guljaj-Pole. Tato zpráva dodává odvahu a sílu guljajpolským obyvatelům. Slyší v dáli machnovská děla, povstávají ve vzpouře, zahajují krutý boj proti děnikinovským jednotkám a přinutí je opustit Guljaj-Pole, s pomocí machnovské jízdy, která v tuto chvíli vstoupí do města.

Hra je mocným popisem života na ukrajinském venkově v létě roku 1919. S pozoruhodnou silou jsou v ní vylíčeny strasti lidu, jeho dojmavé emoce, jeho upřímnost a revoluční nadšení a hrdinství. Celá hra se až do konce nese v silném napětí.

úplně opustili. Doufali, že se na základě dohody naskytne otevřená možnost demonstrovat pracujícím podstatu neshod mezi bolševiky a machnovci a důvody pro násilnou opozici vůči bolševikům, což se ve skutečnosti zcela podařilo. Čtvrtá klauzule politické dohody – bod, v němž machnovci požadovali, aby bolševici uznali právo dělníků a rolníků na ekonomickou a sociální samosprávu – se ukázala být pro sovětskou vládu naprosto nepřijatelná. Představitelé machnovštiny požadovali, aby si sovětské úřady vybraly jednu ze dvou možností: buď podepsat zmíněnou klauzuli nebo vysvětlit, proč se proti ní staví. Machnovci předložili klauzuli masám k veřejnému posouzení. V Charkově machnovci a anarchisté diskutovali toto téma na veřejných shromážděních. V Guljaj-Pole a okolí byly široce distribuovány letáky, zabývající se touto otázkou. V polovině listopadu se čtvrtá klauzule, vyjádřená na pěti nebo šesti řádcích, stala středem pozornosti mas.

Někdy v této době byla Wrangelova expedice zničena. Nezúčastněným by se zdálo, že tato okolnost nebude mít následky na dohodu mezi machnovci a sovětskou vládou. Machnovci ale na tuto okolnost pohlíželi jako na začátek konce dohody. Jakmile do Guljaj-Pole dorazila zpráva od Semjona Karetnika, oznamující, že se s povstaleckými jednotkami nalézá na Krymu a pochoduje na Simferopol, Grigorij Vasiljevskij, Machnův pobočník, prohlásil: „To je konec dohody. Mám za to, že do týdne nám bolševici vpadnou do zad.“ Toto bylo řečeno 10. listopadu. 26. listopadu bolševici zrádně zaútočili na machnovské štáby a jednotky na Krymu i v Guljaj-Pole, zatkli machnovské představitele v Charkově, zničili všechny nedávno ustavené anarchistické organizace a uvěznilí všechny anarchisty. Stejně postupovali po celé Ukrajině.

Sovětské úřady překotně vysvětlovaly svoje zrádovství pomocí oblíbeného argumentu: machnovci a anarchisté připravovali povstání proti sovětské vládě a bod 4 politické dohody byl výzvou k němu, určen byl i dokonce čas a místo povstání. Dále obvinili Machna z toho, že odmítl jít na kavkazskou frontu a začal z řad rolníků mobilizovat jednotky za účelem vytvoření armády proti sovětské vládě a namísto aby machnovci bojovali na Krymu proti Wrangelovi, sabotovali zázemí Rudé armády apod.

Rozumí se samo sebou, že všechna zmíněná vysvětlení byly naprosté výmysly. Naštěstí máme k dispozici všechny potřebné dokumenty, abychom odhalili tyto lži a vyslovili pravdu.

Především, 23. listopadu 1920 machnovci v Pologách a Guljaj-Pole zatkli devět bolševických vyzvědačů, příslušejících k 42. pěší divizi, kteří se přiznali, že byli vysláni do Guljaj-Pole velitelem kontrašpionáže, aby získali informace o tom, kde přebývá Machno, členové jeho štábu, velitelé povstalecké armády a členové sovětu. Poté měli zůstat v Guljaj-Pole, čekat na příchod jednotek Rudé armády a oznámit, kde se nalézají zmíněné osoby. Pokud by neočekávaný vstup Rudé armády tyto osoby přinutil k přechodu do ilegality, špióni je měli sledovat a neztratit z dohledu. Špióni prohlásili, že mezi 24.-25. listopadem se chystá útok na Guljaj-Pole.

Na tomto základě Sovět revolučních povstalců a velitel povstalecké armády zaslali Rakovskému a Revolučně-vojenskému sovětu Jižního frontu detailní zprávu o spiknutí, požadující 1) okamžité zatčení velitele 42. divize, náčelníka štábu divize a jiných osob, zapletených do spiknutí a jejich postavení před vojenský soud, 2) zákaz pohybu jednotek Rudé armády přes Guljaj-Pole, Pologi, Malou Takmachku a Turkenovku, aby bylo zabráněno nepřijemným incidentům.

Odpověď sovětské vlády z Charkova byla následující: takzvané spiknutí je pouhým nedorozuměním, nicméně sovětské úřady ve snaze záležitost vyřešit, ji svěřují do rukou zvláštní komise a navrhují, aby štáb machnovské armády delegoval dva členy, kteří by se účastnili její práce. Tato odpověď byla z Charkova sdělena po telefonu 25. listopadu. Následujícího dne P. Rybin, sekretář Sovětu revolučních povstalců, diskutoval přímo po telefonu tuto otázku s Charkovem a bolševici ho ujistili, že aféra s 42. divizí bude jistě vyřešena k úplné spokojenosti machnovců a to samé se týká i čtvrté klauzule politické dohody. Tato diskuse se odehrála 26. listopadu 1920 v 9 hodin ráno. Nicméně ve 3 hodiny ráno, o šest hodin předtím, byli machnovští představitelé

v Charkově zatčeni a všichni anarchisté v Charkově a ostatních částech Ukrajiny uvěznění. Přesně dvě hodiny po Rybinově telefonické konverzaci bylo Guljaj-Pole ze všech stran obklíčeno rudými jednotkami a podrobena zuřivé dělostřelecké palbě. Ve stejný den a stejnou hodinu byl podniknut útok na machnovskou armádu na Krymu – bolševikům se lští podařilo zajmout členy machnovského štábu i velitele Semjona Karetnika, kteří byli všichni popraveni.

Je očividné, že tato rozsáhlá operace byla pečlivě připravena a že její rozpracování muselo trvat přinejmenším deset-patnáct dní.

Před našima očima se nerýsuje pouze zrádný útok sovětské vlády proti machnovcům, ale rovněž pedantická přesnost, s níž bylo spiknutí zorganizováno a úsilí, které oslabilo bdělost machnovců slovními zárukami jejich bezpečnosti, aby mohly jejich síly být obklíčeny a zničeny.

Zadruhé, 27. listopadu, den po útoku na Guljaj-Pole, našli machnovci u jednoho vojáka z řad Rudé armády nedatovaný leták s titulem „Vpřed proti Machnovi!“ a „Smrt machnovismu!“, vydaný politickým oddělením 4. armády. Zajatec řekl, že tyto proklamace obdržel 15. a 16. listopadu. Obsahovaly výzvu k akci proti Machnovi, který byl obviněn z porušování jednotlivých bodů politické a vojenské dohody, odmítnutí jít na kavkazskou frontu, plánování povstání proti sovětské vládě apod. To prokazuje, že obvinění byla vykonstruována a dána do tisku ještě tehdy, když si povstalecká armáda stále probíjela cestu Krymem a obsazovala Simferopol a zatímco machnovští představitelé pokojně spolupracovali se sovětskými úřady v Charkově.

Zatřetí, během října a listopadu 1920, zejména v průběhu vyjednávání vojenské a politické dohody mezi machnovci a bolševiky a po jejím uzavření, byla odhalena dvě bolševická spiknutí s cílem v Guljaj-Pole zavraždit Machna.

Měli bychom dodat, že hlavní štáb machnovské armády v Guljaj-Pole neobdržel ani jeden rozkaz hlásit se na kavkazské frontě. Machno tehdy trpěl těžkým zraněním nohy a nestaral se vůbec o kancelářskou práci, což obstarával náčelník štábu Bělaš a sekretář Sovětu P. Rybin, který Sovětu podával každodenní zprávy o dokumentech obdržených štábem.

Měli bychom si pamatovat, jak bolševici odkládali vydání textu vojensko-politické dohody, popsané výše. Nyní se stalo zjevné, proč tak neústupně činili. Dohoda totiž pro ně nepředstavovala nic více, než vojensko-strategický krok, kalkulovaný pro jedno- či dvouměsíční trvání – na dobu, nutnou k Wrangelově porážce. Jakmile byl tento úkol splněn, bolševici byli odhodláni znovu urážet machnovce jako bandity a kontrarevolucionáře a pod touto záminkou proti nim začít vést válku. Proto nebylo v jejich zájmu publikovat politickou dohodu s machnovci a předložit ji soudu lidových mas. Ve skutečnosti by raději před masami ztajovali samotnou existenci dohody, aby mohli pokračovat ve válce proti machnovcům pod záminkou boje proti banditismu a kontrarevoluci již v den Wrangelovy porážky a předstírat, že mezi bolševiky a machnovci vlastně k ničemu nedošlo.

Taková jsou fakta, týkající se porušení vojensko-politického paktu, uzavřeného mezi machnovci a sovětskou vládou.

Je nezbytné se na text dohody zadívat blíže. Jasně od sebe odlišuje dvě protichůdné tendence: státotvornou tendenci, bránící obvyklá privilegia a nároky vlády a lidovou revoluční tendenci, bránící požadavky utlačovaných mas proti držitelům moci. Je mimořádně významné, že první část, zabývající se politickými právy pracujících, obsahuje pouze machnovské teze. V tomto směru používaly sovětské úřady klasický přístup všech tyranů: snažily se omezit požadavky, formulované machnovci, přetahovaly se o každý bod a dělaly vše možné pro omezení práv pracujících – práv, které byly naprosto neoddělitelné a nezbytné pro jejich skutečnou svobodu.

Měli bychom rovněž zdůraznit, že machnovci se vždy na základě své anarchistické koncepce boje stavěli proti politickým konspiracím. Zapojovali se do revolučního boje otevřeně, uprostřed širokých pracujících mas, přesvědčení, že pracující dovede k vítězství pouze boj revolučních mas, zatímco konspirace mohou vést pouze ke změně vlády – události, protikladné samotné podstatě machnovštiny.

Od počátku tak byla dohoda mezi machnovci a bolševiky odsouzena k zániku a nemohla trvat po Wrangelově porážce. Je to zřetelné rovněž z jistých dokumentů samotných sovětských úřadů, například z rozkazu, vydaného Frunzem, tehdy velitelem Jižního frontu, dokumentu, jasně odhalujícího zrádovství bolševického útoku na machnovce a drtícího na prach všechny bolševické výmysly o anarchitech a machnovcích.

Rozkaz soudruhu Machnovi, veliteli Povstalecké armády.
Kopie velitelům armád jižního frontu. Č. 00149.

Vydáno na generálním štábu, Melitopol, 23. listopadu 1920

Z důvodu ustání nepřátelských akcí proti Wrangelovi s ohledem na jeho naprostou porážku, Revolučně-vojenský sovět Jižního frontu považuje úlohu partyzánské armády za skončenou. Navrhuje tedy Revolučně-vojenskému sovětu Povstalecké armády, aby okamžitě zahájil přeměnu povstaleckých partyzánských jednotek na pravidelné jednotky Rudé armády.

Neexistuje již důvod pro pokračující existenci Povstalecké armády jako takové. Právě naopak, existence jednotek se zvláštní organizací a sledujících zvláštní úkoly paralelně s Rudou armádou, přináší naprosto nepřijatelné výsledky...⁽²²⁾

Revolučně-vojenský sovět Jižního frontu proto nařizuje Revolučně-vojenského sovětu Povstalecké armády učinit následující: 1) Všechny jednotky Povstalecké armády, nalézající se v současnosti na Krymu, budou okamžitě začleněny do 4. armády. Revolučně-vojenský sovět na sebe bere odpovědnost za tento přesun. 2) Vojenské formace v Guljaj-Pole budou rozpuštěny. Bojovníci budou rozděleni do rezervních oddílů podle nařízení dotyčného armádního velitele. 3) Revolučně-vojenský sovět Povstalecké armády přijme všechna nezbytná opatření, aby vysvětlil bojovníkům potřebnost těchto kroků.

Podepsáni:

M. Frunze - velitel Jižního frontu. Smilga - člen Revolučně-vojenského sovětu, Karatygin – náčelník štábu.

Čtenář by si nyní měl vzpomenout na historii zrodu dohody sovětské vlády a machnovců

Jak jsme řekli dříve, uzavření dohody předcházelo vyjednávání mezi machnovskými zplnomocněnci a bolševickou delegací v čele s komunistou Ivanovem, která přijela do machnovského tábora ve Starobělsku zvláště za tímto účelem. Vyjednávání pokračovalo v Charkově, kde machnovští představitelé pracovali po celé tři týdny s bolševiky na úspěšném uzavření paktu. Každý článek byl pozorně probrán a prodiskutován oběma stranami.

Konečná verze dohody byla rovněž schválena oběma stranami, tj. sovětskou vládou a Revolučním povstaleckým regionem, zastoupeným Sovětem ukrajinských revolučních povstalců a podepsána zplnomocněnci obou smluvních stran.

V souladu se samotnou nejvnitřnější podstatou této dohody, nemohl být žádný z článků zneplatněn nebo upraven bez předchozí konzultace se sovětskou vládou a Sovětem ukrajinských revolučních povstalců - pokud by ovšem jedna nebo druhá strana dohodu neporušila.

²²⁾ Frunze hovoří o několika případech, kdy byli vojáci Rudé armády odzbrojeni a zabiti machnovci. Všechny případy, o nichž se zmiňuje, ale byly detailně prozkoumány jím samotným, Rakovským a machnovskými představiteli v Charkově a bylo následně zjištěno, že 1) machnovská armáda neměla nic do činění s těmito událostmi, 2) že pokud jisté vojenské oddíly, které nepatřily k machnovské armádě, provedly nepřátelské činy proti Rudé armádě, stalo se tak primárně kvůli skutečnosti, že sovětské úřady odmítaly v příhodné době srozumitelně zveřejnit svoji dohodu s povstalcí. Ve skutečnosti bylo obecně známo, že na Ukrajině tu a tam operují početné nezávislé vojenské jednotky, nezačleněné do machnovské armády. Většina z nich sice jednala na vlastní pěst, nicméně respektovala názory a přístupy povstalecké armády a jistě by ukončila nepřátelské akce proti sovětským úřadům a ozbrojeným složkám, pokud by se dozvěděla o dohodě, uzavřené s machnovci.

Článek 1 Části II. dohody zní: „Ukrajinská revoluční povstalecká armáda (machnovci), se připojí k ozbrojeným silám republiky jako partyzánská armáda, vzhledem k operacím podřízená nejvyššímu velení Rudé armády. Podrží si svoji zavedenou vnitřní strukturu a nemusí přijmout řády a zásady pravidelné Rudé armády.“

Frunzeho rozkaz č. 00149 z 23. listopadu 1920 požaduje, aby byla armáda machnovských povstalců rozpuštěna a bojovníci začleněni do Rudé armády a že „z důvodu ustání nepřátelských akcí proti Wrangelovi s ohledem na jeho naprostou porážku, sovětská vláda „považuje úlohu partyzánské armády za skončenou.“

Tento rozkaz ruší nejen výše citovaný první článek vojenské dohody, ale rovněž celou vojensko-politickou dohodu jako takovou.

Skutečnost, že bolševici namísto navržené revize nebo doplnění existující smlouvy, pokračovali způsobem autoritativního vojenského rozkazu, podepřeného silou zbraní, ukazuje, že nepokládali dohodu za nic více, než past, nastraženou pro oklamání machnovců.

Ve stejné době, kdy machnovci obdrželi rozkaz č. 00149, Čtvrtá Rudá armáda na Krymu dostala rozkaz jednat proti machnovcům za použití všech dostupných prostředků a vojenských sil, v případě, když by povstalci odmítli uposlechnout.

Frunzeho rozkaz je tak jasný, že nepotřebujeme žádný další komentář, abychom vykreslili panující situaci. Frunze nařizuje machnovcům rozpustit vlastní armádu a stát se pravidelnou divizí Rudé armády: nařizuje tak machnovštině, aby spáchala sebevraždu. Taková naivita by byla opravdu překvapující, pokud by se ovšem jednalo o naivitu.

Ve skutečnosti se za touto naivitou skrýval pečlivě připravený plán, vypočítaný pro úplné zničení machnovštiny. Wrangel byl poražen. Machnovci byli účelně využiti. Přišel čas na jejich likvidaci. Bolševici musí následně ukončit jejich existenci. Takový je smysl rozkazu.

Navzdory své brutální přímocharosti byl Frunzeho rozkaz také zrádný. Ani štáb povstalecké revoluční armády, rozložený v Guljaj-Pole, ani machnovská delegace v Charkově jej ve skutečnosti neobdržela. Machnovci se o něm dozvěděli až tři nebo čtyři týdny po bolševickém útoku z nějakých novin, které se jim dostaly do rukou. Vysvětlení je prosté. Bolševici, kteří se tajně připravovali na překvapivý útok proti machnovcům, si nemohli dovolit zvýšit jejich ostražitost tím, že jim rozkaz předají předem, neboť plánovaný útok by byl odražen. Proto drželi rozkaz v tajnosti až do posledního okamžiku. Frunzeho rozkaz byl v jejich tiskovinách zveřejněn až po útoku, kdy se porušení dohody stalo dokonáným skutkem. Objevil se poprvé 15. prosince 1920 v charkovských novinách „Kommunist“ a byl datován 23. listopadu. Všechny tyto machinace měly svůj cíl v zaskočení machnovců, jejich zničení a následném vysvětlení akce prostředky „právního důkazu.“

Útok na machnovce byl doprovázen masovým zatýkáním anarchistů. Jeho účelem bylo nejen totální potlačení anarchistických myšlenek a aktivit, ale rovněž zdušení jakékoli možnosti protestu, jakéhokoli pokusu vysvětlit lidu skutečný smysl toho, co se odehrává. Byli zatčeni nejen anarchisté, ale rovněž jejich přátelé a známí a ti, kteří se zajímali o anarchistickou literaturu. V Jelizavetgradu bylo zatčeno patnáct mladých lidí ve věku od 15 do 18 let. Přestože okresní úřady v Nikolajevu byly nespokojeny s tímto úlovkem a prohlásily, že chtějí „skutečné“ anarchisty a ne děti, žádné z dětí nebylo propuštěno.

V Charkově hon na anarchisty nabyl rozměrů v Rusku dosud nevídaných. V domovech všech místních anarchistů byly nastraženy pasti a přepady. Jedna taková léčka byla připravena v knihkupectví „Volnoje bratrstvo“ (Svobodné bratrství). Každý, kdo si přišel koupit knihu, byl zatčen a předán Čece, která uvěznila dokonce i ty, kteří se zastavovali, aby si přečetli legálně vycházející časopis „Nabat“, vystavený na průčelí knihkupectví. Když jeden z charkovských anarchistů, Grigorij Cesnik, unikl zatčení, bolševici uvrhli do vězení jeho ženu, která neměla vůbec žádný vyhraněný politický zájem. Bolševici jí řekli, že pokud chce Cesnik dosáhnout jejího propuštění, musí se vzdát. Cesnik, přestože nemocný tuberkulózou, se vzdal a byl uvězněn.

Již jsme se zmínili, že štáb machnovské armády na Krymu upadl bolševikům do rukou lští. Veliteli jízdy Marčenkovi, přestože byl obklíčen početnými jednotkami Rudé armády, které na něj zuřivě útočily, se přesto podařilo uniknout a vynutit si průchod přírodními překážkami a zátarasy perekopského Istmusu. Vedl své muže, či spíše zbytky svých mužů dnem i nocí usilovným pochodem a podařilo se mu spojit se s Machnem v malé vesničce Kermenčik, obývané Řeky. Sedmého prosince dorazil jezdec a oznámil, že Marčenkovy jednotky se ukáží za několik málo hodin. Machnovci vyšli nedočkavě z Kermenčiku, aby nadšeně přivítali hrdiny. Můžete si představit jejich zármutek, když nakonec spatřili jen malou skupinu jezdců. Namísto mocné kavalérie o 1500 mužích, se vrátil jen malý, 250 členný oddíl. V jeho čele jeli Marčenko a Taranovskij.

„Mám tu čest oznámit vám návrat Krymské armády,“ řekl Marčenko s hořkou ironií v hlase. Všichni se trpce pousmáli. „Ano, bratři,“ pokračoval Marčenko, „Nyní víme, co jsou bolševici zač.“ Machno byl pohnutý. Pohled na zlomenou a takřka zničenou slavnou kavalérii ho šokoval. Byl potichu a snažil se ovládnout emoce. Na místě se konalo všeobecné shromáždění. Byl znovu vyprávěn příběh událostí na Krymu: jak velitel armády, vyslaný bolševickým štábem do Guljaj-Pole údajně na schůzi vojenského sovětu, byl cestou zrádně zajat, jak byli podobně zradou zatčeni Gavrilenko, náčelník štábu Krymské armády a stejně tak jeho pobočníci a několik vyšších velitelů. Všichni byli na místě zastřeleni. Kulturně-vzdělávací sekce v Simferopolu byla dokonce zatčena otevřeně bez pomoci vojenské lští.

...

Když bylo 26. listopadu Guljaj-Pole obklíčeno rudými jednotkami, ve městě se nacházel pouze speciální 150-200 členný machnovský jezdecký oddíl. S touto hrstkou mužů Machno odrazil jízdní pluk Rudé armády, přibližující se ke Guljaj-Pole od Uspenovky a tak se dostal z nepřátelského sevření. Během následujícího týdne uspořádal povstalecké jednotky, které se k němu sjížděly ze všech stran, stejně jako některé oddíly Rudé armády, které opustily bolševiky, aby se připojily k němu. Podařilo se mu vytvořit jednotku, skládající se z 1000 jezdců a 1500 pěšáků, s nimiž se pokusil o protiútok. Přesně o týden později znovu obsadil Guljaj-Pole, obrátil na útek 42. divizi Rudé armády a zajal takřka 6000 mužů. Z nich asi 2000 prohlásily, že se chtějí připojit k povstalecké armádě. Zbytek byl v ten samý den propuštěn poté, co se zúčastnil velkého veřejného politického mítinku. O tři dny později ušetřil Machno bolševikům další tvrdou porážku poblíž Andrejevky. Během celé noci a následujícího dne bojoval proti dvěma divizím Rudé armády, podařilo se mu je porazit a znovu vzít něco mezi 8.000 – 10.000 zajatců. Stejně jako v Guljaj-Pole byli zajatci propuštěni, kromě dobrovolníků, kteří zůstali s povstaleckou armádou. Machno pak následně zasadil bolševikům tři po sobě jdoucí údery: poblíž Komaru, Care-Konstantinovky a Berdjansku. Bolševická pěchota se zdráhala bojovat a využívala každé příležitosti, aby se vzdala. ⁽²³⁾

Po nějaký čas byli machnovci uneseni myšlenkou, že vítězství se může přiklonit na jejich stranu. Zdálo se, že je potřeba porazit pouze dvě nebo tři bolševické divize, aby se k nim připojila

²³⁾ Jakmile byli vojáci Rudé armády vzati do zajetí, byli následně propuštěni. Bylo jim řečeno, aby se vrátili domů a nesloužili už jako nástroje na ztročení lidu. Vzhledem k tomu, že se machnovci museli okamžitě pohnout dále, osvobození vojáci byli o několik dní později znovu nahnáni do svých bývalých jednotek. Sovětské úřady zakládaly zvláštní komise na dopadení vojáků Rudé armády, osvobozených machnovci. Machnovci se tak ocitli v začarovaném kruhu, z něhož nebylo úniku. Co se týče bolševiků, jejich způsoby byly mnohem prostší. Podle rozkazů „Zvláštní komise pro boj s machnovščinou“ byli všichni machnovští zajatci zastřeleni na místě.

Opravdu lituji, že nemohu doslovně citovat z jednoho důležitého sovětského dokumentu, který jsem ztratil ve válečné vřavě roku 1920. Tento dokument je rozkazem Bogucharské brigádě Rudé armády (41., pokud se nepletu), poražené machnovci v prosinci 1920 poblíž řecké vesnice Konstantin. V rozkaze stálo (takřka doslova cituji): „Podle nařízení 'Zvláštní komise pro boj s machnovščinou, v souladu s potřebou umenšit smířlivý přístup, panující mezi vojáky (tj. sbatřovací tendence, pozn. P.A.) a za účelem zabránit machnovcům v indoktrinaci rudoarmějců, budou všichni machnovští zajatci na místě zastřeleni.“

značná část Rudé armády a zbytek se stáhl na sever. Brzy jim ale rolníci z nejrůznějších okresů začali přinášet zprávy, že bolševici do vesnic umisťují celé pluky, především jízdy a na různých místech soustřeďují ohromné vojenské síly. V skutečnosti byl Machno brzy obklíčen ve Fedorovce, na jih od Guljaj-Pole, několika pěšími a jízdními divizemi. Bitva zuřila nepřetržitě od dvou do čtyř hodin ráno. Machno se prolomil nepřátelskými liniemi a podařilo se mu uprchnout na severovýchod. O tři dny později ale musel vybojovat další bitvu, tentokrát u vesnice Konstantin, obývané řeckými rolníky, proti velmi silnému jezdeckému a prudce střilejícímu dělostřelectvu. Od několika zajatých důstojníků se Machno dozvěděl, že v oblasti se nachází čtyři bolševické armády – dvě jízdní a dvě vševojskové – a velitel Rudých doufá, že se mu s pomocí několika dalších posilových divízi podaří Machna obklíčit. Tato informace dokonale zapadala do zpráv, poskytnutých rolníky, stejně jako do Machnových osobních úvah a závěrů. Bylo stále jasnější, že porážka dvou nebo třech rudých jednotek je nedůležitá ve vztahu k ohromné mase, kterou bolševici vyslali proti Machnovi. Už se dlouho nehrálo o dobytí vítězství nad bolševickými armádami, ale o vyhnutí se úplnému zničení Povstalecké armády. Tato armáda, omezena na počet zhruba 3000 vojáků, byla každodenně nucena bojovat, pokaždé proti nepříteli, čítajícímu 10.-15.000 mužů. Za těchto podmínek byla katastrofa jen otázkou času. Sovět revolučních povstalců se poté rozhodl prozatím opustit jižní oblasti a ponechat Machnovi volnou ruku ve výběru směru všeobecného ústupu.

Machnovův génius měl být podroben nejvyšší zkoušce. Zdálo se naprosto nemožné uniknout z monstrózní sítě, utkané z bojových jednotek, postupujících ze všech stran směrem na malou skupinu povstalců. 3000 revolučních bojovníků byly obklopeny armádou nejméně 150.000 mužů. Machno ale za žádných okolností neztrácel odvahu nebo duchapřítomnost. Vstoupil do hrdinského souboje s touto masou. Obklíčen ze všech stran rudými divizemi, pochodoval jak legendární Titán, bojoval bitvu za bitvou, rozdával rány napravo nalevo, dopředu i dozadu. Poté, co obrátil na útěk několik jednotek Rudé armády a vzal do zajetí více než 20.000 mužů, Machno jakoby v záchvatu slepé zuřivosti vyrazil na západ směrem na Juzovku, přestože ho dělníci z tohoto hornického regionu varovali, že ho tam čeká pevný vojenský zátaras, ale pak se obrátil ostře na západ po neskutečných stezkách, které znal snad jen on sám. Od této chvíle se už nepoužívaly normální cesty. Armáda se pohybovala stovky kilometrů po zasněžených pláních, vedena touto ledovou pouští pomocí ohromujícího smyslu pro směr a orientaci. ⁽²⁴⁾ Tento manévr dovolil machnovské armádě vyhnout se stovkám nepřátelských děl a kulometů a umožnil jí porazit dvě brigády bolševické 1. jízdní armády u Petrova v gubernii Cherson, které si myslely, že Machno se nachází stovky kilometrů daleko a nestihly se ani vzpamatovat z překvapení.

Boj trval několik měsíců za nepřetržitých denních i nočních bitev.

Poté, co dorazila do kyjevské gubernie, se machnovská armáda ocitla v nejmraznější zimním období, v kopcovité skalnaté krajině, v níž bylo nezbytné opustit veškeré dělostřelectvo, zásoby, takřka všechnu municii a dokonce i většinu zásobovacích vozů. Zároveň od západní hranice přijely dvě nepřátelské jízdní divize, nazývané Rudí kozáci, aby se připojily k mase armád, vyslané bolševiky proti Machnovi. Všechny cesty byly odříznuty. Na místě bylo asi tolik zásob jako na prázdném hřbitově – pouze skály a strmé soutěsky, všechny pokryté ledem, přes které se dalo postupovat jen pomalu. Na všech stranách byla takřka nepřetržitá palebná přehrada z děl a kulometů. Nikdo z machnovců nečekal, že se odtamtud dostane. Nikdo nepomyslel, že by si mohl zachránit život hanebným útekem. Rozhodli se, že zemřou společně.

Bylo nevýslovně smutné vidět tuto hrstku mužů osamocenou mezi útesy, blankytnou oblohou a nepřátelskou palbou, připravenou bojovat až do konce. Všech se zmocnil žal, beznadějí a zármutek. Chtěli vykřičet do celého světa pravdu o příšerném zločinu, který byl spáchán, vykřičet

²⁴⁾) Během takových pohybů byla mapa a kompas naprosto k nepotřebě. Mapy a přístroje mohou označit směr, ale nezabrání, abyste se propadli do nějaké soutěsky nebo vymletého koryta, což se ale machnovské armádě ani jednou nestalo. Podobné pochody po kopcovité stepi bez jakýchkoli cest byly možné pouze díky tomu, že samotní muži prostě ukrajinskou step znali zcela dokonale.

to, co bylo největší v srdcích lidu, že to, co lidé vytvořili ve své nejhrdinštější epoše, mělo být zničeno a navždy zmizet.

Machno se ale čestně vyrovnal se zkouškou, kterou mu připravil osud. Podařilo se mu proniknout směrem k haličským hranicím, pak se vrátil na Kyjev, projel dolů do gubernií Poltava a Charkov, znovu se obrátil na sever směrem na Kursk a podél kolejí železnice mezi Kurskem a Belogradem se dostal ven z nepřátelského kruhu do mnohem výhodnějších pozic a zanechal daleko za sebou množství bolševických divizí, vyslaných v honbě za ním.

Hrdinský souboj mezi hrstkou machnovců a bolševickou státní armádou ještě nebyl u konce. Bolševické velení dělalo vše možné i nemožné, aby dopadlo a zničilo hlavní jádro machnovštiny. Ze všech částí Ukrajiny byly vyslány pěší a jízdní divize, aby zablokovaly Machnovy pohyby. Kruh z oceli a ohně se znovu stahoval okolo revolučních hrdinů a smrtelný zápas vzplál znovu.

V dopise jednomu svému soudruhovi Machno sám vykreslil konec této hrdinské a dojemné epizody machnovštiny. Napsal: ⁽²⁵⁾

Tři dny po Tvém odjezdu, můj drahý příteli, jsem obsadil vesnici Koroča v kurské gubernii, kde jsem rozšířil několik tisíc výtisků „Statut svobodných sovětů“. Pak jsem se vydal přes Varpnjarku a donskou oblast směrem na Jekatěrinoslav a Tauridu. Musel jsem každý den bojovat zuřivé bitvy – na jedné straně proti bolševicko-komunistické pěchotě, sledující na každém kroku a na druhé straně proti 2. jízdní armádě, vyslané proti nám bolševickým velitelstvím. Znáš naše kavaleristy. Rudá jízda by se jim nemohla postavit, pokud by nebyla podporována pěchotou a obrněnými auty. Proto se mi podařilo, i když za cenu vážných ztrát, probít se skrz beze změny směru našeho pochodu. Naše armáda každý den prokazovala, že je skutečně lidovou a revoluční armádou. V materiálních podmínkách, které musela snášet, by se měla okamžitě rozpadnout, ale právě naopak – nikdy nepřestala narůstat co do mužstva a zdrojů.

V jedné z těžkých bitev, které jsme museli svést, náš zvláštní jízdní oddíl ztratil více než 30 mužů, z čehož byli polovina velitelé. Mezi jinými byl na místě zabit kulkou náš drahý a dobrý přítel, mladý věkem, ale zkušený ve vojenských věcech, Gavrjuša Trojan. Po jeho boku rovněž padl Apollon a několik dalších drahých a oddaných soudruhů.

Nedaleko od Guljaj-Pole se k nám přidaly naše nové jednotky, čerstvé a plné bojového ducha, kterým veleli Brova a Pachromenko. O něco málo později na naši stranu přešla celá První brigáda Buďonného Čtvrté jízdní divize i s velitelem Maslakem. Boj proti vládě a despotismu bolševiků se stal ještě zuřivějším.

Na počátku března 1921 jsem požádal Brovu a Maslaka, aby z jednotek, co byly se mnou, vytvořili zvláštní oddíl a pokračovali směrem na Don a Kubáň. Další skupina byla zformována pod Pachromenkovým velením a vyslána do Voroněžské oblasti. (Pachromenko byl později zabit a nahradil ho jeden anarchista z Čugujeva). Třetí skupina, sestávající z 600 jezdců a Ivanjukova pluku, byla vyslána směrem na Charkov.

Tehdy byl také v boji zraněn náš nejlepší soudruh a revolucionář Vdovičenko a musel být převezen do Novospassovky na ošetření, doprovázen malým oddílem. Bolševická expediční jednotka ale odhalila jeho úkryt. Vdovičenko a jeho soudruh Matrosenko ⁽²⁶⁾ se bránili nepříteli a když uviděli, že budou zajati, rozhodli se přiložit si pistoli k hlavě. Matrosenko zemřel okamžitě, ale Vdovičenkova kulka zůstala vězet v lebce těsně nad krkem. Když bolševici zjistili, o koho se jedná, poskytli mu první pomoc a zachránili před smrtí. Brzy poté jsem se o něm doslechl. Ležel v nemocnici v Alexandrovsku a prosil své soudruhy, aby našli nějakou cestu, jak ho odtud dostat. Barbarsky ho mučili. Bolševici se ho snažili přinutit zřeknout se machnovštiny a podepsat

²⁵⁾ Tento dopis byl napsán až poté, co N. Machno opustil Rusko.

²⁶⁾ Matrosenko byl ukrajinský povstalec a rolnický básník - pozn. P.A.

v tomto smyslu prohlášení. On pohrdavě odmítal jejich nabídku, přestože byl tak slabý, že sotva mluvil. Za svoje odmítnutí mohl být v kteroukoli chvíli zastřelen – ale mě se nepodařilo zjistit, jestli se tak skutečně stalo či nikoli.

Během této doby jsem podnikl nájezd přes Dněpr k Nikolajevu, pak jsem znovu překročil Dněpr nad Perekopem a zamířil směrem k naší oblasti, kde jsem doufal, že potkám některé z našich oddílů. Bolševické velitelství ale na mě připravilo u Melitopolu léčku. Bylo nemožné ani postupovat vpřed ani znovu překročit Dněpr, protože sníh začal tát a řeka byla plná plovoucích ker. Museli jsme bojovat, což znamená, že jsem musel zpátky do sedla⁽²⁷⁾ a osobně řídit operace.

Této části nepřátelských jednotek jsme se dovedně vyhnuli, zatímco jsem ostatní přinutil zůstat ve střehu po více než 24 hodin, kdy jsem je napadal hlídkami. Během této doby jsem usilovným pochodem urazil asi 65 kilometrů a porazil (za soumraku 8. března) třetí bolševické uskupení, utábořené na břehu jezera Moločnij a dostal se tak do otevřeného prostoru mezi jezerem Moločnij a Azovským mořem. Odtud jsem vyslal Kurilenka do oblasti Berdjansk-Mariupol, aby tam řídil povstalecké hnutí. Sám jsem táhl přes guljajpolskou oblast na Černigov, neboť z několika místních okresů dorazily rolnické delegace a žádaly mě, abych navštívil jejich oblast.

V průběhu cesty byly moje jednotky – 1500 jezdců pod Petrenkovým velením a dva pěší pluky – zastaveny a obklíčeny silnými bolševickými divizemi. Znovu jsem musel osobně řídit protiútok. Naše úsilí bylo úspěšné. Nepřítele jsme porazili na hlavu a vzali mnoho zajatců a ukořistili mnoho pušek, děl, munice a koní. O dva dny později na nás ale zaútočily svěží a mocné nepřátelské jednotky. Musím Ti říci, že tyto každodenní boje naše muže naučily vážit si vlastního života tak málo, že každodenními událostmi byly mimořádné hrdinské činy. Muži se s pokřikem „Žít svobodně nebo zemřít v boji“ vrhli střemhlav přímo na nějakou jednotku, přemohli nepřítele mnohem silnějšího, než byli oni sami a přinutili ho k útěku. Během jednoho protiútku, odvážného až na hranici šílenství, mě zasáhla kulka, která vstoupila stehnem a vyletěla žaludkem poblíž appendixu. Spadl jsem z koně. To nás přinutilo ustoupit, protože někdo, kdo ještě neměl žádné zkušenosti, vykřikl: „Baťko byl zabit!“

Dvanáct verst mě vezli na tačance, než ošetřili ránu a ztratil jsem tedy spoustu krve. Zůstal jsem v bezvědomí v péči Lva Žinkovského. To se stalo 14. května. Během noci 15. května jsem znovu nabyl vědomí. Všichni velitelé naší armády a členové štábu s Bělašem v čele se shromáždili okolo mého lůžka a žádali, abych podepsal rozkaz vyslat oddíly po 100-200 mužích Kurilenkovi, Kožinovi a dalším, kteří řídili povstalecké hnutí v ostatních regionech. Chtěli, abych se s jedním plukem stáhl na nějaké relativně klidné místo a mohl se znovu vrátit do sedla. Rozkaz jsem podepsal a dovolil Zabud'kovi, aby vytvořil lehký bojový oddíl a jednal na vlastní pěst ve své oblasti, ale neztratil přitom se mnou spojení. V této chvíli udeřila 9. rudá jízdní divize a byli jsme přinuceni strhnout tábor. 9. divize nás pronásledovala 13 hodin po více než 180 verst. Nakonec jsme po průjezdu Slobodou na pobřeží Azovského moře mohli vyměnit koně a zastavit se na pět hodin.

Za soumraku 17. března jsme obnovili pochod směrem na Novospasovku, ale po 17 verstách jízdy po cestě jsme narazili na nové a čerstvé bolševické síly. Byly vyslány za Kurilenkem, ale poté, co jej ztratily z dohledu, narazily na nás. Pronásledovali nás více než 25 verst (byli jsme naprosto vyčerpaní a neschopní boje) a pak se na nás doslova vrhli. Co jsme měli dělat? Nejen, že jsem nemohl do sedla, nemohl jsem se ani posadit. Ležel jsem na dně vozu a viděl strašný boj zblízka – neskutečnou řež – odehrávající se asi sto metrů ode mě. Naši muži zemřeli pouze pro moji záchranu, jen proto, že mě neopustili. V konečném důsledku ale stejně neexistovala cesta do bezpečí ani pro ně, ani pro mne. Nepřítel byl pětkrát až šestkrát silnější, protože mu neustále přijížděly čerstvé posily. Nakonec jsem poblíž svého vozu spatřil „Lewisisty“,⁽²⁸⁾ kteří se mnou byli

²⁷⁾ Machno byl zraněn kulkou, která roztránila všechny kosti v jeho kotníku. Proto sedal na koně jen v případech naprosté nutnosti – pozn. P.A.

²⁸⁾ „Lewisisté“ byl oddíl kulometčíků, vyzbrojený lehkými kulomety značky Lewis, pozn. P.A.

ještě s Tebou. Bylo to pět mužů pod velením Miši z vesnice Černigovka poblíž Berdjansku. Přistoupili ke mně a řekli: „Baťko, jste nenahraditelný pro věc naší rolnické organizace. Tato věc je nám drahá. Za chvíli zemřeme, ale naše smrt zachrání Vás a ty, kteří se o vás budou věrně starat. Nezapomeňte na nás a povězte, co jsme Vám řekli, našim rodičům.“ Jeden z nich mě objal a pak už jsem je nikdy nespátřil. O chvíli později mě Lev Žinkovskij přenesl v náručí do vozíku jednoho rolníka, který projížděl okolo. V dále jsem zaslechl rachot kulometů a výbuchy granátů. To byli naši kulometčíci, kteří zabránili bolševikům v dalším postupu. Měli jsme čas ujet tři nebo čtyři versty a přejít řeku. Byl jsem zachráněn, ale všichni „Lewisisté“ tam zahynuli.

O nějaký čas později jsem znovu projížděl oním místem a rolníci z vesnice Starodubovka, okres Mariupol, nám ukázali hrob, do kterého pochovali naše Lewisisty. Stále nemohu potlačit slzy, když myslím na tyto statečné bojovníky, prosté a poctivé rolníky. Navíc Ti musím říci, můj drahý příteli, že událost mě patrně vyléčila. Navečer stejného dne jsem se znovu vyšvihl do sedla a opustil oblast.

Během dubna jsem obnovil kontakty se všemi oddíly z našich řad a vyslal ty, které byly poblíž, do oblasti Poltava. Během května se k nám připojily Kožinovy a Kurilenkovy jednotky a vytvořily těleso 2000 jezdců a několika pěších pluků. Bylo rozhodnuto pochodovat na Charkov a vyhnat odsud pohlavary Bolševicko-komunistické strany. Ti ale nespali. Vyslali proti mně více než 60 obrněných aut, několik jízdních divizí a záplavu pěchoty. Boj s nimi trval několik týdnů.

O měsíc později byl zabit soudruh Šus v bitvě v oblasti Poltava. Tehdy zastával funkci náčelníka štábu Zabud'kovy skupiny. Pracoval čestně a statečně.

O měsíc později byl zabit Kurilenko. Řídil pohyb našich jednotek podél železničních kolejí, osobně dohlížel na jejich rozmisťování a vždy jezdil s předvojem. Jednoho dne ho zaskočila Bud'onného jízda a on zmizel v bitevní vřavě.

18. května byli Bud'onného jezdci na pochodu z jekatěrinoslavské oblasti směrem na Don, aby potlačili rolnické povstání, vedené našimi soudruhy Brovou a Maslakem (bývalým velitelem Bud'onného 1. brigády, který se k nám přidal se všemi svými muži).

Naše skupina se skládala z několika oddílů pod velením Petrenka-Platonova. Hlavní štáb a já jsme tvořili její součást. Skupina se nacházela 15-20 verst od cesty, podél níž se pohybovala Bud'onného armáda. Bud'onnyj mimo jiné věděl, že se nacházím vždy poblíž této skupiny a byl v pokušení kvůli krátké vzdálenosti, která nás dělila. Nařídil veliteli 21. oddílu obrněných aut, který měl potlačit rolnické povstání na Donu, aby vyslal 16 aut a zablokoval vesnici Novo-Grigorijevka (Stremnoje). Bud'onnyj se sám rozjel přes pole v čele části 19. jízdní divize (bývalá divize „Vnitřních služeb“) ve směru na Novo-Grigorijevku. Dorazil tam těsně před obrněnými auty, která se musela vyhybat proláklínám, hledat brody a mít se na pozoru. Díky ostražitosti zvědě jsme se dozvěděli o těchto pohybech a mohli jsme včas přijmout opatření. Ve chvíli, kdy se Bud'onnyj objevil na dohled od našeho tábora, jsme na něj udeřili.

Bud'onnyj, který hrdě cválal v prvních řadách, okamžitě stáhl ocas. Tenhle hanebný zbabělec uprchl a opustil své soudruhy.

Okolo nás se rozpoutal hrůzostrašný boj. Proti nám vyslaní vojáci Rudé armády náleželi k jednotkám, které byly dosud umístěny v Centrálním Rusku, kde zajišťovaly bezpečnostní úkoly. Neznali nás a bylo jim řečeno, že jsme obyčejní bandité a udělali věc cti z toho neustoupit před bandity.

Naši povstalečtí soudruzi se cítili silní a byli pevně odhodláni nepříteli přemoci a odzbrojit.

Tento boj byl nejzuřivější ze všech, které jsme kdy museli vybojovat, ať už předtím či potom. Skončil úplnou porážkou Bud'onného jednotky, která vedla k rozpadu jeho armády a dezerci mnoha vojáků.

Pak jsem vytvořil oddíl, složený z bývalých Sibiřanů a vyslal jej, vyzbrojený a vybavený

vším potřebným, na Sibiř pod velením soudruha Glazunova.

Na začátku srpna 1921 jsme se z bolševických novin dozvěděli, že tento oddíl se objevil v samarské gubernii. Pak už o něm nikdo nic neslyšel.

Během celého léta jsme nepřetržitě bojovali.

Extrémní sucho a následná špatná sklizeň v guberniích Jekatěrinoslav, Taurida a části Chersonu a Poltavy, nás donutila přesunout se na Kubáň a pod Carycin a Saratov a posléze opačným směrem na Kyjev a Černigov. V tom druhém případě řídil boje soudruh Kožin. Když jsme se znovu setkali, předal mi celý svazek rezolucí, přijatých černigovskými rolníky, prohlašujícími, že nás chtějí ve všem podporovat v boji za svobodný systém sovětů.

Uskutečnil jsem nájezd přes Volhu s jednotkami soudruhů Zabud'ka a Petrenka. Pak jsem se stáhl přes Don a po cestě se potkal s několika našimi jednotkami, které jsem spojil a přidal k nim starou Vdovičenkovu skupinu z Azova.

Na začátku srpna 1921 bylo rozhodnuto, že vzhledem k vážnosti svých zranění odjedu spolu s několika soudruhy do zahraničí, abych vyhledal lékařskou péči.

Někdy v této době byli naši nejlepší velitelé – Kožin, Petrenko a Zabud'ko – těžce zraněni.

Trináctého srpna 1921 jsem se v doprovodu 100 jezdců vydal směrem na Dněpr a ráno šestnáctého jsem překonal řeku poblíž Orliku a Kremenčugu s pomocí 17 rolnických rybářských lodiček. Toho dne jsem byl šestkrát zraněn, našťastí nikterak vážně.

Po cestě jsme potkali několik našich jednotek a vysvětlili jim důvody odchodu za hranice. Všichni řekli to samé: „Jdi a uzdrav se, Baťko a pak se vrať a pomoz nám...“ Devatenáctého srpna jsme narazili na 7. jízdní divizi Rudé armády, utábořenou u řeky Ingulec, 12 verst od Bobrince. Obrátit zpět by znamenalo problémy, neboť jsme napravo od nás byli zpozorováni jízdním plukem, který se přibližoval, aby nám odřízl ústupovou cestu. Proto jsem požádal Žinkovského, aby mě vyzvedl do sedla. V okamžiku jsme se s tasenými šavlemi a hlasitým bojovým pokřikem vrhli na divizní kulometry, umístěné pohromadě ve vesnici. Podařilo se nám ukořistit 13 Maximů a 3 Lewisy. Pak jsme se připravili na další cestu.

Jakmile jsme ale ukořistili kulometry, u celé další jízdní divize, umístěné ve vesnici Nikolajev a sousedících vesnicích, byl vyhlášen poplach a ta na nás zaútočila. Aniž bychom ztratili odvalu, podnikli jsme protiútok a porazili 38. pluk 7. jízdní divize a pak bez zastávky ujeli 110 verst. Neustále jsme se museli bránit zuřivým útokům všech zmíněných jednotek a nakonec jsme uprchli pouze za cenu ztráty sedmnácti našich nejlepších soudruhů.

22. srpna se o mě znovu museli postarat. Zasáhla mě do krku kulka, která vyletěla na pravém spánku. Znovu jsem ležel na dně vozíku. Dvacátého šestého jsme byli znovu přinuceni vybojovat novou bitvu s Rudými. Ztratili jsme naše nejlepší soudruhy a bojovníky Petrenka-Platonova a Ivanjuka. Naposledy jsem byl nucen změnit směr naší cesty a 28. srpna 1921 jsem překonal Dněpr. Nyní jsem za hranicemi...

Třetí bolševická kampaň proti machnovcům byla zároveň kampaní proti ukrajinskému rolnictvu. Obecným cílem kampaně nebylo jen zničit machnovskou armádu, ale podrobit si nespokojené rolníky a zbavit je jakékoli možnosti zorganizovat revolučně-partyzánské hnutí. Ohromná Rudá armáda, uvolněná z boje proti Wrangelovi, bolševikům plně umožnila provést tento plán. Rudé divize táhly všemi vzbouřeneckými vesnicemi povstalecké oblasti a vyhlazovaly masy rolníků na základě informací, poskytnutých kulaky. Když se Machno týden po zrádném bolševickém útoku vrátil do Guljaj-Pole, místní rolníci se shromáždili okolo machnovců a pohnutě jim vylíčili, jak předchozí noci bolševici zastřelili více než tři sta obyvatel. Guljajpolští každý den čekali na příjezd machnovců a doufali, že povstalci nešťastné rolníky zachrání. O několik dní později machnovci dorazili do Novospasovky a dozvěděli se, že zde se podobná masová poprava odehrála krátce před jejich příjezdem. Kulturně-vzdělávací sekce machnovské armády stejně jako

povstalecký Sovět se dozvěděli, že v Novospasovce čekisté ve vražedném amoku přinutili matky držet děti v náručí, aby je mohli zastřelit jednou ranou. To se stalo manželce a novorozeněti povstalice z Novospasovky, Martyna. Dítě bylo zabito, ale zraněná matka přežila díky bezstarostnosti čekistů. Podobné případy byly velmi časté. Jednoho dne je bude vyprávět historie. Bolševici rovněž provedli masové popravy rolníků ve vesnicích Malaja Tokmachka, Uspenovka, Pologi a na mnoha jiných místech.

Celá tato represivní kampaň byla řízena velitelem armád Jižního frontu, Frunzem.

„Musíme dorazit machnovščinu ještě než napočítám do tří,“ napsal v rozkaze armádám Jižního frontu, předtím, než se vydaly na výpravu. A jako kurážný voják, plný touhy vyznamenat se před očima svých nadřízených, vydal se na ukrajinskou kampaň s tasenou šavlí a všude kolem šířil smrt a zkázu. ⁽²⁹⁾

²⁹⁾ Budeme citovat dva charakteristické příklady bolševického vraždění.

Sereda – rolník, machnovský povstalec, narozen v gubernii Jekatěrinoslav, nepříslušel k žádné straně. Staral se o armádní finance a byl její pokladník. Čas od času zastupoval Machna, kterého velmi uznával a projevoval mu věrnost. V říjnu 1920, v době trvání dohody mezi machnovci a bolševiky, utrpěl během bitvy proti Wrangelovi průstřel hrudníku, přičemž další kulka v něm uvázla. Potřeboval operaci, a proto odjel do Charkova a byl si jist, že sovětské úřady mu vzhledem k jeho vážné situaci pomohou. V Charkově byl převezen do nemocnice, ale když o týden později bolševici zaútočili na machnovce a anarchisty, byl zatčen a v březnu 1921 zastřelen. Vzpomeňme si na následující fakta: když machnovci v říjnu 1919 obsadili Jekatěrinoslav, v žádném případě nijak nezasáhli proti důstojníkům a vojákům Děnikinovy armády, kteří byli na léčení v místních nemocnicích, protože věřili, že zabití neozbrojeného nepřítele se protíví cti revolucionáře. Generál Slašev, tehdy sloužící Děnikinovi (dnes bolševikům), který se zmocnil Jekatěrinoslavi o měsíc později, nechal povraždit všechny zraněné a nemocné machnovce, nacházející se v nemocnicích. Bolševické úřady zašly dokonce ještě dále než Slašev a zastřelily muže, který poté, co s nimi společně bojoval na jedné frontě a byl zde zraněn, za nimi přišel s prosbou o pomoc a věřil, že jeho život je v bezpečí díky bolševiky podepsané smlouvě.

Boguš – anarchista, který se zrovna vrátil z Ameriky společně s dalšími anarchisty, vypovězenými ze Spojených států. V době trvání dohody mezi machnovci a bolševiky, se nacházel v Charkově a poté, co se doslechl o legendárním Guljaj-Pole, chtěl se tam dostat, aby se seznámil s machnovščinou. Tehdy bolševici umožnili podobné cesty a dali v Charkově machnovcům k dispozici lokomotivu a drezínu pro přepravu militantů, pracujících v kulturní oblasti, do Guljaj-Pole. Boguš nicméně mohl vidět Guljaj-Pole pouze několik málo dnů a vzhledem k propasti mezi bolševiky a machnovci a počátku nepřátelství, se vrátil do Charkova, kde byl bolševiky zatčen a v březnu 1921 zastřelen na rozkaz Čeky.

Tuto událost můžeme vysvětlit pouze jedním způsobem: bolševici nechtěli nechat naživu ani jednu osobu, která znala pravdu o jejich agresi proti machnovcům a mohla vyprávět tento příběh.

Kapitola X

Smysl národnostní otázky v machnovščině

Židovská otázka

Vše, co bylo právě řečeno o machnovščině, ukazuje, že machnovščina byla skutečným lidovým hnutím rolníků a dělníků a jejím základním cílem bylo nastolit svobodu pracujících prostředky revoluční samosprávné aktivity ze strany mas.

Hnutí se od počátku skládalo z chudých rolníků všech národností, žijících v oblasti. Většina samozřejmě byli rolníci ukrajinského původu. Šest až osm procent byli rolníci z Centrálního Ruska. Pak zde byli Řekové, Židé, kavakazané a další chudí lidé různých národností. Řecké a židovské osady, rozptýlené v regionu okolo Azovského moře, udržovaly neustálé vztahy s hnutím. Několik z nejlepších velitelů revoluční armády bylo řeckého původu a v armádě se nacházelo několik speciálních oddílů, složených z Řeků.

Složeno z nejchudších rolníků, sjednocených skutečností, že se všichni živili svými rukama, machnovské hnutí bylo založeno na hlubokém pocitu bratrství, typickém pro nejutlačovanější lidi. Během své historie ani jednou neapelovalo na nacionální sentimenty. Celý boj machnovců proti bolševikům byl veden výlučně ve jménu práv a zájmů pracujících. S Děnikinovými jednotkami, Rakušáky-Němci, Petljurou, francouzskými jednotkami v Berdjansku, s Wranglem – se všemi machnovci zacházeli jako s nepřáteli pracujících. Každý z těchto vetřelců pro ně v zásadě představoval ohrožení pro pracující machnovci nenacházeli nic zajímavého na národních vlajkách, pod nimiž pochodovali.

Ve své deklaraci, vydané v říjnu 1919 Revolučně-vojenským sovětem armády, machnovci v oddílu, věnovaném národnostní otázce, prohlásili:

Když hovoříme o ukrajinské nezávislosti, nemáme na mysli národní nezávislost v Petljurově smyslu, ale sociální nezávislost dělníků a rolníků. Prohlašujeme, že ukrajinští a všichni ostatní pracující lidé mají právo na sebeurčení nikoli jako „nezávislý národ“, ale „nezávislí pracující.“

Co se týče otázky, jakým jazykem má být vyučováno ve školách, machnovci napsali následující:

Kulturně-vzdělávací sekce machnovské armády neustále dostává otázky od učitelů, tázajících se, v jakém jazyce mají vyučovat nyní, když byly vyhnány Děnikinovy jednotky.

Revoluční povstalci se drží principů skutečného socialismu a nemohou na žádném poli žádnými prostředky činit násilí na přirozených tužbách a potřebách ukrajinského lidu. Proto nemůže být otázka, v jakém jazyce se má vyučovat ve školách, vyřešena naší armádou, ale musí ji rozhodnout lidé sami, rodiče, učitelé a studenti.

Rozumí se samo sebou, že všechny rozkazy Děnikinova takzvaného „Zvláštního oddělení“, stejně jako rozkaz generála Maj-Majejského č. 22, zakazující používání mateřského jazyka ve školách, jsou anulovány a neplatí, protože byly na školy uvaleny násilím.

Je v zájmu co největšího intelektuálního rozvoje lidu, aby vyučovací jazyk byl ten, k němuž místní obyvatelstvo nejvíce tíhne, a proto je na obyvatelstvu samotném, na studentech, učitelích a rodičích a nikoli na vládě nebo armádě, aby svobodě a nezávisle vyřešilo tuto otázku.

Podepsána:

Kulturně-vzdělávací sekce machnovské povstalecké armády
(„Puť k svabode“ č. 10, 18. října 1919)

Vidíme tak, že v machnovščině neměly národnostní předsudky žádný prostor. V hnutí rovněž neexistoval žádný prostor pro náboženské předsudky. Jako revoluční hnutí nejchudších vrstev ve městech i na venkově, byla machnovščina otevřeným nepřítelem všeho náboženství a všech bohů.

Mezi moderními sociálními hnutími je machnovščina jedním z mála, v němž se jednotlivci vůbec nezabýval otázkou po svém či susedově náboženském přesvědčení nebo národnosti, ale v jehož rámci respektoval pouze práci a svobodu práce.

To samozřejmě nezabránilo odpůrcům hnutí, aby se jej snažili v tomto ohledu zdiskreditovat. V ruském i zahraničním tisku byla machnovščina často vykreslována jako velmi omezené partyzánské hnutí, cizí myšlenkám bratrství a mezinárodní solidarity a dokonce podezřelý z antisemitismu. Nic nemůže být zločinnější, než tyto urážky. Abychom otázku osvětlili, budeme citovat jisté doložené skutečnosti, vztahující se k tématu.

V machnovské armádě hráli důležitou roli revolucionáři židovského původu. Mnoho z nich bylo odsouzeno k nuceným pracem za účast na revoluci z roku 1905 nebo bylo přinuceno emigrovat do Západní Evropy či Ameriky. Mezi jinými se můžeme zmínit o následujících:

Kogan – místopředseda ústředního orgánu hnutí – Regionálního revolučně-vojenského sovětu Guljaj-Pole. Kogan byl dělník, který z principiálních důvodů dlouho před revolucí z roku 1917 opustil továrnu a odešel za zemědělskou prací do chudé židovské rolnické kolonie. Byl zraněn v bitvě u Peregonovky, svedené poblíž Umaně s děnikovci, kteří se ho zmocnili v umaňské nemocnici, kde byl léčen a podle svědků ho zabili šavlemi.

L. Žinkovskij (Zadov) – velitel armádní kontrašpionážní sekce a později velitel zvláštního jezdeckého pluku. Dělník, před revolucí z roku 1917 odsouzen na deset let nucených prací za politickou činnost. Jeden z nejaktivnějších militantů revolučního povstání.

Jelena Keller – sekretářka armádní kulturně-vzdělávací sekce. Pracovala v dělnické profesi a účastnila se syndikalistického hnutí v Americe. Jedna z organizátorů Konfederace Nabat.

Josif Emigrant (Gotman) – člen armádní kulturně-vzdělávací sekce. Dělník, který se aktivně podílel na ukrajinském anarchistickém hnutí. Jeden z organizátorů Konfederace Nabat a později člen jejího sekretariátu.

Jakov Alej (Suchovolskij) – dělník, člen armádní kulturně-vzdělávací sekce. V období carismu byl odsouzen k nuceným pracem za politickou činnost.

Mohli bychom přidat ještě celou řadu jmen k dlouhému seznamu židovských revolucionářů, účastnících se práce v různých sférách machnovského hnutí, ale neučiníme tak, protože bychom ohrozili jejich bezpečnost.

V srdci revolučního povstání se nacházelo židovské pracující obyvatelstvo mezi svými bratry. Židovské zemědělské kolonie, roztroušené v okresech Mariupol, Berdjansk, Alexandrovsk a jiných, se aktivně účastnily regionálních shromáždění rolníků, dělníků a povstalců, vysílaly na ně své delegáty a stejně tak do Regionálních Revolučně-vojenského sovětu.

Poté, co v oblasti v únoru 1919 došlo k jistým antisemitským incidentům, Machno navrhl, aby všechny židovské kolonie zorganizovaly vlastní sebeobranu a poskytl jim potřebné zbraně a munici. Zároveň uspořádal v oblasti sérii setkání, kde vyzýval masy k boji proti antisemitismu.

Židovská pracující populace naopak vyjadřovala zásadní solidaritu a revoluční bratrství s revolučním povstáním. V odpovědi na výzvu Revolučně-vojenského sovětu k poskytnutí dobrovolníků machnovské povstalecké armádě, židovské kolonie vyslaly ze svého středu velký počet dobrovolníků.

V armádě machnovských povstalců se nacházela jedna výlučně židovská dělostřelecká baterie, jejíž ochranný oddíl pěchoty se rovněž skládal výlučně z Židů. Tato baterie, které velel židovský povstalec Schneider, v červnu 1919 hrdinsky bránila Guljaj-Pole před Děnikovými jednotkami a bojovala až do posledního muže a granátu.

V extrémně rychlém běhu událostí po povstání z let 1918-19, se samozřejmě vyskytli jednotlivci, nepřátelští Židům, ale ti nebyli produktem povstání, ale ruského života. Tito jednotlivci v hnutí jako takovém neměli vůbec žádnou váhu. Pokud se lidé tohoto typu zapojili do akcí přímo namířených proti Židům, byli rychle a tvrdě potrestáni revolučními povstalci.

Již jsme výše popsali rychlost a rozhodnost, s jakou machnovci popravili Grigorijeva a jeho štáb a zmínili jsme se, že jedním z hlavních důvodů byla účast na protižidovských pogromech.

Můžeme se zmínit o dalších událostech této povahy, s nimiž jsme seznámeni.

12. května 1919 bylo několik židovských rodin – celkem 20 lidí – zavražděno v židovské zemědělské kolonii Gorkaja poblíž Alexandrovka. Machnovský štáb okamžitě vyslal zvláštní komisi, aby událost vyšetřila. Komise odhalila, že vraždy spáchalo sedm rolníků ze sousedící vesnice Uspenovka. Tito rolníci nebyli členy povstalecké armády. Nicméně machnovci cítili, že je nemožné ponechat zločin bez trestu a postříleli vrahy. Později bylo dále zjištěno, že tato událost a jiné pokusy podobné povahy, se odehrála na základě podněcování Děnikinových agentů, kterým se podařilo proniknout do oblasti a těmito prostředky se snažili vytvořit atmosféru příznivou pro vstup Děnikinových jednotek na Ukrajinu.

Čtvrtého nebo pátého května 1919 Machno a několik velitelů spěšně opustili frontu a odjeli do Guljaj-Pole, kde je očekával mimořádný zplnomocněnec Republiky, L. Kameněv, který přijel z Charkova společně s dalšími představiteli sovětské vlády. Na stanici Verchnij Tokmak Machno spatřil plakát se slovy: „Smrt Židům, braň revoluci, ať žije Baťko Machno!“

Kdo vylepil ten plakát!“, zeptal se Machno?

Dozvěděl se, že plakát byl vylepen povstalcem, kterého Machno osobně znal, vojákem, který se zúčastnil bitev proti Děnikinovým jednotkám, člověkem, který byl jinak považován za slušného. Okamžitě se ohlásil a byl zastřelen na místě.

Machno pokračoval v cestě do Guljaj-Pole. Během zbytku dne a rozhovorů se zplnomocněnec Republiky, ze sebe nemohl setřást předchozí událost. Uvědomil si, že s povstalcem bylo naloženo krutě, ale věděl, že za válečných podmínek a vzhledem k Děnikinově postupu, takový plakát představoval ohromné nebezpečí pro židovské obyvatelstvo a celou revoluci, pokud se proti němu ovšem rychle a tvrdě nezakročilo.

Když se v létě 1919 povstalecká armáda stahovala na Umaň, došlo k několika případům, kdy povstalci vyloupili domovy židovských rodin. Když povstalecká armáda tyto případy vyšetřila, zjistila, že do všech pěti byla zapletena jediná skupina čtyř nebo pěti mužů, předtím náležejících ke Grigorijevovým oddílům a začleněných do machnovské armády poté, co byl Grigorijev zastřelen. Skupina byla okamžitě odzbrojena a propuštěna z povstalecké armády. Následně byli z machnovské armády propuštěni všichni bojovníci, kteří sloužili ještě pod Grigorijevem, jako nespolehlivé elementy, jejichž převýchova nebyla možná s ohledem na nepříznivé podmínky a nedostatek času. Vidíme tak, jak se machnovci stavěli k antisemitismu. Výbuchy antisemitismu v různých částech Ukrajiny neměly nic společného s machnovščinou.

Kdekoli bylo židovské obyvatelstvo v kontaktu s machnovci, našlo v nich nejlepšího ochránce před antisemitskými excesy. Židovské obyvatelstvo v Guljaj-Pole, Alexandrovsku, Berdjansku, Mariupolu a stejně tak v židovských zemědělských koloniích, rozptýlených v doněcké oblasti, může potvrdit skutečnost, že v machnovcích vždy našlo opravdové revoluční přátele a díky tvrdým a rozhodným opatřením, přijatým machnovci, byly v tomto regionu rychle umlčeny antisemitské tendence kontrarevolučních sil.

Antisemitismus existuje v Rusku stejně jako v mnoha jiných zemích. V Rusku a do jisté míry i na Ukrajině není výsledkem revoluční doby nebo povstaleckého hnutí, ale naopak břemenem z minulosti. Machnovci proti němu vždy rozhodně bojovali jak slovy, tak činy. Během celé existence hnutí vydali početné publikace, vyzývající masy, aby bojovaly proti tomuto zlu. Můžeme pevně prohlásit, že jejich příspěvek v boji proti antisemitismu na Ukrajině i za jejími

hranicemi byl obrovský. Máme k dispozici text výzvy, vydané machnovci společně s anarchisty ve vztahu k antisemitskému incidentu, který se odehrál na jaře 1919, incidentu, který byl nepochybně spojen s počátkem Děnikinovy generální ofenzívy proti revoluci. Zde je zkrácená verze textu:

Dělníci, rolníci a povstalci – za utlačované proti utlačovatelům – navždy !

Během bolestných dnů reakce, kdy byla situace ukrajinských rolníků obtížná a zdála se beznadějnou, byli jste první, kdo povstal jako neohrožený a neporazitelný bojovník za velkou věc osvobození pracujících mas... Toto byl nejkrásnější a nejradostnější okamžik v dějinách naší revoluce. Pochodovali jste nepříteli vstříc se zbraněmi v rukou jako uvědomělí revolucionáři, vedeni velkou ideou svobody a rovnosti... Do našich řad se ale podařilo vniknout škodlivým a zločineckým elementům a revoluční písně o bratrství a přibližujícím se osvobození pracujících začaly být narušovány smrtelnými výkřiky ubohých Židů, kteří byli týráni k smrti... Na jasném a nádherném základě naší revoluce se objevily nesmazatelné skvrny, z nichž prýštila prolitá krev ubohých židovských mučedníků, kteří se stejně jako dříve stávají nevinnými oběťmi zločinecké reakce, oběťmi třídního boje... Byly spáchány hanebné skutky. Dochází k antisemitským pogromům.

Rolníci, dělníci a povstalci! Víte sami, že pracující všech národností – Rusové, Židé, Poláci, Němci, Arméni atd., jsou všichni uvězněni ve stejné propasti bídy. Víte, že tisíce židovských dívek, dcer lidu, jsou prodávány a zneužívány kapitálem, a to samé platí o ženách jiných národností. Víte, kolik poctivých a statečných židovských bojovníků položilo život za svobodu pro lidi v Rusku během celého osvobozeneckého hnutí... Revoluce a čest pracující třídy nás zavazuje prohlásit tak hlasitě, jak jen to bude možné, že vedeme válku proti stejnému nepříteli – kapitálu a vládě, který vykořisťuje všechny pracující stejně, ať už jsou Rusové, Poláci, Židé atd. Musíme všude prohlašovat, že našimi nepřáteli jsou vykořisťovatelé všech možných národností: ruský továrník, německý ocelářský magnát, židovský bankéř, polský šlechtic... Buržoazie všech zemí a národností je sjednocena v tvrdém boji proti revoluci, proti pracujícím masám celého světa a všech národností.

Rolníci, dělníci a povstalci! V této chvíli, kdy se mezinárodní nepřítel – buržoazie všech zemí – vrhá na Ruskou revoluci, aby vyvolal nacionalistickou nenávist mezi masami pracujících za účelem pokřivení revoluce a otřesení samotných základů našeho třídního boje – solidarity a jednoty všech pracujících – se musíte postavit proti všem vědomým a nevědomým kontrarevolucionářům, kteří ohrožují osvobození pracujících lidí od kapitálu a vlády. Vaší revoluční povinností je zadusit jakoukoli nacionalistickou perzekuci tak, že se bez milosti vypořádáte se všemi podněcovateli antisemitských pogromů.

Vzhůru na cestu směrem k emancipaci pracujících se dostaneme jen za pomoci všech pracujících světa.

Ať žije internacionála pracujících!

Ať žije svobodná a bezstátní anarchistická komuna!

Podepsáni:

Výkonný výbor Revolučně-vojenského sovětu guljajpolské oblasti.

Anarchistická skupina Nabat v Guljaj-Pole.

Velitel machnovské povstalecké armády, Baťko Machno

Náčelník štábu machnovské povstalecké armády, B. Věrtelnikov

Guljaj-Pole, květen 1919

Dodatek ke kapitole 10:

Rozkaz č. 1 ⁽³⁰⁾

Od velitele Ukrajinské revoluční povstalecké armády, Baťky Machna.

Všem velitelům pěchoty – sborům, brigádám, plukům, praporům, rotám, četám a družstvům. Jízdě – brigádám, plukům, korouhvím a rotám. Dělostřelectvo – divizím a bateriím. Všem náčelníkům štábů, všem posádkám. Všem revolučním povstalcům bez výjimky.

1) Cílem naší revoluční armády a každého povstalece k ní příslušejícího povstalece je boj za osvobození ukrajinských pracujících od všeho útlatku. Proto by měl mít každý povstalec neustále na paměti, že mezi námi není místo pro ty, kteří se pod pláštěm revolučního povstání snaží uspokojit svoji touhu po osobním prospěchu, násilí a rabování na úkor pokojného židovského obyvatelstva.

2) Každý revoluční povstalec by si měl zapamatovat, že jeho osobním nepřítelem, stejně jako nepřítelem všech lidí, je bohatá buržoazie, nezávisle na tom, jestli je ruská, židovská nebo ukrajinská. Nepřáteli pracujících lidí jsou rovněž ti, kteří chrání nespravedlivý buržoazní režim, například sovětští komisaři, příslušníci trestných expedičních oddílů a Mimořádných komisí, kteří táhnou městy a vesnicemi a týrají pracující lidi, odmítající se podřídit jejich samozvané diktatuře. Každý povstalec by měl zatknout a odvést k armádnímu štábu všechny představitele podobných expedičních jednotek, Mimořádných komisů a dalších institucí, utlačujících a zotročujících lid. Pokud se postaví na odpor, nechť jsou zastřeleni na místě. Co se týče jakéhokoli násilí, spáchaného na pokojných pracujících jakékoli národnosti – podobné činy nejsou hodné cti revolučního povstalece a jejich pachatel bude potrestán smrtí.

3) Všechny činy individuálního rekvírování nebo konfiskace, stejně jako výměna koní nebo vozidel s rolníky bez písemného rozkazu velitele zásobování, budou přísně potrestány. Každý povstalec by si měl uvědomit, že rekvizice podobného typu do řad povstalecké armády přilákají pouze násilníky nejhrubšího ražení, jednotlivce, prahnoucí po bohatství a připravené spáchat hanebné skutky v nejménějším jménu revolučního povstání.

Vyzývám všechny povstalecké bojovníky, aby na sebe vzali povinnost bránit čest opravdové revoluční povstalecké armády tím, že se budou stavět proti všem nespravedlivým činům, vycházejícím z našich řad nebo od pracujících lidí, které bráníme. ⁽³¹⁾ Nesmíme se chovat nespravedlivě jeden k druhému. Nesmíme špatně naložit ani s jedním synem či dcerou pracujících lidí, za něž bojujeme. Každý povstalec, podílející se na podobných činech, zneuctí sám sebe a přivolá na sebe trest ze strany lidové revoluční armády.

4) Je v zájmu revoluce a spravedlivého boje za naše ideály udržovat v našich řadách co nejtvrďší bratrskou disciplínu. Je naprosto nezbytné chovat ve vojenských záležitostech co největší respekt ke zvoleným velitelům. Vyžaduje to závažnost věci, jejíž obrana padá na naše bedra a kterou čestně dovedeme až do důsledků, ale o kterou přijdeme, pokud ve svých řadách neudržíme disciplínu. Proto požaduji na velitelích a řadových povstalcích, aby mezi sebou během všech akcí udržovali přísnou disciplínu.

5) Opilství budiž považováno za zločin. Ještě větším zločinem je, když se opilý revoluční povstalec ukáže na ulici.

6) Každý povstalec, cestující z jedné vesnice do druhé, by měl být okamžitě hotov k boji. Vztahy s mírumilovným vesnickým obyvatelstvem a pocestnými by měly být přátelské a soudružské. Pamatujte, soudruzi velitelé a povstalci, že jsme syny velkého pracujícího lidu, že všich-

³⁰⁾ Tento rozkaz byl vydán v době unifikace a reorganizace všech povstaleckých sil do jednotné armády, když byly do povstalecké armády po nuceném ústupu z Guljaj-Pole v oblasti Jelizavetgrad-Pomošnaja začleněny oddíly, předtím sloužící pod Grigorijevem a jednotky Rudé armády, které přišly od Nového Bugu, aby se přidaly k machnovcům.

³¹⁾ Tj. boj proti nespravedlnosti ve vlastním povstaleckém prostředí a ve vztazích povstalců k prostředí pracujících lidí.

ni pracující jsou naši bratři a sestry. Věc, za kterou bojujeme, je ohromná a požaduje po nás, abychom byli neúnavní, štedří, plni bratrské lásky a revoluční cti. Proto vyzývám všechny revoluční povstalce, aby byli skutečnými přáteli lidu a spravedlivými syny revoluce. To je zdrojem naší síly a zárukou našeho vítězství.

Podepsán:

Velitel Ukrajinské revoluční povstalecké armády Baťko Machno
Vesnička Dobrovelička, gubernie Cherson, 5. srpna 1919

Kapitola XI

Machnova osobnost

Biografické poznámky o některých členech hnutí

Machnovščina je revoluční masové hnutí, vytvořené historickými životními podmínkami nejchudších vrstev ruského rolnictva. Až už by Machno žil či nikoli, hnutí by nevyhnutelně povstalo z hlubin a vyjádřilo se v originálních formách. Již od úplně prvních dní revoluce se začalo rodit v různých částech Ruska v hlubinách lidového života. Pokud by se neobjevilo na Ukrajině, objevilo by se prostě jinde. Jeho semínka všude roznášela sama Ruská revoluce. Podmínky na Ukrajině roku 1918 pomohly hnutí, aby bouřlivě prorazilo na denní světlo a v jisté míře upevnilo své pozice. Toto hnutí, pramenící z nejnižších vrstev společnosti, od prvopočátku vysunulo do popředí udivující záplavu osobností, dosud neznámých, ale nadaných nezlomným duchem, pozoruhodným revolučním instinktem a rozsáhlými schopnostmi na poli vojenské strategie. Podobnými jedinci na počátku hnutí byli: Kalašnikov, bratři Karetnikovové, Vasilevskij, Marčenko, Vdovičenko, Kurilenko, Gavrilenko, Petrenko, Belaš, Šus, Ivan a Alexandr Lepečenkovi, Isidor Ljutyj, Věrtelnikov, Chubenko, Tychenko, bratři Danilovové, L. Žinkovskij, Krat, Seregin, Taranovskij, Puzanov, Trojan a mnoho dalších, méně známých. Všichni byli průkopníci machnovského hnutí, jeho praporečníky a obdivuhodnými předáky. Hnutí rovněž našlo všeobecného předáka hodného svého postavení v osobě Nestora Machna.

Machna známe z třech fází vývoje.

První fáze začíná, když byl jako mladý revolucionář odsouzen k nuceným pracem. Ve vězení se od ostatních v ničem neodlišoval. Vedl stejný život, jako ostatní vězni, byl v okovech, seděl na samotce, hlásil se při nástupu. Jeho jedinou vlastností, přitahující pozornost, byla nevyčerpatelná energie. Byl neustále zapojen do diskusí a názorových výměn a zaplavoval vězení svými psanými pracemi. Miloval psát na revoluční a politická témata. Během pobytu ve vězení si zamíloval poezii a byl úspěšnější v psaní veršů než prózy. Již tehdy byl velmi hrdý na označení anarchista. Věřil, že na celém světě neexistuje nic vznešenějšího a krásnějšího než anarchistické myšlenky. Během imperialistické války mu byla naprosto cizí vlastenecká horečka, která zachvátila přinejmenším polovinu politických vězňů. Mocně s ním otřásla Kropotkinova výzva k vyslovení podpory jedné ze dvou válčících stran, ale v žádném případě se nenechal zvíkat.

Druhá fáze Machnova vývoje se odvíjí od 1. března 1917 až do léta 1918. Během této doby se horečně věnoval revoluční aktivitě v Guljaj-Pole. Svaz dělnických a rolnických asociací v Guljaj-Pole, první sověť dělníků a rolníků, který se zde sešel – to vše byly výsledky neúnavné Machnovy činnosti v roce 1917. Mezi místními rolníky se stal neobyčejně populární, ale neboť revoluce vysunula do popředí mnoho energických jedinců, nebyla jeho osoba ničím výjimečná. Jednu vlastnost měl ale jedinečnou – když se nacházel mezi soudruhy, často se stáhl do sebe a neočekávaně učinil rozhodnutí, ovlivňující celý jeho život.

Třetí fáze jeho vývoje konečně zahrnuje činnost v řadách revolučního povstání od doby hejtmana Skoropadského až dodnes.

Je nepochybné, že povstání rolnických mas a pole revoluční a vojenské aktivity bylo kontextem, v němž se jeho osobnost byla schopna plně rozvinout.

Když Machna vidíme na jaře 1919 poprvé v tomto novém prostředí jako předáka revolučního povstání, byl již novým a úplně transformovaným jedincem.

Vnějšíkově se nezměnil, ale vnitřně byl zcela jiným člověkem. Byl úplně pohlcen svoji aktivitou. V každém okamžiku prokazoval sílu své vůle a duchapřítomnost. Tehdy byl naprosto zaprázdňován bojem proti Děnikinovi na Jižní frontě. Energie, se kterou se vrhl na tento úkol, byla kolosální. Strávil na frontě celé týdny a měsíce, stál na stráží a bojoval spolu s ostatními povstalcí. Když se vrátil do Guljaj-Pole, strávil veškerý svůj čas prací ve štábu. Tato práce se protahova-

la pozdě do noci. Machno šel spát, až když bylo všechno dokončeno a v pět nebo šest hodin ráno následujícího dne již budil ostatní členy štábu. Rovněž se aktivně účastnil každodenních setkání a shromáždění, konaných v samotném Guljaj-Pole nebo sousedících vesnicích. Nicméně si vždy našel čas, aby například strávil hodinu nebo dvě na vesnické svatbě, na kterou byl mladým ženichem pozván před dvěma nebo třemi týdny. Co se týče rolníků, Machno byl jedním z nich, a tak se k nim také choval, stále se živě zajímal o jejich život a obecném smyslu stejný život i žil.

Ukrajínští rolníci o Machnovi rozšiřují množství legend, prezentující ho jako výjimečně statečného, mimořádně cílevědomého a neporazitelného. Když jste ho však poznali ve skutečnosti a sledovali při práci, došli jste k závěru, že byl ještě pozoruhodnější, než všechny nashromážděné legendy.

Machno je muž dějinné akce. Tři roky jeho revolučního boje jsou naplněny nepřetržitými činy, jedním pozoruhodnějším než druhým.

Ústředním rysem Machnovy osobnosti je ohromná vůle. Zdálo se, jakoby tento muž malé postavy byl ukován ze zvláště tvrdého materiálu. Když se jednou rozhodl překonat nějakou překážku, nikdy se k ní neotočil zády. Během nejsložitějších životních okamžiků, když se na frontě odehrávaly katastrofy nebo když mu přímo před očima padli nejlepší přátelé, zůstával navenek úplně klidný, jako by se ho to ani netýkalo. Přestože nedával najevo bolest, trpěl těmito událostmi více, než kdo jiný. Když po roztrhání vojensko-politické dohody v listopadu a prosinci 1920 bolševici, kteří již věděli, kdo je jejich protivníkem a snažili se vyhnout chybám z loňského jara, vrhli proti Machnovi čtyři armády, stál tvář v tvář katastrofické situaci. Jeho klid byl ve skutečnosti ohromující – jakoby nevěnoval pozornost ani tisícům granátů, decimujícím povstalecké jednotky, ani všudypřítomnému nebezpečí zničení ze strany obrovské Rudé armády. Vnějšímu pozorovateli se Machново chování jeví jako chování psychicky narušeného člověka. Podobný dojem mohl vzniknout pouze u cizince. Ti, kteří Machna skutečně znali, věděli, že klid představoval projev mimořádné vůle k vítězství nad nepřítelem.

Machno disponoval odhodláním skutečného hrdiny, stojícím v protikladu vůči odhodlání těch, kteří jednají za zády lidí a na jejich úkor. Ve všech důležitých situacích Machno jel v prvních řadách a jako první také nasazoval život. Kdykoli jel do bitvy s malým oddílem nebo celou armádou, roztaženou v patnácti- či dvacetikilometrovém pochodovém proudu, Machno byl vždy v první linii, pokud mu bylo dobře, tak v sedle, pokud byl zraněn, tak ve voze. To bylo pravidlem bez výjimky.

Machno je nepochybně obdařen velkým vojenským talentem. S jakými obtížemi se on a jeho armáda střetli na Ukrajině! Vždy je vyřešil se ctí. Porážka, jako uštědřil Děnikinovým divizím u Umaně – divizím pod velením zkušených generálů, vzdělaných na vojenské akademii – a způsob, jakým rozvrátil tyl děnikinovské armády - to jsou historické pomníčky Machnových vojenských schopností. Nejsou to však jen pomníčky.

Ve smyslu svých revolučních a sociálních koncepcí je Machno anarchista-komunista. Je fanaticky oddán své třídě – chudému a utlačovanému rolnictvu, zbavenému všech práv.

Machno je inteligentní a cílevědomý. Tato poslední zděděná vlastnost, kterou posílilo vesnické prostředí, je evidentní ve všem, co cítí. Plně si zaslouží oddanost a úctu své armády a rolníků. V tomto prostředí je považován za vlastního, za jedinečného a výjimečného člověka. „Baťko je jedním z nás,“ říkají povstalci, „Rád s námi pije, mluví a bojuje bok po boku.“ Tato slova nám poskytují nejlepší možnou charakteristiku Machna jako syna lidu. Jeho spojení s lidem bylo zakořeněno hluboko v místní bohaté černozemi. V Rusku stěží existoval člověk, těšící se popularitě a náklonnosti mas, jako Machno. Rolníci na něj byli nesmírně hrdí. Machno se ale nikdy nepokusil z této náklonnosti těžit, využít svého postavení. Právě naopak, svoje postavení často zlehčoval s typickým ukrajinským smyslem pro humor.

Machno byl schopen jako předák použít tvrdou pěst. Nebyl žádným způsobem přirozeně autoritářský, ale uprostřed akce v sobě vždy našel nezbytnou tvrdost, aniž by do hnutí zaváděl

autoritářské tendence nebo jej na druhé straně poškozoval nedostatkem soudržnosti.

Je dobře známo, jakou důležitost bolševici přikládali skutečnosti, že rolníci nazývala Machna „Baťkou.“ Ve třetí kapitole jsme popsali, jak a za jakých okolností Machno dostal tuto přezdívku. Po roce 1920 se Machnovi zase obvykle říkalo „Malyj“ („Kraťas“), což se odvozovalo od jeho menšího vzrůstu a uchytilo se náhodou podle oslovení, použitého jedním povstalcem.³²⁾

Machnova osobnost obsahovala mnoho dobrých vlastností – duch, usilovnost, odvalu, energičnost a činorodost. Společně vytvářely impozantní dojem a učinily z Machna výjimečného člověka dokonce i v porovnání s ostatními revolucionáři.

Machno nicméně postrádal teoretické znalosti, potřebné k porozumění politice a dějinám. Kvůli tomu často nebyl schopen formulovat širší všeobecné revoluční soudy a závěry nebo se jimi jednoduše odmítl zabývat.

Široké hnutí revolučního povstání požadovalo, aby byly vysloveny nové sociální a revoluční myšlenky, odpovídající jeho podstatě. Z důvodu svých nedostatečných teoretických znalostí se Machno s tímto úkolem nedovedl vždy vyrovnat a vzhledem k pozici, jakou zaujímal v rámci revolučního povstání, pramenily z této vady vážné důsledky pro celé hnutí.

Věřím, že pokud by Machno disponoval rozsáhlejšími znalostmi na poli historie a politických a společenských věd, revoluční povstání by dospělo namísto nevyhnutelných porážek k celé řadě vítězství, které by sehrály kolosální a možná i rozhodující roli ve vývoji Ruské revoluce.

Machno měl navíc jeden rys, který občas potlačoval jeho hlavní vlastnosti: jistou lehkomyšlnost. Přestože plný energie a vůle, příležitostně prokazoval v momentech výjimečně těžké krize bezstarostnost, neslučitelnou s vážností, požadovanou naléhavostí situace.

Jeden příklad za všechny. Výsledky vítězství nad Děnikinovou kontrarevolucí na podzim 1919 nebyly dostatečně využity ve smyslu rozvoje všekrajinského povstání, přestože chvíle byla pro podobný podnik mimořádně příznivá. Důvodem bylo jisté opojení z vítězství, stejně jako silný a chybný pocit bezpečí a určitá nepozornost. Předáci povstání v čele s Machnem se rozložili v osvobozené oblasti, aniž by věnovali dostatečnou pozornost nebezpečí ze strany Bílých nebo bolševické hrozbě, přibližující se ze severu.

Machno ale rostl a vyvíjel se společně s růstem a vývojem Ruské revoluce. Každým rokem se stával zodpovědnějším. V roce 1921 už byl mnohem serióznější než v letech 1918-1919.

Když studujeme Machnovu osobnost, neměli bychom zapomenout na nepříznivé podmínky, v nichž Machno žil již od dětství, na takřka naprostou nepřítomnost vzdělanosti u všech lidí z jeho okolí a úplnou absenci jakékoli zkušené a poučené rady v jeho sociálním a politickém boji. Navzdory tomu Machno dobyl důležitá vítězství pro Ruskou revoluci a historie ho spravedlivě zařadí mezi nejpozoruhodnější osobnosti revoluce.

K našemu velkému překvapení většina současných ruských anarchistů, předstírajících, že hrají vedoucí roli na poli anarchistického myšlení, není schopna rozpoznat kladné stránky Machnovy osobnosti. Mnoho z nich na něj pohlíží a soudí z bolševické perspektivy, používá materiály původem od státních agentů nebo se omezuje na nepodstatné detaily. V tomto kontextu byl do očí bijící výjimkou P.A. Kropotkin.

„Vzkažte ode mne soudruhu Machnovi, aby na sebe dával pozor, neboť v Rusku není mnoho lidí, jako je on.“

Tato slova pronesl Kropotkin v dubnu 1919, tj. když v centrálním Rusku nebyly o Mach-

³²⁾ Po roce 1920 bolševici napsali mnoho o Machnových osobních vadách. Zakládali své informace na deníku jeho takzvané ženy, jistě Fedory Gajenkové, zajaté v jedné bitvě. Machnovou ženou je ale Galina Andrejevna Kuzmenková, která s ním žije od roku 1918. Ta si nikdy nevedla, a proto také nikdy nemohla ztratit, žádný deník. Dokumentace sovětské vlády je tak založená na výmyslech a obrázek, který vláda vykreslila na základě zmíněného deníku, je obvyčejnou lží.

novi k dispozici jiné informace, než oficiální lži.

Kropotkinův pronikavý vhled rozpoznal i přes ohromnou vzdálenost a na základě několika málo osamocených faktů, v Machnovi důležitou historickou postavu.

Životopisné poznámky o některých členech hnutí

Zakončíme tuto kapitolu krátkými poznámkami o některých hlavních členech hnutí. Životopisný materiál, který jsem o nich nashromáždil, byl ztracen na počátku roku 1921 a jsem tedy přinucen omezit se na velmi stručné poznámky.

Semjon Karetnik byl rolníkem z Guljaj-Pole, jedním z nejhudších. Pracoval jako zemědělský dělník a do školy chodil pouze jeden rok. Účastnil se hnutí již od prvních dnů a byl anarchistou-komunistou od roku 1907. Prokázal pozoruhodné vojenské nadání. Byl mnohokrát raněn v bojích proti Děnikinovi. Po roce 1920 často nahrazoval Machna jako vrchní velitel armády. Velel sboru, vyslanému na Krym proti Wrangelovi. Byl členem Sovětu revolučních povstalců Ukrajiny. Po Wrangelově porážce jej bolševici vyslali do Guljaj-Pole, údajně na vojenskou konferenci, ale Karetnik byl cestou zrádně zajat a zastřelen v Melitopolu. Zanechal po sobě ženu a několik dětí.

Marčenko byl synem z rodiny chudých rolníků v Guljaj-Pole. Jeho vzdělání bylo neúplné. Jako anarchista-komunista od roku 1907 byl jedním z prvních povstalců guljajpolské oblasti. V bojích proti Děnikinovým jednotkám byl několikrát zraněn a zajat. Během posledních dvou let povstání velel machnovské jízdě a byl členem Sovětu revolučních povstalců. Byl zabit v lednu 1921 poblíž Poltavy během bitvy s Rudými. Zanechal po sobě ženu.

Grigorij Vasilevskij byl synem chudých rolníků z Guljaj-Pole. Vychodil základní školu. Anarchista ještě před rokem 1917, účastnil se machnovského hnutí od počátku. Machův osobní přítel. Několikrát nahradil Machna ve funkci vrchního velitele. Byl zabit v prosinci 1920 v průběhu bitvy proti rudým kozákům v kyjevské gubernii. Zanechal po sobě ženu a několik dětí.

B. Věrtelnikov byl rolníkem z Guljaj-Pole. Později pracoval v místní strojírně a následně i Putilovských závodech v Petrohradě. Nejprve byl eser a v roce 1918 se stal anarchistou. Velmi nadaný řečník a organizátor, aktivně se podílel na všech fázích Ruské revoluce. V roce 1918 se vrátil do Guljaj-Pole a věnoval většinou propagaci a stal se v oblasti velmi populárním. Nějakou dobu vykonával funkci náčelníka štábu armády. V červnu 1919 se octl v čele spěšně zformované jednotky, která se pokusila ubránit Guljaj-Pole před Děnikinovými silami. Asi 17 kilometrů od Guljaj-Pole poblíž Svjatoduchovky (okres Alexandrovsk) byl obklíčen nepřitelem a padl i s celým svým oddílem. Bojoval až do úplného konce. Zanechal po sobě ženu a děti.

Petr Gavrilenko byl rolník z Guljaj-Pole, anarchista již od revoluce z roku 1905 a jeden z neaktivnějších veteránů machnovského hnutí. Sehrál významnou roli v porážce Děnikinových jednotek na podzim roku 1919 jako velitel 3. sboru machnovských povstalců. Během celého roku 1920 se jako zajatec nacházel v bolševických rukou v Charkově. Na základě vojensko-politické dohody mezi machnovci a sovětskou vládou byl propuštěn a okamžitě odjel na Krym, aby se zúčastnil tažení proti Wrangelovi, kde sloužil jako náčelník polního štábu machnovské armády. Po Wrangelově zničení byl na Krymu zrádně zajat bolševiky a pokud víme, zastřelen v Melitopolu. Byl vojenským velitelem a významným revolucionářem.

Vasilij Kurilenko byl rolníkem z vesnice Novospasovka, kde se mu dostalo základního vzdělání. Byl anarchistou. Velel jízdě pluku a byl členem Sovětu revolučních povstalců. Jakožto zkušený kavalista dostal v roce 1919 od bolševiků po postavení machnovců mimo zákon nabídku velení v jednotce Rudé jízdy. Poté, co se poradil s Machnem a dalšími soudruhy, místo přijal a zadržoval Děnikinův nápor v jekatěrinoslavské oblasti. V době trvání vojensko-politické dohody byl machnovci pověřen vyjednávat s bolševiky. V průběhu roku 1920 byl několikrát zraněn v bitvách s Bílými i Rudými. Byl zabit v jedné potyčce s Rudými v létě 1921. Zanechal po sobě ženu.

Viktor Belaš byl rolník z Novospasovky se základním vzděláním. Byl anarchista. Od roku 1919 velel jednomu machnovskému pluku a účastnil se útoku na Taganrog. Později byl náčelníkem štábu armády. Děnikinovy jednotky v odvetě za účast v machnovském hnutí zabily jeho otce, děda a dva bratry a spálily veškerý jejich majetek. Byl členem Sovětu revolučních povstalců a schopným vojenským stratégem. Vypracovával všechny plány, týkající se pohybu jednotek, za což odpovídal. V roce 1921 byl zajat bolševiky a nacházel se v nebezpečí zastřelení. Jeho osud je neznámý.

Vdovičenko byl rolníkem z Novospasovky se základním vzděláním. Byl anarchista. Velel speciálnímu oddílu povstaleckých jednotek a byl jedním z nejaktivnějších účastníků revolučního povstání. Byl mimořádně populární a ve velké oblibě ho měli rolníci z oblasti Azovského moře a povstalci obecně. Sehrál významnou roli v porážce Děnikinových sil na podzim roku 1919. V roce 1921 byl těžce zraněn a zajat bolševiky. Navzdory výhrůzkám smrti opovržlivě odmítl jejich nabídky na spolupráci. Jeho osud je neznámý.

Petr Rybin (Zonov) byl kovodělník z orelské gubernie. V době carské reakce emigroval do Ameriky, kde se začal okamžitě podílet na revolučně-syndikalistickém hnutí a sehrál významnou roli jako člen Svazu ruských pracujících ve Spojených státech a Kanadě. Na počátku revoluce z roku 1917 se vrátil do Ruska přes Japonsko a Vladivostok a dorazil do Jekatěrinoslavi. Zde se aktivně účastnil práce v odborářském hnutí a stal se populární mezi pracujícími. Na konci roku 1917 ho jekatěrinoslavští pracující delegovali na Všeukrajinskou konferenci zástupců odborových svazů a továrních výborů. Konference přijala takzvaný „Rybinův plán“, volající po sjednocení průmyslové produkce a přestavbě dopravního systému. Poté na návrh bolševiků Rybin odjel do Charkova, kde pracoval v odborovém svazu kovodělníků a jiných klíčových odvětvích průmyslu a dopravy. Během léta 1920 dospěl k názoru, že je naprosto nemožné nadále spolupracovat s bolševiky, protože ti směřují všechno své úsilí proti zájmům dělníků a rolníků. Měli bychom poznamenat, že Rybin pracoval s bolševiky jako pečlivý a zodpovědný odborový pracovník a ani ve snu ho nenapadlo odkrýt sovětské vládě svoje anarchistické postoje. I když se ale omezil na tuto roli, přesto došel k závěru, že není možné sloužit zájmům pracující třídy pod bolševickou diktaturou. Na podzim roku 1920 se jeho myšlenky obrátily k machnovcům a přešel do povstaleckého tábora, kde velmi usilovně pracoval v kulturní sekci hnutí. Krátce po svém příjezdu byl zvolen členem Sovětu revolučních povstalců a pracoval jako jeho sekretář. Rybin měl ohromnou zásobu energie a byl velmi důsledný a zkušený ve svých pracovních návycích. V lednu 1921 opustil načas machnovský tábor a vrátil se do Charkova. Zamýšlel zatelefonovat Rakovskému a povědět mu svůj upřímný názor na něj a další původce zrádného útoku na machnovce a anarchisty. Je velmi pravděpodobné, že svůj plán provedl, což bylo patrně příčinou jeho smrti. Pět dní po příjezdu do Charkova byl zatčen na příkaz Čeky a o měsíc později zastřelen. Byl zavražděn bolševiky, kteří mu ještě před časem předvíдали skvělou kariéru a nazývali ho vynikajícím organizátorem a teoretikem dělnického hnutí.

Kalašnikov byl velmi mladý povstalec, který nějaký čas chodil do vesnické školy. Byl synem dělníka a před revolucí z roku 1917 podporučíkem carské armády. V roce 1917 se stal sekretářem anarchokomunistické organizace v Guljaj-Pole. Byl výjimečně statečným člověkem a talentovaným velitelem. Byl jedním z klíčových organizátorů vzpoury rudoarméjských jednotek v Novim Bugu v létě roku 1919. Nejdříve velel 1. brigádě povstalecké armády a později 1. doneckému sboru machnovské armády. Byl zabit výbuchem granátu v létě 1920 v bitvě proti Rudé armádě. Zanechal po sobě ženu a dítě.

Michalev-Pavlenko byl synem rolníka z Centrálního Ruska. Byl členem jedné anarchistické skupiny v Petrohradě a na počátku roku 1919 dorazil do Guljaj-Pole. Zorganizoval a vedl ženijní jednotky machnovské armády. Nosil v sobě zvláště upřímného a čistého ducha mladého idealisty. 11. nebo 12. června 1919, zatímco sloužil na obrněném vlaku, bojujícím proti Děnikinovým jednotkám, byl na základě rozkazu Klimenta Vorošilova, velitele 14. armády, zrádně zajat

i se svým soudruhem Burbygou a 17. června 1919 popraven v Charkově.

Makejev byl dělník z Ivanova-Vozněsenska a člen tamní anarchistické organizace. Na konci dubna 1919 přijel do Guljaj-Pole společně s 36 soudruhy, náležejícími k té samé organizaci. Nejdříve se věnoval propagaci. Později byl zvolen do štábu machnovské armády. Na konci listopadu 1919 velel povstaleckému oddílu v oblasti stanice Záporoží a byl zabit v bitvě s jednotkami generála Slaševa.

Vasilij Danilov byl synem z chudé guljajpolské rodiny a vyučený kovář. Byl dělostřelcem a účastnil se revolučního povstání od prvních dnů. V machnovské armádě zastával zodpovědný post velitele dělostřeleckého zásobování.

Černoknižnij byl učitelem na základní škole ve vesnici Novo Pavlovka, okres Pavlograd. Na druhém kongresu rolníků, dělníků a povstalců, konaném v Guljaj-Pole, byl zvolen předsedou Revolučně-vojenského sovětu guljajpolské oblasti a zastával tuto funkci až do té doby, kdy byl povstalecký region poražen bolševiky a děnikinovci v červnu 1919. Sovětská vláda ho za účast v povstaleckém hnutí postavila mimo zákon.

Šus byl chudý rolník z vesnice Bolšaja Michailovka. Byl námořníkem. Na počátku revoluce byl jedním z neaktivnějších a vůbec prvních partyzánů na jižní Ukrajině. Již v dubnu 1918 stál v čele povstaleckého oddílu, bojujícího proti rakousko-německým jednotkám. V boji proti hejtmanově vládě a Rakušákům-Němcům projevil pozoruhodnou energii a statečnost. Jeho popularita mezi povstalcí a na jižní Ukrajině se takřka rovnala Machnově. V machnovské povstalecké armádě zastával důležité funkce. Byl velitelem jízdní jednotky, náčelníkem armádního štábu a konečně náčelníkem štábu zvláštní jednotky povstaleckých vojáků. Byl zabit v červnu 1921 v poltavské gubernii v boji proti rudé jízdě.

Isidor Ljutj byl guljajpolský rolník, který vychodil základní školu. Profesí malíř. Anarchista a jeden z prvních a neaktivnějších revolučních povstalců. Byl členem armádního štábu a jeden z nejbližších Machnových přátel. Byl zabit v bitvě proti děnikovcům poblíž Umaně v září 1919.

Foma Kozin byl rolník, který nepříslušel k žádné politické straně. V machnovské armádě velel kulometnému pluku a později se stal velitelem zvláštního oddílu. Sehrál důležitou úlohu v Děnikinově a Wrangelově porážce na podzim 1919 a 1920. V těchto bojích byl několikrát raněn. V srpnu 1921 byl těžce raněn v bitvě proti Rudé armádě. Jeho osud je neznámý.

Ivan a Alexandr Lepečenkovi byli guljajpolští rolníci a anarchisté. Jedni z prvních povstalců proti hejtmanu Skoropadskému. Pracovali aktivně na frontě i v povstalecké oblasti. Alexandr Lepečenko byl zastřelen bolševiky na jaře 1920 v Guljaj-Pole jako význačný machnovec. Ivan Lepečenko zůstal na svém místě v povstalecké armádě až do úplného konce.

Seregin byl rolník, který se po roce 1917 stal anarchistou. Zúčastnil se povstání již od samého počátku a byl náčelníkem zásobovací služby povstalecké armády.

Grigorij a Sava Machnovi byli bratři Nestora Machna.

Grigorij Machno se zúčastnil boje proti kontrarevoluci na caricynské frontě a zastával post náčelníka štábu 37. brigády Rudé armády v roce 1918 a na počátku roku 1919. Na jaře 1919 se přidal k povstalecké armádě a sloužil jako pobočník náčelníka štábu. Byl zabit poblíž Umaně v září 1919 v bitvě s děnikovci zároveň s Isidorem Ljutým.

Sava Machno byl nejstarší z bratrů Machnových. Účastnil se povstání již od doby rakousko-německé okupace. Na začátku 1920 se jej zmocnili v Guljaj-Pole bolševici, nikoli v boji, ale doma. Byl zastřelen, protože byl bratr Nestora Machna. Zanechal po sobě velkou rodinu.

...

Nemáme k dispozici dostatečné dokumenty a nemůžeme tedy poskytnout více či méně úplné biografické informace o celé řadě aktivních machnovců, kteří v hnutí sehráli významnou roli, jako například byl Garkuša – velitel zvláštního pluku machnovských povstalců, zabit v roce

1920. Koljada – člen armádního štábu. Dermendži – velitel zásobování. Pravda – velitel trénu. Bondarec, který velel jezdecku a byl zabit v roce 1920. Chubenko – velitel demoličních jednotek. ⁽³³⁾ Brova – velitel zvláštního oddílu. Zabuďko – velitel zvláštního oddílu. Tychenko – velitel zásobování. Buryma – velitel demoličních jednotek. Chumak – armádní pokladník. Krat – správce ekonomické sekce a mnoho dalších. Všichni se vynořili z nejnižších vrstev pracujícího obyvatelstva v nejhrodnější a nejrevolučnější chvíle svých životů a sloužili věci hnutí ze všech sil až do posledního dechu.

³³⁾ Během třech let trvání povstaleckého hnutí byla stejná místa v machnovské armádě samozřejmě obsazována různými lidmi.

Kapitola XII

Machnovščina a anarchismus

Anarchismus obsahuje dva světy – svět filosofie a idejí a svět práce, svět aktivity. Tyto dva světy jsou úzce propojeny. Bojující masy pracujících stojí hlavně za konkrétní, praktickou stránkou anarchismu. Podstatným a základním principem této stránky je princip revoluční iniciativy pracujících a jejich sebeosvobození. Z toho přirozeně plyne další princip bezstátnosti a samosprávy pracujících v nové společnosti. Dosud však historie proletářských bojů neobsahuje masové anarchistické hnutí v jeho čisté a přísně zásadové podobě. Veškerá dělnická a rolnická hnutí, která se dodnes odehrála, byla hnutími v hranicích kapitalistického systému a byla anarchismem více či méně zabarvena. To je naprosto přirozené a pochopitelné. Pracující třída nejedná ve světě přání, ale ve skutečném světě, kde je dennodenně podrobována fyzickým a psychickým útokům nepřátelských sil. Mimo svět anarchistických idejí, které dosud nebyly šířeny ve velkém měřítku, pracující neustále cítí vliv všech reálných podmínek kapitalistického režimu a jeho zprostředkujících skupin.

Podmínky současného života obklopují pracující ze všech stran, obkličují je podobně jako voda v moři rybu. Pracující nejsou schopni z těchto podmínek uniknout. Následně je tedy přirozené, že boj, který zahajují, na sobě nevyhnutelně nese otisk různých podmínek a vlastností současné společnosti. Boj se nikdy nemůže zrodit sám o sobě v hotové a dokonalé anarchistické formě, která by odpovídala všem požadavkům ideálu. Podobná dokonalá forma je možná pouze v úzkých politických kruzích a ani tam nikoli ve skutečnosti, ale v plánech a programech. Když se lidové masy samy vrhnou do boje velkých rozměrů, nevyhnutelně na počátku dělají chyby, připouštějí protiklady a odchylky a řídí své snahy směrem k ideálu, za který bojují, pouze pomocí samotného procesu boje.

Bylo tomu tak vždy a také tomu tak vždy bude. Ať už jsme jakkoli pečlivě připravili organizace a předem předvíдали pozice pracující třídy během mírového období, od prvních dnů rozhodujícího boje mas se jejich aktivita velmi liší od toho, co jsme očekávali v našich plánech. V některých případech pouhá skutečnost široké masové aktivity může narušit jistá očekávání. V jiných případech mohou odchylky a údery mas vyžadovat určení nových pozic. Nezměrné masové hnutí se tak pouze postupně vydá na dobře definovanou cestu, vedoucí k cíli.

To samozřejmě neznamená, že předběžná organizace sil a pozicí pracující třídy je zbytečná. Právě naopak, přípravná práce tohoto typu je nezbytnou podmínkou pro vítězství pracujících. V tomto kontextu ale musíme mít neustále na paměti, že zde náš úkol nekončí a i když je splněn, hnutí stále bude potřebovat jistý pohled na věci, bude muset vědět, jak se rychle orientovat v nově vytvořených situacích – jedním slovem bude stále potřebovat revoluční třídní strategii, na níž povětšinou závisí celkový výsledek.

Anarchistický ideál jej velký a bohatý ve své různorodosti. Role anarchistů v sociálním boji mas není malá, ale mimořádně skromná. Jejich úkolem je pomoci masám nalézt pravou cestu v boji a výstavbě nové společnosti. Pokud masové hnutí ještě nevstoupilo do fáze rozhodujícího střetu, je povinností anarchistů pomoci masám vyjasnit význam, úkoly a cíle boje, který je čeká, jejich povinností je pomoci masám podniknout nezbytné vojenské přípravy a zorganizovat síly. Pokud již hnutí vstoupilo do fáze rozhodujícího střetu, anarchisté by se měli k hnutí okamžitě připojit, pomoci masám osvobodit se od chybných odchylek, podporovat jejich první tvořivé snahy, pomáhat jim vědomostmi a vždy se snažit pomoci udržet hnutí na cestě, vedoucí k základním cílům pracujících. Toto je základní a ve skutečnosti jediný úkol anarchistů během první fáze revoluce. Jakmile pracující třída ovládla boj a začala společenskou výstavbu, již nikomu nepřenechá iniciativu ve tvořivé práci. Pracující třída se pak bude řídit vlastním myšlením a vytvoří společnost podle vlastních plánů. Ať už to bude či nebude anarchistický plán, tak se plán stejně

jako společnost na něm založená, vynoří z hlubin osvobozené práce, vytvarovaný a nastíněný jejími myšlenkami a vůlí.

Když zkoumáme machnovščinu, ihned si uvědomíme dva základní aspekty tohoto hnutí.

1) Jeho skutečně proletářský původ jako lidového hnutí nejnižších společenských vrstev – hnutí vzešlo zespodu a od začátku to byly samy lidové masy, kdo jej podporoval, rozvíjel a řídil. 2) Úmyslně již od samého počátku spočívalo na nepopíratelně anarchistických principech – a) na právu pracujících na úplnou iniciativu, b) na právu pracujících na ekonomickou a sociální samosprávu a c) na principu bezstátnosti ve společenské výstavbě. V průběhu celého svého vývoje hnutí na těchto zásadách tvrdošijně setrvalo a soudržně je udržovalo v platnosti. V boji za jejich záchranu hnutí ztratilo 200-300.000 nejlepších synů lidu, nakonec odmítlo spojenectví se všemi státotvornými silami a po tři roky v nepředstavitelně složitých podmínkách s hrdinstvím nevídaným v celých dějinách, vysoko drželo vlajku utlačovaného lidstva, vlajku, prohlašující skutečnou svobodu pracujících, skutečnou rovnost v nové společnosti.

V machnovščině máme anarchistické hnutí pracujících mas – nikoli úplně dovršené, ne zcela vykrystalizované, ale směřující k anarchistickému ideálu a jdoucí anarchistickou cestou.

Právě proto, že hnutí vyrostlo z hlubin mas, nemělo k dispozici potřebné teoretické síly, schopnosti zobecňovat, nezbytné pro jakékoli široké sociální hnutí. Tento nedostatek se projevil ve skutečnosti, že hnutí se tváří v tvář panující situaci nepodařilo rozvinout své ideje a hesla nebo vypracovat jejich konkrétní a praktické formy. Právě proto se hnutí vyvíjelo pomalu a bolestně, zvláště vzhledem k početným nepřátelským silám, útočícím na něj ze všech stran.

Mohli bychom si myslet, že anarchisté – kteří toho vždy mnoho namluvili o revolučním hnutí mas, kteří na takové hnutí čekali dlouhá léta tak, jako jiní čekají na příchod Mesiáše – spěchali, aby se k němu připojili, aby se s ním spojili, aby mu dali všechno. Ve skutečnosti se to nestalo.

Většina ruských anarchistů, kteří prošli teoretickou školou anarchismu, zůstala ve svých izolovaných kruzích, které nebyly k žádnému užitku. Zůstali stranou a ptali se o jaký druh hnutí se vlastně jedná, proč by s ním měli být vůbec spojováni a bez mrknutí oka se uspokojili pomýšlením na to, že hnutí se jim nezdá být čistě anarchistické.

Přesto by jejich příspěvek hnutí, zvláště v období, kdy bolševismus zablokoval jeho normální vývoj, byl ve své podstatě bezcenný. Masy naléhavě potřebovaly aktivisty, schopné formulovat a rozvíjet jejich ideje, pomoci uskutečňovat je na velké rozloze arény života a vypracovávat formy a směřování hnutí. Anarchisté nechtěli být nebo nevěděli, jak se stát takovými aktivisty. Výsledně silně poškodili jak hnutí, tak sebe samé. Poškodili hnutí svoji neschopností včas mu věnovat svoje organizační a kulturní síly, přinutili hnutí vyvíjet se pomalu a bolestně s chabými teoretickými schopnostmi, které měli sami chudí rolníci. Poškodili sami sebe tím, že zůstali vně živoucí historie, a tak se odsoudili k nečinnosti a sterilitě.

Jsme povinni prohlásit, že ruští anarchisté zůstali izolováni ve svých kruzích a doslova prospali masové hnutí vrcholného významu, hnutí jedinečné v současné revoluci tím, že se podjaly uskutečnění historických úkolů utlačovaného lidstva.

Zároveň odhalujeme fakt, že tato velmi špatná situace není náhodná, ale má velmi specifické příčiny, které nyní prozkoumáme.

Většina našich anarchistických teoretiků má kořeny v inteligenci. Tato okolnost je velmi významná. Zatímco stojí pod praporem anarchismu, mnoho z nich není schopno se úplně rozejít s psychologickým prostředím, z něhož vyšli. Soustřeďují se na anarchistickou teorii více než jiní soudruzi a postupně se začínají považovat za vůdce anarchistického světa, začínají věřit, že anarchistické hnutí začíná a končí s nimi a závisí na jejich přímé účasti. Hnutí ale začalo daleko od nich, ve vzdálené provincii a navíc mezi nejnižšími vrstvami současné společnosti. Velmi málo z izolovaných anarchistických teoretiků v sobě našlo potřebnou vnímavost a odvahu rozpoznat, že hnutí je ve skutečnosti tím, které anarchismus předpovídal po mnoho let a rychle mu přijít na

pomoc. Bylo by možná dokonce přesnější říci, že ze všech inteligentních a vzdělaných anarchistických teoretiků se ke hnutí otevřeně přidal pouze Volin, který poskytl své schopnosti, možnosti a vědomosti jeho zájmům. Všichni ostatní anarchističtí teoretici zůstali stranou. Toto není úvaha na téma machnovštiny a anarchismu, ale na téma těch jednotlivých anarchistů a anarchistických organizací, tak omezených, pasivních a bezradných během historicky významného sociálního hnutí dělníků a rolníků, že se neodvážili nebo nechtěli zúčastnit jeho práce, když se konečně objevilo tady a teď a volalo do svého tábora všechny, kterým byla drahá svoboda práce a myšlenky anarchismu.

Ještě důležitějším aspektem bezmocnosti a pasivity anarchistů je zmatek v anarchistické teorii a organizační zmatek v anarchistických řadách.

Přestože ideál anarchismu je mocný, pozitivní a zřejmý, obsahuje početné mezery, podivnosti a odchylky směrem do oblastí, nemajících žádný vztah k sociálnímu hnutí pracující třídy. To vytváří základ pro všechny možné druhy pokřivených interpretací cílů anarchismu a jeho praktického programu.

Mnoho anarchistů věnuje svoji energii otázce, jestli problém anarchismu spočívá v osvobození tříd, lidstva nebo jedince. Tato otázka je prázdná, ale zakládá se na některých nejasných anarchistických pozicích a ponechává volné pole pro zneužívání anarchistického myšlení a anarchistické praxe.

Ještě větší prostor pro zneužívání je vytvořen nejasnou anarchistickou teorií individuální svobody. Aktivní lidé s pevnou vůlí a dobře rozvinutým revolučním instinktem chápou anarchistickou ideu individuální svobody jako myšlenku anarchistického vztahu ke všem ostatním jedincům, jako myšlenku neustálého boje za anarchistickou svobodu mas. Ti, kteří ale neznají vášeň pro revoluci a ponejvíce se zajímají o projevy svého „Já“, chápou tuto ideu svým vlastním způsobem. Kdykoli je vznesena otázka praktické anarchistické organizace s vážnými záměry, tito lidé se chytají anarchistické teorie individuální svobody a na jejím základě se staví proti jakékoli organizaci a vyhýbají se jakékoli odpovědnosti. Každý z nich se stahuje na svůj píseček, dělá své věci a učí vlastní anarchismus. Ideje a akce anarchistů jsou tak zesměšněny až na hranici rozkladu.

Výsledkem je, že ruští anarchisté jsou stoupenci velkého počtu praktických systémů. Od let 1904-1907 jsme viděli praktické programy „Beznačců“ a „Černoznaměnců“, kteří vzývali částečné vyvlastnění a nemotivovaný teror jako metody anarchistického boje. Je snadné rozpoznat, že tyto programy nebyly ničím více než svévolnými rozmary lidí, kteří jsou anarchisty náhodou a že podobné programy mohly být navrženy v anarchistickém kontextu pouze kvůli nedostatečně rozvinutému smyslu zodpovědnosti k lidu a revoluci. Nedávno jsme se setkali s další celou řadou teorií, z nichž některé se vyznačují sympatiemi ke státní moci nebo uchopení moci nad masami, zatímco jiné, odmítající všechny principy organizace a vzývají absolutní svobodu jedince a ještě další se zajímají výlučně o „univerzální“ úkoly anarchismu a ve skutečnosti utíkají od všech naléhavých potřeb hnutí.

Ruští anarchisté již desítky let trpí chorobou disorganizace. Tato choroba zničila jejich schopnost konkrétně myslet a v okamžiku revoluce je odsoudila k historické nečinnosti. Disorganizace je rodná sestra nezodpovědnosti a společně vedou k úpadkovým myšlenkám a nesmyslné činnosti.

Když tedy z hlubin lidu povstalo hnutí ve formě machnovštiny, anarchisté se ukázali být naprosto nepřipravení, bezpátevní a slabí.

Podle mého názoru je to pouze přechodné. Můžeme to vysvětlit nedostatkem názorové krystalizace a organizace v řadách ruských anarchistů. Budou se muset sami zorganizovat, navázat vztahy mezi všemi, kteří bojují za anarchismus a jsou opravdu oddáni pracující třídě. Rušivý a svévolný prvek v anarchismu pak bude eliminován.

Anarchismus není mystika, není to diskurz o kráse, není to výkřik bezmocnosti. Jeho ve-

likost spočívá především v oddanosti věci utlačovaného lidstva. Nese v sobě pravdu, hrdinství a tužby mas a dnes představuje jedinou sociální doktrínu, na kterou se masy mohou spolehnout ve svém boji. Aby ale anarchismus ospravedlnil tuto důvěru, nesmí se spokojit s tím, že je velkou ideou pro anarchisty a jejich sokratovským hlasem svědomí. Anarchisté se musí přímo a trvale podílet na revolučním hnutí mas. Pouze tehdy naše hnutí vdechne anarchistickému ideálu plný život. Z vody se ale nedá vařit. Každý úspěch předpokládá neustálou snahu a přinášení obětí. Anarchismus potřebuje nalézt jednotu vůle a jednotu akce, aby přesně definoval svoji historickou roli. Anarchismus musí vyjít mezi masy a sloučit se s nimi.

Přestože machnovščina vznikla a vyvíjela se nezávisle, mimo vliv anarchistických organizací, během Ruské revoluce byl osud machnovščiny úzce spjat s osudem anarchismu. Samotná podstata machnovščiny zářila anarchistickým světlem a nevědomě k sobě anarchismus přitahovala. Masy povstalců se ze všech společenských doktrín hlásily pouze k anarchismu. Velké množství povstalců se nazývalo anarchisty a nezříkalo se tohoto označení ani tváří v tvář smrti. Zároveň anarchismus dal machnovščině několik vynikajících aktivistů, kteří vášnivě a oddaně dali všechny své síly a vědomosti k dispozici tomuto hnutí. Jakkoli byl ale jejich počet nízký, podařilo se jim hnutí přispět velkou měrou a spojit anarchismus s tragickým osudem machnovščiny.

Spojování osudu anarchismu a machnovščiny začalo v polovině roku 1919. Na Ukrajině bylo upevněno v létě 1920 bolševickým simultánním útokem na machnovce a anarchisty a bylo zřetelně podtrženo v říjnu 1920 v době uzavření vojensko-politické dohody mezi machnovci a sovětskou vládou, v níž machnovci v první podmínce trvání dohody požadovali, aby byli ze všech věznic propuštěni všichni machnovci a anarchisté a bylo jim přiznáno právo na svobodné zastávání a šíření svých myšlenek a teorií.

Popíšeme chronologicky účast anarchistů na machnovském hnutí.

Během prvních dnů revoluce z roku 1917 byla v Guljaj-Pole zorganizována skupina anarchistů-komunistů, která v regionu prováděla významnou revoluční práci. Z této skupiny vzešlo několik předních účastníků a předáků machnovščiny: N. Machno, S. Karetnik, Marčenko, Kalašnikov, Ljutyj, Grigorij Machno a další. Tato skupina udržovala úzké vztahy s machnovským hnutím od jeho prvopočátku.

Na konci roku 1918 a začátku 1919 byly v oblasti machnovščiny zorganizovány další anarchistické skupiny, které se s ní pokusily spojit. Nicméně některé z nich, například v Berdjansku a na několika dalších místech, se nechovaly podle svého jména a pro hnutí neznamenal více, nežli překážku. Hnutí bylo naštěstí tak zdravé, aby si poradilo i bez nich.

Na začátku roku 1919 se v Guljaj-Pole nenacházeli pouze místní rolníci anarchisté, jako Machno, Karetnik, Vasilevskij a další, ale rovněž anarchisté, kteří přišli z organizací z jiných měst: Burbyga, Michalev-Pavlenko a další. Ti pracovali výlučně mezi povstaleckými jednotkami na frontě nebo v zázemí.

Na jaře 1919 do Guljaj-Pole dorazili někteří soudruzi s úmyslem zorganizovat v oblasti kulturní a vzdělávací aktivity. Založili časopis „Puť k svobodě“ – ústřední tiskový orgán machnovců – a zorganizovali Guljajpolskou anarchistickou federaci, která pracovala jak s armádou, tak s rolníky.

Tehdy byla v Guljaj-Pole zorganizována anarchistická skupina, spojená s konfederací „Nabat“. Tato skupina úzce spolupracovala s machnovci, zvláště na kulturním poli a vydávala lokální časopis „Nabat“. Tato organizace s brzy sloučila s guljajpolskou anarchistickou federací.

V květnu do Guljaj-Pole přijelo 36 anarchistů z Ivanova-Vozněsenska. Mezi nimi byli i velmi známí anarchisté Černjakov a Makejev. Někteří z nich se usadili v komunitě vzdálené asi šest kilometrů od Guljaj-Pole, někteří se zapojili do kulturní práce v regionu a zbytek vstoupil do armády.

Bylo to rovněž v květnu 1919, kdy Konfederace anarchistických organizací Ukrajiny

„Nabat“, neaktivnější a nejefektivnější ze všech anarchistických organizací v Rusku, začala cítit, že v osvobozeném povstaleckém regionu začíná pulsovat revoluční život mas. Na počátku června 1919 vyslala do Guljaj-Pole několik aktivistů včetně Volina, Mračného a Josifa Emigranta. Chystala se také přesunout do Guljaj-Pole své ústřední orgány ihned po kongresu dělníků a rolníků, svolaném na 15. června Revolučně-vojenským sovětem. Provedení tohoto plánu ale zabránil současný útok bolševiků a děnikinoviců na region. Mračný byl jediný, komu se podařilo dostat do Guljaj-Pole, ale vzhledem k všeobecnému ústupu se musel za jeden či dva dny vrátit. Volin a další nemohli opustit Jekatěrinoslav a teprve v srpnu 1919 se připojili k ustupující machnovské armádě poblíž Oděsy.

Anarchisté tak vstoupili do hnutí velmi pozdě, poté, co jeho normální vývoj byl již přerušen, vytržen ze souvislosti společenské výstavby a přinucen pod tlakem okolností nasměrovat se prvořadě na vojenské aktivity.

Od konce roku 1918 do června 1919 byly podmínky pro pozitivní práci v oblasti mimořádně příznivé: fronta byla asi 300 kilometrů daleko, poblíž Taganrogu a obrovská populace, rozptýlená po osmi nebo deseti újezdech, byla ponechána sama sobě. Později mohli anarchisté pracovat už jen za vojenských podmínek, pod neustálou palbou ze všech stran a museli se každý den přesouvat z místa na místo. Anarchisté, kteří se přidali k armádě, v těchto podmínkách nepřetržitě vedení boje dělali co mohli. Někteří, jako Makejev a Kogan, se podíleli na vojenských aktivitách, většina se ale věnovala kulturní práci mezi rolníky a ve vesnicích, přes něž machnovská armáda táhla. Nebyla to ale tvořivá a konstruktivní práce s masami v úplném slova smyslu. Podmínky neustálého válečného stavu tuto činnost povětšinou omezily na povrchní propagaci. Bylo nemožné být jen pomyslet na tvořivou pozitivní práci. Pouze v několika výjimečných případech, například po obsazení Alexandrovsku, Berdjansku, Melitopolu a dalších měst a újezdů, mohli anarchisté a machnovci položit základy rozsáhlejší a zásadnější činnosti. Z jedné nebo druhé strany se ale přivalila nová válečná vlna, smetla všechny stopy jejich práce a znovu ji omezila na povrchní agitaci a propagaci mezi povstalci a rolníky. Doba byla nepřátelská tvořivé práci velkých rozměrů mezi masami.

Právě na základě tohoto období došli někteří jednotlivci, nepodílející se na hnutí nebo jejichž účast byla velmi krátká, k chybnému závěru, že machnovščina měla přehnaně vojenský charakter, věnovala příliš mnoho pozornosti vojenským otázkám a nedostatečně se starala o pozitivní práci mezi masami. Ve skutečnosti v historii machnovščiny vojenské období v žádném případě nevyrostlo z její podstaty, ale spíše z okolních podmínek poloviny roku 1919.

Bolševici si jako státotvorný proud dokonale uvědomovali význam machnovského hnutí a postavení anarchismu v Rusku. Velmi dobře věděli, že v současnosti anarchismus v Rusku postrádá kontakt s masovým hnutím přinejmenším stejně důležitým jako machnovščina, nemá tedy základnu a nepředstavuje pro ně žádné ohrožení či nebezpečí. Anarchismus v jejich úvahách naopak představoval jedinou koncepci, na kterou se machnovščina mohla spolehnout v neúnavném boji proti bolševismu. Proto nešetřili sil, aby udrželi tyto dva směry od sebe. Bylo by spravedlivé říci, že se jim to s obvyklou zarputilostí podařilo: postavili machnovščinu mimo jakékoli lidské zákony. Jako svätaznalí muži jednali – v Rusku a zvláště v zahraničí – jako kdyby postavení machnovščiny mimo zákon bylo samozřejmé pro každého, jakoby nemohlo zavdat důvod k pochybnostem a jakoby pouze ti úplně zaslepení nebo naprosto neseznámení s Ruskem, nebyli schopni uznat jejich opatření za spravedlivá a oprávněná.

Bolševici nepostavili anarchismus oficiálně mimo zákon, ale nazývají „machnovščinou“ jakýkoli revoluční projev, jakýkoli upřímný čin, v němž jsou zapojeni anarchisté – a s naprosto nevinným výrazem, jakoby to bylo každému nad slunce jasné, zavírají anarchisty do vězení, stílejí je, popravují. V konečném důsledku bylo s machnovščinou a anarchismem nakládáno stejně, protože se neplazila na kolenou před bolševiky.

Závěr

Historie, kterou jsme zrovna vyprávěli, neposkytuje vyčerpávající obrázek hnutí v celé jeho šíři. Pouze jsme velmi stručně načrtli příběh jednoho, i když ústředního, proudu hnutí, který vyrostl v oblasti Guljaj-Pole a byl součástí mnohem většího celku. Machnovščina byla jako sociální hnutí ukrajinských pracujících mnohem rozsáhlejší, než námi vykreslený obrázek. Její duch a hesla zněla po celé Ukrajině. Probíhala sociální a psychologická agitace mezi rolníky a dělníky takřka v každé ukrajinské gubernii, všude se pracující masy pokusily uskutečnit svoji nezávislost ve smyslu, který jí dala machnovščina. Všude lidé naslouchali výzvám k sociální revoluci a pokoušeli se zapojit do revolučního boje a masové revoluční tvořivé aktivity. Pokud bychom mohli sledovat hnutí a všechny jeho větve po celé Ukrajině, pokud bychom mohli vystopovat historii každého z proudů, dát je do souvislosti a osvětlit je v celkovém vyznění, mohl by se nám naskytnout nádherný pohled na několik milionů lidí ve vzpouře, bojujících pod praporem machnovščiny za základní ideje revoluce – svobodu a rovnost. Naneštěstí ale nebylo možné provést podobnou práci v podmínkách současného bolševického života, dokonce i když jsme ochotni snášet všechny možné strasti.

Dokonce i tato práce, zabývající se pouze jedním proudem hnutí, byla drasticky zkrácena. Kvůli absenci velkého objemu dokumentárního a faktografického materiálu, je neúmyslně zkrácena, jak ve formě, tak obsahu.

Pevně doufám, že jednoho dne bude napsána úplnější historie machnovščiny.

Kromě chyb, o kterých jsem se již zmínil, může tato práce trpět i skutečností, že nebyly dostatečně prozkoumány záporné stránky hnutí.

Žádné sociální hnutí dějinného významu, ať už jsou jeho tužby jakkoli vznešené, se nemůže vyhnout chybám, nedostatkům a negativním rysům. To se samozřejmě týkalo i machnovščiny. Musíme mít ale stále na paměti, že machnovščina neměla příležitost uskutečnit své sociální experimenty a následně ani chybovat v této oblasti. Machnovščina je pouze mocné hnutí mas, jejich upřímná snaha porazit reakci a zachránit věc revoluce. Na nedostatky hnutí tedy musíme pohlížet v tomto světle.

Základní nedostatek hnutí spočívá ve skutečnosti, že během dvou let své existence se soustředilo hlavně na vojenské záležitosti. Nebyla to původní chyba, vlastní hnutí jako takovému, ale spíše neštěstí, seslané na hnutí celkovou situací na Ukrajině.

Tři roky nepřetržité občanské války proměnily Jižní Ukrajinu v jedno velké bojiště. Početné armády nejrůznějšího druhu, jí protáhly snad každým směrem a rozsávaly mezi rolníky materiální, sociální a morální zkázu. To rolníky vyčerpalo a zničilo jejich první experimenty na poli samosprávy pracujících. Duch sociální tvořivosti byl zlomen.

Zmíněné podmínky vyrvaly machnovščinu z jejich zdravých kořenů, pryč od společensky tvořivé práce mezi masami a přinutily ji soustředit se na válku – ano, revoluční válku, ale přeci jen válku.

Dokonce i dnes napínají nepřátelé svobody všechny síly, aby zabránili povstání sejít ze strastiplné cesty vojenských operací. To je velkou tragédií machnovščiny. Trpěla tím po více než dva roky a soudě podle situace v Rusku, tragédie bude pokračovat.

Tyto skutečnosti samy poskytují odpověď anarchistům, kteří na základě patřičně pokroucených informací z druhé nebo třetí ruky, kárají machnovščinu za její válečný charakter a z tohoto důvodu se k ní nehlásí. Vojenský charakter byl hnutí vnucen. Dále – všechny vlády, které se objevily v oblasti – a hlavně bolševici – nešetřily silami zahnat machnovščinu do slepé uličky, z níž existuje jediné východisko – banditismus. Celá strategie sovětské vlády v boji s machnovščinou během minulých let byla odvozena od tohoto cíle. Mohou být bolševické machinace považovány za chyby machnovščiny? Jistě ne. Když hovoříme o vojenském charakteru hnutí, neměli bychom začínat skutečností, že machnovci strávili dlouhou dobu v jízdách a dělostřeleckých střetech, měli bychom se spíše zeptat, jak machnovci vlastně začali, jaké cíle sledovali a jakými

prostředky je chtěli dosáhnout.

Víme, že začali vyháněním hejtmanské vlády ze země a prohlášením, že všechna půda i průmysl náleží pracujícím lidem. Jejich cílem bylo vystavení svobodného života, založeného na úplné sociální a ekonomické nezávislosti pracující třídy. Jejich prostředky byla sociální revoluce a svobodné sověty pracujících.

Jako aktivní revolucionáři se machnovci neomezovali jen na vyhnání hejtmana Skoropadského a prohlášení svých práv. Aby úplně zničili buržoazii a zabezpečili svoje práva a revoluční výtobytky, zorganizovali ozbrojenou sebeobranu, a tak prokázali hluboké porozumění své roli v sociální revoluci. Pozitivní revoluční program mohl být úspěšně uskutečněn pouze pod podmínkou, že pracující v pravý okamžik zničí vojenskou moc buržoazního státu.

Kvůli faktu, že hnutí jako aktivní a ofenzivní síla nebylo všeobecné, ale omezené na několik gubernií, se dostalo do obklíčení nepřátelskými silami – Petljurovci, bolševiky a ohromnou vojenskou masou děnikinců – které na něj ze všech stran drtivě útočily. Hnutí očividně nemohlo podstoupit větší změny ve strategii a prostředcích akce a bylo přinuceno odevzdat většinu svých sil ozbrojenému boji za svobodu. Jak jsme ale řekli, nebyla to jeho chyba, ale nešťastná okolnost.

Válečné podmínky, neustále obklopující machnovce, jim vtiskly mnoho vlastností, typických pro jejich výjimečnou situaci – přísnou disciplínu v armádě a krajní tvrdost k nepřátelům. Navzdory tomu zůstali machnovci především revolucionáři.

Když v říjnu 1919 obsadili Jekatěrinoslav, machnovci žádným způsobem nezasáhli proti vojákům Děnikinovy nebo jiné armády, léčených v městských nemocnicích, ať už se jednalo o prosté vojáky nebo důstojníky. A ti samí machnovci, zastřelili své vlastní velitele Bogdanova a Laškeviče za porušení disciplíny a revoluční cti.⁽³⁴⁾ V osmé kapitole jsme se zmínili o jistých chybách a nedostacích hnutí. Další chyby a nedostatky hnutí jsou tak triviální a nedůležité, že není žádný důvod, abychom se jimi zabývali.⁽³⁵⁾

Vyvstává otázka, co dál?

V průběhu minulých osmnácti měsíců měl boj machnovců proti bolševické vládě takřka výlučně vojenský charakter. Nebyla možná ani organizační, ani vzdělávací práce mezi rolníky a dělníky. Nebyl vůbec žádný prostor pro socialistickou výstavbu. Jaký účel má pokračovat v takovém boji? Jaké naděje by mohl skýtat?

Je jasné, že v současném okamžiku, kdy byl v celém ruském státě nastolen kult militarismu, kdy jsou lidové masy na Ukrajině i v Centrálním Rusku úplně podrobeny a celá země je postižena epidemií udavačství a nespravedlivých procesů, situace machnovštiny je kritická a jakýkoli další boj se zdá být beznadějný. Tak se ale věci mohou jevit pouze z omezeného, státotvorného hlediska.

Žijeme v revoluční epoše plné masových revolučních hnutí dělníků a rolníků, hnutí, která se střídají s reakčními pokusy různých státotvorných politických proudů ovládnout je a nastolit svoji diktaturu. Masové hnutí, které proběhlo v únoru a březnu 1917, dalo povstat režimu Státní dumy. Zemědělsko-průmyslové masové hnutí z léta 1917 vyvolalo na svět jako protiváhu k sobě

³⁴⁾ Bogdanov byl náčelníkem štábu 2. povstalecké brigády. Byl zastřelen v říjnu 1919 v Alexandrovsku za to, že na buržoazii v celé oblasti uvalil mimořádnou daň jménem armády, ale pro své vlastní účely.

Laškevič byl proslulý velitel slavného 13. pluku povstalecké armády. Byl zastřelen na jaře 1920 na základě rozhodnutí všeobecného shromáždění povstalců, za to, že utrácel armádní fondy pro vlastní potěšení a jako jejich správce odmítl pomoci některým povstaleckým dělníkům v kritické situaci.

³⁵⁾ Mohli bychom v rychlosti říci něco o chybách a nedostacích, připisovaných hnutí vládním tiskem: rabování, násilí proti mírumilovnému obyvatelstvu a antisemitismu – všechno to jsou nehorázné lži. K jejich rozdrčení na prach stačí jen poznamenat, jak výjimečně radostně vítali všichni vesničané na Ukrajině i v Centrálním Rusku machnovce kdykoli, když kolem projížděla machnovská armáda. Další důkaz poskytují samotné bolševické dokumenty. Ve všech zmínkách o boji proti machnovštině (v tajných dokumentech, neurčených ke zveřejnění) agenti sovětské vlády zdůrazňují, že boj proti machnovštině je zvláště obtížný kvůli pomoci, kterou rolníci všude prokazují machnovské armádě a zároveň kladou početné překážky do cesty Rudé armádě.

samému buržoazně-socialistickou vládní koalici. Na pozadí mocného říjnového hnutí dělníků a rolníků se zrodila bolševická vláda.

Skutečnost, že bolševické vládě se podařilo v revolučním Rusku vytrvat dlouhou dobu u moci, dovedla mnoho lidí k závěru, že tento systém je produktem Ruské revoluce a její přirozenou formou. To je ale zásadní omyl. Ruská revoluce a bolševická vláda jsou dva antipody, dva protipóly. Po celou dobu trvání Ruské revoluce byla bolševická moc pouze tou nejvychytralejší, nejpřízřusobivější a zároveň nejzrádnější formou reakce. Bojovala proti Ruské revoluci již od prvního dne. V tomto boji ruské pracující masy již ztratily hlavní revoluční výdobytky – svobodu sdružování, svobodu projevu, tiskovou svobodu, nedotknutelnost osoby atd. Tento boj se rozšířil po celém Rusku, zasáhl každou vesnici a továrnu – jeho vrcholem bylo revoluční povstání na Ukrajině, objevil se v několika guberniích Centrálního Ruska a v únoru-březnu 1921 znovu v podobě kronštadtského povstání.

Dnešní Rusko prochází fází tvrdé reakce. Je nemožné předpovědět, zda revoluční hnutí dělníků a rolníků zvítězí, či nikoli nebo jestli se reakci podaří udržet a zkonsolidovat svoji moc. Jedna věc je ale jistá – revoluční epocha, která začala v Rusku, v žádném případě neskončila, v dělnících a rolnících je nashromážděna ohromná revoluční energie, lidé stále ještě mají náboje v patronaškách a ještě se mohou v blízké budoucnosti zapojit do masivních revolučních akcí.

Oživení revoluční aktivity mohou způsobit tři okolnosti. Především může nastat prostřednictvím přímého boje mas proti bolševické reakci. Zadruhé může být zapříčiněno útokem zahraniční buržoazie na ruskou revoluci. Zatřetí, může být podníceno, jestliže se moc svržená v průběhu revoluce, pokusí zvrátit její cestu. Na první pohled by se zdálo že poslední dvě okolnosti – kontrarevoluce vnější a vnitřní – by nepřidaly nic nového k existující bolševické kontrarevoluci. To však není pravda. Jako nové síly mohou zažehnout jiskru v masách, které posléze mohou prolomit reakční skořápku bolševismu, v níž jsou uvězněny a pokračovat v dalším vývoji revoluce.

Machnovščina žije právě z těchto revolučních sil mas, dočasně potlačených kontrarevolucí. Jejich prostřednictvím machnovščina uskutečnila skvělé revoluční výdobytky, kterými se falešně chlubí sovětská vláda. Byla to machnovščina, kdo pohřbil hejtmanovu vládu, kdo rozdrtil Petljurovo dobrodružství, kdo bránil revoluci před Děnikinem a kdo významně přispěl ke konečné Wrangelově porážce.

Může se to zdát paradoxní, ale je to nicméně nepopíratelné, že bolševická vláda nastolila a upevnila svůj režim v Rusku pomocí mimořádných bojových výkonů machnovců proti početným kontrarevolucionářům.

Kdykoli v budoucnu v masách vzplane požár revoluce, machnovščina vytáhne do pole revolučního boje.

V současnosti je přinucena věnovat všechno své úsilí úkolu přežít v období tvrdé reakce. Je to revoluční taktika, strategický manévr z její strany a jako takový může trvat i několik let. Dalších pět nebo deset let rozhodne o osudu machnovščiny a celé Ruské revoluce.

Ruská revoluce může být zachráněna pouze tak, že ji osvobodíme z okovů státnosti a vytvoříme společenské uspořádání, založené na principech sociální samosprávy rolníků a dělníků. Když se mezi pracujícími masami objeví tendence, jdoucí tímto směrem, machnovščina bude středem jejich všeobecného revolučního sjednocení. Bude společným praporem a platformou pro všechny statečné, odvážné a pevně oddané pracující lidem. Pak bude oddanost machnovščiny masám, její zkušenosti a vojenský génius, sloužit a chránit skutečně proletářskou sociální revoluci. Proto machnovščina pokračuje ve zdánlivě beznadějném boji proti bolševické diktatuře. Proto i nadále narušuje bolševický mír a pořádek.

Objevuje se další otázka.

Machnovské hnutí je především hnutím nejchudších vrstev ukrajinského rolnictva. Triumf machnovščiny bude znamenat triumf těchto chudých rolníků. Bude to ale znamenat triumf

samotné ideje machnovščiny, triumf sociální revoluce?

Již nazítří po takovém vítězství revoluce budou muset rolníci poskytnout zásoby na podporu městských dělníků. Víme jistě, že průmyslová aktivita ve městech je těžce rozvrácena a pracující nebudou schopni rolníkům poskytnout odpovídající produkty své práce. Na počátku se tedy rolníci budou muset dobrovolně a bez protislužby zhostit úkolu zásobovat městský proletariát. Budou schopni takové štědrosti, budou schopni takového revolučního činu? Bolševici soustavně vykreslují rolnictvo jako reakční sílu, prodchnutou primitivním vlastnickým instinktem. Bude rolnictvu vládnout právě tento vlastnický instinkt, duch присвоивания? Obrátí se k městům zády a opustí je, aniž by poskytlo potřebnou pomoc?

Jsem přesvědčen, že se tak nestane.

Machnovščina chápe sociální revoluci v jejím opravdovém smyslu. Chápe, že vítězství a upevnění revoluce, rozvoj blahobytu, který z ní může vyplynout – to vše nemůže být uskutečněno bez úzkého spojení pracující třídy z měst a vesnic. Rolníci chápou, že bez městských pracujících a mohutných průmyslových závodů budou připraveni o většinu prospěchu, přinášeného sociální revolucí. Navíc považují městské dělníky za své bratry, členy stejné rodiny pracující třídy.

Nemůže být pochyb o tom, že v okamžiku vítězství sociální revoluce budou dělníky plně podporovat. Bude to dobrovolná a skutečně revoluční podpora, prokázaná přímo městskému proletariátu. V dnešní situaci chléb odebraný silou rolníkům živí hlavně rozsáhlý vládní aparát. Rolníci vidí a jasně chápou, že tento drahý byrokratický stroj v žádném případě nepotřebují ani oni, ani dělníci a že se ve vztahu k pracujícím lidem chová stejně jako vězeňská správa ke vězňům. Proto rolníci ani v nejmenším netouží dobrovolně odevzdávat svůj chléb státu. Proto chovají tak nepřátelské vztahy k moderním výběrčím daní – komisařům a nejrůznějším státním zásobovacím orgánům.

Rolníci se naopak vždy snažili navázat přímé vztahy s městskými pracujícími. Na rolnických kongresech byla otázka nejednou vznesena a rolníci ji vždy vyřešili v revolučním a pozitivním slova smyslu. V době sociální revoluce, když se masy městských proletářů staly skutečně nezávislé a spojovaly se s rolníky přímo pomocí svých vlastních organizací, rolníci sami poskytli nezbytné zásoby a suroviny, protože věděli, že v blízké budoucnosti dělníci uvedou celou gigantickou sílu průmyslu do služeb pracujících z měst a venkova.

Machnovščina vrhá světlo na současné Rusko pouze z jednoho úhlu. Není pochyb o tom, že jak půjde čas, najdou se lidé, kteří odhalí toto Rusko ze všech možných dalších úhlů a podrobí jej zkoušce pravdy. Pak se stane role bolševismu v Ruské revoluci zřejmou pro každého.

Již dnes můžeme spatřit pravou tvář bolševismu v oblastech, které jsme prozkoumali. Dějiny machnovského hnutí, během něhož se lidové masy po celá léta snažily uskutečnit svoji nezávislost – dějiny, které nikdo nezná lépe, nežli my – definitivně odhalují bolševismus a definitivně boří legendy o jeho údajně revolučním a proletářském charakteru.

Kdykoli se v průběhu celé Ruské revoluce snažili pracující jednat sami za sebe, bolševici tuto možnost zničili. Jejich reakcionářský duch nezakolísal dokonce ani když bylo všem, včetně bolševiků samotných jasné, že Ruská revoluce byla zahubena jejich vražednou diktaturou. Bolševici se nikdy nezbavili šílené a morbidní touhy násilně udržet celou revoluci v rámci svého programu.

V letech 1919 a 1920 bylo ještě možné Ruskou revoluci zachránit. I dnes je to stále možné. Co ji může zachránit, je revoluční duch mas, samosprávná aktivita dělnických a rolnických organizací, jejich nezávislost na poli myšlení a akce. Revoluce by znovu nabyla ztracenou sebedůvěru a vůli, znovu by v masách vzbudila velké nadšení a pobídla je k hrdinským bojům a skutkům a vyléčila všechny otevřené rány společenského a ekonomického organismu.

Stoupenci státnosti lžou, když tvrdí, že masy jsou schopny pouze zničit staré, že jsou velké a hrdinské pouze, když se zapojí do destrukce a v tvořivé práci jsou neschopné a vulgární.

Masy jsou schopny velkých činů a hrdinství v oblasti tvořivé aktivity, v oblasti každo-

denní práce. Musí však pod nohama cítit pevné základy, musí se cítit opravdu svobodné, musí vědět, že to, co dělají, záleží na nich samotných, musí vidět v každém přijatém společenském opatření projev své vůle, naděje a tužeb. V krátkosti, masy musí řídit samy sebe v co nejširším slova smyslu.

Bolševici ale ze zvyku vyhledávají pouze podporu a poslušnost mas, nikdy jejich revolučního ducha.

Je historicky doloženým faktem, že od roku 1918 byli ukrajinští rolníci a dělníci neustále zapojeni do revolučních povstání, proti Skoropadskému, Rakušákům-Němcům, Petljurovi, Děnikinovi atd. Tato povstání sehrála významnou roli v celé Ruské revoluci, vytvořila a udržela v zemi situaci permanentní revoluce, která rozhodujícím způsobem přitáhla pozornost pracujících k řešení základních problémů revoluce.

Tato situace permanentní revoluce v zemi nebyla přerušena kontrarevolucí buržoazie nebo carských generálů, ale kontrarevolucí bolševické moci. Ve jménu diktatury své strany bolševici vojensky porazili všechny pokusy pracujících o nastolení samosprávy – základního cíle Ruské revoluce – a tak udusili revoluční vření v zemi.

Morbidní víra ve vlastní diktaturu vedla bolševiky k tomu, že se stali tak necitelní, zkosnatělí a rigidní, že potřeby a útrapy revoluce se jim úplně odcizily, raději by viděli revoluci mrtvou, než aby jí činili nějaké ústupky. Jejich role v celé Ruské revoluci měla osudový charakter. Zabili revoluční iniciativu a spontánní aktivitu mas a zničili nejkrásnější revoluční možnost, jakou kdy měli pracující v průběhu lidských dějin. Za to je světový proletariát nikdy nepřestal pranýřovat.

Neměli bychom však chybovat a myslet si, že za porážku Ruské revoluce jsou zodpovědní pouze bolševici. Bolševismus jen převedl do praxe to, co bylo vypracováno během celých desetiletí socialistické vědy. Celý jeho akční program je založen na teoriích vědeckého socialismu. My můžeme vidět, jak pokrytecky tentýž vědecký socialismus zachází s pracujícími v jiných evropských státech a připoutává je k buržoazní diktatuře.

Když začne světová pracující třída hledat původce ostudné a mimořádně obtížné situace ruských rolníků a dělníků za socialistické diktatury, musí obvinít a odsoudit socialismus jako celek.

Krvavá tragédie ruských rolníků a dělníků nemůže projít bez povšimnutí. Praxe socialismu ukázala v Rusku lépe než cokoli jiného, že pracující třída nemá žádné přátele, ale pouze nepřátele, snažící se odejmout jí plody její práce. Socialismus výmluvně prokázal, že patří mezi ně. Každým rokem je toto zjištění stále pevněji zapracováno ve vědomí lidových mas.

Proletáři celého světa, zadívejte se do hloubi své existence, najděte pravdu a sami ji uskuptečněte, jinde ji totiž nenaleznete.

Takové je heslo Ruské revoluce.

...

Během svého třetího útoku na povstaleckou oblast se sovětská moc snažila seč mohla, aby machnovščině zasadila smrtící úder. S pomocí početných jednotek, uvolněných z operací na Krymu a kvůli převaze ve výzbroji, se jí podařilo v létě roku 1921 porazit povstaleckou armádu a přinutit její ústřední jádro v čele s Nestorem Machnem ustoupit na území Rumunska. Poté Rudá armáda obsadila celou povstaleckou oblast a revoluční masy byly násilně podrobeny bolševickou diktaturou.

Machnovščina se nyní nachází v nové situaci a stojí před novým stádiem boje za sociální revoluci.

Jaký druh boje to bude?

Sám život určí jeho charakter a formy. Jedna věc je ale jistá: hnutí až do poslední chvíle zůstane věrno utlačovanému lidstvu, až do posledního dne bude bojovat a bude připraveno zemřít za velké ideály práce – svobodu a rovnost.

Machnovščina je neotřesitelná a neporazitelná.

Kdekoli pracující masy nedopustí své pokořeni, kdekoli budou pěstovat lásku k nezávislosti, ať soustředí svoji třídní vůli na cokoli, vždy vytvoří své vlastní dějinné sociální hnutí, budou jednat samy za sebe. To je podstata machnovščiny.

Leden-červen 1921, Rusko

Konec

Dodatek

Některé machnovské proklamace

Následující proklamace machnovského hnutí z archivu italského anarchisty Ugo Fedelliho jsou v péči Internationaal Institut voor Sociale Geschiednis (Mezinárodního ústavu sociálních dějin) v Amsterdamu. Nevíme, kolik proklamací Fedelli celkem vlastnil. Všechny byly napsány ruský. Pro jednu byl použit papír z účetní knihy a pro další balicí papír z továrny na cukrovinky, což naznačuje, že byly vytištěny ve složitých podmínkách.

Prohlášení Revoluční povstalecké armády Ukrajiny (machnovské)

Všem rolníkům a dělníkům Ukrajiny!

Předat telegrafem, telefonem nebo poštou do všech vesnic, venkovských újezdů a gubernií Ukrajiny. Určeno k přečtení na rolnických shromážděních – v továrnách a dílnách.

Bratři pracující! Revoluční povstalecká armáda Ukrajiny (machnovská) byla přivedena na svět jako výraz protestu proti utlačování dělníků a rolníků ze strany buržoazně-statkářské vlády na straně jedné a bolševicko-komunistické diktatury na straně druhé.

Povstalecká machnovská armáda si předsevzala jediný cíl – bojovat za úplné osvobození pracujícího lidu Ukrajiny od útlaku ze strany nejružnějších vlád a vytvoření skutečného sovětského socialistického zřízení. Vedla tvrdé boje na několika frontách za dosažení tohoto cíle a v současnosti přivádí k vítěznému konci boj proti Děnikinově armádě, osvobozuje oblast za oblastí, kde je postupně odstraňována jakákoli utlačovatelská moc a organizace.

Mnoho rolníků a dělníků se ptá: co se nyní stane? Co máme udělat? Jaký máme zaujmout vztah k dekretům exilových vlád atd.

Všechny tyto otázky budou konečně a detailně zodpovězeny na Všeukrajinském dělnicko-rolnickém kongresu, který musíme okamžitě svolat, jakmile se naskytne první příležitost, aby se dělníci a rolníci sešli. Tento kongres zmapuje a rozhodne všechny naléhavé otázky života dělníků a rolníků. Vzhledem ke skutečnosti, že kongres bude svolán v neurčité budoucnosti, povstalecká machnovská armáda pokládá za nezbytné vydat následující oznámení, týkající se života dělníků a rolníků.

Všechny dekry děnikinovské („dobrovolnické“) moci jsou zrušeny. Dekry bolševické moci, střetávající se se zájmy rolníků a dělníků jsou rovněž anulovány.

Poznámka: To, jaké dekry bolševické moci jsou škodlivé pro pracující lid, musí rozhodnout sami pracující lidé – rolníci na shromážděních a dělníci ve svých továrnách a dílnách.

Půda služebné šlechty, klášterů, knížat a dalších nepřátel pracujících mas, jakož i se všemi hospodářskými zvířaty a zbožím, přechází do užívání rolníků, žijících výhradně ze své vlastní práce. Tento přesun bude proveden spořádaným způsobem, určeným společně na rolnických shromážděních, které při řešení této záležitosti musí mít na paměti nejen osobní zájmy přítomných, ale rovněž společný zájem všeho utlačovaného pracujícího rolnictva.

Továrny, dílny, doly a další výrobní prostředky a nástroje, se stávají vlastnictvím pracující třídy jako celku. Ta je bude provozovat sama prostřednictvím svých odborových organizací, směřujících výrobu a snažících se provázat průmysl v celé zemi do jednotné, sjednocené organizace.

Navrhujeme, aby všechny rolnické a dělnické organizace začaly budovat svobodné dělnicko-rolnické sověty. Na fungování sovětů by se měli podílet pouze pracující, přispívající prací nezbytnou pro sociální ekonomii. Pro představitele politických organizací není v dělnicko-rolnických sovětech místo, protože jejich účast by pracující proměnila v poslance za politickou stranou a mohla vést k pádu zřízení sovětů.

V prostředí svobodných rolníků a dělníků je nepřipustná existence Čeky, stranických výborů a podobných donucovacích, autoritářských a kontrolních institucí.

Svoboda slova, tisku, shromažďování, odborového organizování, je nezcizitelným právem každého pracujícího a jakékoli její omezení je kontrarevolučním činem.

Státní milice, policie a armáda je zrušena. Namísto nich lid vytvoří svoji vlastní sebeobranu. Ta může být organizována pouze dělníky a rolníky.

Dělnicko-rolnické sověty, sebeobránné skupiny dělníků a rolníků a rovněž všichni rolníci a dělníci, nesmí připustit žádný kontrarevoluční projev ze strany buržoazie a důstojníků. Neměli by rovněž tolerovat výskyt banditismu. Každý, kdo bude usvědčen z kontrarevoluce nebo banditismu, bude zastřelen na místě.

Sovětské a ukrajinské peníze musí být přijímány rovnocenně s ostatními penězi. Ti, kteří se proviní porušením tohoto pravidla, se vystavují revolučnímu trestu.

Směna výrobků a zboží zůstává svobodná a prozatím nebude převzata dělnicko-rolnickými organizacemi. Zároveň navrhuje, aby se výměna produktů práce odehrávala hlavně MEZI PRACUJÍCÍMI LIDMI.

Všichni jednotlivci, úmyslně bránící šíření této deklaráce, budou považováni za kontrarevolucionáře.

Revolučně-vojenský sovět a Velitelský štáb Revolučně-povstalecké armády Ukrajiny (machnovské).

7. ledna 1920

SOUDRUZI ROLNÍCI!

Po mnoho let ukrajinské pracující rolnictvo bojovalo proti svým odvěkým nepřátelům a utlačovatelům. Tisíce nejlepších synů revoluce padly v bitvách za úplné osvobození pracujícího lidu od jakéhokoli útlaku. Prostřednictvím hrdinského úsilí rolnické Povstalecké armády Ukrajiny, byl zasazen smrtící úder arcivrahovi Děnikinovi. Povstalečtí rolníci, v čele se svým předákem Bařkou Machnem, setrvali po dlouhé měsíce na domácí frontě proti bělogvardějcům, desetkrát byli obklíčeni silným nepřítelem, vyčerpáni tou nejstrašnější nemocí – tyfem, který denodenně vyřazoval z akce stovku našich nejlepších bojovníků, často jim chyběla munice, společně útočili na nepřítele takřka holýma rukama a po jejich mocném úderu děnikinovské jednotky – oddíly generálů Škura a Mamontova – prostě uprchly. Pomocí neuvěřitelného úsilí a prolité krve nejlepších bojovníků povstalečtí rolníci prolomili děnikinovskou frontu a otevřeli pak brány svým severním bratřím – rolníkům a dělníkům – a soudruzi z Rudé armády přišli, aby zaujali na Ukrajině místo Děnikinových hord – dělníci a rolníci ze severu. Před pracujícím rolnictvem Ukrajiny nyní vyvstala otázka – kromě společného úkolu bojovat proti bělogvardějcům – vybudovat skutečný sovětský systém, v němž by sověty, zvolené pracujícími lidmi, byly služebníky lidu a uplatňovateli těch zákonů a nařízení, která pracující lidé sami sepiší na Všeukrajinském kongresu pracujících. Vedení Komunistické strany, které udělalo z Rudé armády slepý a poslušný nástroj na obranu komisarokracie a kydá špinu a hrubé urážky na nejlepší z povstaleckých předáků, se ale rozhodlo „vytrhnout si trn z paty“ a skoncovat s revolučním povstáním, bránícím urozeným Panům Komisařům upevnit moc nad pracujícím lidem Ukrajiny. Komisarokraté chtějí pohlížet na pracující lid jen jako na „lidský materiál“, jak jej nazval Trockij na jednom kongresu, jako na potravu pro děla, kterou mohou nahnat proti komukoli, ale které se nemusí z ničeho zodpovídat, ani přiznat nějaká práva. Dělná atmosféra a pořádek ale budou nastoleny i bez pomoci Komunistů.

Soudruzi rolníci! Povstalecká armáda Ukrajiny (machnovská) vzešla z vašeho středu. Její řady zaplnili Vaši synové, bratři a otcové. Povstalecká armáda je Vaše armáda, Vaše krev a Vaše tělo. Povstalecká armáda přinesla desítky tisíc obětí v boji za právo samotných pracujících lidí

vybudovat své vlastní zřízení, samostatně nakládat se svým bohatstvím a nepředat všechno do rukou Komisařů. Povstalecká armáda bojovala a bojuje za skutečné sověty a ne za Čeku a komisarokracii. V době zabijáka Hejtmana, Němců a děnikinovců, povstání stálo pevně proti těmto utlačovatelům a bránilo pracující lid. Nyní Povstalecká armáda pokládá za svůj zásadní úkol bránit zájmy pracujícího rolnictva proti pokusům Pánů Komisařů zapřáhnout pracující rolnictvo Ukrajiny do svého jařma. Povstalecká armáda dobře zná a pamatuje si posledního komisaře „osvoboditele“. Samovládce Trockij nařídil Povstalecké armádě Ukrajiny, vytvořené samotnými rolníky, aby složila zbraně, protože dobře ví, že pokud budou mít rolníci vlastní armádou, bránící jejich zájmy, nikdy se mu nepodaří přinutit ukrajinské pracující lidi skákat, tak jak on píská. Povstalecká armáda si nepřeje prolévat krev v bratrovražedném boji, chce se vyhnout srážkám s vojáky Rudé armády, ale podřídí se pouze vůli pracujícího lidu, bude stát na stráži a hájit zájmy pracujícího lidu a složí zbraně pouze na příkaz Všeukrajinského kongresu, jehož prostřednictvím sami pracující lidé projeví svoji vůli. Povstalecká armáda, meč v rukou pracujícího lidu, vyzývá Vás, soudruzi rolníci, abyste rychle svolali svůj kongres pracujících lidí a vzali do svých vlastních rukou jak budování svého vlastního štěstí v dlouhém výhledu, tak vlastního bohatství pracujícího lidu. Je pravda, že mocichtiví komisaři nepochybně přijmou všechna možná opatření, aby zakázali tento svobodný kongres a je tedy v zájmu samotných pracujících lidí nedovolit komisařům, aby potlačili jejich pracovní kongres, a proto musí být kongres tajný a konat se na tajném místě.

Soudruzi rolníci, připravte se na svůj Kongres! Vzhůru do práce za Vaši věc! Nepřítel nespí a ani vy nesmíte polevit v ostražitosti, v tom je záruka vítězství.

Ať žije Regionální svobodný kongres pracujících! Pryč s komisarokracií! Ať žije Rolnická povstalecká armáda!

Štáb Povstalecké armády Ukrajiny (machnovské)
8. února 1920

SLOVO K DĚLNÍKŮM A ROLNÍKŮM UKRAJINY

Bratři rolníci a dělníci! Po více než tři roky jste byli zapojeni do boje proti kapitalismu a díky Vaším snahám, vytrvalosti a energii, jste přivedli tento boj takřka k vítěznému konci. Nepřátelé revoluce byli vyčerpáni vašimi údery a Vy, očekávaje vítězství, jste se chystali na jeho oslavu. Věřili jste, že Váš neutuchající a často nerovný boj s nepřáteli revoluce Vám poskytne příležitost uskutečnit v praxi svobodné zřízení sovětů, k němuž všichni tíhneme. Dnes ale bratři vidíte, kdo oslavuje za vás. Oslavují nezvaní vládcí, komunističtí vrazi, kteří k nám pohotově přijeli po volných cestách, vyčištěných za cenu Vaší krve, krve Vašich synů a bratrů, účastníků se revolučního povstání. Zmocnili se bohatství země. Nikoli Vy, ale oni jej nyní mají pod kontrolou. Vy, rolníci a dělníci, pro ně představujete podporu jen svým jménem, bez Vás by se nemohli nazývat rolnicko-dělnickou vládou, nemohli by být celonárodními zabijáky a vrahy a nemohli by svévolně terorizovat lid ve jménu stranické diktatury. Možnost jednat ve jménu lidu jim dává právo na vše. Jedině kvůli tomu potřebují Vás, rolníky a dělníky.

V jakémkoli jiném ohledu pro ně nic neznamenáte a oni jistě neberou v úvahu vaše názory. Zotročují Vás, nutí Vás narukovat, velí Vám a ovládají Vás. Ničí Vás. A vy, utlačovaní – na vašich bedrech spočívají všechny hrůzy poprav, násilí a tyranie, spáchané komunistickými zabijáky a které mohou být eliminovány pouze Vaší revoluční spravedlností, pouze Vaším společným protestem – revolučním povstáním. K tomu Vás volají Vaši bratři, rolníci a dělníci, kteří podobně jako Vy padají pod kulkami Rudých vrahů, konfiskujících násilím dobytek, obilí a jiné produkty a posílajících vše do Ruska. My – Vaši rodní bratři – kteří jsme dali sbohem vlastním životům, Vás vyzýváme, abyste zachránili revoluci, svobodu a nezávislost. Pamatujte, bratři rolníci a dělníci,

že pokud nyní osobně nezakusíte naprostou svobodu a nezávislost, nebudete schopni předurčit vlastní osud a vybudovat vlastní štěstí, nebudete pány bohatství své země a plodů své práce.

To vše místo Vás udělají nezvaní vládcí – Komunističtí-bolševičtí cizáci. Aby se rolnictvo zbavilo těchto nezvaných pánů a vládců, musí odevzdat všechnu svoji energii práci na svolání tajných vesnických a regionálních rolnických kongresů, na nichž musí projednat a vyřešit palčivé otázky dneška, všešlé z nezodpovědnosti a diktatury těchto banditů. Nedovolme v zájmu naší země, v zájmu pracujících lidí Ukrajiny, aby byla země naprosto zničena nezvanými pány a vládci. Na Ukrajině není ani píď půdy pro jejich nájemné Rudé zabijáky, tyranizující lid. Všichni rolníci se musí bez meškání zorganizovat pomocí svých regionálních kongresů. Zorganizujeme v každé vesnici a vesničce regionální bojové jednotky, vytvoříme vedoucí vojenský orgán. Jednou provždy odmítněte poskytnout jakoukoli pomoc komunistickým vrahům a jejich nízkým zabijákům, odmítněte jim poskytnout jak píci, tak obilí nebo chléb. Dělníci zase musí v městech i na vesnicích odmítnout vstoupit do Komunistické strany, Čeky nebo rekvírovacích oddílů, musí odmítnout jakoukoli účast v Komunistických institucích. Lid Ukrajiny musí celému světu sdělit slovem a skutkem: pryč jak s bílými, tak rudými vrahy a zabijáky! My směřujeme k univerzálnímu dobru, světlu a pravdě a jejich násilí nebudeme tolerovat.

At' žije mezinárodní dělnicko-rolnická sociální revoluce!

Smrt všem bělogvardějcům a komisařům. Smrt všem nájemným vrahům!

At' žije svobodné zřízení sovětů!

Štáb Revoluční povstalecké armády Ukrajiny (machnovské)
(březen-duben 1920)

KDO JSOU MACHNOVCI A ZA CO BOJUJÍ?

Machnovci jsou rolníci a dělníci, kteří povstali již v roce 1918 proti útlaku ze strany německo-maďarské, rakouské a hejtmanské buržoazní moci na Ukrajině. Machnovci jsou pracující lidé, kteří pozvedli válečnou zástavu proti děnikincům a jakémukoli druhu útlaku, násilí a lži, at' už pochází odkudkoli. Machnovci jsou právě ti pracující, z jejichž práce bohatne a tloustne buržoazie obecně a nyní zvláště sovětská buržoazie.

PROČ SE NAZÝVÁME MACHNOVCI?

Protože v prvních hrozných dnech reakce na Ukrajině jsme ve svých řadách našli věrného přítele a předáka MACHNA, jehož hlas, protestující proti jakémukoli utlačování pracujícího lidu, zněl po celé Ukrajině, volal do boje proti všem utlačovatelům, velkozlodějům a politickým šarlatánům, kteří nás zrazují a Machno s námi nyní neochvějně kráčí bok po boku v našich řadách směrem ke konečnému cíli – osvobození pracujících lidí od všeho útlaku.

CO POKLÁDÁME ZA ZÁKLAD OSVOBOZENÍ?

Svržení monarchistických, koaličních, republikánských a sociálně-demokratických Komunisticko-bolševických stranických vlád. Jejich místo musí zaujmout svobodný a zcela nezávislý sovětský systém pracujícího lidu bez vlád a jejich svévolných zákonů. Sovětský systém není vlada sociálně-demokratických Komunistů-bolševiků, kteří sami sebe nazývají sovětskou mocí, je spíše nejvyšší formou antiautoritářského bezstátního socialismu, vyjadřujícího se v organizaci svobodného, šťastného a nezávislého systému společenského života pracujících lidí, v němž každý pracující zvláště i společnost jako celek, bude schopen vybudovat si bez vnějších zásahů své vlastní štěstí a blahobyt na základě principů solidarity, přátelství a rovnosti.

JAK MACHNOVCI CHÁPOU SOVĚTSKÝ SYSTÉM?

Sami pracující lidé musí svobodně zvolit své sověty, uskutečňující vůli a tužby samotných pracujících lidí, což znamená sověty SPRÁVNÍ, nikoli vládní povahy.

Půda, továrny, dílny, doly, železnice a další bohatství lidu, musí náležet samotným pracu-

jícím lidem, těm, kteří na něm pracují, což znamená, že musí být zespolečenštěno.

JAKÉ CESTY VEDOU K DOSAŽENÍ MACHNOVSKÝCH CÍLŮ?

Neochvějná revoluce a neustálý boj proti všem lžím, svévoli a útlaku bez ohledu na původ, boj na život a na smrt, boj za svobodu projevu, boj za správnou věc, boj se zbraněmi v rukou. Boj, směřující pouze ke svržení všech vládců, ke zničení samotného základu jejich lží ve státní a stejně tak i politické a ekonomické rovině. Opravdový dělnicko-rolnický sovětský systém může být nastolen pouze pomocí zničení státu prostřednictvím sociální revoluce a jedině tak můžeme dospět k SOCIALISMU.

Kulturně-vzdělávací sekce Povstalecké armády (machnovci).

27. dubna 1920

...

SOUDRUZI Z RUDÉ ARMÁDY, NA FRONTĚ I V ZÁZEMÍ!

Lid Ukrajiny, utlačovaný Vašimi veliteli a komisaři a občas i přímo Vámi pod vedeních těchto velitelů a komisařů, protestuje proti podobnému útlaku – na Vás čekal jako na osvoboditele pracujících mas z jařma děnikinského zabijáckého gangu, ale po Vašem příchodu na Ukrajinu stále hlasitěji zní sténání, pláč a nářek trpících lidí. Všude probíhají popravky, všude jsou páleny rolnické domky a dokonce i celé vesnice, všude dochází k rabování a násilnostem.

Lid je již vyčerpán a nemá sílu snášet takovou svévoli a předem se Vás ptá – nepozastavíte se přeci jenom tváří v tvář takovým hrůzám a neuvědomíte si, koho vlastně pod vedením Vašich velitelů a komisařů střílíte? Koho uvrháváte do vězeňských cel a kobek? Nejsou to náhodou Vaši bratři, otcové a děti? Samozřejmě, že jsou. Číníte tak bez ohledu na to, že důstojníci a generálové starého režimu, těšící se ze své svobody a vaší slepoty, sedí pohodlně rozvaleni ve svých křeslech a nařizují vám ohlupovat chudý lid. A Vy, soudruzi, aniž byste zaváhali, tyto příkazy slepě vykonáváte. Je vůbec možné, abyste si nevšimli, že Vás posílají zasahovat proti chudému lidu, který nazývají kontrarevolučním, protože protestuje proti diktatuře Trockého pánů a jeho gangu komunistických kompliců, rdousících revoluci ve jménu moci strany. Je možné, abyste neviděli, že ukrajinské rolnictvo nemůže snášet toto jařmo a navzdory popravám povstává ve svém zájmu, drtí všechny překážky a spěchá přivést osvobozenecký projekt k dovršení? Ukrajinské rolnictvo věří, že většina z Vás, nacházejících se v Rudé armádě, jsou jeho bratři, rolníci, utlačovaní stejným způsobem, kteří se v důsledku připojí k jeho protestu a spojí se s ním v boji proti společnému nepříteli: děnikinovské bandě na pravici a komisarokracii na levici, zaštiťující se jménem lidu.

Můžete sami vidět, soudruzi, že v Bělorusku a zvláště na Ukrajině jsou vytvářeny Čeky a trestné oddíly. A kdo jim pomáhá? Vy, rudoarmějci, nikdo jiný, než Vy. Je možné, aby Vaše srdce nekrvácelo, když slyšíte sténání a nářek Vašich bratrů, otců, matek a dětí? Je možné, že Vás ve skutečnosti neexistující politické svobody ošálily natolik, že již nemáte sil na zlomení moci komisařů a osvobození sebe i všeho lidu od útlaku a násilí? Je možné, že jste si ve vlastních řadách nepovšimli těch, kteří se za cenu Vaší krve a Vašich životů nad Vás povýšili, uchopili moc a hanebně tyranizují lid? Je možné, že Vaše srdce nejsou sevřena zármutkem, když musíte pod velením Vašich tyranů táhnout do vesnic a vesniček trestat pracující lidi, protestující proti vládě Vašich vůdců? Věříme, že procitnete a uvědomíte si, že Vaší hanbou je Vaše mlčení. Věříme, že pozvednete hlas proti násilí a útlaku, páchaném na chudých lidech. Věříme, že nedovolíte Vaším komisařům a velitelům pálit vesnice a vesničky a střílet rolníky, kteří povstali v boji za svá práva. Nechte rolníky, ať si zařídí život podle svého přání a Vy mezitím pokračujete v rozbíjení děnikinovských band a společně s nimi i komisařů-samovládců. Neopouštějte frontu, pokračujte v boji proti těm, kteří nosí zlaté epolety, skončujte na místě se svými komisaři.

Revoluční rolníci a dělníci čistí zázemí od povalečů, kteří je znevolňují a zotročují. Revoluční rolníci a dělníci na Vás nezapomenou a snad přijde den, kdy spojí své řady s Vámi a společně vyženeme všechny parazity a jejich pomahače, všechny, kteří se na nás přizívají nebo nám svévolně vládnou odkudsi zdaleka.

Pamatujte si, soudruzi, že lid ví o zradě Vámi ochraňované vlády. Lid proti ní povstane a pak už žádná armáda nebude mít moc zastavit masy, které uvědoměle povstaly a bojují za úplné osvobození. Připojte se k nim a oni Vás přijmou jako své rodné bratry. Pamatujte, že mezi povstalci se nacházejí Vaši bratři, rolníci a dělníci a neuchylujte se ke krveprolévání, když se s nimi setkáte. Nechte komisaře a velitele, ať se povstalcům postaví sami.

Nechte je, ať se sami zkusí potřísnit krví rolníků a dělníků. Veškerá vina padá na jejich hlavy a oni za to tvrdě zaplatí.

Pryč s gangem zlatých epolet! Pryč s jeho kmotry komisarokraty! Pryč se svévolnými zákony a vládou člověka nad člověkem!

Ať žije sjednocení všech pracujících lidí v Rudé armádě s povstaleckými rolníky a dělníky! Smrt všem, kteří mají na ramenech zlaté epolety! Smrt všem komisařům a nájemným vrahům!

Ať žije sociální revoluce!

Ať žije opravdový, svobodný sovětský systém!

Štáb Povstalecké armády Ukrajiny (machnovci)

9. května 1920

ZASTAVTE BRATROVRAŽEDNÝ BOJ!

Bratři v Rudé armádě! Mikulášovy loutky Vás držely v nevědomosti a nakomandovaly Vás do bratrovražedné války s Japonci a pak Němci a mnoha jinými lidmi pouze v zájmu zvýšení svého osobního bohatství a na vás zbyla jen smrt na frontě a úplné dílo zkázy doma.

Bouřkové mraky a mlha, zatemňující Váš zrak, se ale zvedly, slunce začalo svítit a Vy jste pochopili pravý stav věcí a skoncovali s bratrovražednou válkou. Byl to však jen klid před další bouří. Nyní Vás znovu posílají do boje proti nám, „machnovským povstalcům“, údajně ve jménu „dělnicko-rolnické“ vlády, která Vás znovu sevřela do otrockých okovů a naopak pro milionovou hordu byrokratických parazitů, stvořených z Vaší krve, mají jen výsady a zahálku. Je možné, že jste si až dodnes – v průběhu třech let bratrovražedné války – tento fakt neuvědomili? Je možné, že dokonce i Vy budete prolévat krev ve jménu nově vytvořené buržoazie a za rychlokvašené komisaře, posílající Vás do války jak dobytek na porážku?

Je možné, že ještě ani dnes nechápete, že my, „machnovští povstalci“, bojujeme za NA-PROSTÉ EKONOMICKÉ A POLITICKÉ OSVOBOZENÍ PRACUJÍCÍHO LIDU, za svobodný život bez autoritářských komisařů, čekistů apod.?

Kéž se nad Vaším táborem rozbřesne denní světlo a ukáže Vám cestu, vedoucí k ukončení bratrovražedné války mezi pracujícími lidmi. Po této cestě dojdete k nám a v našich řadách budete pokračovat v boji za lepší budoucnost, za svobodný život. Abyste se vyhnuli krveprolítí, vyšlete k nám před každým setkáním delegáta na vyjednávání. Pokud se to nezdaří a komisaři Vás nakonec přinutí bojovat, odhodte pušky a přijměte naše bratrské objetí!

Pryč s bratrovražednou válkou mezi pracujícími lidmi!

Ať žije mír a bratrský svazek pracujícího lidu všech zemí a národů!

Machnovští povstalci

Květen 1920

VŠEM PRACUJÍCÍM OD PLUHU I KLADIVA!

Bratři! K pracujícím lidem se blíží nové smrtelné nebezpečí. Všechny temné síly, které sloužily krvavému Mikuláši, se sjednotily za pomoci polských velkostatkářů, francouzských instruktorů a zrádců z Petljurova hnutí, aby na nás na Ukrajině uvalili samovládu, dostali nás pod knutu velkostatkářů, kapitalistů, vůdců Zemstev, policistů a dalších vrahů rolníků a dělníků.

Soudruzi! Komisaři a šéfové Komunistů-bolševiků jsou dobrými bojovníky pouze proti chudým a utlačovaným. Trestné oddíly a Čeky velmi dobře dovedou střílet do rolníků a vypalovat vesnice a vesničky, ale před skutečnými nepřáteli revoluce, před děnikinovci a jinými bandity hanebně prchají jako bezectní zbabělci.

Vy, soudruzi, máte stále ještě v živé paměti, že vloni měly zlaté epolety blízko k dobytí Moskvy a pokud by nebylo povstalců, nad revolučním Ruskem by již dávno vlála tříbarevná vlajka samoděržaví.

Takže co nyní, soudruzi! Rudá armáda, kterou na každém kroku zaprodávají její vlastní generálové a zbabělí komisaři, panicky prchá z fronty a přenechává oblast za oblastí polským velkostatkářům. Poláci již dávno obsadili Žitomir, Kyjev a Žmerinku, bělogvardějci se blíží k Poltavě a Chersonu, Na Krymu děnikinovci po tři měsíce čekají na první příhodný okamžik, aby znovu obsadili naše území.

Bratři! Cožpak je možné, abyste se založenýma rukama čekali na příchod Bílých, pak se vzdali a nechali sebe i Vaše ženy a děti na pospas generálům a velkostatkářům?

Ne, to se nesmí stát!

Všichni jako jeden muž do zbraně a do povstaleckých řad!

Povstaňte společně s námi, machnovskými povstanci, proti všem tyranům. Vytvořte oddíly v každé vesnici a spojte se s námi! Společně vyženeme komisaře a Čeky a společně se soudruhy z Rudé armády, vytýčíme ocelovou frontu proti Děnikinovi, Petljurovi a polským zeměpánům.

Soudruzi! Není čas, svolajte svoje oddíly!

Do boje za naši věc!

Smrt a zkázu všem tyranům a zeměpánům!

Vzhůru do poslední a konečné bitvy za opravdový svobodný sovětský systém, kde nebude velkostatkářů ani pánů!

Do zbraně, bratři!

Kulturně-vzdělávací sekce Revolučních povstalců Ukrajiny (machnovců)

Květen 1920

MLADÝM LIDEM

Soudruzi, proč sedíte doma? Proč nejste v našich řadách?

Nebo snad čekáte na příchod komisařů a trestných oddílů, abyste museli narukovat násilím? Neobelhávejte sami sebe, že Vás nenajdou, že se můžete někam schovat nebo utéci. Bolševická moc již ukázala, že se nezastaví před ničím – uvězní Vaše rodiče a příbuzné, vezme rukojmí a pokud to bude nezbytné, zahájí na Vaši vesnici palbu z děl – a tím či oním způsobem budete Vy a Vaši soudruzi, zatím stále na svobodě, dříve nebo později vládou přinuceni narukovat.

Pak Vás pošlou se zbraní v ruce zabíjet Vaše bratry rolníky a dělníky - revoluční machnovské povstalice.

My, machnovští povstanci, nesedíme doma, přestože každý z nás má rodinu a příbuzné a milované, od kterých nechceme být odloučeni. My jsme ale revolucionáři. My se nemůžeme nezáčastně dívat na to, jak jsou pracující lidé znovu uvrháváni do otroctví, které nad námi bez odporu vztyčují noví samovládcí, skrývající se pod maskou socialistů-komunistů, pod názvem

dělnicko-rolnická moc. Tři revoluční léta jasně ukázala, že jakákoli vláda je bez výjimky kontra-revoluční, ať už je to vláda krvavého Mikuláše nebo Bolševiků-komunistů. My, machnovci, jsme pozvedli prapor vzpoury za totální socialistickou revoluci proti jakékoli vládě, proti všem utlačovatelům, my bojujeme za svobodné sověty pracujícího lidu.

Přidejte se k nám, soudruzi! Nechte ustrašené prospěcháře a zbabělce doma, ať se drží něčí sukně, my nepotřebujeme změkčilce. Poctiví rolníci a dělníci, Vaše místo je mezi námi, mezi revolučními machnovskými povstanci. My k vám nikoho netáhneme silou, ale pamatuje – bolševická vláda nás prostřednictvím svého brutálního násilí proti machnovcům vyzývá na nemilosrdný boj.

Rozhodněte se tedy, soudruzi. Pokud Vás přinutí narukovat komisaři, pošlou Vás proti nám a my budeme přinuceni chovat se k Vám jako k protivníkovi a nepříteli revoluce. S námi nebo proti nám – vyberte si!

Machnovští povstanci
Červen 1920

SLOVO MACHNOVCŮ PRACUJÍCÍM KOZÁKŮM DONU A KUBÁNĚ

Soudruzi pracující kozáci! Po dva roky jste trpěli pod útlakem carského generála Děnikina. Po dva roky vás vaši smrtelní nepřátelé – poměščíci a šlechta – nutili bránit zájmy bohatých utlačovatelů pracujícího lidu. Po dva roky jste byli nuceni plazit se před nimi na kolenou a bohatí se z vašeho potu a krve ještě více obohacovali, tloustli a vedli morálně zkažený život. Po dva roky tekly v oblasti Donu a Kubáně proudem slzy a krev pracujících od pluhu i kladiva. Po dva roky, pracující kozáci, byla ve vaší zemi revoluce zardoušena. Pomocí Vašich snah, soudruzi, však bylo nakonec setřeseno járho generála Děnikina a jeho velitelů a na Donu a Kubáni znovu triumfovala revoluce.

Než jste se ale soudruzi mohli vzpamatovat z hrůzyplné zkušenosti s Děnikinem, ve vaší zemi se objevil nový utlačovatel. Komunistická-bolševická strana, která se chopila k moci a vysílá do vašich vesnic komisaře a Čeky, ponižuje vás, pracující kozáci, stejně jako vás ponižovali carsí ničemové.

Znovu jako za Děnikina vám trestné oddíly bolševické moci odebírají chléb a dobytek a zatýkají vaše syny a když se pokusíte protestovat proti násilí na vás páchaném, tak vás nechávají zbičovat, uvěznit nebo dokonce zastřelit.

Soudruzi pracující kozáci! Nepovstali jste přece proti Děnikinovi, abyste upadli pod nové jeho komunistů-bolševiků. Prolévali jste krev, aby nad vámi mohli vládnout, vás utlačovat a ovládat komisaři a další lidé, nacházející zalíbení v moci?

Poslouchejte dobře, bratři, co vám povíme my, revoluční rolníci-machnovci. My jsme rovněž utlačováni i po revoluci celou řadou vlád a politických stran. Nejdříve se nám snažila vládnout rakousko-německá moc společně s hejtmanem, pak dobrodruh Petljura, pak komunisté-bolševici a také generál Děnikin. Velmi rychle jsme jim však vzali vítr z plachet, abychom mohli pokračovat ve svém vlastním projektu a jak jste možná slyšeli, již v létě 1918 jsme pod velením guljajpolských rolníků a dalších pracujících lidí a anarchistického revolucionáře Nestora Machna, kterého carská vláda věznila déle než deset let za jeho lásku k pracujícím lidem, povstali a vyhnali rakousko-německé bandy a poté jsme po více než dva roky neustali v boji proti všem utlačovatelům pracujících lidí. Dnes jsme uprostřed nemilosrdného boje proti agentům a komisařům bolševické vlády, zabíjíme je a vyháníme tyto tyrany z našich domovů.

Řady našich revolučních povstaleckých oddílů se rozrůstají každým dnem. Všichni utlačovaní a zbídačení se k nám přidávají a není daleko den, kdy povstanou všichni pracující lidé z naší oblasti a vyženou moc bolševických politických šarlatánů, stejně jako vyhnali Děnikina.

Jakmile však vyženeme bolševické tyrany, nemáme v úmyslu komukoli přepustit vládu nad sebou samými, protože my machnovci si uvědomujeme, že pracující lidé již nejsou stádo ovcí, poslušně plnících něčí příkazy. Považujeme pracující lidi za schopné vybudovat sami za sebe bez politických stran, komisařů nebo generálů, svůj vlastní SVOBODNÝ SOVĚTSKÝ SYSTÉM, v němž ti, kdo budou zvoleni do sovětu, nám nebudou jako nyní rozkazovat a nařizovat, ale naopak, budou vykonávat rozhodnutí, učiněná na setkáních a konferencích pracujících lidí. Bojujeme za tuto ideu, aby všechno bohatství naší země, což znamená půda, doly, továrny, dílny, železnice atd. nenáleželo ani jednotlivcům, ani vládě, ale pouze těm, kteří na něm pracují. Nesložíme zbraně, dokud jednou provždy neskončíme s jakýmkoli politickým nebo ekonomickým útlakem a dokud v zemi nezavládne skutečná rovnost a bratrství.

To je, soudruzí, věc, za kterou bojujeme. Žádáme vás, pracující kozáky Donu a Kubáně, abyste za ní také bojovali.

V naší povstalecké armádě nebylo mnoho donských a kubánských kozáků, tvořili jen dva jízdni pluky, ale statečně a plni sebeobětování s námi bojovali proti děnikince. Nyní vyzýváme vás, pracující kozáky, vstupte do našich řad a zapojte se do společného boje proti tyranům a rudým vrahům Trockému a Leninovi. Otroci již dlouho útrpně snášeli jho těch, kteří se sami nazývají dělnicko-rolnickou mocí. Do zbraně a do řad revolučních povstalců – a pak rychle překazíme plány lidí, kteří nás chtějí utlačovat a vykořisťovat.

Soudruzí, nevěřte pomluvám, říkajícím, že jsme malá skupinka banditů. Je to lež, šířená komisaři pouze za účelem obalamucení dělníků a rolníků. Pracující lidé ví, že machnovci jsou poctiví lidé z jejich řad, kteří již nechtěli snášet obvyklé břímě a povstali, aby se jednou provždy osvobodili od jakéhokoli útlaku. Nevěřte bolševickým novinám, píšícím každý den, že Baťko Machno je mrtev a machnovci jsou rozdrceni. To není pravda. Baťko Machno žije a společně s námi každodenně poráží pluky a trestné oddíly komisařské moci a vyvolává u rudých utlačovatelů smrtelný strach a paniku.

Povstaňte, pracující kozáci, proti útlaku a násilí komisařů. Netolerujte je ve svých vesnicích. Neplaťte jim daně. Nedávejte jim svůj chléb. Nedávejte jim své syny, aby se z nich stali vojáci. Zorganizujte své vlastní povstalecké oddíly. Pozabíjejte utlačovatele. Spojte se s námi a my vám pomůžeme, jak jen bude v našich silách.

Otroci již dlouho mlčky trpěli! Už se nenecháme podvádět!

Ať žije povstání za opravdový dělnicko-rolnický sovětský systém!

Ať žije svobodný Don a Kubáň!

Ať žije bratrský svazek pracujících zemí všech zemí a národů.

Ať žije socialistická revoluce!

Sověť Revolučních povstalců Ukrajiny (machnovců)

Červen 1920

SOUDRUZI V RUDÉ ARMÁDĚ!

Vaši velitelé a komisaři vás děsí a přesvědčují, že my, machnovci, vraždíme všechny zajaté rudoarmějce.

Soudruzí! Tato odporná lež byla upředena vašimi vůdci pouze proto, abyste bezmyšlenkovitě jak otroci bránili zájmy komisařům, abyste se nenechali zajmout námi, machnovci a nedozvěděli se tak pravdu o našem dělnicko-rolnickém machnovském hnutí.

My, soudruzí, jsme povstali proti útlaku ze strany všech tyranů. Po tři roky proléváme svoji krev na všech frontách. Vyhnali jsme rakousko-německé tyrany, rozdrtili děnikinovské vrahy, bojovali proti Petljurovi a nyní bojujeme proti nadvládě komisařské moci, proti diktatuře bolševické-komunistické strany, která sevřela železnou pěstí veškerý život pracujícího lidu a

rolníci a dělníci na Ukrajině úpí pod jejím břemenem. Rovněž bez milosti vyhladíme polské zeměpány, kteří přišli, aby umlčeli naši revoluci a obrali nás o její výdobytky.

Bojujeme proti jakékoli moci a útlaku, bez ohledu na původ. Našimi nesmiřitelnými nepřáteli na život a na smrt jsou velkostatkáři a kapitalisté všech národností, děnikinští generálové a důstojníci, polští zeměpáni a bolševičtí komisaři. Všechny je nemilosrdně trestáme smrtí jako nepřátele revoluce a pracujícího lidu.

Vás však, soudruzi z Rudé armády, považujeme za své rodné bratry, společně s kterými chceme vést boj za skutečné osvobození, za skutečný sovětský systém bez nátlaku politických stran a vlád.

Zajatí rudoarmějci jsou okamžitě propuštěni a mohou odejít, kam chtějí nebo pokud souhlasí, pozveme je do našich řad.

Již jsme osvobodili tisíce rudoarmějců, zajatých v mnoha bitvách a mnoho z nich nyní obětavě bojuje na naší straně.

Nevěřte tedy, rudoarmějci, babským povídačkám vašich velitelů, že machnovci vraždí vojáky Rudé armády. To je odporná lež.

Když vás vyšlou do boje proti machnovcům, soudruzi z Rudé armády, neposkvřujte své ruce krví svých bratrů. Když začne boj, sami zabijte své velitele a pak bez toho, abyste museli použít své zbraně, přejděte k nám. Přivítáme vás jako vlastní bratry a společně zajistíme svobodný a spravedlivý život pro všechny dělníky a rolníky a budeme bojovat proti všem tyranům a utlačovatelům pracujících lidí.

Ať žije bratrský svazek Revolučních machnovských povstalců a rolníků a dělníků z řad Rudé armády!

Machnovští povstalci.
Červen 1920

ZASTAV SE! ČTI! PŘEMÝŠLEJ!

Soudruzi z Rudé armády. Byli jste vysláni svými komisaři a veliteli, abyste dopadli machnovské povstalce. Na základě rozkazů vašich vůdců, budete ničit mírumilovné vesnice, prohledávat, zatýkat a zabíjet lidi, které vůbec neznáte, ale na které vám ukázali prstem jako na nepřátele lidu. Řeknou vám, že machnovci jsou bandité.

Oni vám prostě řeknou, oni vám rozkáží, oni se vás nebudou na nic ptát a vy, jako poslušní otroci svých pánů, půjdete zajímat a zabíjet. Koho? Za co? Proč?

Přemýšlej o tom, soudruhu rudoarmějče! Přemýšlej o tom, pracující rolníku a dělníku, navlečený násilím do uniformy nových pánů, pyšnicích se honosným titulem dělnicko-rolnická moc.

My, revoluční machnovští povstalci, jsme stejně tak rolníci a dělníci jako naši bratři v Rudé armádě. Povstalci jsme proti útlaku a bojujeme za lepší a nadějnější život. Naším upřímným ideálem je dosažení antiautoritářské společnosti pracujících, bez příživníků a komisařů – byrokratů. Naším bezprostředním cílem je nastolení svobodného sovětského zřízení, bez bolševické vlády a bez zasahování jakékoli politické strany. Zato proti nám bolševicko-komunistická vláda vysílá trestné expedice. Spěchají uzavřít mír s Děnikinem, s polskými zeměpány a jinou bělogvardějskou svoločí, aby snadněji porazili lidové hnutí revolučních povstalců, bojujících jménem utlačovaných proti chomoutu jakékoli moci.

Výhrůžky rudých velitelství nás nezastraší.

NA NÁSILÍ ODPOVÍME NÁSILÍM.

Když bude třeba, tak my, nyní hrstka mužů, obrátíme na útěk celé legie byrokratické Rudé armády. Jsme totiž svobodomyšlní revoluční povstalci a naše věc je spravedlivá.

Soudruzi! Přemýšlejte, s kým jste a proti komu jste.
Nebud'te otroky – bud'te lidmi.

Machnovští povstalci
Červen 1920